1188

ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԻՏԱԼԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ

ԷՄԻԼ ՕԹՈՅԻ ՈՃՈՎ

ՄԻՋԻՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

ԱՇԽԱՏԱՍԻՐԵՑ

Հ. ԱԼԵՔՍԻՍ Ա. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

Բ. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ (ԲԱՐԵՓՈԽՈՒԱԾ)

ՎԵՆԵՏԻԿ – Ս. ՂԱԶԱՐ

1931

45
Հ - 87

2010

ՄԻՋԻՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

ԻՏԱԼԵՐԷՆ

ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

45
Հ-87

ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԻՏԱԼԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ

ԷՄԻԼ ՕԹԹՈՅԻ ՈՃՈՎ

ՄԻՋԻՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

ԱՇԽԱՏԱՍԻՐԵՑ

Հ. ԱԼԵՔՍԻՍ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

Բ. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
(ԲԱՐԵՓՈԽՈՒԱԾ)

ՎԵՆԵՏԻԿ Ս. ՂԱԶԱՐ
1931

ԱՄԷՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔ ՎԵՐԱՊԱՀԵԱԼ

57570-ակ

ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
ГОС. БИБЛИОТЕКА
ՀԱՅՍՏԱՆ
Ս. ՄԱՍՏՈՑԻ ԱՆՎԱՆ

2917-71

2002

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ

Բ. ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆՍ

Գրականութեանս առաջին տպագրութեան յառաջաբանին մէջ շեշտած էի, թէ, Տանդէներու եւ Դասոներու խօսած լեզուին բանալին էր զոր կը ներկայացնէի Ազգիս, որով պիտի կարենար մտնել գեղարուեստական, բանաստեղծական ճոխ գրականութեան մը դռնէն ներս։

Այս քսան եւ երեք տարիներու շրջանին մէջ շատ ու շատերը փորձով հասու եղան անշուշտ ճշմարտութեանս, եւ կ'երաշխաւորեն անոր՝ ապագայ սերունդին առջեւ. եւ արդէն առաջին տպագրութեան սպառումն ալ պերճախօս ապացոյցներէն մին չէ՞։

Գլուխ գործոց մ'իսկ բնաւ կատարեալ չէ, եւս աւելի լեզուի հատորիկ մը։ Այս պատճառաւ սիրով ընեցի համեստ դիտողութիւններն ու ըմբռնաճիւ համեմատ՝ հատորս սրբագրած, ճոխացուցած ու յապաւած ըլլալ կը կարծեմ, առանց դարձեալ Օթթոյի ոճէն շեղելու, որ ցարդ դեռ ընտրելագոյն եանապարհը կը նկատուի լեզուի ուսուցման։

Եթէ բաղդն ունենամ երրորդ տպագրութեան սրբագրութիւնն եւս ընելու, լիուլի վարձատրուած պիտի զգամ ինչին՝ բայց բարեացակամ նուիրած քրտինքս յօգուտ մեր ուսումնասէր մանկտւոյն։

Հ. Ա. Ա. Յ.

§ 1. — Ա.ՅԲՈՒԲԵՆՔ

Ամէն հնչուած բառ մէկ կամ աւելի ձայներէ բաղադրուած է, ու ամէն ձայնի՝ համապատասխան նշան մը կայ գրուած բառին մէջ։

Նախնական ձայներու նշանները՝ գրերն են որ այբբուբենը կը կազմեն։

Իտալերէն լեզուի գրերը 21 հատ են։

A,	a	ա	N,	n	էննէ
B,	b	պի	O,	o	օ
C,	c	ջի	P,	p	բի
D,	d	տի	Q,	q	գու
E,	e	է	R,	r	էռռէ
F,	f	էֆֆէ	S,	s	էսսէ
G,	g	ճի	T,	t	դի
H,	h	ա՛քքա	U,	u	ու
I,	i	ի	V,	v	վի
L,	l	էլլէ	Z,	z	ծիթթա
M,	m	էմմէ			

K, գա՛բբա, X, իքս, Y, ի՛փսիլոն, W, վի (կրկին)։

Ասոնցմէ հինգը a, e, i, o, u ձայնաւոր են, միւսները բաղաձայն։ Իսկ K, X, Y, W, գրերն իտա-

լերէն լեզուն չունի, սակայն զանոնք կը գործածէ մի քանի լատիներէն և օտար բառերու մէջ[1]։

ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆ

Ամբողջական և կատարեալ այբուբեն մը, կը պահանջէ, որ ամէն ձայնի՝ այբուբենական նշան կամ գիր մը համապատասխանէ. այս կը պակսի իտալերէնի մէջ, և ստուգիւ e և o գրերէն իւրաքանչիւրն ունի երկու ձայն (e բաց և e գոց, o բաց և o գոց). այսպէս s և z գրերն (s խիստ և s քաղցր, z խիստ և z քաղցր), և c ու g գրերը (c հագագային և c՝ քնային, g հագագային և g՝ քնային). ասոր համար իտալերէնի 21 տառերն 27 և աւելի ձայներ հանելու պէտք են ծառայել, առանց հաշուելու հագագային ձայներն որ կը գրուին այսպէս, gn՝, gl՝, sc՝.

§ 2. — ՇԵՇՏ

Իտալերէն լեզուի իւրաքանչիւր բառ շեշտ ունի՝ որ կը կոչուի ձայնական շեշտ (accénto tónico)[2]. որ է ըսել վանկերէն մին կը հնչուի աւելի զօրաւոր ձայնով քան միւսները։ Բացառութիւն կը կազմեն, ընդհանրապէս յօդերը, յարաբերական դեր. նախադրութիւններն ու շաղկապներն։ Օրինակ.

Italiáno իտալացի. Pietà բարեպաշտութիւն, գթութիւն. Léttera նամակ։

1. Ինչպէս են Kan խիսան, Yacht Զբօսանաւ. Tramway Տրամուայ...։

2. Ձայնական շեշտն երկու է, ծանր կամ բաց շեշտ (accento grave, կամ aperto (`) և սուր կամ գոց շեշտ (accento acuto, կամ chiuso) (´)։ Առաջինը կը գործածուի ընդհանրապէս բառի մը վերջին ձայնաւորին վրայ. իսկ երկրորդը՝ միջին ձայնաւորներու վրայ. բայց երկուքն ալ իրենց զարտուղութիւններն ունին, ըստ բաց կամ գոց e և o ի։ Օր. E բաց rèsto, գոց réstàre։ O բաց pòpolo, գոց pópolàre..., Գրութեանց մէջ, ծանր շեշտը միայն կը գործածուի, վերջին վանկերու վրայ։

Շեշտն որ յաճախ վերջընթեր վանկին վրայ կը դրուի, գործածութեան մէջ նիւթական նշան մը չունի։ Ի բաց առեալ երբ վերջին ձայնաւորի մը վրայ կ՝իյնայ. ինչպէս virtù (առաքինութիւն), metà (կէս), parlò (խօսեցաւ), և այլն[1]։

Շեշտն ընդհանրապէս չորս վանկէն անդին չանցնիր։ Վերջին վանկէն սկսելով, եթէ առաջին վանկին վրայ է, այն բառերը կը կոչուին paróle trónche (կրճատուած բառեր) և այս կրճատումը կ՝ըլլայ միշտ վերջին վանկին վրայ. ինչպէս, bontà (te), pietà (te), virtù (te).

Եթէ երկրորդին՝ կ՝ըսուին paróle piáne (երկար բառեր). օր. pòrta դռան, libro գիրք.

Եթէ երրորդին՝ sdrúcciole (սահուն). օր. vísita, այցելութիւն, ámano կը սիրեն, ridícolo ծիծաղական.

Եթէ չորրորդին՝ bisdrúcciole (կրկնասահուն) օր. críticano կը քննադատեն, dítemelo[2], ըսէք ինձ.

Այս շեշտերուն գործածութիւնը վարժութեամբ կը ստացուի։

§ 3. — ԲԱՂԱՁԱՅՆ ԳՐԵՐՈՒ ԶԱՆԱԶԱՆ ՀՆՉՈՒՄՆԵՐԸ

C գիրն a, o, u ձայնաւորներուն քով k (կամ g) ի ձայն կը հանէ[3]. իսկ e և i գրերէն առաջ չ ի ձայն կը հանէ։

1. Ինչպէս շեշտը կը գործածուի դարձեալ՝ շատ մը միավանկ բառերու վրայ, կրկին իմաստները զանազանելու համար. ինչպէս è–է, e–և. nè–ոչ, ne–անկէ. dà–նա կու տայ, da–բացառականի նշան. sè–իրեն, se–եթէ. di–օր di–սեռական հոլովի նշան, կամ յօդ։

2. Այս գլխուս և առաջին երկու դասերուն մէջ միայն շեշտ պիտի դրուի ամէն բառերու վրայ, հնչման վարժութիւն ստանալու համար, իսկ յաջորդ բոլոր դասերուն մէջ՝ մերթ դժուարանչիւն բառերուն վրայ։

3. Թէ որ c գրքին և e, i ձայնաւորներուն մէջ h, կամ ուրիշ բաղաձայն գիր մը մտնէ, դարձեալ k (կամ g) ի ձայն կը հանէ. ինչպէս, chéto հանդարտ. cleménza գթութիւն։

Օրինակ

Cloáca	Cáne	Cóno	Cúbo	Crósta
գլօա–գա	գանէ	գոնոյ	գուպոյ	գռուդա
աղբանոց	շուն	կոն	խորանարդ	կեղև

Céra	Címa	Ciárla[1]	Ciélo	Cistérna
չէ–սա	չի–մա	չիառ–լա	Չիէ–լոյ	չի–ստէռ–նա
մոմ	գագաթ	շատախօսութիւն	երկինք	Չրամբար

G *գիրը՝ a, o, u ձայնաւորներէն առաջ կ ի ձայն կը հանէ. իսկ e և i գրերէն առաջ ձ ի ձայն կը հանէ Օրինակ.*

Gállo[2]	Góla	Gústo	Gládio	Gráve
կալ–լօ	կօ–լա	կուս–տօ	կլա–տիօ	կռա–վի
աքաղաղ	կոկորդ	ճաշակ	սուր	ծանր

Giálo	Gélo	Giústo	Gióve	Giro
ձիալ–լօ	ձէ–լօ	ձիուս–տօ	ձիօ–վի	ձի–ռօ
դեղին	սառ	արդար	Արամազդ	շրջան

GL *գրերուն առջև եթէ i հանդիպի, g ին ձայնը կը կորսուի և տեղը մեղմ ձայն մը կը մտնէ, գրեթէ մեր յ ին պէս։ Օրինակ.*

Àglio	Véglia	Miglio	Móglie	Lúglio
ա–ղիօ	վէ–ղիա	մի–ղիօ	մօ–ղիէ	լուս–ղիօ
սխտոր	արթնութիւն	կորեակ	ամուսին	յուլիս

1. I հետևեալ վանկերու մէջ մտած է, (cia, gia, cie, gie), միայն՝ c և g տառերը քաղցրացնելու համար, և գրեթէ համր է։
2. Կրկնուած բաղաձայններն աւելի սաստիկ կը հնչուին։

Gn *կը հնչուի գրեթէ նյի, և այս ձայնն աւելի կ'որոշուի յաջորդող ձայնաւորին հետ միասին հնչելով։ Օրինակ.*

Campágna	Montágna	Rigágnolo	Prúgne
գամբա–ղնիա	մոնդա–ղնիա	ռիկա–ղնիոլոյ	բրուռ–ղնիէ
գիւղ	լեռ	առուակ	սալորներ

H *գիրը՝ յինքեան ձայն չի հաներ, բայց երբեմն կը գործածուի c և g գրերուն ձայնը e և i ի առջև խստացնելու համար։ Օրինակ.*

Chéto	Chína	Chiésa	Ghétto	Ghísa
քէ–թօ	քի–նա	քիէ–զա	կէդ–դօ	կի–զա
հանդարտ	զառիվայր	եկեղեցի	հրէից թաղ	թափծու երկաթ

Q *կը գտնուի միշտ* U *գրէն առաջ և քու կը հընչուի։ Օրինակ.*

Quádro	Quésto	Qui	Quóta	Quási
քուռա–տռօ	քուէ–ստօ	քուի	քուօ–թա	քուա–զի
շրջանակ	այս	հոս	բաժին	գրեթէ

SC *մասնիկը՝ e և i գրերէն առաջ մեր շ ի ձայնը կը հանէ։ Իսկ երբ he և hi մասնիկներէ առաջ հանդիպի սք ի ձայն կը հանէ։ Օրինակ.*

Scémo	Sciaráda	Scípido	Schéma	Schiáffo
շէ–մօ	շիա–ռա–տա	շի–փի–տօ	սքէ–մա	սքիաֆֆօ
անմիտ	բառեղծուած	անհամ	ծրագիր	ապտակ

Հրահանգք ընթերցմանց եւ անոնց Հայ· թարգմանութիւնք·

1. — Fáma, véne, tíni, móro, múso; záino, láuro, réuma, scuóla, guísa; bárca, dóte, fórma, látte, métro, náso, pórto, ráso, sáno, tétto, váso, vérza; cápo, córno, cúna, clásse, crédo, céffo, cífra, ciálda, ciúrma; gátto, gómma, guádo, gléba, gráto, giácca, gétto, Giúda, Gióbbe, gíta; tíglio, méglio, fíglio, fóglia, gúglia; chetáre, chímica, chiáve, ghétto, ghígno, quadrúpede, quesíto, quívi, quoziénte, quándo; scéttro, sciáme, scísma, schérno, schiéna.

2. — La láma di quésto coltéllo non táglia. La vita dell'uómo è bréve. Non fáte ágli áltri quéllo che non voléte che gli áltri fácciano a vói. L'Itália e la Fráncia sóno sorélle. Gli Antíchi Románi fúrono sággi e valorósi. Chi non vuol studiáre non impára núlla. Nel bisógno si conóscono gli amíci. Gli alliévi sono spésso puníti dai lóro maéstri.

3. — *Alessándro il Gránde.* - Un giórno che Alessándro si sforzáva di conciliársi con delle larghézze la benevolénza di alcúni Macédoni, Filíppo gli parló in quésti términi: «Spéri tu, o mio fíglio, vedérti restár fedéli colóro che tu avrái guadagnáto con del denáro? Impára che si compéra l'affétto con delle virtù, non con dell'óro».

4. — *L'agricoltóre ed i suoi fígli.* - Un rícco agricoltóre, senténdo la mórte vicína, féce chiamáre i suói fígli e lóro dísse: Nel cámpo che vi láscio c'è un tesóro; non so béne il síto, ma un po' di corrággio ve lo farà ben présto trováre. Appéna si sarà mietúto, smuovéte il vóstro cámpo, scaváte, frugáte, vangáte, non lasciáte nessún pósto óve la máno non pássi e non ripássi. Il pádre mórto, i figli dissódano il cámpo si béne, che in cápo dell'ánno ébbero dóppio raccólto. Il pádre fù sággio d'insegnár lóro che il lavóro è un tesóro.

1. — Համբաւ, երակներ, հնձաններ, թթենի, կնճիթ. պայծառակ, դափնի, յօդացաւութիւն, դպրոց, կերպ. նաւակ, օժիտ, ձև, կաթ, մեռր, քիթ, նաւահանգիստ, սնդուս, առողջ, տանիք, անօթ, կաղամբ. գլուխ, եղջիւր, օրօրոց, դաս, կը հաւատամ, ցուրկ, թուանշան, ծաղ (խմորեղէն), ցկանաւի գերիներ, կատու, խէժ, հուն, հողակոյտ, ախորժելի, բաճկոնակ, ցայտուն, Ցուդա, Ցովբ, չրջան. սուրի բերան, լաւագոյն, որդի, տերև, կոթող. խաղաղել, տարբաբանութիւն, բանալի, թաղ Հրէից, հեգնական ծիծաղ, չորքոտանի, խնդիր, հոն, քանորդ, երբ. թագաւորական գաւազան, գունդ, մեղուաց, հերձուած, կատակաբանութիւն, թիկունք:

2. — Այս դանակին բերանը չի կտրեր. Մարդու կեանքը կարճ է: Մի ընէք ուրիշներուն այն բանը՝ զոր չէք ուզեր որ ուրիշները ձեզի ընեն: Իտալիա և Գաղղիա քոյրեր են: Հին հռովմայեցիները քաջ և իմաստուն եղան: Ով չուզեր սովրիլ՝ բան չի գիտնար: Կարօտութեան մէջ կը ճանչցուին բարեկամները: Ծոյլ աշակերտները միշտ պատժուած են իրենց վարժապետներէն:

3. — Մեծն Աղեքսանդր. — Օր մը, երբ Մեծն Աղեքսանդր կը ջանար առատաձեռնութեամբ իրեն շահիլ մի քանի Մակեդոնացիներու բարեսրտութիւնը, Փիլիպպոս իրեն այսպէս խօսեցաւ. «Կը յուսաս, ով որդեակ իմ, տեսնել քեզ հաւատարիմ մնալ անոնք՝ զորս դու դրամով պիտի շահիս: Սովրէ՛ որ սէրը առաքինութիւններով կը գտնուի, ոչ ոսկւով»:

4. — Հողագործն և իւր որդիքը. — Հարուստ հողագործ մը, իր մահը մօտալուտ զգալով, կանչել տուաւ որդիքն ու ըսաւ իրենց. Այս արտին մէջ զոր ձեզ կը թողում՝ գանձ մը կայ. տեղը լաւ չեմ գիտեր, բայց քիչ մը քաջասրտութիւն շուտով զայն ձեզի գտնել պիտի տայ: Հունձքը եղածին պէս, փորեցէք ձեր արտը, խորցուցէք, փնտռեցէք, դարձեալ փորեցէք, տեղ մի թողուք որ ձեռքէ վրիպի և կրկին չփորուի: Երբ հայրը մեռաւ, որդիքը դաշտն այնպէս տակնուվրայ ըրին՝ որ տարեգլխուն կրկին հունձք ունեցան: Խելացի եղաւ հայրը, որ իրենց սովրեցուց թէ աշխատութիւնը գանձ մ'է:

§ 4. — ԿԷՏԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՑ

Տասն և մէկ տեսակ կէտ[1] *կայ.*

1. Púnto, (.) *կէտ.* = *հայ. վերջակէտ* (։)
2. due punti, (:) *երկու կէտ* = *միջակէտ* (.)
3. punto e virgola, (;) = *կէտ ստորակէտ* (.,)
4. virgola, (,) *ստորակէտ* (,)
5. punto interrogativo (?) *հարցական* (՞)
6. punto esclamativo *կամ* ammirativo (!) *զարմացական* (՛)
7. parèntesi, () *փակագիծ* ()
8. vìrgolétte, (« ») *չակերտ* (« »)
9. puntíni di sospensióne (...) *կախման կէտ* (...)
10. accénto, *շեշտ* (՝), (՝)
11. apóstrofo, (') *ապաթարց* (')։

Այս կէտերէն զատ Իտալերէնի մէջ կայ նաև ուրիշ նշան մը որ կ'ըսուի Երկարանայ կամ տողադարձ (Divisióne) (-), *որ կը ծառայէ բառերու բաժանման՝ տողադարձի պահուն։*

1. Ch, gh, gn, gl, sc (e), sc (i), sc (a), sc (o) *մասնիկները բնաւ չեն բաժնուիր իրարմէ՝ տողադարձի ժամանակ։*

Օր. *չըլլար* poc-hi, *այլ* po-chi...

2. Cch, ggh, cc, gg, cq, *և բոլոր կրկնուած բաղաձայններն ալ իրարմէ կը բաժնուին հետևեալ կերպով։*

Օր. spéc-chio, *հայելի*, các-cia, *որսորդութիւն*...

3. Bis, cis, dis, es, in, mis, per, pos, sub, tras, trans, *նախադաս միավանկներն պէտք չէ բաժնել ըստ օրինի, բայց այս կանոնը միշտ պահուած չէ, որ ստէպ կը տեսնուի։*

---

1. *Դասընթացքի ժամանակ ընթերցումներուն ուշադրութիւն դնելով աւելի դիւրաւ կը սովրուի կէտադրութեան կանոնը քան թէ ուսմամբ։*

Օր. ci-sal-pi-no... *ոչ թէ* cis-alpino.

4. *Գիծ մը ապաթարցով չի վերջանար. ինչպէս չըլլար* dell'-amore, *այլ* del-l'amore.

5. *Երկու բառից մէջ միութեան գիծ կը դրուի՝ միայն այս կերպ ձևերուն մէջ։*

Grammática francése-italiána, *Գաղ-իտալ. քերականութիւն.*

L'armáta anglo-francese, *Անգղ-գաղղիական բանակը։*

Յարդ սովրեցար մըտաղիր՝
Շեշտերն անուշ իտալեան.
Յառաջ քալէ անձանձիր՝
Ժողուելով միշտ վարդ բուրեան։

ԱՌԱՋԻՆ ԴԱՍ

ՅՕԳ

Իտալերէնի մէջ երկու տեսակ սեռ կայ, արական և իգական. և երկու յօդ, որոշեալ և անորոշ։

Որոշեալ յօդն (articolo determinativo) *է il կամ lo արականի համար, la իգականի համար։ Իսկ յոգնակիի մէջ i կամ gli արականի համար, le իգականի համար։ Օրինակ.*

Եզակի	*Յոգնակի*
Il – pádre, *հայրը*	I – pádri, *հայրերը*
lo – schiávo, *գերին*	gli – schiávi, *գերիները*
la – cása, *տունը.*	le – cáse, *տունները.*

Ծանօթութիւն. — *Պէտք է գիտնալ որ il և lo չեն կրնար անտարբեր կերպով գործածուիլ։* Il *կը գրուի այն անուանց վրայ, որոնք բաղաձայն գրով մը կը սկսին։* Lo *կը գրուի երբ բառ մը խառն* s *ով կը սկսի և երեն անմիջապէս բաղաձայն մը կը յաջորդէ, ինչպէս* lo spécchio, *հայելին։ Իսկ* z *ով սկսող ար. բառերուն վրայ՝ զարտուղութեամբ մը եզակիի մէջ կը դրուի* lo, *յոգնակիի մէջ* gli, *փոխանակ* il *և* i *ինչպէս* lo zío, *քեռին,* gli zii *քեռիները։*

Ձայնաւորով սկսող բառերէն առաջ, յօդը կը կրճատուի (elídere), *ի բաց առեալ իգական յոգնակիին, որ զրեթէ բնաւ չկրճատուիր արձակի մէջ, ոտանաւորի մէջ ներելի է։*

2917.71
ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
Гос. Библиотека
ՀԱՅՈՒ-ԱՅՍՐ ՍՍՌ
Ս. ԱՄ. Ա. ՄԱՇՏՈՑԻ
Ս. ՄԱՍՏԻՈՑԻ ԱՆՎԱՆ

Օրինակ

L'ánno, տարին	Gli[1] ánni, տարիները
l'ingégno, հանճարը	gl'ingégni, հանճարները
l'ánima, հոգին.	le ánime, հոգիները.

Անորոշ յօդն (articolo indeterminativo) է *un* արականի համար, (uno խառն s ով սկսող բառերէն առաջ), *una* իգականի համար։ Օրինակ.

Un pádre, հայր մը	Una cása, տուն մը
úno schiávo, գերի մը.	una scála, սանդուխ մը.

ԲԱՌԱՐԱՆ

Pádre, ար. հայր	Abito, ար. զգեստ
mádre, իգ. մայր	amíca, իգ. բարեկամուհի
fanciúllo, ար. տղայ, մանուկ	giardíno, ար. պարտէզ
líbro, ար. գիրք	uccéllo, ար. թռչուն
caválло, ար. ձի	fióre, ար. ծաղիկ
rósa, իգ. վարդ	onóre, ար. պատիւ
spécchio, ար. հայելի	fratéllo, ար. եղբայր
péra, իգ. տանձ	zía, իգ. հօրաքոյր, մօրաքոյր
cappéllo, ար. գլխարկ, փեղոյր	schióppo, ար. հրացան
álbero, ար. ծառ	ciliégia, իգ. կեռաս
scéttro, ար. թագ. գաւազան	stúdio, ար. ուսում
páne, ար. հաց	sí, այո
pénna, իգ. գրիչ	no, ոչ
pècora, իգ. ոչխար, գառնուկ	mío, ար. իմ
regína, իգ. թագուհի	mía, իգ. իմ
cáne, ար. շուն	e (ձայնաւորէ մ'առաջ ed) և

1. Gli յօդը կը կրճատուի միայն i ով սկսող բառերէն առաջ կա-կուզ հնչուելու համար։

Io ho[1], ես ունիմ	Hó io? ունի՞մ
tu hái, դու ունիս	hái tu? ունի՞ս
égli há, նա ունի	há egli? ունի՞ (ար.)
ella há, » » (իգ.)	há élla? ունի՞ (իգ.)
Noi abbiámo, մենք ունինք	Abbiámo noi? ունի՞նք
vói avéte, դուք ունիք	avéte voi? ունի՞ք
églino hánno, անոնք ունին	hanno églino? (ար.) } ունի՞ն
élleno » » » (իգ.)	» élleno? (իգ.) }

ՀՐԱՀԱՆԳ 1.

Io ho la rósa. Io ho úna rósa. Voi avete il libro. Avete voi un libro? Egli ha uno specchio. Il padre ha il giardino. La madre ha il pane. Il fanciúllo ha lo specchio. Il fanciullo ha una penna. La zia ha una pécora. Mio fratéllo ha un cáne. Il re ha lo scéttro. Noi abbiamo un fióre ed una péra. Voi avete l'uccello. Avete voi un fiore? Io ho l'abito. Ha egli un ábito? Ella ha un cáne. Il fanciullo ha un fratello ed una zia.

ՀՐԱՀԱՆԳ 2.

Ես ունիմ գիրքը։ Ես ունիմ վարդ մը։ Դուք ունիք գլխարկը։ Ունի՞ք շուն մը։ Ունի՞ք հայելի մը։ Նա ունի զգեստը։ Հայրս ունի թռչուն մը։ Նա (իգ.) ունի՞ տանձ մը։ Դուք ունիք հրացանը։ Անոնք ունին պարտէզ մը։ Անոնք (իգ.) ունի՞ն գիրքը։ Ունի՞ն հրացան մը։ Ունի՞ հացը։ Մենք ունինք գլխարկ մը։ Մենք ունի՞նք հրացան մը։ Ունի՞ն (իգ.) ձի մը։ Անոնք ունի՞ն կեռաս մը։ Տղան ունի գիրք մը։ Թագուհին ունի վարդ մը։ Մօրաքոյրս ունի թռչունը։ Եղբայրս շուն մ'ունի։ Իմ մայրս բարեկամուհի մ'ունի։

1. Կը գրուի նաեւ այսպէս, io ò, tu ài, égli à, և այլն. բայց այս ձեւը չատ չի գործածուիր։

ԵՐԿՐՈՐԴ ԴԱՍ

ՍԵՌ

1. Կանոնաւոր եւ զարտուղի սեռ անուանց

Իտալերէնի մէջ սեռը երկու է, արական և իգական։ Այն բառերն որ o կը վերջանան՝ արական են[1], *իսկ անոնք որ a կը վերջանան իգական են*[2]։ *Այն բառերն ալ որ e կը վերջանան, ոմանք արական են, ոմանք իգական*[3]։

Ար.	*Իգ.*
Il caválло, *ձին*	La caválla, *մատակ ձին*
il cugíno, *հօրեղբօրորդին, հօ-* [*բաքեռորդին*	la cugína, *հօրեղբօրաղջիկը,* [*քեռւոյն աղջիկը*
il paése, *երկիրը, գաւառը*	la párte, *մասը, կողմը*
il látte, *կաթը.*	la tósse, *հազը.*

Այն ար. բառերն որ o կը վերջանան, իրենց իգ. կը կազմուի ընդհանրապէս o փոխելով a ի։ Օրինակ.

Il ragázzo, *տղան*	La ragázza, *աղջիկը*
il sérvo, *ծառան.*	la sérva, *աղախինը.*

1. Այս երկու բառերը միայն բացառութիւն կը կազմեն *mano* ձեռք, և *éco* արձագանգ։

2. Ի բաց առեալ քանի մը բառերէ՝ որոնք յունարենէ ածանցեալ են, ինչպէս, il *poéta* բանաստեղծը, *téma* հրահանգ, և ուրիշ քանի մը մարդ նշանակող բառեր. *dúca* դուքս, *scríba* գրիր, գրագիր, և այլն։

3. Այժմէն կը նշանակեմ որ *ore* վերջացող բառերն, ինչպէս *errôre* երկիւղ, *dolôre* ցաւ, բոլոր արական են. իսկ *i* և *u* վերջացողներէն ոմանք արական են, ոմանք իգական. ինչպէս, il *brindisi* որ կը նշանակէ, մեկուս մը կենդանութեան խմել կամ բարեմաղթել. la *crisi* ճգնաժամը. il *Perù* Բէրու, la *servitù* ծառայութիւնը. բայց սոնց թիւը շատ քիչ է։

Այն բառերն ալ որ e կը վերջանան, իրենց իգ. կը կազմուի e *գիրը* a *փոխելով։ Օրինակ.*

Il padróne, *տէրը*	La padróna, *տիրուհին.*
lo scoláre, *աշակերտը.*	la scolára, *աշակերտուհին.*

Ի բաց առեալ ese *վերջացող ազգ ցուցնող անունները, անց. դերբայ՝ (գոյականաբար առնուած) որ* ente *կը վերջանայ. դարձեալ* èfice *վերջացող և ուրիշ մի քանի ազգականութեան վերաբերեալ բառեր։ Օրինակ.*

Lo artèfice, *արհեստաւորը*	La artèfice, *արհեստաւորուհին*
il Danése, *Դանիացին*	la Danése, *Դանիացի կինը*
il conoscénte, *ճանչուորը*	la conoscénte, *ճանչուորուհին*
il nipóte, *թոռը, եղբօրորդին*	la nipóte, *թոռը, եղբօրաղջիկը*
il consórte, *ամուսինը (այր).*	la consórte, *ամուսինը (կին).*

Այն ար. բառերն որ a կը վերջանան, իգ. կ'ըլլան ընդհանրապէս a *ի տեղ* essa *մասնիկն աւելցնելով։ Օրինակ.*

Il proféta, *մարգարէն*	La profetéssa, *մարգարէուհին*
il poéta, *բանաստեղծը*	la poetéssa, *բանաստեղծուհին*
l'arcidúca, *արքիդուքսը.*	l'arciduchéssa, *արքիդքսուհին.*

Հետևեալ երեք անունները ina *մասնիկը կ'առնուն իգականի համար։ Օրինակ.*

Eróe, *դիւցազն*	Ero*ína*, *դիւցազնուհին*
gállo, *աքաղաղ*	gall*ína*, *հաւը*
re (reg–e), *թագաւորը.*	reg*ína*, *թագուհին.*

Ծանօթութիւն. — *Նոյնպէս քանի մը անձնական յատուկ անուններ կ'առնուն* ina *մասնիկը՝ իգականի համար, սակայն առանց նուազական իմաստի.*

Օրինակ

Andre-*a*, — Andre-*ina*, Անդրէաս, Անդրէուհի
Carl-*o*, — Carl-*ina*, Կարոլոս, Կարոլոսուհի
(Carl-*otta*) » »

Tore վերջացող ար. անուններն, իգ. կ'ըլլան *trice* մասնիկով։ Օրինակ.

L'imperatóre, կայսրը — L'imperatríce, կայսրուհին
il cantatóre, երգիչը. — la cantatríce, երգչուհին.

Sione, zione վերջացողներն բոլոր իգ. են։ Օրինակ.

La missióne, առաքելութիւնը
la nazióne, ազգը.

Իգական են դարձեալ պտղոց անունները։ Օրինակ.

La péra, տանձը, la ciliègia, կեռասը, la mela, խնձորը.

Ի բաց առեալ հետևեալներն, որ կը նշանակեն միանգամայն թէ պտուղը և թէ ծառը։

Il cédro } լեմոնը, լիմոնենին
il limóne }
il dáttero, արմաւը, արմաւենին
il fíco, թուզը, թզենին
il ríbes, հաղարջը, հաղարջենին
il lampóne } արքայամորը (զմաուլա)
} արքայամորենին
l'aráncio, նարինջը, նարնջենին
l'ananásso, անանասը, անանասենին.

Այլեւայլ բացառութիւններ

Ար.	Իգ.
L'abáte, աբբայն, վանահայրը	L'abadéssa, աբբասուհին
il príncipe, իշխանը	la principéssa, իշխանուհին
il gigánte, հսկայն	la gigantéssa, հսկայուհին
il leóne, առիւծը.	la leonéssa, էգ առիւծը.

Անկանոն են

Ար.	Իգ.
Il búe, եզը	La vácca, կովը
il cáne, շունը	la cágna, էգ շունը
l'uómo, մարդը	la dónna, կինը
il montóne, խոյը	la pècora, ոչխարը
il bècco, նոխազը	la cápra, այծը
il pórco, խոզը	la tróia, մատակ խոզը
il máschio, արուն	la fémmina, էգը
il pádre, հայրը	la mádre, մայրը
il maríto, երիկը.	la móglie, կինը.

Քանի մը կենդանեաց անուններ՝ որոնք երկու տեսակներէն մէկ ձեր միայն ունին, այսինքն է կամ արական կամ իգական ձեր. այնպէս որ սեռը զանազանելու համար հարկ է արու կամ էգ կոչումն աւելցնել։ Օրինակ.

Un'aquila máschio, արու արծիւ մը
» » fémmina, էգ » »
uno scoiáttolo máschio, արու սկիւռ մը
» » fémmina, էգ » »
una scimia máschio, արու կապիկ մը
» » fémmina, էգ » »

Ծանօթութիւն. — Սակայն մերթ կարելի է փոփոխուող անուանց յատուկ ածանցական մասնիկներէն մէկուն դիմել՝ սեռը փոխելու կամ զանազանելու համար.

Օրինակ

Scimmi-a, էգ կապիկ
» -otto, կապկի ձագ՝ արու
» -one, մեծ կապիկ՝ »

La scimmia è sempre scimmia, anche vestita di séta, կապիկը միշտ կապիկ է, եթէ նոյն իսկ մետաքս հագուած ըլլայ.
A ogni scimia piace il suo scimiotto, ամէն կապիկ իր նմանը կը սիրէ.

ՀԱՄԱՌՕՏ ՊԱՏԿԵՐ

Անուանց փոփոխութեանց ըստ տեսակաց

Ածականք	Գոյականք
ար. -o, իգ. -a	ար. -e, իգ. -e
» -e, » -e	» -a, » -a
	» -o, » -a

ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆՔ

1. ար. -tore, իգ. -trice (-tora)
2. » -iero, -iere, իգ. -iera
3. » -a, -o, -e } իգ. -essa
4. » ոչ համաճարակ իգ. -ina
5. իգ. արականէն տարբեր արմատով.
6. Միակ սեռ (ար. կամ իգ.) երկուքին ևս.

ԲԱՌԱՐԱՆ

La pórta, դուռն
il gátto, կատուն
la stráda, ճամբան
la spáda, սուրը
il gállo, աքաղաղը
la regína, թագուհին
il nóme, անունը
l'uómo, մարդը
écco, ահաւասիկ
vedúto, տեսած
fù, եղաւ
grande, մեծ.
Il bastóne, գաւազանը
il contadíno, գեղացին
il mercánte, վաճառականը
il negoziánte, վաճառական կամ [խանութպանը
il príncipe, իշխանը
il coltéllo, դանակը
la carrózza, կառքը
sémpre, միշտ
pórta, ունի, կը կրէ
è, է. e, և, ու
piccolo, փոքր.

ՀՐԱՀԱՆԳ 3.

Il contadíno ha una carrózza. Avéte voi un bastóne? La profetéssa ha un bastóne ed una spáda. Noi abbiámo vedúto la regína ed il príncipe. Io ho un gátto, un gállo ed una gallína. La contéssa fù sémpre una grande benefattrice. Il negoziánte ha la tósse. Quest'uómo pórta il mio nóme.

ՀՐԱՀԱՆԳ 4.

Աշակերտուհին տեսած ես։ Կանայք և աղջիկները տեսած ենք։ Գեղջկուհին ձի մ'ունի և վաճառականը սուր մը։ Մենք տեսանք կայսրն ու կայսրուհին։ Մարգարէն մեծ է։ Նա (իգ.) ունի կեռաս, խնձոր և տաձ։ Անոնք տեսած են լիմոնենին, անանասն ու հաղարջը։ Դրացուհին ունի քած (էգ չուն) մը։ Դուք ունիք ճանչուորուհի մը։ Դանիացին ունի տիրուհի մը և եղբօրաղջիկ մը։

ԵՐՐՈՐԴ ԴԱՍ

Կանոնաւոր եւ Զարտուղի Թիւ անուանց

1. *Այն բառերն որ o և e կը վերջանան, ինչ տեղ ալ ըլլան, յոքնակիի մէջ i կը փոխուին։ Օրինակ.*

Il sèrvo, *ծառան*	I sérvi, *ծառաները*
il fratéllo, *եղբայրը*	i fratélli, *եղբայրները*
il cárro, *կառքը*	i cárri, *կառքերը*
lo stólto, *յիմարը, խենթը*	gli stólti, *խենթերը*
la máno, *ձեռքը*	le máni, *ձեռքերը*
il cáne, *շունը*	i cáni, *շունները*
la mérce, *վաճառքը.*	le mérci, *վաճառքները.*

2. *Այն իգական բառերն որ a կը վերջանան յոքնակիի մէջ e կ'ըլլան։ Օրինակ.*

La ragázza, *աղջիկը*	Le ragázze, *աղջիկները*
la Chiésa, *Եկեղեցին.*	le Chiése, *Եկեղեցիները.*

3. *Այն արական բառերը որ a կը վերջանան, մեծաւ մասամբ յունարէն են և իրենց յոքնակին կ'ըլլայ i։ Օրինակ.*

Եզ.	*Յոք.*
Il poèta, *բանաստեղծը*	I poéti, *բանաստեղծները*
il téma, *հրահանգը.*	i témi, *հրահանգները.*

4. *Այն անունները որոնց վերջին a գրէն առաջ c կամ g կը գտնուի, յոքնակիի մէջ h մը կը մտնէ՝ բաղաձայններուն խիստ ձայնը պահելու համար։*

Օրինակ

Il dúca, *դուքսը*	I dúchi, *դուքսերը*
l'óca, *սագը*	le óche, *սագերը*
la spíga, *հասկը.*	le spíghe, *հասկերը.*

5. *Այն իգական բառերը որ կը վերջանան* cia, gia, ccia, ggia, *և* scia *յոքնակիի մէջ* i *գիրը կը կորսնցնեն։ Օրինակ.*

La márcia, *չուերգը*	Le márce, *չուերգները*
la brágia, *կայծ (կրակի)*	le bráge, *կայծերը*
la tráccia, *հետքը*	le trácce, *հետքերը*
la spiággia, *ծովեզերքը*	le spiágge, *ծովեզերքները*
la fáscia, *փաթթոցը, երիզը.*	le fásce, *ծրարները.*

Բայց եթէ շեշտը i *գրին վրայ իյնայ, յոքնակիի մէջ ալ պէտք է պահել։ Օրինակ.*

La farmacía – le farmacíe *դեղարանը*
la bugía – le bugíe *ստախօսութիւնները.*

6. *Յոքնակիի մէջ անփոփոխ են. ա.) միավանկ* (monosíllabo) *բառերը. բ.) անոնք՝ որոնց շեշտը վերջին վանկին վրայ է. գ.) անոնք որ i, ie կը վերջանան. դ.) այն հազուագիւտ անունները՝ որոնց վերջին տառը բաղաձայն մ'է։ Օրինակ.*

Il re, *թագաւորը*	I re, *թագաւորները*
la città, *քաղաքը*	le città, *քաղաքները*
l'eclíssi, *խաւարումն (արևու, կամ լուսնի)*	le eclíssi, *խաւարումները (արևու կամ լուսնի)*
il lápis[1], *մատիտը*	i lápis, *մատիտները*
la spécie, *տեսակը.*	le spécie, *տեսակները.*

1. Աւելի գործածական է La matíta *մատիտ։*

7. *Co, go վերջացող թէ ածական և թէ գոյական անուններուն յոք. կ'ըլլայ ci, gi. Օրինակ.*

Amico, բարեկամ, amici. Mágo, մոգ, mági, մոգեր.

Òio, áio *վերջացողներուն յոք. կը կազմուի՝ զեղջելով վերջին o գիրը։ Օրինակ.*

Calzoláio կօշկակար calzolái
scrittòio գրասեղան scrittòi.

8. *Շատ մը o վերջացող ար. գոյականներ, բաց ի սովորական յոքնակի ձևէն (i), ունին նաև իգ. յոքնակի մը։ Օրինակ.*

L'anéllo, մատանին i, իգ. յոք. l'anella
il bràccio, թևը, բազուկը i, իգ. յոք. le braccia
l'osso, ոսկրը i, իգ. յոք. le ossa
il cíglio, յօնք i, իգ. յոք. le cíglia
il légno, փայտը i, իգ. յոք. le legna փայտերը
il múro, պատը i, իգ. յոք. le mura պարիսպները.

9. *Հետևեալ ար. բառերուն յոք. կը կազմուի՝ վերջին տառը* a *ի փոխելով, և այս յոքնակի ձևին մէջ՝ անուններն իգ. սեռի կը փոխուին, անոր համար յօդերն ալ կը համաձայնին։ Օրինակ.*

Il centináio, հարիւրեակը — Le centinaia, հարիւրաւորները
il míglio, մղոնը (1500 մետր) — le míglia, մղոնները
mille, հազար — mila հազարներ
il paio, զոյգը. — le paia, զոյգերը.

10. *Կան բառեր՝ որոնք միայն եզակի կը գործածուին։*

Օրինակ

La máne, առաւօտը — Il brío, չնորհքը
la cárie, նեխութիւնը — la cópia, առատութիւնը
lo rosoglia, հարսանիքը — il fiéle, լեղին, մաղձը
la pròle, սերունդ, զաւակը. — l'étera, եթերը.

11. *Կան բառեր ալ որոնք միայն յոքնակի կը գործածուին։ Օրինակ.*

Le cesóie, մկրատները — Le nari, ռնգունքը
le nòzze, հարսանիքը — le rédini, սանձերը
gli annáli, տարեգրքերը. — le víscere, ընդերք երկրի.

12. *Հետևեալ անուններուն յոք. բոլորովին անկանոն են։ Օրինակ.*

Dío, Աստուած — Déi [1], աստուածներ, դիք
uómo, մարդ, այր — uómini, մարդիկ
móglie, ամուսին, (կին) — mógli, կանայք, հարսունք
búe, եզն — buói, եզներ
mille, հազար — míla, հազարներ
páio, զոյգ. — páia, զոյգեր [2].

13. *Բաղադրեալ անուանց յոքնակին հետևեալ կերպով կը կազմուի.*

1. *Երբ երկու անուններ՝ միևնոյն հոլովին մէջ կը համաձայնին՝ երկուքն ալ յոք. կ'ըլլան։*

---

1. Սովորութիւն եղած է ըսել gli déi, փոխանակ i déi.
2. Կան անուններ ալ որոնք եզ. մէջ արական են, իսկ յոք. մէջ թէ ար. և թէ իգ. յոքնակի ունին. ինչպէս Il dito մատը, i diti (ար. յոք). le dita (իգ. յոք.).

Օրինակ

Capomaéstro, գործաւորապետ	յոր.	capimaestri
capolavóro, գլուխգործոց	»	capilavori
pannolíno, կտաւ	»	pannilini
casamátta, ներքնատուն	»	casematte
mezzalúna, կիսալուսին	»	mezzelune.

2. Առաջին մասն անփոփոխ կը մնայ երբ.

Ա. — Բառի մը վերջին գիրը կրճատուած է, կամ անփոփոխ կը մնայ։ Օրինակ.

Belvedère, հովանոց, պատշգամ	յոր.	belvederi
malconténto, տհաճ, տժգոհ	»	malcontenti
grandúca, մեծ դուքս	»	granduchi
contraccólpo, հակահարուած	»	contraccolpi.

Բ. — Ածական մ'ըլլայ (մանաւանդ մակբայական), կամ եզակի երրորդ դէմքի բայ մ'ըլլայ։ Օրինակ.

Pianofórte, դաշնակ	յոր.	pianoforti
agrodólce, թթուաշ	»	agrodolci
variopínto, գունագոյն	»	variopinti
biancospino, սրափուշ	»	biancospini
lavamáno, կոնքիկ (ձեռք լուալու)	»	lavamani
spazzacamino, ծխան մաքրող	»	spazzacamini.

Գ. — Հակահոլով դիրքով անուն մ'ըլլայ՝ որ երկրորդ մասը կազմողէն կախուած ունենայ։ Օրինակ.

Capogiro, գլխու պտոյտ	յոր.	capogiri
manoscritto, ձեռագիր	»	manoscritti
ragnatélo, սարդիոստայն	»	ragnateli
terrapiéno, հողալից	»	terrapieni

3. Անփոփոխ կը մնայ՝ երկրորդ մասը միայն, եթէ ներկայացնէ հակահոլով անուն մը՝ կախեալ առաջինէն՝ որ փոփոխական է։ Օրինակ.

Capoparte, պարագլուխ	յոր.	capiparte
caposcuóla, դպրոց կազմող նկարիչ	»	capiscuola

(և կամ cápo di párte, capo di scuóla).

4. Երկու մասերն ալ անփոփոխ կը մնան, եթէ առաջինը բայ մ'է իսկ երկրորդն արդէն յոքնակի (կամ հաւաքական կամ ընդհանուր իմաստով անուն մ'է)։ Օրինակ.

Un guástaféste, ուրախութիւն խանգարող մը. յոր. i guastafeste.

un attáccapánni, զգեստակալ մը	յոր.	gli attaccapanni
» baciapile, կեղծաւոր մը	»	i baciapile
» salvagente, մարդապուրծ մը	»	i salvagente
» ammazzasétte, մեծաբան մը	»	gli ammazzasette
» voltafáccia, փոփոխամիտ մը	»	i voltafaccia
» salvavita, կենսապուրծ մը	»	i salvavita
» battistráda, առաջնորդ սպասաւոր	»	i battistrada.

ԲԱՌԱՐԱՆ

Festa, տօն	La tàvola, սեղանը
Natale, Ծնունդ	Betlèmme, Բեթղեհէմ
il temperíno, զմելինը	Pásqua, Զատիկ
il quádro, պատկերը, չրջանակը	Pentecóste, Պենտեկոստէ
	cínque, հինգ
la sorélla, քոյրը	séi, վեց
il sárto, դերձակը	il clíma, կլիման
il monárca, միապետը, թագաւորը	il soldáto, զինուորը
	la fáccia, երեսը, դէմքը
la società, ընկերութիւնը	lo scoláre (-ro), դպրոցականը

lo stuzzicadénti, *ատամնակը-* [*կիտները*
la vácca, *կովը*
la stánza, *սենեակը*
cattólico, *ուղղափառ*, *կաթո-* [*ղիկէ*
quáttro, *չորս*

sétte, *եօթն*
ótto, *ութ*
o, *կամ*. (*ձայնաւորէ մ'առաջ* [*միշտ od*)
avúto, *ունեցած*
sulla, *վրան*
seguírono, *հետևեցան*.

Io avéva, *Ես ունէի*, *կամ ու-* [*նէի*
tu avévi, *դու ունէիր*
égli avéva, *նա ունէր*.

Noi avevámo, *Մենք ունէինք*, [*կամ ունէինք*
voi aveváte, *դուք ունէիք*
éssi avévano, *անոնք ունէին*.

ՀՐԱՀԱՆԳ 5.

I duchi avevano le spade. Avevi tu veduto due o tre spiagge? La sorella aveva i quadri. Gli uomini non hanno veduto gli dei. Le mogli hanno le frutta. Le oche sono di mia cugina. I monarchi hanno veduto i paesi. Il sarto aveva quattro cani, cinque buoi e sei vacche. Avevi le uova? No, io aveva le frutta. Gli scolari avevano i temi. Perchè non avete messo le frutta sulla tavola? Natale, Pasqua e Pentecoste sono le tre più grandi feste dell'anno cattólico.

ՀՐԱՀԱՆԳ 6.

Դպրոցականները զմելիններ ունէին։ Հօրեղբօրաղջիկները պատկերներ ունին։ Ես երեք սենեակ ունէի։ Կանայք հաւկիթներ և պտուղներ ունին։ Դուքսերը չորս քաղաք տեսած էին։ Մարդիկ գնած էին ակռամաքրիչներ։ Գիւղացիները կովեր և եզներ ունէին։ Քաղաքները գինուորներ ունին։ Թագաւորները պալատներ ունին։ Հայրս չորս պատկեր և ութ զմելին ունի։ Երեք մոգեր աստղին հետևեցան որ գիրենք (li condusse) *Բեթղեհէմ առաջնորդեց։ Գիտութեանց ճեմարանը* (accadémia) 66 *անդամ* (membri) *ունի։*

ՁՈՐՐՈՐԴ ԴԱՍ

Հոլովումն որոշեալ եւ անորոշ յօդերու

Որոշեալ յօդ կը կոչուին այն հոլովելի բառերը, որոնք անուանց և դերանուանց կցելով՝ ցոյց տրուած իրը կ'որոշեն կամ ճշդիւ կը սահմանեն, և են.

Il. Lo. La.

Իսկ անորոշ յօդ անոնք են, որոնք անորոշ քանակութիւն մը ցոյց կու տան, և են Un, Uno, Una.

Որոշեալ յօդերը իրենք իրենցմէ չեն հոլովիր, այլ կը միանան հոլովանշան նախադրութիւններու հետ, որոնք երեք հատ են di, a, da *և կը կազմուին հետևեալ կերպով։*

Եզակի			*Յոգնակի*		
	Ուղ. II			Ուղ. I	
	Սեռ. di il	= del		Սեռ. di i	= dei
	Տրա. a il	= al		Տրա. a i	= ai
	Բաց. da il	= dal		Բաց. da i	= dai
Lo	Սեռ. di lo	= dello	Gli	Սեռ. di gli	= degli
	Տրա. a lo	= allo		Տրա. a gli	= agli
	Բաց. da lo	= dallo		Բաց. da gli	= dagli
La	Սեռ. di la	= della	Le	Սեռ. di le	= delle
	Տրա. a la	= alla		Տրա. a le	= alle
	Բաց. da la	= dalla		Բաց. da le	= dalle

ՕՐԻՆԱԿԲ

Որոշեալ յօդերու Il, lo, la.

Ա. Հոլովումն Il

Եզ. (Singoláre)

Ուղ.	Nominatívo,	Il libro, գիրքը
Սեռ.	Genitívo,	del libro, գրքին
Տրա.	Datívo,	al líbro, գրքին
Հայց.	Accusatívo,	il libro, գիրքը
Բաց.	Ablatívo,	dal libro, գրքէն.

Յոք. (Plurále)

Ուղ.	Nominatívo,	I libri, գրքերը
Սեռ.	Genitívo,	dei libri, գրքերուն
Տրա.	Datívo,	ai libri, գրքերուն
Հայց.	Accusatívo,	i libri, գրքերը
Բաց.	Ablatívo,	dai libri, գրքերէն.

Ծանօթութիւն – Գործիականը կը չենուի con և il իրարու հետ միացնելով. ինչպէս con-il = col libro գրքով, con-la = colla, con-le — colle.

Այս հոլովման տակ կ'երթան բոլոր բաղաձայն գրով սկսող արական անունները.

Բ. Հոլովումն Lo. ար.

Օրինակ առաջին

Ո.	Lo specchio, հայելին	Gli specchi, հայելիները
Ս.	dello specchio, հայելիին	degli specchi, հայելիներուն
Տ.	allo specchio, հայելիին	agli specchi, հայելիներուն
Հ.	lo specchio, հայելին	gli specchi, հայելիները
Բ.	dallo specchio, հայելիէն.	dagli specchi, հայելիներէն.

Այս հոլովման տակ կ'երթան բոլոր խառն s ով և z ով սկսող ար. անունները.

Օրինակ երկրորդ L' կրճատեալ

ար. օրինակով

Ո.	L'uomo[1], մարդը	Gli uomini, մարդիկ
Ս.	dell'uomo, մարդուն	degli uomini, մարդերուն
Տ.	all'uomo, մարդուն	agli uomini, մարդերուն
Հ.	l'uomo, մարդը	gli uomini, մարդիկ
Բ.	dall'uomo, մարդէն.	dagli uomini[2], մարդերէն.

իգ. օրինակով

Ո.	L'ánima, հոգին	Le ánime, հոգիները
Ս.	dell'anima, հոգւոյն	delle anime, հոգիներուն
Տ.	all'anima, »	alle anime, »
Հ.	l'anima, հոգին	le anime, հոգիները
Բ.	dall'anima, հոգիէն.	dalle anime, հոգիներէն.

Գ. Հոլովումն La

Ո.	La casa, տունը. բ. ձև. [l'anima, հոգին	Le case, տունները
Ս.	della casa, տանը	delle case, տուներուն
Տ.	alla casa, տանը	alle case, տուներուն
Հ.	la casa, տունը	le case, տունները
Բ.	dalla casa, տունէն.	dalle case, տուներէն.

---

1. Եզ. մէջ lo յօդն ամէն ձայնաւորով սկսող բառերու քով պէտք է կրճատել. իսկ յոք. մէջ միայն անոնց առջև որոնք i ով կը սկսին. ինչպէս gl'Italiani, իտալացիները.

2. I ով սկսող բառերէն առաջ կը գործածուի degl' և agl' կրճատեալ ձևը. այսպէս, dégl'ingégni հանճարներուն, ágl'ingégni ար. հանճարներուն.

Այս հոլովման տակ կ'երթան բոլոր բաղաձայն և ձայնաւորով սկսող իգ. անունները. և եզակիին մէջ ձայնաւորով սկսած բառերուն առջև la յօդին a գիրը կը կրճատուի. յոգ. մէջ ալ կը կրճատուի՝ երբ յաջորդ բառը e ձայնաւորով միայն կը սկսի: Օրինակ l'erbe խոտերը:

Դ. Հոլովումն

Անորոշ յօդերու

Անորոշ յօդերու (articoli indeterminativi) ձեւերն են.

Եզ. արականի համար	Un	Յոգնակին կը պակսի,
» իգականի »	uno	և կը կազմուի մասնական
	una	յօդերով alcuni, certi.

Un կը գործածուի պարզ բաղաձայն գրերով սկսող բառերէն առաջ, իսկ ձայնաւորով սկսողներէն առաջ՝ քաղցրաձայնութեան համար: Օրինակ.

Un libro, գիրք մը. Un onòre, պատիւ մը.

Uno կը գործածուի խառն s ով և z ով սկսող բառերէն առաջ[1]: Օրինակ.

Uno stípite, կոճղ մը. Uno zótico բիրտ մը.

Una կը գործածուի միայն իգական բառերու հետ և կը կրճատուի ձայնաւորով սկսող իգ. բառերէ առաջ. հետևաբար un' ապաթարցով միշտ իգական է:

---

1. Սովորութիւն եղած է մերթ ընտանեաբար z էն առաջ un գործածել փոխանակ uno ի: Օրինակ. Un zio, քեռի մը. Un zéro, զրոյ մը. սակայն զգուշանալի է:

Օրինակ

Una dónna, կին մը. Un'ora, ժամ մը.

Եզ.	Յոգ.
Ո. Un fióre, ծաղիկ մը	Alcuni fiori, ծաղիկներ (քանի մը)
Ս. d'un fióre, ծաղկի մը	di alcuni fiori, ծաղիկներու
Տ. ad un fióre, ծաղկի մը	ad alcuni fiori, ծաղիկներու
Հ. un fióre, ծաղիկ մը	alcuni fiori, ծաղիկներ
Բ. da un fióre, ծաղկէ մը.	da alcuni fiori, ծաղիկներէ.

Uno scudo, alcuni scudi, Un amico, alcuni amici.

Եզ. իգ. Una gallina, հաւ մը... Un'oca, սագ մը...
Յոգ. իգ. alcune galline. alcune oche.

Ե. Հոլովումն

Անորոշ յօդը ստացական ածականով մը և որոշիչ ածականով մը: Օրինակ.

Ո. Mio padre, հայրս	questo palazzo, այս պալատը
Ս. di mio padre, հօրս	di questo palazzo, այս պալատին
Տ. a mio padre, հօրս	a questo palazzo, այս պալատին
Հ. mio padre, հայրս	questo palazzo, այս պալատը
Բ. da mio padre, հօրմէս.	da questo palazzo, այս պալա- [տէն.

Այսպէս կը հոլովին նաև բոլոր իգական անուններն: Օրինակ.

Questa strada, այս ճամբան
di questa strada, այս ճամբուն } և այլն.

ՀԱՄԱՌՕՏ ՊԱՏԿԵՐ

Յօդերու

1. Որոշեալ յօդ. { ար. il - i; հգ. lo (l') - gli (gl'). la (l') - le (l').
2. Անորոշ » { ար. - un, uno. հգ. - una (un').
3. Մասնական » { ար. - del, dello (dell') - del (de') [degli (degl'). հգ. - della (dell') - delle (dell').

ԲԱՌԱՐԱՆ

Il signóre, Տէրը, պարոնը
la signóra, տիկինը
il vicíno, դրացին
la vicína, դրացուհին
il maéstro, վարժապետը, ուսուցիչը [
l'uccéllo, թռչունը
la finéstra, պատուհանը
il sónno, քունը
la mórte, մահը
il tópo, մուկը
il libráio, գրավաճառը
béllo, գեղեցիկ, աղուոր
la térra, հողը
il fíglio, որդին
la bottéga, կրպակը, խանութը
eresía, հերետիկոսութիւն.
Io do, ես կու տամ
dáto, տուած
détto, ըսած
il fóglio, թերթը, (գրքի մը)
la fóglia, թերթը, տերևը (ծառի [մը)
la piánta, բոյսը, տունկը
il giardíno, պարտէզը
il cortíle, բակը, գաւիթը
il creatóre, ստեղծողը
il móndo, աշխարհը
il castéllo, դղեակը
il nemíco, թշնամին
dóve (óve), ուր
di chi è? որո՞ւն է
vérde, կանաչ
nemíco, թշնամի.

Io sóno, ես եմ, կամ եմ
tu séi, դուն ես, կամ ես
égli è, նա է, կամ է.
Noi siámo, մենք ենք, կամ ենք
voi siéte, դուք էք, կամ էք
églino sono, անոնք են, կամ են.

ՀՐԱՀԱՆԳ 7.

La casa del vicino. Il libro del maestro. Dove sono le oche della vicina? Chi è il maestro dei figli del vicino? Le cose delle signore. I cani degli scolari. Le botteghe dei librai. Io do i libri ai vicini. Io do l'abito al sarto. I fogli dei libri sono belli. Le foglie degli alberi sono verdi. I gatti sono nemici dei topi. Il giardino è dei fratelli e delle sorelle. Io do gli specchi ai nemici dei librai. L'uomo ha un'anima ed un corpo. Avete detto un'eresia.

ՀՐԱՀԱՆԳ 8.

Հօրեղբօրորդւոյն շունները։ Տուներու պատուհանները։ Ծառերու տերևները թռչնոց կու տամ։ Գրավաճառին խանութը գեղեցիկ է։ Շունը դերձակին կու տամ։ Դրացւոյն պարտէզը գեղեցիկ է։ Աստուած աշխարհի ստեղծողն է։ Քունը մահուան եղբայրն է։ Բարեկամին դղեակը գեղեցիկ է։ Դուք դպրոցական աղաց բարեկամն էք։ Ահաւասիկ թշնամեաց զգեստները և բարեկամաց հայելիները։ Իշխանի դղեակին բակը գեղեցիկ է։ Ահաւասիկ գրքերուն թերթերը։ Ես սաղ մը տեսայ տիրոջ պարտիզին մէջ։

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ԴԱՍ

Աճանց

Իտալերէն լեզուի մէջ թէ՛ գոյական և թէ ածական անունները բազմաթիւ փոփոխութեանց կ՚ենթարկուին, որոնք կը ծառայեն անուան ԳԼԽԱՒՈՐ իմաստը քիչ մը եղանակաւորելու, բովը դնելով պատահական կամ յաւելուածոյ ուրիշ իմաստ մը՝ ածանցով մ՚արտայայտուած։

Անուանց այս պատահական եղանակաւորումներն երկու տեսակ են.

ա. Փոփոխութիւն՝ գոյական և ածական անուանց համար.
բ. Աստիճանաւորութիւն՝ ածականաց համար.

Փոփոխութիւն գոյական եւ աճ. անուանց

Անուանց փոփոխումները կամ ածանցումները չորս եղանակով կը կազմուի.

1. Առաւելական (accrescitivo).
2. Նուազական (diminutivo).
3. Փաղաքշական (vezzeggiativo).
4. Արհամարհական (spregiativo *կամ* peggiorativo).

Ծանօթութիւն. — Ամէն անուն ընդունակ չէ վերոյիշեալ չորս փոփոխութիւններն ալ ունենալու, և մասնաւորապէս ածականները նուազ ունին քան գոյականները. սակայն ասոնք ալ չեն կրնար միշտ առնուլ բոլոր և յատուկ ածանցները՝ աւելի քան զոր մենք ցոյց կու տանք հոս։ — Մասամբ փորձառութիւն և մասամբ ընտիր բառարանները կը սովրեցնեն թէ ասոնցմէ որոնք այս կամ այն անուան հետ կը գործածուին իտալերէնի մէջ։

1. *Առաւելական իմաստով ածանցներ.* — *Անուան*

մ՚առաւելականը կը կազմուի՝ արմատին վրայ one (zone, cione) *մասնիկն աւելցնելով։ Օրինակ.*

Uómo, *մարդ* — om-óne, *խոշոր մարդ*
libro, *գիրք* — libr-one, » *գիրք*
villáno, *գիւղացի* — villan-zone, *բիրտ գիւղացի*
grásso, *գէր* — grass-one, *շատ գէր.*

Ծանօթութիւն. — 1. Իգ. անուններն այս ածանցող մասնիկն առնելով արական սեռի կը փոխուին։ Օրինակ.

Una cása, *տուն մը* — un casone, *խոշոր տուն մը.*
una dónna, *կին մը* — un donnone, » *կին մը.*

Այսուհանդերձ յաճախ նաև իգականը կը գործածուի ona *մասնիկով, մերթ քիչ մը տարբեր իմաստով։ Օրինակ.*

Tavolóne, *մեծ սեղան* -*ona*, *մեծ սեղան (ճաշարանի).*
Casóne, *մեծ տուն* -*ona*, *նշանաւոր և հարուստ տուն.*

Ծանօթութիւն. — 2. Սակայն ածականներն ու չարժական անուններն իգ. սեռը կը պահեն *ona* մասնիկն առնելով։ Օրինակ.

Grássa, *պարարտ* — grass*sona*, *շատ պարարտ.*
una contadina, *գեղջկուհի մը* — una contadin*ona*, *բիրտ գեղջկուհի մը.*

Ուրիշ ածանցներ՝ որ մերթ առաւելական կը ծառայեն (ցուցնելով սակայն, մեծութենէ աւելի, ստուարութիւն, կոշտութիւն) և են.

occio, -a
ozzo, -a
otto, -a

grass-óccio, *գիրուկ, պարարտ.*
bell'-óccia, *քիչ մը գեղեցիկ.*
bacci-ózzo, *ուժով համբոյր.*
tin-ózza, *փայտէ կոնք.*
bracci-ótto, *ստուար բազուկ.*
cacci-ótta, *հասարակ պանիր.*

2. Նուազականը կը կազմուի հետևեալ մասնիկներով.

etto, -a, libr-étto, գրքոյկ — piccol-étto, փոքրիկ — stanz [-etta, սենեկիկ.
ello, -a, mant-éllo, վերնազգեստիկ — pover-éllo, խեղ- [ճուկ — agn-élla, գառնուկ.
eréllo, -a, trott-eréllo, -a, շոնչանիկ.
cello, -a, baston-céllo, -a, գաւազանիկ.
icello, -a, camp-icéllo, -a, դաշտիկ — ret-icélla, ուռկանիկ.
ino, -a, gatt-íno, -a, կատուիկ.
cino, -a, canton-cíno, -a, անկիւնիկ.
icino, -a, lum-icíno, -a, լուսիկ.
atto, — cervi-átto, — եղնորթ.

Ծանօթութիւն. — 1. Ino, ello, otto, uccio մասնիկներով ալ իգ. անուանց նուազականները կը չենուին՝ զանոնք արականի փոխելով։ Օրինակ.

La scárpa, կօշիկը, մուճակը — lo scarp-ino, մուճակիկը.
una cása, տուն մը — un cas*ino*, un cas*otto*, տնակիկ մը.
la cáppa, կնդղաւոր կրկնոցը — il capp-ello, -uccio, -otto, կրկնո- [ցակը.
la bórsa, քսակը — il bors-ello, քսակիկը.

2. Մերթ նուազականը կը չփոթուի փաղաքշականին հետ՝ խեղճ ոչ գեղեցիկ իմաստով մը, մանաւորապէս յաջորդ մասնիկներով։ Օրինակ.

úccio, -a, piede, pied-uccio, ոտիկ, տոտիկ.
mano, man-úccia, թաթիկ.

uólo, -a, (icciuolo, -a), sentiero, sentier-uolo, կածան.
libro, libr-icciuolo, գրքոյկ.
mázzo, mazz-uolo, պզտիկ փունջ.

úzzo, -a, tisico, tisic-uzzo, նիհար, թոքախտաւոր.
stitico, stitic-uzza, պնդափորիկ.

3. Փաղաքշականը կը կազմուի ընդհանրապէս uccio, և մերթ ino, uolo, olíno մասնիկներով, մասնաւորապէս ածականաց հետ, և այն իրաց համար՝ որ փոքրկութեան շնորհք կ'առնուն։ Օրինակ.

Car-úccio, սիրունիկ — grazios-úccio, շնորհալի
orecch-uccia, ականջիկ — bocc-úccia, բերանիկ
grazios-ino, սիրունիկ — cagn-uòlo, -olíno, շնիկ.
mantellíno, կրկնոցակ.

4. Արհամարհականը կը կազմուի գլխաւորապէս accio, -a մասնիկով։ Օրինակ.

Temp-áccio, գէշ օդ — libr-accio, խեղճ գիրք — cas-accio, խարխուլ տուն.

Սակայն մերթ նաև գաղոբական, անկատարութեան, մօտաւորութեան կամ նմանութեան իմաստով մը՝ յաջորդ մասնիկներով.

ástro, -a, poeta, poet-ástro, անկատար բանաստեղծ.
verde, verd-astro, կանաչորակ.
giallo, giall-astro, դեղնորակ.

ónzolo, -a, medico, medic-ónzolo, բժշկակ, տգէտ բժիշկ.

úcolo, -a, poeta, poet-úcolo, բանաստեղծիկ.
maestro, maestr-ucola, վարժուհեակ.

ípola, -úpola, casa, cas-ipola, -úpola, տնակ.

ógnolo, -a, verde, verd-ógnolo, կանաչորակ.
azzurro, azzur-ógnola, կապտորակ.

iccio, -igno, giallo, giall'iccio, դեղնորակ.
imparato, imparat-iccio, համբակի գործ.
dolce, dolc-igno, անուշկեկ.
rosso, ross-igno, կարմրորակ.

ՀԱՄԱՌՕՏ ՊԱՏԿԵՐ

Աճանցներու

1. Առաւելականք .	-one, -zone, -cione. -occio, -ozzo. -otto.
2. Նուազականք . .	-etto. -ello (-erello, -cello, -icello). -ino (-cino, -icino). -atto, -attolo. -uolo, (-icciuolo). (-uccio, -uzzo).
3. Փաղաքշականք .	-uccio, -ino, -uolo.
4. Արհամարհականք.	-accio. -astro. -ónzolo, -úpulo, úpola. -ógnolo. -iccio (-igno).

Հաւաքական բառեր կազմելու համար կը գործածուին ame, ume, oglia, iglia, uglia. *Օրինակ.*

Légno, *փայտ* — Legnáme, *փայտեղէնք*
céspo, *մացառ.* — cespúglio, *մացառք.*

ԲԱՌԱՐԱՆ

Lorénzo, *Լաւրենտիոս* — Pescatóre, *Ձկնորս*
bárca, *նաւակ* — canéstro, *կողով*
brávo, *քաջ, ուժեղ* — pésce, *ձուկն*
suo, *իւր* — méttervi, *հոն դնել*

legnáme, *փայտեղէն* — ammucchiáre, *դիզել*
nóstro, *մեր* — nuóvo, *նոր*
vóstro, *ձեր* — compráto, *գնած*
lóro, *իրենց* — quésto, *այս, ասիկայ*
per, *համար.* — quéllo, *այն, անիկայ.*

ՀՐԱՀԱՆԳ 9.

Vostro cugino è un medicastro. Lorenzino è un bravo giovinetto. Io do il mio cappellaccio a vostro zio. Egli ha comperato un librone. Avete visto la nuova barchetta del pescatore? Sì, ed abbiamo comperato un canestrino per mettervi i pesciolini. Di chi è questo libraccio? Questo libraccio è di nostro cugino e quel libretto è del vostro bravo fratellino. Avete dato il panetto al cagnolino? No, ma ho dato l'uccellino morto al gattino.

ՀՐԱՀԱՆԳ 10.

Եղբայրս գնած է երկու պզտիկ թռչուն և հինգ փոքր ձուկ։ Այս տգեղ գիրքը և այս ազուր պզտիկ կողովն Ալսելմոսիկին քրոջն են։ Շնիկը երիտասարդ ձկնորսին նաւակին մէջ էր։ Երէկուան մեռած թռչունները դրացւոյն չար կատուին տուին։ Կողովիկս ու մեծ գլխարկս տեսա՞ք (տեսած ունի՞ք)։ Այո՛, ես տեսայ (ունիմ տեսած) պզտիկ կողովդ և մեծ գլխարկդ։ Փայտեղէնները մէկ կողմ դիզեցէք։

ՎԵՑԵՐՈՐԴ ԴԱՍ

Մասնական յօդ

Մասնական յօդը, եզակիի մէջ՝ անորոշ քանակութիւն մը, իսկ յոգնակիի մէջ՝ շնչաւոր և անշունչ էակաց անորոշ թիւ մը ցոյց կու տայ. և եզակիի համար կը գործածուի qualche, un po' di, alquanto, *իսկ յոգնակիի համար* alcuni, certi.

Մասնական յօդն աւելի յաճախակի կը գործածուի յոգնակիի մէջ, իսկ եզակիի մէջ միայն նիւթական անուանց հետ (կամ վերացական գոյականաց հետ), սակայն գրեթէ միշտ ուղղական կամ հայցական հոլովով մը միասին՝ (ենթակայ կամ սեռի խնդիր) առանց կանխեալ նախադասութեան։ Օրինակ.

Degli uómini (*այսինքն* alcúni) ch'io non conósco vénnero qui, *քանի մը մարդիկ զորս չեմ ճանչնար հոս եկան (ենթակայ).*

Mangiáva *delle* patáte (*այսինքն* certe), *գետնախնձորներ կ'ուտէր (հայց. սեռի խնդիր).*

Dátemi *del* páne (*այսինքն* un po' di) *հաց տուէք.*

Ho *degli amici* autorévoli, e potrò farvi del bene, *հեղինակաւոր բարեկամներ ունիմ, և պիտի կարենամ ձեզի բարիք ընել.*

Dategli del brodo, delle ova, dei legumi sani, *անոնց արգանակ, հաւկիթներ, առողջարար բանջարեղէններ տուէք։*

Այս մասնական յօդը, յօդախառն նախադրութեան սեռական հոլովին միևնոյն ձևն ունի և կը հոլովի հետևեալ կերպով.

Արական

Եզ.	Ո. և Հց.	Del vino, (*կամ առանց յօդի*, vino)
	Ս.	di vino, *գինիի* [*գինի*
	Տ.	a del vino, *գինիի*
	Բ.	da vino, *գինիէ.*
Յք.	Ո. և Հց.	dei vini, *գինիներ*
	Ս.	di vini, *գինիներու*
	Տ.	a dei vini, *գինիներու*
	Բ.	da vini, *գինիներէ.*

Իգական

Եզ.	Ո. և Հց.	Della cárta, *թուղթ*
	Ս.	di carta, *թուղթի*
	Տ.	a della carta, *թուղթի*
	Բ.	da canta, *թուղթէ.*
Յք.	Ո. և Հց.	delle carte, *թղթեր*
	Ս.	di carte, *թղթերու*
	Տ.	a delle carte, *թղթերու*
	Բ.	da carte, *թղթերէ.*

Արական՝ *ապաթարցով*

Եզ.	Ո. և Հց.	Dell'inchióstro, *մելան*
	Ս.	d'inchiostro, *մելանի*
	Տ.	a dell'inchiostro, *մելանի*
	Բ.	da inchiostro, *մելանէ.*
Յք.	Ո. և Հց.	degli inchiostri, *մելաններ*
	Ս.	di inchiostri, *մելաններու*
	Տ.	a degli inchiostri, *մելաններու*
	Բ.	da inchiostri, *մելաններէ.*

ԲԱՌԱՐԱՆ

Il guánto, ձեռնոցը
il mantéllo, վերարկուն
l'orológio, (oriuòlo) ժամացույցը
la caténa, շղթայն
il quadérno, տետրակը
il férro, երկաթը
l'óro, ոսկին
la fávola, առակը
lo zúcchero, շաքարը
il tè, թէյը
il butírro, (burro), կարագը
il sále, աղը
il látte, կաթը
l'argénto, արծաթը (մետաղ)
mése, ամիս
vuóle? կ'ուզե՞ս
scritto, գրած.
Ricevúto, ընդունած
che, որ, զոր
là, colà, հոն, հոն վարը
non, ոչ, բնաւ
abitualménte, սովորաբար
mi dia, տուր ինձ
bevúto, խմած
la birra, գարեջուրը
il vino, գինին
l'ácqua, ջուրը
lo stivále, մուճակը, կօշիկը
lo straniéro, օտարականը
grázie, շնորհակալութիւն, շնորհակալ եմ
vénde, նա կը վաճառէ, կը ծախէ
óggi, այսօր.

ՀՐԱՀԱՆԳ 11.

Mi dia del caffé e dello zucchero. Ecco del pane e del sale. Il mercante vende caffé, zucchero, sale e tè. Ecco della carne e del pane. Noi non abbiamo né zucchero né butirro. Avevate degli specchi? Si, avevamo degli specchi e degli orologi, ma non avevamo catene. Chi vende guanti in questa città? Lorenzo vende anche dei guanti. Chi ha comperato degli orologi (oriuoli)? Anselmo ha comperato degli orologi e delle catene. Beve birra o vino? Oggi ho bevuto della birra, ma abitualmente bevo vino.

ՀՐԱՀԱՆԳ 12.

Այս օտարականը վերարկուներ կը ծախէ: Դուք նամակներ ընդունեցաք (ունիք ընդունած), բայց դեռ ձեր հրահանգը չէք գրած: Անհաւասիկ տետրակներ: Տուէք ինձ (տուր ինձ) երկաթ, ոսկի և արծաթ: Ո՞վ է այս երիտասարդը (մարդը) զոր ես վարը (հոն վարը) տեսայ (ունիմ տեսած): Վաճառական մ'է որ ամէն բան կը ծախէ, աղ, կարագ, թէյ, շաքար, ևն: Սովորաբար գինի՞ թէ գարեջուր կը խմէք: Այսօր ես խմեցի (ունիմ խմած) կաթ և ջուր: Երեք ամիսէ ի վեր (da) գինի չեմ խմած: Անսելմոս նոր մուճակներ գնած է (ունի):

ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ ԴԱՍ

Յատուկ անուանք

Յատուկ անունները կը հոլովին di, a, da նախադրութիւններով.

Արական

Ուղ.	Alessándro,	Աղեքսանդր
Հց.		
Սեռ.	d'Alessandro,	Աղեքսանդրի
Տր.	ad Alessandro,	Աղեքսանդրի
Բց.	da Alessandro,	Աղեքսանդրէ.

Իգական

Ուղ.	Maria,	Մարիամ
Հց.		
Սեռ.	di Maria,	Մարիամու
Տր.	a Maria,	Մարիամու
Բց.	da Maria,	Մարիամէ.

Յատուկ անունները Հայերէնի պէս յոգ. չունին.

Գալով յատուկ անուանց յօդի գործածութեան, պէտք է գիտնալ որ,

1. Աշխարհագրական անուններն ըստ կանոնի յօդ կ'ուզեն, բաց ի քաղաքներեն (աւան, գիւղ) փոքր կղզիներեն։ Օրինակ.

L'Europa — L'Itália — La Boémia — La Lunigiána
Il Réno — Le Alpi — Gli Aliséi — Il Verbáno
(Parigi — Venézia — Ródi — Málta).

Սակայն il Cáiro, l'Aia, la Cattòlica, la Maddalénna, l'Aquila, la Spézia և ուրիշ քանի մ'անուններ։ Այսոր հակառակ յաճախ առանց յօդի կը գտնուին նաև «Fráncia», «Inghiltérra» և ուրիշ երկիրներու անուններ, մանաւորապէս իգական, և in ու di նախադրութիւններով կը բանին։ Օրինակ.

In Europa, Եւրոպիոյ մէջ Cuóio di Rússia, Ռուսական
in Olánda, ի Հոլանտա. [կաշի.

2. Երբ յատուկ անունն ու մականունը միասին գործածուին՝ յօդ չեն առնուր։ Օրինակ.

Giuseppe Parini ebbe sempre una dignità e un caráttere singolare, Յովսէփ Փարինի միշտ եզական արժանապատուութիւն մ'ու բնաւորութիւն մ'ունեցաւ.

Torquato Tasso è l'autore della Gerusalemme Liberata, Տորկուատոյ Տասսոյ Երուսաղէմ Ազատեալի հեղինակն է.

3. Յատուկ անունը, մխայնակ, եթէ արական է՝ նոյնպէս յօդ չառնուր. եթէ կնոջ է՝ ընդհանրապէս չառնուր, բայց կրնայ ևս առնուլ։ Օրինակ.

Dánte, Torquáto, Piétro e Páolo (ար.)
Clorínda, Perpétua, Cloè e Terèsa (իգ.)
la Cloè, l'Antonietta, la Cátte (իգ.)

4. Մականունը՝ գրական տեսակէտով կամ առմամբ ընդհանրապէս յօդ կ'ուզէ. սակայն ընտանեբար կամ մեծ ժողովրդականութիւն ունեցող ԱՐԱԿԱՆ անուանց հետ կարելի է զանց ընել։ Օրինակ.

Il Petrárca — l'Ariósto — il Bémbo — il Della Casa — [il Parini.
Parini — Fóscolo — Mazzini — Garibáldi — Cavour.

5. Յոյն և լատին դասական անունները (պատմական և դիցաբանական) բնաւ յօդ չեն առնուր։ Օրինակ.

Omèro, Eschilo, Plínio, Césare, Ciceróne, Cornèlia, [Marzia.
Vénere, Աստղիկ. Márte, Արէս. Giòve, Արամազդ.

Սակայն գիտելի է որ.

1. Եթէ յատուկ անունը միասին ո՛ և է ածական մ'ունի, ածականն իրմէ առաջ միշտ յօդ կ'ուզէ (երբ կոչական հոլով չէ)։ Օրինակ.

La bella Firénze, գեղեցիկն Ֆիրենցէ
Bréscia *la* fórte, ամուրն Բրէշիա
Del próde Baiardo, քաջն Բաիարտ
Pepino il Bréve, Պեպինոս Կարճահասակ.

2. Արական յատուկ անուններն ևս յօդ կ'առնուն երբ բողոքի իմաստով կը գործածուին։ Օրինակ.

Non fare il Rodomónte, Ռատոմոնթէութիւն մի՛ ըներ
Dámmi il Dante ch'è costà sulla tavola, սեղանի վրայի [Տանդէն ինծի՛ տուր
Gli Scipióni, Սկիպիոնները
I Torquáti, Տորկուատոները.

Ծանօթութիւն. — Բանաստեղծական լեզուի մէջ թէ՛ որոշեալ և թէ՛ անորոշ յօդերը շատ աւելի յաճախ զանց կ'ըլլուին քան արձակի մէջ։

ԲԱՌԱՐԱՆ

Piétro, Պետրոս	Maria, Մարիամ
Francésco, Փրանկիսկոս	Amália, Ամալիա
Cárlo, Կարոլոս	Carolina, Կարոլինա
Luígi, Լուդովիկոս	Luisa, Լուդուիկուհի
Enríco, Հենրիկոս	Enrichétta, Հենրիկէ
Giuséppe, Յովսէփ	Giuseppína, Յովսէփինէ
Giovánni, Յովհաննէս	Emília, Էմիլիա
Giácomo, Յակոբ	Alíce, Ալիս
Európa, Եւրոպա	Fráncia, Գաղղիա
Asia, Ասիա	Itália, Իտալիա
Africa, Ափրիկէ	Inghiltérra, Անգլիա
América, Ամերիկա	Germánia, Գերմանիա
Oceánia, Ովկիանիա	Rússia, Ռուսիա, Ռուսաստան
ópera, գործ, արարուած	ierséra, երէկ երեկոյ
dáte, տուէք	la scátola, տուփը
scórso, անցած	quándo, երբ
létto, կարդացած, անկողին	lúngo, երկայն
laggiù, վարը, ցածը	andáto, գնացած, գացած
con, հետը.	adésso, հիմա, այժմ, արդ.

Io éra (éro), Ես էի (էի)	Noi eravámo, Մենք էինք, (էինք)
tu éri, էիր	voi eraváte, էիք
égli, éra, էր.	églino érano, էին.

ՀՐԱՀԱՆԳ 13.

Ecco le favole del Gozzi. Date la scatola a Giovanni ed il quaderno alla Carolina. Vostro cugino è in America. Avete letto il nuovo libro della Guidi? Dove è andato il Camozzi? Ecco i cavalli di Carlo. Luigi Filippo, re di Francia, é morto in Inghilterra. Avete letto l'Olanda del De Amicis? No, ho letto la Spagna. Dov'è adesso la Patti? Il mese scorso era in Rússia. Dove eravate ieri, quando io sono venuto? Eravamo con Giovanni. Vado in letto.

ՀՐԱՀԱՆԳ 14.

Կարդացի՞ր (ունի՞ս դու կարդացած) Սալվատոր Ֆարինայի նոր գիրքը։ Ո՛չ, ես կարդացի Լէօպարտիի գրքերը։ Վերտիի նոր թատերգութիւնը (opera) տեսա՞ր։ Այո՛, երէկ երեկոյ։ Ինձ տուր Լուդովիկոսի տետրակը։ Շնորհակալ եմ Պարոն։ Ահաւասիկ կաբոլոսի տուփը, բայց ո՞ւր է Յովսէփինէի գիրքը։ Ձեր Ամէլիա հօրեղբօրաղջկան գրքերն ու տետրակները հոս են։ Ռուսիա տեսա՞ծ ես? Այո՛, բարեկամ (իմ), անցած ամիս։ Ահաւասիկ Փրանկիսկոսի կօշիկները։ Ո՞ւր էիր երէկ, երբ մենք եկանք։ Վարն էի։

ՈՒԹԵՐՈՐԴ ԴԱՍ

Մի քանի նախադրութիւնք

Իտալերէնի մէջ յաճախ կը գործածուին հետեւեալ նախադրութիւնները, որոնք միշտ անուանեն ու դերանուանեն առաջ կը դրուին.

A, ի, յ, ց, առ.	Su, վրան
di, (նշան սեռականի)	tra, } մէջ, ի միջի, մէջ տեղը
da, (նշան բացառականի), քովը, տունը	fra, }
in su, դէմ, մօտ	fino, ինչուան, մինչև
in, մէջ	duránte, ի վեր, սկսեալ
sénza, առանց	avánti, առաջ (ամէն բանէ)
per, համար, ձեռքով, միջոցաւ	davánti, առաջ, առջևէն
con, հետ	diétro, ետևը
sótto, տակը	cóntro, հակառակ, դէմ
sópra, վրան, վեր	vérso, դէպ ի, մօտ
secondo, պէս, համեմատ, ըստ	fuorchè, բաց ի, զատ
áppo, քովը, առջևը	lungo, մօտ, քովէն, երկայնութեանը, եզերքէն
rasénte, մօտ, մօտէն, քովէն.	cáusa, պատճառաւ.

Օրինակ

Rasente il muro, *պատին քովէն* (*մօտէն*) (-al capo, *գըլ-*
[*խուն քովէն*)
Per quésto libro, *այս գրքին համար*
Con mío cugino, *հօրեղբօրորդւոյս հետ*
Sénza danáro, *առանց դրամի*
Duránte la pioggia, *անձրեւի ժամանակ*.

Da, in, con, su *նախադրութիւններն՝ սովորաբար որոշեալ յօդին հետ միանալով մէկ բառ կը կազմեն, և կը կոչուին յօդաւոր նախադրութիւնք* (preposizióni articoláte): *Ահա ցուցակը*.

Da			*In*		
da il	= dal,	Հոլովական դէպքի նշան	in il	= nel,	Մէջ, ի.
da lo	= dallo,		in lo	= néllo,	
da la	= dálla,		in la	= nélla,	
da i	= dái,		in i	= néi,	
da gli	= dágli,		in gli	= négli,	
da le	= dálle,		in le	= nélle,	

Con			*Su*		
con il	= col	Գործիական դէպքի նշան, հետ, ընդ, ով	su il	= sul,	Վրայ.
con lo	= cóllo,		su lo	= súllo,	
con la	= cólla,		su la	= súlla	
con i	= cói,		su i	= súi,	
con gli	= cógli,		su gli	= súgli	
con le	= cólle,		su le	= súlle,	

Per *նախադրութեան առած ձեւերն ալ ասոնք են*. pel (per il) *և* pei *կամ* pe' (per i)։ *Իսկ* tra (*կամ* fra) *ի խառնուրդներն հիմա այլ ևս չեն գործածուիր խօսակցութեանց մէջ*։

A, Di, Da, Հոլովանշան

Նախադրութեանց գործածութիւնը

A. *Նախադրութիւնը կը ծառայէ*.

1. — *Գրեթէ ամէն տեսակ խնդիրներ կազմելու համար։ Նախ կը նշանակէ վախճանը և տեղը. դարձեալ ժամանակը, եղանակը, վերջը, միջոցը կամ գործիքը. միաբան ընկերութիւն. սահման, (յարաբերութիւն, համեմատութիւն). գինը. տարածութիւնը. բաժանումն (մասանց)։ Օրինակ*.

Stó *a* casa, *Տունը կը մնամ*
Vó *al* passégio, *պտոյտի կ'երթամ*
Párli *a* voce alta, *բարձրաձայն խօսէ*
Disegnáre *a* pénna, *a* colóri, *գրչով, գոյներով գծագրել*
Riuníto *a*lla famíglia, *ընտանեաց հետ միացած*
A chiaccheráre mi vinci, ma *a* fatto no, *խօսքով ինծի կը յաղթես, բայց գործով ոչ*
Il cavállo fu vendúto à caro prezzo, *ձին սուղ գնով ծախուեցաւ*
Fù erétto *a* tre mila métri sul livéllo del mare, *ծովու մակերեսէն երեք հազար մետր բարձր շինուեցաւ*
Marciávano *a* due *a* due, *զոյգ զոյգ կը քալէին*.

2. — *Դարձեալ կը ծառայէ երբեմն ստորոգեալի խրնդիրը՝ ստորոգեալի բայական մասին հետ միացնելու։ Օրինակ*.

Fu elétto *a* deputato, *երեսփոխան ընտրուեցաւ*
Gregório fu eletto (*a*) duce, *Գրիգոր առաջնորդ ընտրուեցաւ*.

3. — Անորիշ դերբայ ներբակայ մը կառավարելու համար։ Օրինակ.

Non è fácile (*a*) risponder bene, դիւրին չէ լաւ պատասխանելը.

4. — Վախճանական իմաստով։ Օրինակ.

A meglio intender ciò, converrà..., զայս քաջ ըմբռնելու համար, պէտք է...

5. — Պայմանական իմաստով։ Օրինակ.

A voler che il cárro non cigoli..., ուզել որ սայլը չճռռնչէ...

Di. Նախադրութիւնը կը ցուցնէ.

1. — Նախ և առաջ անուանց ստորոգեալի խնդիրը յետոյ նաև, ժամանակ. տեղ (հեռացում. ծագում). պատճառ. սահմանում. ձոխութիւն. թերութիւն. — քիչ անգամ կերպ և միջոց. յանցանք. վիշտ. բաղդատութիւն։ Օրինակ.

Desidério *di* vedére, տեսնելու փափաք
Bramosia *di* léggere, կարդալու բաղձանք
Partirò *di* sera, երեկոյեան պիտի մեկնիմ
Il cagnolino trema *di* freddo, շնիկը ցրտէն կը դողայ
Sérgio è nato *di* padre greco, Սարգիս յոյն հօրմէ ծնած է
È *di* un metro più basso, մեգրի մը չափ աւելի ցած է
Manca *di* critério, ողջմտութիւն չունի.

2. — Դարձեալ մերթ կը կառավարէ առարկայական անորիշ դերբայն ու ներբակայականն։ Օրինակ.

Io crédo (կամ mi páre, ինծի կը թուի) *di* essere un galantuómo, պատուաւոր մէկը կը թուի ինծի
Non è impossibile *di* corréggere i proprii difetti, դժուար չէ անձնական թերութիւններն ուղղելը.

3. — Կը գործածուի՝ բոլորովին աւելադրութեամբ՝ անունէ մ'առաջ։ Օրինակ.

La città *di* Siena, Սիենա քաղաքը
Quel vessatóre *di* don Rodrigo, տէր Ռոդրիկ հարստահարիչը.

Da. Նախադրութիւնը կը ցուցնէ,

1. — Ծագումն. տեղ (հեռացում). ժամանակ. կրաւորական բայից հետ գործողը. մերթ նաև սահմանում. կղանակ. վերջ. մօտաւորութիւն (թուականաց հետ). իսկ եթէ յօդաւոր է, կը նշանակէ նաև պատճառ։ Օրինակ.

Quésta vóce viéne *da* lontano, այս ձայնը հեռուէն կու գայ
Viéne *dal* latino, լատիներենէ կու գայ
Parla *da* maestro, ուսուցչի պէս կը խօսի
Non l'ho visto *da* gran tempo, շատոնց զինք չեմ տեսած
Muóre *dal* cáldo, տաքէն կը մեռնի
La béstia zóppica *da* un piède, կենդանին մէկ ոտքով կը կաղայ.

2. — Կը կառավարէ նաև յաջորդ անորոշ դերբայը։ Օրինակ.

Grída in módo da far paúra, վախցնելու չափ կը պոռայ.
Il discórso fu tanto lungo *da* annoiare tutti, ճառախօսութիւնն այնչափ երկնցաւ որ ամէնը ձանձրացան.
Egli non era sì stólto, *da* crédere a simili fandonie, նա այնքան յիմար չէր որ այդպիսի բարբանջանքներու հաւատար.
Egli grida tanto *da* farmi diventar sórdo, այնչափ կը պոռայ որ զիս պիտի խլացնէ.

ԲԱՌԱՐԱՆ

La scuóla, դպրոցը
il giórno, օրը
la nòtte, գիշերը
la séra, իրիկունը, երեկոյ
la stóffa, կերպասը
sémpre, միշտ
raraménte, քիչ անգամ
rosso, կարմիր
límpido, յստակ, ականակիտ.
La cámera, սենեակը, խուցը
il dovére, պարտքը
il teátro, թատրոնը
la stráda, ճամբան
la vía, ճամբան
a casa, տանը մէջ
vívono, կ'ապրին
vérde, կանաչ
tazza, գաւաթ.

ՀՐԱՀԱՆԳ 15.

Io sono nel cortile. L'uccello è sul tetto. Tu sei nella camera. Sugli alberi del giardino vivono degli uccelli. Il cortile è dietro la casa. Siete venuto durante la pioggia? No signore, durante la pioggia io ero a casa di mio zio. Per chi è quella bella stoffa di seta che ho veduto sulla tavola? Essa è per la sorella di Lorenzo. Nelle vie della città ho veduto molti cani. Dove sono le scarpe? Sono nella camera di Giuseppe. Un bicchiere d'acqua limpida (chiara) vale meglio di una bottiglia di cattivo vino. Ho comperato alcune tazze da tè: portate nella sala da pranzo.

ՀՐԱՀԱՆԳ 16.

Քեռւոյն պարտիզին մէջ թռչուններ տեսայ (տեսած ունիմ)։ Մենք գաւթին մէջ ենք։ Կարոլոս դպրոցականին սենեկին մէջն է։ Աղջկան զգեստին կերպասը կանաչ է։ Պզտիկ թռչունները նոր եկեղեցւոյն տանիքին վրայ են։ Ո՞ւր են կօշիկները։ Անոնք սեղանին վրայ են։ Շուներն ո՞ւր էին երէկ երիկուն։ Անոնք ճամբուն մէջ էին՝ տան առաջ։ Ո՞վ կ'երթայ թատրոն։ Ես դպրոց

կ'երթամ[1]։ Ե՞րբ եկաք սենեկին մէջ։ Այս առտու։ Ո՞վ կոտրեց ծաղկին ամանը։ Ինչո՞ւ միշտ գիշերը կու գաս։ Երէկ ո՞ւր էիք ձեր շնորհալի որդւոյն հետ։ Դրացւոյս քով էի։ Այս սենեակը չորս մետր լայնութիւն և երեք բարձրութիւն ունի։

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ԴԱՍ

Օժանդակ բայ Avére Ունենալ

Պարզ ժամանակներ

Սահմանական Եղանակ Indicatívo

Ներկայ (Presénte)

Io ho, ես[2] ունիմ
tu hai, դու ունիս
égli (esso) ha, նա ունի, ար.
élla (essa) ha, նա ունի, իգ.
Noi abbiámo, մենք ունինք
voi avéte, դուք ունիք
églino (essi) hanno, անոնք ունին
élleno (esse) hanno, անոնք »

Անկատար (Imperfétto)

Io avéva, կամ -vo, ես ունէի
tu avévi, դու ունէիր
égli avéva, նա ունէր.
Noi avevámo, մենք ունէինք
voi aveváte, դուք ունէիք
églino avévano, անոնք ունէին.

---

1. Տեղւոյ վրայ խօսելով՝ որ մասնական կերպով նշանակուած չեն, կը գործածուի միշտ՝ a, da, in նախադրութիւնները՝ առանց յօդի. ինչպէս, Vado a scuóla Դպրոց կ'երթամ. Véngo da casa, Տունէն կու գամ, Sóno in chiesa, Եկեղեցւոյ մէջ են։

2. Յետագայ բոլոր բայերու մէջ, հայ. դերանունները ես, դու, նա, մենք, դուք, անոնք՝ զանց կ'ընեմ։

Կատարեալ (passáto remoto կամ perfètto)

Io ebbi, *ես ունեցայ*
tu avésti, *դու ունեցար*
égli ébbe, *նա ունեցաւ.*

Noi avémmo, *մենք ունեցանք*
voi avéste, *դուք ունեցաք*
églino ébbero, *անոնք ունեցան.*

Ապառնի (Futúro sémplice)

Io avrò, *ես պիտի ունենամ*
tu avrái, *դու պիտի ունենաս*
égli avrà, *նա պիտի ունենայ.*

Noi avrémo, *մենք պիտի ունենանք*
voi avréte, *դուք պիտի ունենաք*
églino avránno, *անոնք պիտի ունենան.*

Թեական Եղանակ (Condizionàle)

Ներկայ (Presente)

Io avréi, *պիտի ունենայի կամ կ'ունենայի*
tu avrésti, *պիտի ունենայիր կամ կ'ունենայիր*
égli avrébbe, *պիտի ունենար կամ կ'ունենար.*

Noi avrémmo, *պիտի ունենայինք կամ կ'ունենայինք*
Voi avréste, *պիտի ունենայիք կամ կ'ունենայիք*
églino avrébbero, *պիտի ունենային կամ կ'ունենային.*

Հրամայական Եղանակ (Imperatívo)

Ներկայ

Abbi (tu), *ունեցէ՛ր*
non avére, *մի՛ ունենար*
ábbia (égli), *թող ունենայ.*

Abbiámo, *ունենա՛նք*
abbiáte, *ունեցէ՛ք*
ábbiano, *թող ունենան.*

Ստորադասական Եղանակ (Congiuntivo)

Ներկայ

Che io ábbia, *որ ես ունենամ*
che tu ábbia, *որ դու ունենաս*
che égli ábbia, *որ նա ունենայ.*

Che noi abbiámo, *որ մենք ունենանք*
che voi abbiáte, *որ դուք ունենաք*
che églino ábbiano, *որ անոնք ունենան.*

Անկատար (Imperfètto)

Che io avéssi, *որ ես ունենայի*
che tu avéssi, *որ դու ունենայիր*
che égli avésse, *որ նա ունենար.*

Che noi avéssimo, *որ մենք ունենայինք*
che voi avéste, *որ դուք ունենայիք*
che églino avéssero, *որ անոնք ունենային.*

Դիտողութիւն

Իտալերէն բայերուն դէմքերը բաւական յայտնի ըլլալով իրենց վերջաւորութենէն, էական դերանուն անուղղայիներն այն ժամանակ միայն կը գրուին երբ իմաստին համար կարևոր են. ապա թէ ոչ հաւասարապէս կրնանք ըսել։ Օրինակ.

Avrái (tu) una pénna, *գրիչ մը պիտի ունենաս*
Avrò (io) anche un libro? *ես ալ պիտի ունենա՞մ գիրք մը*
Avrémo (noi) il tempo di scrivere[1]? *ժամանակ պիտի ունենա՞նք գրելու.*

---

1. Կան չատ մը բացատրութիւններ որոնք յաճախ կը գործածուին և ընդհանրապէս որոշեալ յօդ չեն առնուր։ Ի միջի այլոց կը նշանակենք

Դուք voi քաղաքավարական յոք. ձևին տեղ խտալացիք կը գործածեն միշտ եզակի երրորդ դէմքի իգ. դերանունը Ella[1] և իմաստից մէջ հարկ չկայ յաճախ զայս գործածել, զօրութեամբ կ'իմացուի։ Օրինակ.

(Ella) ha ragióne, signóre, իրաւունք ունիս պարոն
Non può (Ella) venire adésso? հիմա չե՞ս կրնար գալ.

Բայց երբ խօսքը կ'ուղղուի ծառայող անձի մը, գործաւորաց, գիւղացիներու ևն., սովորաբար կը գործածուի յոքնակի երկրորդ դէմքի դերանունը։ Օրինակ.

Avéte témpo di partíre, մեկնելու ժամանակ ունիք
Avéte voi capíto? հասկցա՞ք
Venite qui, հոս եկէք.

ԲԱՌԱՐԱՆ

Il calamáio, կաղամարը
il márco, մարկը (դրամ)
il quattrino, դանգը
la caténa, շղթայ
la líra, il fránco, ֆրանգը
l'anéllo, մատանին
Il centèsimo, հարիւրորդը
l'inchióstro, մելանը
perdúto, կորուսած
trováto, գտած
túttо, բոլոր, ամբողջ
si dice, կ'ըսուի, կ'ըսեն.

հետևեալներն. *in assénza di...*, բացակայութեամբ... *éssere autóre di...*, հեղինակ ըլլալ... *in ária...*, յոդս... *a càccia...*, որսի... *a condizióne che...*, պայմանաւ որ... *sotto dettatúra...*, ընդ թելադրութեամբ... *ad esémpio di...*, իբրեւ օրինակ... *aver intenzióne...*, դիտաւորութիւն ունենալ..., *in onóre di...*, ի պատիւ... *éssere padróne di...*, տէր ըլլալ... *vérso séra...*, երեկոյեան դէմ... *far servízio...*, ծառայութիւն ընել... ևն։

1. Պատճառն այս է որ ժամանակաւ ամէն վայրկեան կը գործածուէր Vossignoría, Ձեր տերութիւնը, մեծութիւնը՝ բառը։ Հիմա այլ ևս չգործածուիր, բայց անոր կազմութիւնը մնացած է։ Դերանունը՝ Ella, կրնայ նաև գրուիլ փոքր e ով, բայց ամէն վրիպակէ զգուշանալու համար՝ լաւ կ'ըլլայ միշտ մեծ E ով գրել զայն։

ՀՐԱՀԱՆԳ 17.

Noi abbiamo dei libri. Avete un calamaio? No, abbiamo delle penne e della carta. Ho un quaderno. Ebbi due fiori. Ha (Ella) cinque marchi, signore? Ho quattro marchi e tre quattrini. Io avrò uno specchio e due coltelli. Avevate dei libri? No, signore, avevamo dei temperini delle catene e degli anelli. Si dice che il vicino abbia la carrozza. Se avesse[1] la carrozza, avrebbe anche i cavalli. Se aveste perduto l'anello d'oro nella camera, l'avreste trovato certamente.

ՀՐԱՀԱՆԳ 18.

Դու գիրք մ'ունիս և նա կաղամար մ'ունի։ Յովհաննէս գրիչներ և տետրակներ ունէր։ Մենք ունեցանք բարեկամներ և ազգականներ։ Թագաւորները միշտ պիտի ունենան բարեկամներ և թշնամիներ։ Գիւղացիները գլխարկներ ունէին։ Տիկնայք տեսած պիտի ըլլային այս գրքերը։ Ի՞նչ տեսաք քեռւոյն պարտիզին մէջ։ Քեռւոյն պարտիզին մէջ տեսանք ծաղիկներ և դուք տեսած էիք տերևներ։ Որո՞նք դրամ պիտի ունենային, կամ կ'ունենային (տղաքներէն)։ Յովսէփ չորս ֆրանգ կ'ունենար եթէ տուած չըլլար երկու ֆրանգ և հինգ հարիւրորդ քեռւոյն բարեկամին։ Ո՞վ պիտի ունենայ ժամացոյցները և զմելիները։ Տղաք պիտի ունենան ժամացոյցները, բայց ոչ զմելիները։

---

1. Se, եթէ, չգոկապէն վերջը, կը գործածուի ստորադասական անկատար, եթէ գլխաւոր նախադասութեան բայը թուական է։

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ԴԱՍ

Շար. Avere բային

Բաղադրեալ ժամանակներ

Սահմանական Եղանակ. Յարակատար

(Passáto próssimo)

Io ho avúto, *ես ունեցած եմ*
tu hai » *դու ունեցած ես* } *ես ունեցայ.*
egli à » *նա ունեցած է.*

Noi abbiámo avúto, *մենք ունեցած ենք*
voi avéte » *դուք ունեցած էք*
églino ánno » *անոնք ունեցած են.*

Գերակատար (Trapassáto próssimo)

Io avéva -vo avúto, *ես ունեցած էի*
tu avévi » *դու ունեցած էիր*
égli avéva » *նա ունեցած էր*

Noi avevámo avúto, *մենք ունեցած էինք*
voi aveváte » *դուք ունեցած էիք*
églino avévano » *անոնք ունեցած էին.*

Անցեալ կատարեալ (Trapassáto remóto)

Io ébbi avúto, *ես ունեցայ*
tu avésti » *դու ունեցար*
égli ebbe » *նա ունեցաւ.*

Noi avémmo avúto, *մենք ունեցանք*
voi avéste » *դուք ունեցաք*
églino ébbero » *անոնք ունեցան.*

Անցեալ ապառնի (Futúro anterióre)

Io avrò avúto, *ես ունեցած պիտի ըլլամ կամ պիտի ունենամ*
tu avrái » *դու ունեցած պիտի ըլլաս*
égli avrà » *նա ունեցած պիտի ըլլայ.*

Noi avrémo avúto, *մենք ունեցած պիտի ըլլանք*
voi avréte » *դուք ունեցած պիտի ըլլաք*
églino avránno » *անոնք ունեցած պիտի ըլլան.*

Թեական Եղանակ Անցեալ (Condizionále passáto)

Io avréi avúto, *ես ունեցած պիտի ըլլայի կամ կ'ըլլայի*
tu avrésti » *դու ունեցած կ'ըլլայիր*
égli avrébbe » *նա ունեցած կ'ըլլար.*

Noi avrémo avúto, *մենք ունեցած կ'ըլլայինք*
voi avréste » *դուք ունեցած կ'ըլլայիք*
églino avrébbero » *անոնք ունեցած կ'ըլլային.*

Ստորադասական Եղանակ (Soggiuntívo perfétto)

Յարակատար

Che io ábbia avúto, *որ ես ունեցած ըլլամ*
che tu ábbia » *որ դու ունեցած ըլլաս*
che égli ábbia » *որ նա ունեցած ըլլայ.*

Che noi abbiámo avúto, *որ մենք ունեցած ըլլանք*
che voi abbiáte » *որ դուք ունեցած ըլլաք*
che églino ábbiano » *որ անոնք ունեցած ըլլան.*

Ստոր. Դերականար (Soggiuntívo trapassáto)

Che io avéssi avúto, որ ես ունեցած ըլլայի
che tu avéssi » որ դու ունեցած ըլլայիր
che égli avésse » որ նա ունեցած ըլլար.

Che noi avéssimo avúto, որ մենք ունեցած ըլլայինք
che voi avésté » որ դուք ունեցած ըլլայիք
che églino avéssero » որ անոնք ունեցած ըլլային.

Անորիշ (դերբայ) (Infinitívo)

Ներկայ (presénte)	Անցեալ (passáto)
Avére, ունենալ.	Avére avúto, ունեցած ըլլալ.

Ընդհանրական (Participío)

Ներկայ	Անցեալ
Avénte, ունեցող.	Avúto, ունեցած.

Դերբայ (Gerúndio) (անփոփոխ)

Ներկայ	Անցեալ
Avéndo, ունենալով.	Avéndo avúto, ունեցած ըլլալով[1].

Անորիշ և անցեալ դերբայները կը հոլովին այսպէս.

Avére, ունենալ	avere avúto, ունեցած ըլլալ				
d'avere, ունենալու	d'avere » ունեցած ըլլալու				
ad avere, ունենալու	ad avere » » »				
da avere, ունենալու	da avere » » »				

Ժխտական ընելու համար պէտք է բայէն յառաջ non (ո՛չ) մակբայն աւելցնել, non ò ես չունիմ։

1. Յետագայ բայերուն մէջ զանց պիտի ընեմ, ժամանակներուն, եղանակներուն խոսակերպներն։

ԲԱՌԱՐԱՆ

La traduzióne, թարգմանութիւնը
lo sbáglio, l'erróre, թերութիւնը, սխալը, վրիպակը
il servitóre, ծառան
io crédo, կը հաւատամ, կը կարծեմ
potúto, կրցած
il piacére, հաճոյքը, ախորժը.
Il dispiacére, տհաճութիւնը, խորշանքը
aver tórto, յանցանք ունենալ
avér ragióne, իրաւունք ունենալ
si diceva, կ'ըսուէր
fáre, ընել
conténto, գոհ
méno, նուազ
ragione (իգ.) իրաւունք.

ՀՐԱՀԱՆԳ 19.

Ho avuto una casa. Tu hai avuto una penna. Ha egli avuto il libro? Abbiamo avuto quattro servitori. Il maestro aveva avuto molti scolari. Avrò avuto degli errori nella traduzione? Hai avuto cinque errori. Carlo avrebbe avuto ragiòne, se avesse parlato meno, e voi avreste avuto torto. Signore, Ella avrebbe avuto dei dispiaceri, se avesse scritto quella lettera. Noi avremmo avuto piacere che vostro zio avesse veduto il nostro giardino. Avendo perduto il suo tempo a parlare col servitore, non ha potuto fare la traduzione. Si dice che noi avessimo ragione.

ՀՐԱՀԱՆԳ 20.

Դու ունեցած պիտի ըլլաս[1] կաղամար մը և երկու գրիչ։ Անոնք ունեցած էին[2] տուն մը և պարտէզ մը։ Զորս ծառայ

1. Լինիմ, եղանիմ բայերն խոսակերպի մէջ avere ունենալ, բայով պէտք է թարգմանել։
2. Դիւրութեան համար երբեմն բազադրեալ ձևերով կը դնեմ հայերէն օրինակները։

ունեցանք։ Դուք իրաւունքն ունեցած էիք և անոնք յանցանքն ունեցած էին։ Անոնք սխալ ըրած պիտի ըլլան թարգմանութեան մէջ։ Անոնք առ նուազն հինգ սխալ ունեցած պիտի ըլլան։ Մենք վիշտեր ունեցած պիտի ըլլայինք, եթէ գրած ըլլայինք այս նամակը։ Ժամանակ ունեցած ըլլալով, դուք կրցած պիտի ըլլայիք (ունենայիք) ընել ձեր թարգմանութիւնը։ Կ'ըսուէր որ դուք կորուսած էիք ձեր տետրակը։ Ես կը հաւատամ որ դուք յանցանք ունեցած չէք։ Այս տարի մենք ունեցանք (ունինք ունեցած) խնձորներ և տանձեր, բայց անցեալ տարի մենք ոչ խնձոր և ոչ տանձ ունէինք։

Խօսակցութիւն

Chi à avuto del danaro?
Il ricco mercante à avuto [molto danaro.

Ebbe lo scolare diligente una [ricompensa?
Sì, ebbe una ricompensa dai [suoi genitori.

Quale fu la sua ricompensa?
Ebbe un bellissimo libro e [cinque franchi.

Avete mangiato le frutta del [giardiniere?
No, io non ho mangiato niente.

Quante ore à il giorno?
Il giorno à ventiquattro ore.

Vi prego di darmi il mio da- [naro.
Abbiate pazienza. Fra poco [avrete il vostro danaro.

Che cosa avete mangiato dal [mercante?
Abbiamo mangiato della minestra, del manzo e diversi legumi.

Non avrete paura?
No, non avrò paura.

ՏԱՍՆԸՄԷԿԵՐՈՐԴ ԴԱՍ

Éssere Ըլլալ

Պարզ Ժամանակներ

Սահմանական Եղ. Ներկայ

Io sóno, եմ	Noi siámo, եմք
tu sèi, ես	voi siéte, էք
égli è, է.	églino sóno, են.

Անկատար

Io èra (ero), էի	Noi eravámo, էինք
tu èri, էիր	voi eraváte, էիք
egli èra, էր.	eglino èrano, էին.

Կատարեալ

Io fúi, եղայ	Noi fúmmo, եղանք
tu fósti, եղար	voi fóste, եղաք
egli fù, եղաւ.	eglino fúrono, եղան.

Ապառնի

Io sarò, պիտի ըլլամ.	Noi sarémo, պիտի ըլլանք
tu sarái, պիտի ըլլաս	voi saréte, պիտի ըլլաք
egli sarà, պիտի ըլլայ.	eglino saránno, պիտի ըլլան.

Թեական եղ. Ներկայ

Io sarèi, կ'ըլլայի
tu sarésti, կ'ըլլայիր
egli sarèbbe, կ'ըլլար.
Noi sarémmo, կ'ըլլայինք
voi saréste, կ'ըլլայիք
eglino sarèbbero, կ'ըլլային.

Հրամայական եղ. Ներկայ

— —
sii, եղիր,
sia, ըլլայ, թող ըլլայ.
Siámo, ըլլանք
siáte, եղիք կամ եղէք
siano, ըլլան, թող ըլլան.

Ստորադասական եղ. Ներկայ

Che (կամ se) io sia, որ ըլլամ
che tu sia (կամ sii) որ ըլլաս
che egli sia, որ ըլլայ.
Che noi siámo, որ ըլլանք
che voi siáte, որ ըլլաք
che eglino síano, որ ըլլան.

Անկատար

Che (կամ se) io fóssi, որ ըլլայի
che tu fóssi, որ ըլլայիր
che egli fósse, որ ըլլար.
Che noi fóssimo, որ ըլլայինք
che voi fóste, որ ըլլայիք
che eglino fóssero, որ ըլլային.

ԲԱՌԱՐԱՆ

Ricco, հարուստ
póvero, աղքատ
gióvane, երիտասարդ
afflítto, վշտացած
graveménte, ծանր կերպով,
ammaláto, հիւանդ
giocatóre, խաղացող, խաղամոլ.
Difficile, դժուար
fácile, դիւրին
diligénte, փութաջան
quándo, երբ
mólto, շատ
arriváto, հասած
partíto, մեկնած
possíbile, կարելի, հնարաւոր
probábile, հաւանական.

Un uomo povero, խեղճ կամ աղքատ մարդ մը
una donna povera, խեղճ կամ աղքատ կին մը
degli uomini poveri, խեղճ կամ աղքատ մարդիկ
delle donne povere, խեղճ կամ աղքատ կիներ
un ragazzo gentile, կիրթ, ազնիւ պատանի մը
una ragazza gentile, կիրթ, ազնիւ աղջիկ մը
dei ragazzi gentili, կիրթ, ազնիւ պատանիներու
delle ragazze gentili, կիրթ, ազնիւ աղջիկներու.

ՀՐԱՀԱՆԳ 21.

Io sono povero. Tu sei ricco. Il maestro è partito iersera. È (Ella) ammalato, signore? Sì, sono gravemente ammalato. Anche mia figlia fu ammalata per quattro mesi. È arrivato vostro zio? Sì, signora, è arrivato oggi. Quando sarete a Venezia? Sarò a Parigi fra cinque giorni e non a Venezia. Sarà ricca un giorno la signora Emilia? Sarebbe ricca, ma invece sarà sempre povera; suo padre è un giocatore. Siate gentili cogli amici e coi nemici. È vostro cugino a casa? È probabile che non sia a casa. Se fosse a casa avrebbe ricevuto la nostra lettera.

ՀՐԱՀԱՆԳ 22.

Հրահանգը դիւրին էր թէ դժուար էր։ Հոմ էիք անցեալ տարի, երբ ես Փլորենտիա կը գտնուէի (էի)։ Այո՛, պարո՛ն։ Ձեր աղջիկը շատ երիտասարդ էր, երբ ծանր հիւանդացաւ (հիւանդ եղաւ)։ Ե՞րբ Փարիզ պիտի ըլլանք։ Մենք Փարիզ պիտի ըլլանք (fra) երկու կամ երեք օրէն։ Ո՞վ է աւելի հարուստը, ձեր եղբա՞յրը թէ (o, կամ) հօրեղբօրորդին։ Հօրեղբօրորդիս աւելի հարուստ պիտի ըլլար երկուքէն, եթէ կորուսած չըլլար իւր դատը la sua lite)։ Կարելի է որ Յովհաննէսն արդէն մեկնած ըլլայ։ Այո՛, անիկայ երէկ երեկոյ մեկնած է (è partito)։ Եթէ մեկնած չըլլար, մեր նամակը կ'ընդունէր։

ՏԱՍՆԵՐԿՈՒԵՐՈՐԴ ԴԱՍ

Շար. Essere բային

Բաղադրեալ Ժամանակներ

Սահմանական Եղանակ

Յարակատար

Io sono stato, *եղայ կամ եղած եմ*
tu sei » *եղար կամ եղած ես*
egli è » *եղաւ կամ եղած է.*

Noi siamo stati, *եղանք կամ եղած ենք*
voi siete » *եղաք կամ եղած էք*
eglino sono » *եղան կամ եղած են.*

Գերակատար

Io èra (*կամ* ero) stato, *եղած էի*
tu èri » *եղած էիր*
egli èra » *եղած էր.*

Noi eravamo stati, *եղած էինք*
voi eravate » *եղած էիք*
eglino èrano » *եղած էին.*

Անցեալ կատարեալ

Io fui stato, *եղած եղայ կամ եղայ*
tu fosti » *եղած եղար կամ եղար*
egli fù » *եղած եղաւ կամ եղաւ.*

Noi fummo stati, *եղած եղանք կամ եղանք*
voi foste » *եղած եղաք կամ եղաք*
eglino fúrono » *եղած եղան կամ եղան.*

Անցեալ ապառնի

Io sarò stato, *եղած պիտի ըլլամ*
tu sarai » *եղած պիտի ըլլաս*
egli sarà » *եղած պիտի ըլլայ.*

Noi saremo stati, *եղած պիտի ըլլանք*
voi sarete » *եղած պիտի ըլլաք*
eglino saranno » *եղած պիտի ըլլան.*

Թեական Եղ. Անցեալ

Io sarèi, stato, *եղած կ'ըլլայի կամ պիտի ըլլայի*
tu sarésti » *եղած կ'ըլլայիր*
egli sarèbbe » *եղած կ'ըլլար.*

Noi sarémmo stati, *եղած կ'ըլլայինք կամ պիտի...*
voi saréste » *եղած կ'ըլլայիք*
eglino sarèbbero » *եղած կ'ըլլային.*

Ստորադասական Եղ. Յարակատար

Che io sia stato, *որ եղած ըլլամ*
che tu sia » *որ եղած ըլլաս*
che egli sia » *որ եղած ըլլայ.*

Che noi siamo stati, *որ եղած ըլլանք*
che voi siate » *որ եղած ըլլաք*
che eglino siano » *որ եղած ըլլան.*

Գերակատար

Che io fossi stato, որ եղած ըլլայի
che tu fossi » որ եղած ըլլայիր
che egli fosse » որ եղած ըլլար.

Che noi fossimo stati, որ եղած ըլլայինք
che voi foste » որ եղած ըլլայիք
che eglino fossero » որ եղած ըլլային.

Անորիշ դերբայ (կը փոխուի)

Ներկայ	Անցեալ
չունի.	Stato, եղած.

Դերբայ (Gerundio) (անփոփոխ)

Ներկայ	Անցեալ
Essendo, ըլլալով.	Essendo stato, եղած ըլլալով.

Իտալերէնի մէջ՝ Essere բային բաղադրեալ ժամանակներն ինքն իրմով կը կազմուի։ Անցեալ դերբայն (stato) կը փոխուի, այսինքն է թուով և դէմքով կը համաձայնի անուն բայիին հետ. այսպէս նաև միւս բոլոր essere բայով լծորդուած անցեալ դերբայներն։ Օրինակ.

Il padre è stato qui, հայրը հոս եկած է
La madre è stata qui, մայրը հոս եկած է
I ragazzi sono stati qui, տղաքը հոս եկած են
Le ragazze sono state qui, աղջիկները հոս եկած են.

Essere per որ և իցէ բայի մը անորիշ դերբային հետ գործածուած՝ կը նշանակէ վրայ։ Օրինակ.

È lì lì per cadere, իյնալու վրայ է.

Essere a... կը նշանակէ բան մը ընելու զբաղած ըլլալ։ Օրինակ.

La sorella è a ricamare, քոյրը կ'ասեղնագործէ.

Essere in procinto di (essere sul punto di...) կը նշանակէ դարձեալ վրայ։ Օրինակ.

Sono io in procinto di andarvi, երթալու վրայ եմ.

ՆԻՒԴ մի և նոյն իմաստով կը գործածուի նաև stare։

ԲԱՌԱՐԱՆ

Il padróne, տէրը
la crestáia, դերձակուհին
la piázza, հրապարակը (հսրկց.)
la passeggiáta, շրջագայութիւնը
lo straniéro, օտարականը
così, այսպէս
Mónaco, Մոնագոյ
Stoccárda, Ստուտկարդ
prima, առաջ, առաջուց.
Piccolo, պզտիկ, փոքր
la distanza, հեռաւորութիւնը, միջոցը
il moménto, վայրկեանը
cortése, քաղաքավար, սիրելի
vásto, ընդարձակ
grande, մեծ
débole, տկար
fedéle, հաւատարիմ
tróppo[1], չափազանց.

---

1. Հեռեակալ բառերը՝ troppo, չափազանց. molto, շատ. poco, քիչ. tanto, այնչափ. quanto, որչափ, քանի. երբ անուանց հետ կը գործածուին՝ ածական են իտալերէնի մէջ, և հետևաբար կը համաձայնին։ Նախադրութեանց հետ բնաւ չեն գործածուիր։ Օրինակ. troppa distanza, չափազանց հեռաւ. molte donne, շատ կանայք. poche cose, քիչ բաներ. tanti libri, այնչափ գրքեր. quanta carne, որչափ միս։

ՀՐԱՀԱՆԳ 23.

Eravamo (per) in procinto di scrivervi allorchè ricevemmo la vostra lèttera. Dove è stato ieri, signor padrone? Sono stato a Milano. Sei stata cortese collo straniero? Sono stata cortese con tutti. La crestaia è stata iersera al teatro ed oggi è ammalata. La distanza non sarebbe stata troppo grande per noi, se non fossimo così déboli. Siete già stati a Monaco? No, ma siamo stati a Stoccarda ed a Berlino. Era sempre stato fedele il servitore della zia? Le piazze di questa città saranno state grandi prima, ma adesso sono piccole. Questa traduzione sarebbe stata troppo difficile senza il vocabolario. Non sarebbe stato facile trovare tanto danaro in questi momenti.

ՀՐԱՀԱՆԳ 24.

Այս աղքատ տիկինը շատ տկար է, հիւանդ է խեղճը։ Դուք գացած էք[1] (siete stato) այն ընդարձակ պարտէզը զոր մենք երէկ տեսանք (տեսած ունինք)։ Շրջագայութեան ելա՞ր, պարոն (è Ella stata a passeggio?)։ Յովհաննէս շատ շնորհալի եղած պիտի ըլլար այս օտարական պարոնին դիմացը, եթէ նա զինք տխուր տեսած չըլլար։ Եկա՞ծ էք արդէն այս քաղաքը։ Ո՛չ, տիկին, շատ անգամ Մոնագոյ և Ստուտկարդ եղած եմ, բայց հոս եկած չեմ։ Կարելի չէ որ վարժապետը քեզմէ գոհ եղած ըլլայ, թարգմանութիւնդ չափազանց սխալ ունէր։ Թատրոն գացած ես առանց հրահանգդ ընելու։ Ես թատրոն չեմ գացած։ Տունէն մեկնելու վրայ էի՝ երբ ձեր պիտակն (biglietto) ընդունեցայ։

1. Նախընթաց հրահանգին ուշադրութիւն դիր, և ըստ այնմ յարմարցուր, առանց հայերէնին կապուելու։

Խօսակցութիւն

Dov'è stato vostro padre?	È stato due mesi a Parigi.
Dove fu la madre di questo [ragazzo?	Fu a Firenze.
Erano a casa le sorelle di vo- [stro cugino?	No, erano in Chiesa.
Quanto tempo foste a Venezia?	Dodici anni e quindici giorni.
Sarete domani a Costantino- [poli?	No, saremo a Roma.
E dove sarete dopodomani?	Saremo a Verona.
Come sono i dintorni di Como?	I dintorni di Como sono bel- [lissimi.
Quale è il miglior albergo di [Roma?	È il «Grand Hôtel».
Sarebbe felice quella ragazza?	Si, se avesse ancora sua madre.

ՏԱՍՆԵՐԵՔԵՐՈՐԴ ԴԱՍ

Յուցական դերանուններ եւ ածականներ

Յուցական դերանունն կը կոչուին անոնք որ պաշտօնն ունին գրեթէ մատով նշանակելու և ցոյց տալու անձ մը կամ իր մը՝ որուն անուան կ'ընկերեն, կամ յինքեանս զօրութեամբ կ'իմացուին։ Անոնցմէ ոմանք միայն իբրև գոյական կը գործածուին. ուրիշներ՝ մերթ գոյական, մերթ իբրև ածական[1]։

Ահա ցուցակը.

1. Փոքր տղոց համար քիչ մը դժուարին ըլլալով այս գլխուն մանրամասնութիւնները, կարելի է միայն կարևորները սովրեցնել։

Միայն գոյականաբար գործածուած

1. — *Միայն անձի համար.*

Questi [cotesti] (*արական եզակի*), *այս, ասիկայ*
Quegli, quei (» »), *այն. անիկայ*
Costúi, *անիկայ, այս մարդը*
Colúi, *անիկայ, այն մարդը.*

2. — *Միայն իրի համար,*

Ciò, *այս, այդ, այն բանը.*

3. — *Անձի և իրի համար.*

Désso, *այն մարդը, անիկայ.*

Մերթ գոյականաբար, մերթ ածականաբար գործածուած

Անձի և իրի համար.

Quésto, *այս անձը, ասիկայ*
Cotésto *կամ* codésto, *այդ, ատիկայ*
Quéllo, quel, *այն, անիկայ*
Ésso, *այն, ինքը*
Stésso, medesimo [1], *նոյն, միևնոյն, նոյն բանը*
Tale, cotale, *այնպէս, այնպիսի, մէկը, բան մը, այն, նման*
Siffatto, cosiffatto (così fatto), *այսպիսի, ասոր նման.*

---

1. Stésso *և* medésimo *առանց յօդի՝ միշտ ածական են։*

Օրինակ

Questi è Oméro, poéta sovráno, *ասիկայ Հոմերոս է, մեծ բանաստեղծ*
Chi è *costui?* *ո՞վ է ասիկայ*
Che ti fa *ciò?* *այս ի՞նչ կ'ընէ քեզ*
Egli è desso appúnto, *ճիշտ անիկայ է*
Dámmi cotesto calamáio, *այդ կաղամարն ինծի տուր*
La musica è la *stessa*, *նուագը նոյնն է*
La stessa persona di ieri, *նոյն երէկուան անձը*
Tale accusa è infondata, *այդպիսի ամբաստանութիւն մը ջրուած է.*

Դիտողութիւն. — 1. Questi, costui, questo *ցոյց կու տան վերջաւոր անձ մը կամ իր մը՝ առ որ կը խօսինք կամ կը գրենք.* (cotesti *քիչ գործածուած*), cotestui, cotesto (codesto) *ցոյց կու տան անձ մը կամ իր մը՝ որ վերջ է այն անձին առ որ կը խօսինք կամ կը գրենք.* quegli, colui, quello, quel *ցոյց կու տան անձ մը կամ իր մը՝ որ թէ առաջին և թէ երկրորդ անձէն հեռի է։*

Օրինակ

Questo libro, *այս գիրքը (որ կը գտնուի* { *իմ* / *մեր* } *քով) օգտակար է*

Cotesta città, *այդ քաղաքը (ուր* { *դուն* / *դուք* } *կը գտնուիք) բազմամարդ է*

Quella casa, *այն տունը (ոչ մօտ* { *ինծի* / *ձեզի* } *և ոչ* { *քեզի* / *մեզի*) *վաստառոզ է.*

2. Ciò, թէև քերականօրէն արական սեռի համաձայնութիւն կ'ուզէ, սակայն համազօր է questa cosa, cotesta cosa, quella cosa (չէզոք դերանուն)։ Օրինակ.

Ciò è falso, ասիկայ սխալ է (այսինքն է, questa cosa è falsa, այս բանը սխալ է).

Այս դերանուններն ալ ընդհանուր՝ անուանց պէս կը փոփոխուին։ — Բայց դիտելի է որ.

1. Questi (cotesti), quegli, quei ո՛չ իգական ունին և ո՛չ յոքնակի, և միայն ուղղական հոլովով կը գործածուին։ Օրինակ.

Questi fu felice, quegli sfortunato, ասիկայ երջանիկ եղաւ, միւսն անբաղդ

Ques*ti* non ciberà térr*a* né péltr*o*, ասիկայ ո՛չ հող պիտի ուտէ ո՛չ անագ.

2. Ciò, թէև չէզոք իմաստով դերանուն է, սակայն եզակի արական համաձայնութեամբ կը գործածուի. բայց ամէն հոլովներով կը բանի։ Օրինակ.

Ciò è assolutamente falso, այս բացարձակապէս սխալ է
Di ciò non parlo (սեռ.) ասոր վրայ չեմ խօսիր
A ciò non rispondo (տր.) » » պատասխաներ.

Ծանօթութիւն. — Չէզոք *ciò* ի տեղ, հայցական հոլովով յաճախ կը գործածուի *lo* չէզոք դերանունը։ Օրինակ.

Te *lo* dirò, զայն քեզ պիտի ըսեմ
Io non *lo* posso fare, զայդ չեմ կրնար ընել...

3. Costui, colui կը փոխուին.

իգ. cost–ei, col–ei
յոք. (*ար. և իգ.*) cost–oro, col–oro.

4. Quello (արական), գոյականաբար առնուած՝ միշտ իր ամբողջ ձևով կը գործածուի. ապա թէ ոչ կրնայ կրճատուիլ che յարաբերական դերանունէն և di կամ da ով բանող անունէն առաջ և կ'ըլլայ quel։ Օրինակ.

Questo o *quello* fa lo stesso, այս կամ այն նոյնն է
Solo un punto fu *quel* che ci vinse, միայն մէկ կէտի մէջ [մեզի յաղթեց
Piètole, in *quel di* Mantova, Պիէդոլէ, այն Մանդովացին
Quel da Gubbio, Գուբբիացին.

Իբրև ածական՝ իր ամբողջ ձևը կը պահէ խառն s էն և z էն առաջ, և ձայնաւորի առաջ կ'ապաթարցուի։ Օրինակ.

Quello specchio, այն հայելին
Quello zoticaccio, այն բիրտը
Quel zibaldone, այն խառնուրդը
*Quell'*astro, այն աստղը.

Բաղաձայնէ մ'առաջ որ խառն s չըլլայ՝ կը վերածուի quel։ Օրինակ.

Quel libro, այն գիրքը
Quel sistema, այն ոճը կամ դրութիւնը.

Յոքնակիի մէջ երեք ձև ունի.

ա. — quelli (հազուագէպ, quei) իբրև գոյական։ Օրինակ.

Non sono di *quelli* che afférmano, անոնցմէ չեմ որ կը պնդեն կամ կը հաստատեն.

բ. — quegli իբրև ածական՝ խառն s էն կամ z էն առաջ, ձայնաւորի ու աստուածնկր բառէն առաջ՝ քաղցրաձայնութեան համար.

Օրինակ

Quegli studii, *այն ուսումները*
» amici, » *բարեկամները*
» déi » *աստուածները.*

գ. — quei (que') *իբրև ածական ուրիշ բաղաձայններէ առաջ։* Օրինակ.

Quei libri, *այն գրքերը*
» casi, » *դիպուածները.*

5. *Երրորդ դէմքի էական–ցուցական դերանուան հայցական հոլովի* (il. lo. la. li (gli). le) *տկար ձևերը կը ծառայեն նաև իր ցուցնող ցուցական դերանուանց տեղ (գոյականաբար գործածուելով) համապատասխան սեռով, թուով ու հոլովով։ Օրինակ.*

Vedi tu quell'albero? *կը տեսնե՞ս այն ծառը*
– *lo* vedo (vedo quello), *կը տեսնեմ զայն.*
Mi darai i denari? *ինձ պիտի տա՞ս դրամները*
– te *li* darò (ti darò essi), *զանոնք քեզ պիտի տամ.*
Lo credi tu? (credi tu ciò?), *անոր կը հաւատա՞ս.*

6. *Նոյնպէս, երրորդ դէմքի դերանուան սեռ. և բաց՝ հոլովի տկար ձևը* [ne] *համազօր է նաև սեռականին ու բացառականին* (da, per *և* con *նախադրութեանց հետ*) *իր ցուցնող ցուցական դերանուանց՝ երկու սեռերու և թիւերուն մէջ ևս.*

Ne — *Հանարժէք է ուրեմն*
1. di esso, di questo, di ciò, di questa, di costei, di coloro... *և այլն.*
2. da (*ծագումն*) / con (*նիւթ*) / per (*փոխանակութիւն*) — esso, ciò, questo *և այլն.*

Օրինակ

Lessi il libro, e *ne* lodo l'intendimento (e lodo gl'intendimenti *di esso*), *կարդացի գիրքն ու անոր նպատակը կը գովեմ.*

Vedesti la casa? *տեսա՞ր տունը.* — Ne vengo ora (vengo ora *da quella*), *հիմա անկից կու գամ.*

Gli diedi del denaro, e *ne* ebbi questo libro, (ed ebbi per esso)..., *իրեն դրամ տուի ու անոր փոխարէն այս գիրքն ունեցայ.*

Se *ne* fanno oggetti... (con questo...), *ասով առարկաներ կը շինեն.*

7. Vi *և* ci *կը գործածուին, իբրև ցուցական դերանուանց տկար ձևեր, տրական հոլովի համար. իսկ բացառականի համար* in.

Ci *կամ* Vi — *Հանարժէք է ուրեմն*
1. a ciò, ad esso, a questo, a costei, a quelle, *և այլն.*
2. in ciò, in questa, in coloro, in costei, *և այլն.*

Օրինակ

Io *vi* (*կամ* ci) penso sempre, *ես այս բանիս վրայ կը մտածեմ միշտ.*

L'avevo veduto una volta, e *vi* (*կամ* ci) pensavo sempre, *անգամ մը զայս տեսած էի, ու միշտ ասոր վրայ կը մտածէի.*

Entra in casa e *vi* trova... (e trova in essa), *տուն կը մտնէ ու հոն կը գտնէ...*

Ծանօթութիւն. — Il, lo, la, li (gli), le, ne *միանգամայն հնչմարիտ էական և ստացական դերանուն են.* vi *և* ci *ձևերն աւելի մակբայ կամ դերանուանական մասունք են, և հազիւ երբեք կը գործածուին՝ զանոնք անձի վերադրելով։*

ԲԱՌԱՐԱՆ

La grammática, քերականու-
[թիւնը
il nóme, անունը
il garófano, մեխակը
il cámpo, ագարակը, արտը
l'imperatóre, կայսրը
incivíle, անքաղաքավար, բիրտ
capéllo, մազ
grossoláno, բիրտ, չինական,
[կոշտ
letto, կարդացած
non... ancóra, դեռ ոչ, դեռ չ
che (ար. խգ. եզ. յր.) ո՞ր, ի՞նչ,
[զի՞նչ
generále, զօրավար
conóscere, ճանչնալ.
Dáto, տուած
quale (qual), ո՞րը – յոր. –li,
[ինչպիսի՞ք, որո՞նք
la colazióne, նախաճաշը
il fanciúllo, տղան
béne, լաւ, աղէկ
mále, չար, գէշ
ubbidiénte, հնազանդ, հլու
parla? (Ella), կը խօսի՞ք, կը
[խօսի՞ս
(io) parlo, կը խօսիմ
in italiáno, իտալերէն լեզուով
come si chiama? ինչպէ՞ս կամ
[ի՞նչ կը կոչուի
mercánte, վաճառական
paése, երկիր, ծննդավայր.

ՀՐԱՀԱՆԳ 25.

Questo libro è buono. Quella penna non è buona. Questi temi sono facili. Chi ha comperato qnesta casa? Chi ha perduto quella borsa? Di chi è quell'anello? Questi fanciulli sono ubbidienti, ma quelle ragazze sono incivili. Quegli uómini non sono contenti. Quest'albero è alto. I capelli di quei fanciulli sono troppo lunghi. Che capelli ha (Ella) veduto? Qual'è il palazzo dell'imperatore? Che vino hanno comperato quei signori? Che fiore è questo? È un garofano. Che libri sono codesti? Sono due grammátiche italiane. Quali città e quali villaggi hai veduto in Italia? Come si chiama quel generale? Di qual generale parla Ella? Di quello stolto generale che si è ribellato (ապստամբած).

ՀՐԱՀԱՆԳ 26.

Այս գինին լաւ է։ Այս հրահանգները դժուար են։ Այս վաճառականը դեռ հարուստ չէ (non è ancora ricco)։ Այս տղաքը առաջուց բաւական (assai) աղքատ էին։ Այն աղջկան գլխարկը շատ մեծ է։ Ո՞ր գլխարկ շատ մեծ է։ Այն գլխարկը։ Այս գրքերը կու տամ այն տղոց և այն գրիչները այս կանանց։ Կարդացի՞ք այն գիրքը (որ ձեր ձեռքն էր)։ Ո՛չ դեռ, պարո՛ն, այն նամակը կարդացի (ունիմ կարդացած) զոր դուք տեսաք երէկ երեկոյ։ Այն տանձերը լաւ չեն։ Որո՞նք (տանձերը) լաւ չեն։ Անոնք։ Իտալերէն կը խօսի՞ք, տիկի՛ն։ Այո՛, (ma sì)։ Ի՞նչ կը կոչուի իտալերէն այս ծաղիկը (fiore)։ Այդ ծաղիկը (զոր դու ունիս) մեխակ մ'է։ Անունն ի՞նչ է, (ի՞նչ անուն ունի)։ Այս ծառերը շատ բարձր չեն։ Այս արտը մեծ է։ Ո՞ր ագարակի վրայ կը խօսիս, պարո՛ն։

Խօսակցութիւն

Di chi è questo temperino?
Di chi sono questi guanti?
È di mia sorella.
Sono della signorina Nectarina.
Come si chiama la figlia di quella donna?
Si chiama Veronica.
Conoscete questa pianta?
Sicuro, è un rosaio.
E cotesta?
È un garofano.
Che carta volete?
Voglio questa carta, non quella.
Sono buone queste penne?
Sì, sono buonissime.
Che lettera è codesta?
È la lettera di mia madre.
A chi date questi lapis?
Li do a questo ragazzo.
Si trova dell'oro in questo paese?
Sì, signore, questo paese è ricchissimo di oro.
Che ora è?
È un'ora (è l'una). Sono le sette.

ՏԱՍՆԸՁՈՐՍԵՐՈՐԴ ԴԱՍ

Ստացական դերանուններ եւ ածականներ

Ստացական ածականները չեն զանազանուիր՝ իտալերէնի մէջ՝ ստացական դերանուններէն։ Երբ ստացականն անուան հետ կը գտնուի՝ ածական է, իսկ եթէ անունը լռութեամբ կը հասկցուի՝ դերանուն է։ Օրինակ.

Ecco qui il *mio* libro, *ահա իմ գիրքս (ած.)*
Dammi anche il *tuo*, per favore, *քուկդ ալ ինձ տուր, եթէ կը հաճիս (դեր.)*
Ecco il *mio*, *ահա իմս (դեր.)*
Se fosse *mio*, *եթէ իմս ըլլար (դեր.)*

Երկուքն ալ ընդհանրապէս իրենցմէ առաջ յօդ կ'առնուն ամէն հոլովներու մէջ (բայց ի կոչականէն)։ Օրինակ.

Եզակի		*Յոգնակի*	
Ար.	*Իգ.*	*Ար.*	*Իգ.*
Il mio	la mia, *իմս*	i miei	le mie, *իմիններս*
il tuo	la tua, *քոյդ*	i tuoi	le tue, *քուկիններդ*
il suo	la sua, *իրենը*	i suoi	le sue, *իրենները*
il nostro	la nostra, *մերինը*	i nostri	le nostre, *մերիններըմ*
il vostro	la vostra, *ձերինը*	i vostri	le vostre, *ձերիններըմ*
il *loro*[1]	la *loro*, *իրենցը*	i *loro*	le *loro*, *իրենցիններըմ*

1. Loro, *միշտ անփոփոխ է նոյն իսկ երբ ստացական ած. է։*

Օրինակ

La mia casa è bella, *իմ տունս գեղեցիկ է*
Le tue camere sono grandi, *քու սենեակներդ մեծ են*
I suoi libri sono istruttivi, *իւր գրքերը հրահանգիչ են.*

Le nostre pere sono dolci, *մեր տանձերը քաղցր են*
Il vostro cane è vecchio, *ձեր շունը ծեր է*
La loro madre è indulgente, *իրենց մայրը ներողամիտ է*
Le loro penne sono bianche, *իրենց փետուրները ճերմակ են*
Un mio cappello, *իմ մէկ գլխարկս.*

Սակայն սովորաբար որոշիչ յօդ չեն առնուր.

ա. – Երբ mio, tuo, suo, nostro, vostro (*բայց չ'* loro) *ազգականուրիւն կամ տիտղոս ցուցնող բառէ մ'առաջ դրուին՝ եզակիի մէջ՝ անփոփոխ ոչ առանց ածականի։ Օրինակ.*

Mio zio è partito, *քեռիս մեկնած է*
Tua madre è morta? *մայրդ մեռած է*
Sua sorella è ingenua, *իր քոյրն անկեղծ է*
Sua (*կամ* Vostra) Eccellenza ha ragione, *Ձեր վսեմափայլութիւնն իրաւունք ունի.*

Սակայն.

La mia *buona* madre, *իմ բարի մայրս*
La mia sorel*lina*, *փոքր քոյրս*
I suoi figli, *իր որդիքը*
La loro madre, *իրենց մայրը.*

Եւ յեռոյ միշտ.

Il (*mio*) babbo, *հայրիկս*
La (*mia*) mamma, *մայրիկս.*

բ. — Երբ ստացական դերանունն իբրև ստորոգելի գործածուի և յոկ ստացում ցոյց տայ։ Օրինակ.

Questo libro è *mio*, այս գիրքն իմն է
La penna è *sua*, գրիչն իրենն է.

Երբ ստաց. ածականը գոյականէն վերջը դրուի (որ իմաստին աւելի ոյժ և փափկութիւն մը կու տայ) պէտք է միշտ յոդ ունել՝ բաց ի կոչականէն։ Ստացական ածականները կրնան նաև, անմիջապէս անորոշ յոդէն կամ թուական ածականէ մը վերջ դրուիլ։ Օրինակ.

La *madre mia*, մայր իմ
Figli miei, որդեակք իմ (կոչական)
Un mio amico, բարեկամիս մէկը
Un vostro cugino, հօրեղբօրորդւոյդ մին
Quattro suoi amici, իր չորս բարեկամները.

Նախադրութեանց քով՝ յոդը զանց կ'ըլլուի։ Օրինակ.

A mio piacere, ըստ իմ կամացս
A suo favore, ի նպաստ իրեն.

Յաճախ ստացական ածականին տեղ՝ կը գործածուի յարաբերական դերանուան տրական հոլովը։ Օրինակ.

Mia madre *gli* è sorella (sua), մայրս իւր քոյրն է
Le sono fratello, (suo) իւր եղբայրն եմ.

Սակայն արձակին մէջ կ'ըսուի։ Օրինակ.

Mi levo il cappello, գլխարկս կը հանեմ
Egli *se* lo mise in tasca, նա զայն իւր գրպանը դրաւ
Egli *se* lo prese, նա զայն իրեն առաւ.

Ծանօթութիւն. — Շատ անգամ *gli* կը դրուի՝ փոխանակ *loro* յարաբերական դերանուան, մանաւանդ երբ վերջինս *ne* մասնիկին քով կը հանդիպի։

Օրինակ

Nessún uomo di giudizio *gli*ene avrebbe dato il parere, ոչ մէկ խելացի մարդ անոր նկատմամբ իր կարծիքը պիտի յայտնէր։

ԲԱՌԱՐԱՆ

Il compágno, ընկերը
il portafóglio, թղթակալը
la valigia, պայուսակը
l'ombréllo, a, հովանոցը
la berrétta, գլխարկը
la chiáve, բանալին
la saccóccia, la tásca, գրպանը
guarito, բժշկուած, առողջացած
antíco, հին
il nipóte, թոռը.
La nipóte, թոռնուհին
la nipotína, թոռնեայն (իգ.)
il nipotíno, թոռնիկը (սր.) եղբօր որդին, քեռորդին
il nónno, պապը, հաւը
la nónna, մամը, հանին
incontráto, հանդիպած
questa mattína, այս առաւու
non è vero? այնպէս չէ՞.

ՀՐԱՀԱՆԳ 27.

Il mio amico è ancora ammalato, ma mio cugino è già guarito. Il tuo buon fratello è a Firenze. Tuo zio Giovanni è partito per Genova. Ha Ella già veduto mia madre oggi? No, signora, non ho ancora veduto la Sua signora madre[1] ma la vedrò certamente questa mattina. Carlo ha perduto il portafoglio e la valigia. Di chi è questa chiave? È tua; la mia l'ho in tasca. Carolina è una amica, non è vero? Venite qua, nipotini miei[2], disse il nonno, ecco il vostro pane e le vostre pere. Questa mattina abbiamo incontrati

1. Signore, signora, տիտղոսները կը դրուին ստացականէն վերջ։
2. Այս ստացականի տեղափոխութիւնը, որ գրեթէ միշտ կը հանդիպի բացագարձութեանց մէջ՝ շատ ոյժ կու տայ խօսքին։

due nostri antichi compagni di scuola. Dov'è la tua berretta? La mia è qui, ma non ho ancora veduto la tua. Si ama i propri figli. Avete ricevuto (delle) nuove da vostro cugino?

ՀՐԱՀԱՆԳ 28.

Քու հօրաքոյրդ Հռովմ մեկնած էր արդէն (per Roma), *երբ ես հոս եկայ։ Դպրոցական հին ընկերներէս մէկն այս առտու մեռած է։ Երէկ երեկոյ քու չորս բարեկամներուդ հանդիպեցար, այնպէս չէ՞։ Այո՛,* (ma sì) *քու հայրդ* (il suo signor padre) *մեզ հետ էր։ Որո՞ւն է այս հովանոցը։ Այդ իմս է, բայց միւսը քու տիկին մօրդ է։ Նա* (իգ.) *զայն կորուսած էր մեր պարտիզին մէջ երէկ երեկոյ. և մենք զայն գտանք այս առտու մեր թղթակալը փնտռելու ժամանակ* (cercando)։ *Մեր բարեկամներէն երկուքը հիւանդացան* (sono stati ammalati) *անցեալ ամիս, իրենց վիճակն ամենածանր էր, բայց այժմ կատարելապէս առողջացած են։ Թոռնիկները՝ իրենց ազնիւ* (eccellente) *մեծ մօր հետ էին։ Մէկն իւր զաւակները կը սիրէ։ Ժամանակը կը փախչի, և իւր կորուստը* (pérdita) *անդարմանելի է* (irreparabile).

Խօսակցութիւն

Dov'è mio fratello?
Dov'è il vostro libro?
Chi ha perduto il suo berretto?
Chi à trovato i nostri quaderni?
Di chi è questa lettera?
Di chi è questo bastone?
Di chi sono questi anelli?
Volete i miei occhiali?
Conoscete una mia amica?
Che ritratto è cotesto?
Da chi avete ricevuto quel bel bastone?

È andato in giardino.
Eccolo qui sulla távola.
Federico ha perduto il suo berretto.
Enrico li à trovati.
È di nostro nonno.
È del nostro buon zio.
Sono della contessa.
No, grazie tante.
Sì, conosco la signora Antaram.
È il mio ritratto.
Mi fu regalato da mia zia.

ՏԱՍՆԸՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ԴԱՍ

Բացարձակ եւ բազմապատկիչ Թուական դերանուններ եւ ածականներ

Բացարձակ Թուականներն են.

Un, uno, una un',	1.	trénta,	30
due,	2.	trentuno,	31
tre,	3.	trentadue,	32
quattro,	4.	quaránta,	40
cinque,	5.	cinquanta,	50
sei,	6.	sessanta,	60
sette,	7.	settanta,	70
otto,	8.	ottanta,	80
nove,	9.	novanta,	90
dieci,	10.	cénto,	100
úndici,	11.	duecénto,	200
dódici,	12.	trecento,	300
trédici,	13.	quattrocento,	400
quattórdici,	14.	cinquecento,	500
quíndici,	15.	mille,	1,000
sédici,	16.	duemila,	2,000
diciassétte,	17.	tremila,	3,000
diciótto,	18.	cinquemila,	5,000
diciannóve,	19.	diecimila,	10,000
venti,	20.	centomila,	100,000
ventuno,	21.	duecentomila,	200,000
ventidue,	22.	un milione,	1,000,000
ventitre,	23.	due milioni,	2,000,000
ventiquáttro,	24.	un miliardo,	1,000,000,000
venticinque	25.	zero,	0

Օրինակ

Cinque fanciulli, *հինգ տղայ*
venti ásini, *քսան էշ*
trentacinque lire, 35 *ֆրանկ*
quarantotto soldati, 48 *զինուոր*
centotre cannoni, 103 *թնդանօթ*
milleottocento anni, 1800 *տարի*
un milione di scudi, 1,000,000 *վահան*, Սկուտ (դրամ).

1. *Բացարձակ թուականաց անուանց հետ համաձայնութեան համար, պէտք է գիտնալ որ* uno *վերջացող թուականաց գոյականն՝ եզակի դնելու է եթէ յետադաս է։ Օրինակ.*

Ventun *libro*, *քսան և մէկ գիրք*
Trentuna *casa*, *երեսուն և մէկ տուն.*

Իսկ եթէ նախադաս է յոգնակի դնելու է։ Օրինակ.

Fiorini quarantuno, *քառասուն և մէկ ֆիորին* (դրամ)
Orecchini sessantuno, *վաթսուն և մէկ գինդ*
Metri cinquantuno, *յիսուն և մէկ մետր։*

2. *Միաւոր և տասնաւոր թուականք երբ միասին պիտի գործածուին՝ սովոր են մեկ բառով կամ միացեալ գրուելու. — հարիւրաւորները կրնան թէ՛ միացեալ գրուիլ և թէ՛ բաժանեալ. — հազարաւորները նմանապէս։ Օրինակ.*

Venticinque imbuti, *քսանըհինգ ձագար*
Dugentoventisei *կամ* dugento ventisei, *երկու հարիւր քսան և վեց*
Tremila ottocento, *երեք հազար ութ հարիւր*
Mille ottocento novantuno, *հազար ութ հարիւր իննսուն և մէկ.*

Il Papa Benedetto XIV morì nel mille novecentoventidue, *Բենեդիկտոս ԺԴ. վախճանեցաւ յամին* 1922
Nel millottocentonovantasette, *յամին* 1897.

3. *Բացարձակ թուականները, ի բաց առեալ* uno-a, *բոլոր՝ միայն յոգնակի կը գործածուին, անփոփոխ պահելով իրենց ձևը՝ երկու սեռերուն համար ևս։ Օրինակ.*

Quattro uomini e *quattro* donne, *չորս մարդ ու չորս կին*
Cento scudi e *cento* lire, *չորս սկուտ և չորս ֆրանկ.*

Դիտելի է սակայն, որ mille *երբ իրմէ առաջ ուրիշ թուական անուն մ՚ունենայ* (երկու, երեք, չորս և այլն *mila*-ի կը փոխուի։ *Օրինակ.*

Cinque*mila* cavalli, *հինգ հազար ձի...*

4. *Թուական դերանուններն ընդհանուր* (*ի բաց առեալ անոնցմէ քանի մը հատին վրայ եղած դիտողութիւններէն*) *կրնան գործածուիլ հաւասարապէս գոյականաբար և ածականաբար։ Օրինակ.*

Tre furono presi subito, *երեքն իսկոյն բռնուեցան* (գոյ.)
Dopo *due* giorni, *երկու օր վերջ* (ած.)
I *mille* di Marsala, *Մարսալայի հազարները* (զինուոր)
Il *quinto* di dieci, *տասին հինգը*
La *terza* parte del nove, *ինին երրորդ մասը*
Tu sarai il *settimo*, *դու եօթներորդը պիտի ըլլաս*
Io avrò il *secondo* posto, *ես երկրորդ կարգը պիտի ըլլամ*
Ora guadagno il *triplo*, *հիմա երեք անգամը կը շահիմ.*

Այս ինչ ժամանակի մէջ եղած կամ ըլլալիք իմաստը բացատրելու համար կը գործածուի nel, nell'anno, *երբեմն նաև* l'anno։

Օրինակ

Morì nel millottocentonovantasette, մեռաւ 1897ին
Questa città fu fondata nell'anno 1050 (l'anno 1050) dell'era nostra, այս քաղաքը հիմնուեցաւ 1050ին մեր (Քրիս.) թուականին.

Անցեալ ժամանակ մը բացատրելու համար կը գործածուի è, sono և աւելի շատ՝ fa (or fanno, or sono)։ Օրինակ.

È un anno che sei qui, տարի մ'է որ հոս ես
Sono (or fanno, or sono) due anni che non ti ho visto, երկու տարի է (կ'ընէ) որ զքեզ չեմ տեսած
È partito un anno fa, տարի մ'է որ մեկնած է
Questa casa fu costrutta due anni fa (or fanno due anni), երկու տարի է որ այս տունը շինուած է.

Մէկու մը տարիքը կը հարցուի հետևեալ կերպով։ Օրինակ.

Quanti anni hai? քանի՞ տարեկան ես
Quanti » avete? քանի՞ տարեկան էք
Quanti » ha (Ella)? քանի՞ տարեկան ես.

Ամսոյն քանիին ըլլալը տեղեկանալու համար կը հարցուի։ Օրինակ.

Quanti ne abbiamo del mese? ամսոյն քանի՞ն է
Ne abbiamo il dieci, տասն է
È il dieci, տասն է
Siamo ai dodici (del mese), ամսոյն տասներկուքն է.

Բազմապատկիչ թուականներ

1. Բազմապատկիչները թուով սահմանափակ են. ի գործածութեան են հետևեալները.

Sèmplice,	մէկ հատ,	մի անգամ
Dùplice կամ doppio կամ dùplo,		երկպատիկ
Tìplice » triplo,		եռապատիկ
Quadrùplice կամ quàdruplo,		քառապատիկ
Quintùplice » quìntuplo,		հնգապատիկ
Sestùplice » sèstuplo,		վեցպատիկ
Settèmplice,		եօթնպատիկ
Dècuplo,		տասնպատիկ
Cèntuplo,		հարիւրապատիկ
Mùltiplo,		բազմապատիկ.

Անոնց մէջ –plice վերջացողները վիպային ածականաբար գործածուած են. միւսները, բիչ անգամ ածականաբար, ստէպ գոյականաբար՝ իրենցմէ առաջ միշտ յօդով մը։ Օրինակ.

La *triplice* alleanza, երեակ դաշնակցութիւնը
Un *doppio* fondo, կրկնատակ
Spenderai il *triplo*, il decuplo, եռապատիկը տասնապատիկը [պիտի ծախսես.

ԲԱՌԱՐԱՆ

L'anéllo, մատանին	Vólta, անգամ
máschio, արու	fánno, կ'ընեն
fémmina, էգ	pagáto, վճարած
náto, ծնած	cósta, կ'արժէ
la térra, հողը.	prodúce, կ'արտադրէ.

ՀՐԱՀԱՆԳ 29.

Ho nove lire in tasca. Mia zia ha sette anelli. La nostra vicina ha cinque figli, quattro maschi ed una femmina. Un anno ha dodici mesi o trecentosessantacinque giorni. Quanti anni ha, Signor Carlo? Ha quarantacinque anni. Quando foste a Parigi? Sono già stato due volte a Parigi, nel 1880 e 1883. Tre volte 16 fanno 48. Ho pagato trecento marchi iersera ed oggi devo pagare duemila fiorini. Quando hai veduto il nostro comune amico Giovanni? L'ho veduto sei anni fa, nel 1924. Quanto fanno 35 volte 27? Fanno 945. In che anno è morto Vittorio Emanuele? Nell'anno 1878. In che anno sei nato tu? Sono nato nel 1878 ed ho adesso cinquantadue anni.

ՀՐԱՀԱՆԳ 30.

Գրպանիս մէջ ունիմ երեսուն մարք և յիսուներկու ֆիորին։ Այս տունը կ'արժէ յիսուներկու հազար ֆրանկ։ Դուք վճարած էք (ունիք) երեք անգամ յիսուն ֆրանկ։ Այսօր ամսուն քանի՞ն է։ Այսօր մարտ մէկ է։ Քանի՞ տարեկան էր պարոն քեռիդ երբ հոս եկաւ (եկած է)։ Տասն և չորս տարուան էր։ Քանի՞ կ'ընէ (fanno) երեսունըվեց և յիսուներեք։ Երեք ամիս կայ որ զքեզ չեմ տեսած, ո՞ւր էիր։ Ես Հռովմ էի Յովսէփինէ քրոջս հետ։ Քանի՞ տարեկան է նա (իգ.)։ Անիկայ ծնած է 1865ին։ Ուրեմն հիմա քանի՞ տարեկան է (տարի ունի)։ Իմ մտածութիւնս բազմապատիկ է։ Հողը տասնապատիկը կ'արտադրէ։

Խօսակցութիւն

Quanti anni avete?	Ho adesso ventiotto anni.
E vostro fratello?	Egli avrà presso a poco trentacinque anni.
Quando è nato vostro fratello?	È nato nell'anno 1876.

E voi, quando siete nato?	Sono nato nel 1878.
Quanto danaro avete ricevuto da casa?	Ho ricevuto 100 franchi e 80 centesimi.
Quanto fa 3 volte 7?	3 volte 7 = 21.
Quanto fa 8 volte 6?	8 volte 6 = 48.
Quanti giorni ha un anno?	Un anno ha 365 giorni e 6 ore.
Quanti mesi ha un anno?	Un anno ha 12 mesi.
Foste ieri alla caccia?	Sì, signore, tutto il giorno.
Avete ucciso molte lepri?	Abbiamo ucciso 60 lepri.
A chi avete dato dei regàli?	A tutti e tre.

ՏԱՍՆԸՎԵՑԵՐՈՐԴ ԴԱՍ

Դասական եւ բաշխական թուական դերանուններ եւ ածականներ

Դասական թուականներն են.

I.	Il primo, *առաջին*
II.	il secondo, *երկրորդ*
III.	il terzo, *երրորդ*
IV.	il quarto, *չորրորդ*
V.	il quinto, *հինգերորդ*
VI.	il sèsto, *վեցերորդ*
VII.	il sèttimo, *եօթներորդ*
VIII.	l'ottávo, *ութերորդ*
IX.	il nòno, *իններորդ*
X.	il dècimo, *տասներորդ*[1]
XI.	undecimo *տասնըմէկերորդ* undicèsimo » decimoprimo »
XII.	duodecimo *տասներկուերորդ* dodicèsimo » decimosecondo »

1. Յաջորդներուն վրայ յօդերը զանց կ'ընեմ։

XIII. tredicesimo տասներեքերորդ
decimoterzo »

XIV. quattordicesimo տասնըչորսերորդ
decimoquarto »

XX. ventèsimo քսաներորդ
vigèsimo »

XXI. ventunèsimo քսանըմէկերորդ
ventesimo primo »
vigesimo » »

XXII. ventiduesimo քսաներկուերորդ
ventesimo secondo »
vigesimo » »

XXX. trentèsimo երեսներորդ
trigesimo »

XL. quarantèsimo քառասներորդ
quadragesimo »

L. cinquantèsimo յիսներորդ
quinquegesimo »

LX. sessantèsimo վաթսներորդ
sessuagesimo »

LXX. settantèsimo եօթանասներորդ
settuagesimo »

LXXX. ottantèsimo ութսներորդ
ottuagesimo »

XC. novantèsimo իննսներորդ
nonagesimo »

C. centèsimo հարիւրերորդ

CI. centunèsimo հարիւրմէկերորդ
centesimo primo »

CC. ducentèsimo երկուհարիւրերորդ

CCC. trecentèsimo երեքհարիւրերորդ

CD. quattrocentèsimo չորքհարիւրերորդ

D. cinquecentèsimo հինգհարիւրերորդ

CM. novecentèsimo իննհարիւրերորդ

M. millèsimo հազարերորդ

MM. duemillèsimo երկհազարերորդ

MMM. tremillèsimo երեքհազարերորդ

terzúltimo նախավերջընթեր
penúltimo վերջընթեր
l'último վերջին.

Օրինակ

La prima rappresentazione, առաջին ներկայացումը
il quinto bicchiere, հինգերորդ գաւաթը
l'ottavo posto, ութերորդ տեղը
il ventèsimo esercizio, քսաներորդ կրթութիւնը, հրահանգը
la centèsima volta, հարիւրերորդ անգամը
il penúltimo giòrno, վերջընթեր օրը
l'última notte, վերջին գիշերը.

Դասական և Բազմապատկիչ (տե՛ս Դաս ԺԵ.) թուականները սեռով և թուով կը համաձայնին։ Օրինակ.

I *primi* uomini. – *i primi*, առաջին մարդիկը
le seconde donne. – *le seconde* երկրորդ կանայք
la decima squadra, տասներորդ վաշտը
la doppia corona, կրկին պսակը
le triplici salve, երեակ հրացանընկեցիկները
i sestupli prodotti, վեցպատիկ արդիւնքը.

Նշանաւոր անձանց, ինչպէս, թագաւորներու, կայսրներու են. անուանց հետ՝ կը գործածուի միշտ դասական թուական՝ առանց յօդի։ Օրինակ.

Napoleone *terzo* կամ III, Նաբոլէոն Գ. կամ երրորդ
Pio undicèsimo կամ XI, Պիոս ԺԱ. կամ մեհասաներորդ
Luigi *quattordicèsimo* կամ XIV, Լուդովիկոս ԺԴ. կամ [տասնըչորսերորդ.

Կոտորակները կը բացատրուին դասական բռնական-ներով։ Օրինակ.

1/2 un mezzo, կէս
1/3 un terzo, երրորդ մասն
1/4 un quarto, չորրորդ մասն
1/5 un quinto, հինգերորդ մասն
1/10 un decimo, տասներորդ [մասն
1/15 un quindicésimo, տասն և [հինգերորդ մասն.

Mezzo կէս, բառը անփոփոխ է, երբ գոյականէ մը վերջը դրուի՝ որու կը վերաբերի և e շաղկապով միանայ. բայց կը հանձնայնի երբ գոյականէն առաջ դրուի։ Օրինակ.

Mezza dozzina, կէս երկվեցեակ
due *mezze* lire, երկու կէս ֆրանկ
sono le tre e *mezzo*, երեք ու կէսն է [ժամը)
cinque libre e *mezzo* di farina, հինգ լիպրէ ու կէս ալիւր.

Օրուան ժամերն ալ հեռաւեալ կերպով կը բացատրուին։ Օրինակ.

1 un'ora կամ al tocco, մէկ (ժամ)
3 le tre, երեք
3 1/4 le tre e un quarto, երեքը քառորդ անցած
3 1/2 le tre e mezzo, երեք ու կէս
3 3/4 le tre e tre quarti, չորսին քառորդ մնացած
4 le quattro, չորս
12 mezzogiórno կամ mezzodì, կէս օր
12 mezzanótte, կէս գիշեր.

Իտալաբանութիւն է.

È un'ora
è l'una } ժամը մէկն է
al tocco
a un'ora } ժամը մէկին.

Ծանօթութիւն. — Կէս գիշերեն սկսեալ մինչև կէս օր եղած ժամերէն վերջ՝ ընդհանրապէս կը յաւելուն antimeridiáne (կէս օրէն յառաջ) ածականը, (համառօտութիւնն է a. m.). և կէս օրեն սկսեալ մինչև կէս գիշեր եղած ժամերէն վերջ՝ pomeridiáne (յետ կէս օրուան), (համառօտութիւնն է p. m.)։ Սակայն կ'ըսուի նաև alle 8, 9, 10 և այլն di mattina (առաւօտեան), dopo pranzo (հաշէն վերջ) di sera (երեկոյեան և di notte (գիշերուան)։

Հետևեալ հաւաքական թիւերն կը համապատասխանեն երկու թուոյն ևս. և կը գործածուին մերթ ածականաբար մերթ գոյականաբար.

Ambo	արական	և	իգ.	կը նշանակեն՝ Երկուքն ալ (ար. իգ.)
ambi	»	ambe	»	
entrambi	»	entrambe	»	
ambidue, ambedue	»	ambedue	»	
amendue	»	և	»	

Ամսոց անուանները

Gennáio, յունուար
febbráio, փետրուար
márzo, մարտ
aprile, ապրիլ
mággio, մայիս
giúgno, յունիս.
Lúglio, յուլիս
agósto, օգոստոս
settémbre, սեպտեմբեր
ottóbre, հոկտեմբեր
novémbre, նոյեմբեր
dicémbre, դեկտեմբեր.

Շաբթուան անուանները

Doménica, կիւրակէ
lunedì, երկուշաբթի
martedì, երեքշաբթի.
Mercoledì, չորեքշաբթի
giovedì, հինգշաբթի
venerdì, ուրբաթ
sábato, շաբաթ.

ԲԱՌԱՐԱՆ

La párte, մասը
il piáno, յարկը
il piáno (pianoforte), դաշնակը
piáno, կամաց, մեղմով
adágio, դանդաղ, կամաց
andáte, գնացէք
pápa, պապ, հայր
popoláre, ժողովրդական
pánno, չուխայ.

L'allóggio, իջևանը, օթևանը
venúto, եկած
andáto, գացած
cantáto, երգած
sonáto, suonato, հնչած
talvólta, երբեմն, մերթ
sonáte, կը հնչեցնէք (զանգակ)
téla, կտաւ
fu elétto, ընտրուեցաւ.

ՀՐԱՀԱՆԳ 31.

Oggi è il primo giorno di scuola. La seconda settimana di Gennaio fu bella. Aprile è il quarto mese dell'anno. Io sono l'ottavo della mia classe. Mio fratello Carlo è il diciottèsimo. Il mese è la dodicèsima parte dell'anno. Febbraio ha ventiotto giorni e talvolta ventinove. Giugno è l'ultimo mese della prima metà dell'anno. La quinta finestra del secondo piano è quella della mia stanza; la terzùltima è quella vostra. Ecco l'ultima bottiglia. Lunedì ho avuto la penùltima lezione di piano. Sonate troppo piano, non ho udito. Andate adagio. Siamo andati piano, ma non siamo arrivati tardi. Eravamo circa quaranta o cinquanta persone a tavola. Pio XI. fu eletto Papa nel 1922.

ՀՐԱՀԱՆԳ 32.

Շաբաթը՝ ամսուան չորրորդ մասն է։ Անիկայ յիսուներկուերորդ մասն է տարուան։ Հոկտեմբեր ամիսը տարւոյն նախավերջընթերն է։ Ուրբաթը՝ շաբթուան վեցերորդ օրն է։ Վարդուհի դասին տասնըհինգերորդն է։ Ո՞ր կայսեր վրայ խօսեցան (ունին

խօսած) անոնք։ Անոնք խօսեցան Նաբոլէոն Գ.ին վրայ։ Քանի՞ տարեկան է պարոն ձեր հայրը։ Հիմա յիսունըվեցերորդին մէջն է։ Ո՞վ է ձեր դասին վերջինը։ Կարոլոս վերջընթերն է և Սարգիս վերջինն է։ Տեսա՞ծ ես արդէն իմ իջևանս։ Ես երկրորդ յարկը կը բնակիմ (abito)։ Տասնըհինգերորդ պատուհանը իմ սենեկինս է։ Երեք ու կէս մետր չուխայ գնեցի և մէկ մետր ու $^2/_3$ մետր կտաւ ծախեցի։ Պիոս Թ. շատ ժողովրդական հայր (papa) մ'եղաւ, և Վիկտոր Էմանուէլ երկրորդ՝ մեծ թագաւոր մը։

Խօսակցութիւն

Che posto avete? — Ho il ventesimo posto.
In che classe è Pietro? — Pietro è in seconda.
Quando siete arrivato? — Sono arrivato domenica il 18 [marzo.
Quanti anni à Ella? — Ha (կամ à) sedici anni.
In che anno è essa nata? — Nel 1905.
In che mese? — Nel mese di Gennaio.
In che giorno? — L'ùndici.
A che ora siete partita, si- [gnora? — Son partita alle nove e tre [quarti.
Quanti ne abbiamo del mese — Ne abbiamo venticinque. / Siamo al venticinque.
Che età à vostro padre? — È adesso nel suo sessantesimo [secondo anno.

ՏԱՍՆԸԵՕԹՆԵՐՈՐԴ ԴԱՍ

Անորոշ դերանուններ եւ ածականներ

Անորոշ դերանուն կ'ըսուին՝ քանակուրիւն ցուցնող դերանուանց մէջ՝ անոնք որ կը ծառայեն անորոշ թուով անձեր կամ իրեր ցոյց տալու։

Անորոշ դեր. կը բաժնուին երեք մասի.

ա. Անոնք՝ որ կը գործածուին միայն իբրև գոյական.
բ. Անոնք՝ որ » » » ածական.
գ. Անոնք՝ որ » ածականաբար և գոյականաբար.

Ահա համառօտ ցանկը.

ա. Միայն իբրև գոյական (անձի համար միայն)

Qualcosa (*իրի համար*),	*բան մը*
quale, tale (*բաշխական*)	(*անձի և իրի համար*), *որը, մէկը*
qualquno, –a,	*մէկը, ո՛ և է մէկը, ոմն*
qualcheduno, –a	» » » »
certuno, –a, –i, –e	» » » »
un tale, una tale	» » » »
chi, altri (*բաշխական*)	*մէկը, ոմն*
chi*	*ուրիշը, ուրիշ մը*
si (*անդրադարձ դեր.*)	*այն որ, անոնք որ*
ognuno, –a	*իրեն, իրենց, ինքզինք, զիրենք*
chiunque*	*իւրաքանչիւր ոք, իւրաքանչիւրը*
chicchessia	*ովք որ, ո՛ և է մէկը*
chi si sia	*ովք որ, ովք որ ալ, ո՛ և է մէկը*
	» » »

* Խառն դերանուն՝ անորոշ և յարաբերական միասին։

	(*իրի համար*)
checché	(che*, *որ, զոր, որոնք, զորոնք*), *ինչ ալ, ինչ որ ալ*
checchesia	*ինչ որ ալ, ո՛ և է*
niente	*ոչինչ բան, ոչինչ*
nulla	» *ոչ մէկ*

բ. Միայն իբրև ածական (մերթ անձի, մերթ իրի)

Quálche	*մը, մէկը* (*անձ, իր*) *բան մը*
un qualche	» » »
certo, –a	*մէկը, բան մը*
un certo, una c.	» »
ogni	*իւրաքանչիւր, բոլոր, ամէն*
qualsia, –siasi	*որ և իցէ, ինչ և իցէ*
qual si sia	*ինչ, ալ ըլլայ* »
qualsivoglia	» *ինչպէս որ ուզուի*
qualunque	*որ և իցէ, ինչ և իցէ*

գ. Ածականաբար և գոյականաբար (մերթ անձի, մերթ իրի)

Uno, un, –a	*մէկ, մէկը, մը, միայն մէկ*
l'uno, l'un, –a	» » »
alcuno, –a, –i, –e	*մէկը, բան մը*
taluno, –a, –i, –e	*մէկը*
certi, –e (*յոգ.*)	*ոմանք*
altro, –a, –i, –e	*ուրիշ, ուրիշներ*
l'altro, –a	*ուրիշը, միւսը*
un altro, –a	*ուրիշ մը*
tal altro, –a	*ուրիշ մէկը*
tanto, –a, –i, –e	*այնչափ, այնքան, այսչափ*
altrettanto, –a, –i, –e	*նոյնչափ* »
alquanto, –a, –i, –e	*քիչ մը, քանի մը*
poco, –a, –i, –e	*քիչ, սակաւ*

(մերթ անձի մերթ իրի)

assai	շատ, շատեր
molto, -a, -i, -e	» շատ բան
troppo, -a, -i, -e	չափէն աւելի, չափազանց
quanto*, -i, -e	որքան, որչափ բան
ciascuno, -a	իւրաքանչիւր, ամէն մէկը
ciascheduno, -a	» » մարդ
cadaúno կամ caduno, -a	իւրաքանչիւրը
tutto, -a, -i, -e	բոլոր, ամբողջ, ամէնը
nessuno (nullo)	ոչ մէկը, ո՛ և է
niuno, -a	ոչ ոք, մէկը
veruno, -a	ոչ մէկ, որ և իցէ

Օրինակներ

Ciascuna casa, *իւրաքանչիւր տուն*
Il denaro altrui, *ուրիշին դրամը*
Qualunque paese, *որ և իցէ երկիր, գաւառ*
Nessuna pianta, *ոչ մէկ բոյս*
Parecchi soldati, *շատ մը զինուորներ*
Un tale scritto, *այսպիսի գրութիւն կամ գրուածք մը*
Tutta la città, *բոլոր քաղաքը*
Assai cose ho vedute, *շատ բաներ տեսած եմ*
Assai lavoro e poca ricompensa, *շատ աշխատանք ու քիչ վարձք*
Quali si siano i nostri disegni, *ինչ ալ ըլլան մեր ծրագիրները*
Checché sia stato detto, *ինչ որ ալ ըսուած ըլլայ*
Qui ci si ferma un quarto d'ora, *հոս քառորդ մը կը սպասուի*
Nessuno è sì pazzo, che voglia..., *ոչ ոք այնքան յիմար է որ [ուզէ...*
Chi piange, chi grida, *մէկը կու լայ, միւսը կը պոռայ*
Non mi ha detto nulla di nuovo, *ոչ մէկ նոր բան չըսաւ ինծի.*

Ածականները կամ անորոշ դերանունները՝ chiunque, niente, nulla, ogni, qualche, qualunque, si

և altrui *անփոփոխ են. վերջինս՝ ընդհանրապէս գոյականէն առաջ կը դրուի. երբ վերջը դրուի՝ յոդը գոյականը կ'առնու իսկ ինք նախադրութեամբ կամ առանց նախ. կը բանի։ Օրինակ.*

La roba d'altrui (*կամ* altrui) *ուրիշին ինչքը*
L'altrui denaro, *ուրիշին դրամը*
Un libro qualunque, *որ և իցէ գիրք մը*
Si guadagna molto, *շատ կը շահուի, շահը շատ է.*

Nessuno, niuno, niente, nulla, *առաւելութեամբ մը՝ առանց ժխտականի կը գործածուին երբ բայէն առաջ կը գանուին։ Օրինակ.*

Niente è più utile, *ոչինչ այնքան օգտակար է*
Nessuno mi ha visto, *ոչ ոք զիս տեսաւ*
Nulla è stato scritto, *բան մը գրուած չէ.*

Qualche *ածականը՝ միշտ եզակի է։ Յոգնակին է* alcuni։ *Օրինակ.*

Qualche cavallo, *ձի մը*
Alcuni cavalli, *քանի մը ձիեր.*

ԲԱՌԱՐԱՆ

In campágna, *գիւղի մէջ*
in città, *քաղքին մէջ*
la persóna, *անձը (իգ.)*
l'eccezióno, *բացառութիւնը*
il cameriére, *սենեկապանը*
non bisogna, *պէտք չէ*
la cósa, *իրը, բանը*
l'erróre, *սխալը, վրիպակը*
l'albérgo, *պանդոկը*
régola, *կանոն.*
Quánto tempo, *որչափ ժամանակ*
la sostánza, *նիւթը, գոյացութիւնը*
preso in affitto, *վարձու բռնած, վարձած*
il cónto, *հաշիւը*
la buonamáno, la máncia, *բարիձեռքը, ձեռաձիրը*
spína, *փուշ.*

ՀՐԱՀԱՆԳ 33.

Ogni fanciulllo ha il suo libro. Carlo non ha nessun errore nel suo tema. Nessuna regola è senza eccezione. Quando ho pagato il conto dell'albergo, ho dato la buonamano a tutti i camerieri. Hai qualche parente (*ազգական*) in città? Sì, ho alcuni cugini che prima abitavano in campagna. Quanto tempo siete stati in campagna? Siamo stati parecchie settimane in campagna e parecchi mesi in viaggio. Tutti gli uomini sono fratelli. Qui si trova ogni cosa. Ho preso in affitto questa stanza per qualche tempo. In nessuna casa ho veduto delle stanze così belle come in questa casa. Nessuno è contento della propria sorte. Parecchie persone sono arrivate da Berlino.

ՀՐԱՀԱՆԳ 34.

Մենք ընդունեցանք նոյն գրքերը։ Ո՛վ որ կարդացած է այս գիրքը զայն լաւ գտած է։ Բոլոր գիշերը ցուրտ եղաւ։ Քաղքին բոլոր պանդոկներն առանց սենեկապանի էին։ Ամէն հասակ իւր հաճոյքն (piacere) ունի։ Առաքինութենէն աւելի լաւ բան չի կայ (ոչ ինչ չէ աւելի գեղեցիկ՝ քան (che) զառաքինութիւն)։ Կաբոլոս բան չէ գրած այսօր, և ոչ հրահանգ մ'ըրած է։ Ո՞րչափ ժամանակ է որ զինուոր չէք տեսած։ Այսպիսի մարդ մ'անտանելի է (insopportabile)։ Շատ մարդիկ մեկնած են այս առտու։ Աշակերտս քանի մը անօգուտ գրքեր ունի։ Արդեօք (già) ձեռաձիր տուա՞ծ ենք սենեկապանին։ Բան մը չենք տուած անոր (gli)։ Պէտք չէ (non bisogna) ուրիշին դրամն առնուլ։ Ամէն ոք (ciascheduno) կ'ուզէ իրաւունք (ragione) ունենալ։ Ոչ մէկ վարդ անփուշ է։

Խօսակցութիւն

Ho commesso degli errori nella mia versione?	Sì, caro mio, hai commesso parecchi errori.
Dove sono gli errori?	Eccoli.
Chi ha detto ciò?	Tutta la città.
Dove si trova questa pianta?	Si trova in ogni paese dell'Europa.
Avete libri?	Non abbiamo nessun libro.
Quanto tempo resta egli in Francia?	Ci resterà alcune settimane.
Avete qualche parente in questa città?	No, non ho nessun parente qui.
Chi è soggetto all'errore?	Ogni uomo è soggetto all'errore.
Volete farmi questo piacere?	Non posso farlo in alcun modo.

ՏԱՍՆԸՈՒԹԵՐՈՐԴ ԴԱՍ

(Aggettivi qualificativi)

Որակական ածականք

Ածականն ալ իտալերէնի մէջ երկու սեռ և երկու թիւ ունի, և կը համաձայնի իւր գոյականին հետ թուով և սեռով։

Այն ածականներն որ o կը վերջանան՝ իգական կ'ըլլան՝ վերջին o գիրը a ի փոխելով. իսկ անոնք որ e կը վերջանան՝ անփոփոխ են։ Օրինակ.

Ար.	*Իգ.*
Bello, *գեղեցիկ*	Bella, *գեղեցիկ*
grande, *մեծ.*	grande, *մեծ.*

Կարելի է ասել, թէ երկու տեսակ ածական կայ.

1. Ածական՝ երկու տեսակ վերջաւորութեամբ = o և a։ Օրինակ.

Buono, buona, բարի.

2. Ածական՝ մէկ վերջաւորութեամբ = e։ Օրինակ.

Forte, ուժեղ (ար. և իգ.)

Առաջնոյն կը վերաբերին նաև անցեալ դերբայներն ու բայածականները։ Օրինակ.

Lodato, գովուած (ար.) lodata (իգ.)
partito, մեկնած » partita »
morituro, -a, մեռանելի
onorando, -a, յարգելի.

Երկրորդին կը վերաբերին ընդուռնութիւն ներկաները։ Օրինակ.

Amante, սիրող
morente, մեռնող.
Temente, վախցող
parlante, խօսող.

Ցոքնակին կը կազմուի գոյականի կանոնով. բայց գիտնալու է որ կան բազմաթիւ ածականներ co և go վերջացող, որոնք՝ յոք. մէջ h գիրը կառնուն՝ c և g-ի խիստ ձայնը պահելու համար։ Օրինակ.

Արական			Իգական		
Եզ.		Յոք.	Եզ.		Յոք.
Bello	=	belli, գեղեցիկ	Bella	=	belle, գեղեցիկ
antico	=	antichi, հին	antica	=	antiche, հին
largo	=	larghi, լայն.	larga	=	larghe[1], լայն.

1. Կարճ ico վերջացող ածականներուն մէկ մասը h չեն առնուր՝ ար. յոքնակիի մէջ. օրինակ, Geográfico, geográfici, աշխարհագրական. Matemático, matemàtici, թուաբանագէտ։ Բայց իգ. յոքնակիի մէջ h կը դրուի. ինչպէս Carte geográfiche, աշխարհացոյց տախտակը. Fórmole matematiche, թուաբանական ձեւք. Cárico, բեռնաւորուած, կ'ըլլայ cárichi, cáriche։

Երեք ածական bello, grande, և santo կը կորսընցնեն իրենց վերջին վանկը՝ ամէն ար. եզակի անուանց առջև՝ որ բաղաձայնով մը կը սկսին (բացի խառն s և z գրով սկսողներէն)։ Օրինակ.

Bel cane, գեղեցիկ շուն
Gran fracasso, մեծ աղաղակ, շառաչիւն
San Carlo, Սուրբ Կարոլոս.

Bello, բաց ի ար. յոքնակիէն որ կանոնաւոր է (belli), ուրիշ երկու զարտուղի ձև ալ ունի bei և begli, առաջինը՝ բաղաձայնով սկսող բառերէն առաջ կը գործածուի, իսկ երկրորդը՝ ձայնաւորով սկսողներէն և խառն (impuro) s էն առաջ։ Օրինակ.

Bei cavalli, գեղեցիկ ձիեր
Begli ásini, գեղեցիկ էշեր
Begli specchi, գեղեցիկ հայելիներ.

ԲԱՌԱՐԱՆ

Biánco, ճերմակ
rósso, կարմիր
vérde, կանաչ
grigio, գորշ
giállo, դեղին
néro, սև
azzúrro, կապոյտ (երկնագոյն)
Famóso, համբաւաւոր
prudénte, խոհեմ
il titolo, վերնագիրը, տիտղոսը
gentile, ազնիւ, ազնուական
pesánte, ծանր, կշռուն
dólce, քաղցր, անոյշ
amáro, դառն, լեղի

chiáro, պայծառ, բաց գոյն
oscúro կամ scuro, մութ, [գոց գոյն
assiéme, միասին
célebre, երևելի, նշանաւոր
invídia, նախանձ.
i confétti, անուշեղէնները, շա- [քարեղէնները
la contráda, փողոցը, ճամբան
la scátola, տուփը
il mánico, մեղեխը, կոթը
préda, աւար.

ՀՐԱՀԱՆԳ 35.

Il vostro abito bianco è bello. Il bel temperino che avete perduto aveva il manico rosso. Chi ha comperato questi bei confetti? Questi confetti sono dolci, ma non sono belli. Come è pesante quella scatola nera! Non è nera, è grigia scura. Il célebre Manzoni è l'autore del famoso libro che ha per titolo: I Promessi Sposi (Նշանածները). San Paolo di Londra e Santo Stéfano di Vienna sono due belle chiese. Avete veduto qualche città antica? Abbiamo veduto le rovine di due città antiche. Che magnifici templi, che splendide statue! Vede quel bell'uccello nero? È un áquila? No, le aquile non sono nere. La luna morente vien pallida.

ՀՐԱՀԱՆԳ 36.

Ձեր դեղին զգեստը շատ լայն է ձեզի համար: Իմ զգեստները միշտ լայն են: Այս գրքերը կապոյտ են: Այս տերևները կանաչ են: Այս քաղքին ճամբաները մութ են, վասն զի անոնք շատ (assai) լայն չեն: Ո՞ւր գնեցիր այս գեղեցիկ թռչունները: Ձեր քոյրերը շատ ազնիւ են, անոնք ինձ շաքարեղէններ տուին: Բաբեկամիս գեղեցիկ սև շունը տեսա՞ր: Նոյնը մարմինները միշտ մեծ շառաչով մը վար կ'իյնան (cádono): Կարմիրն ու դեղինը մէկտեղ շատ կը յարմարին (միասին լաւ կ'երթան): Շաքարեղէնները քաղցր են: Այս կեռասները լեղի են, վասն զի դեռ խակ են (non sono fatti կամ non sono maturi կամ sono verdi): Գովուած անձը նախանձուս աւար կ'ըլլայ:

Խօսակցութիւն

Siete contento, Signore?
Chi era Raffaéllo Sánzio?
Come trovate, i sonetti del Pe- [trarca?
Chi è partito oggi?
E chi è arrivato?
Dove avete pranzato ieri?
Perchè non comperate quella [gran casa?

No, non sono contento.
Era un celebre pittore italiano.
Li trovo come ognuno li tro- [va: sono magnifici.
Mia madre e mio padre sono [partiti.
Il cugino, la cugina e le mie [sorelle sono arrivate.
In casa del signor Giácomo.
Perchè (վասն զի) non ho il [danaro necessario.

ՏԱՍՆԸԻՆՆԵՐՈՐԴ ԴԱՍ

Աստիճանաւորութիւն ածականաց

Ածականներն երեք աստիճան ունին.

1. – Դրական կամ բացարձակ.
2. – Բաղդատական.
3. – Գերադրական.

1. Դրական կամ բացարձակ աստիճանը կը ներկայացնէ պարզապէս իրի կամ անձի մը վերագրուած որոշ և հաստատուն յատկութիւնը: Օրինակ.

Uomo giusto, արդար մարդ
donna virtuosa, առաքինի կին

2. Բաղդատական աստիճանը կ'արտայայտէ ընդհակառակն բաղդատութիւն մը՝ երկու յատկութիւնաց մէջ՝ մի

և նոյն անձին կամ իրին սեփական. կամ երկու անձանց կամ իրաց մէջ՝ նկատմամբ միևնոյն յատկութեան։ Օրինակ.

Caio è *più ricco che saggio*, Կայիոս աւելի հարուստ է քան խելացի.

Caio è altrettanto saggio quanto Sempronio, Կայիոս այնչափ իմաստուն է որչափ Սեմբրոնիոս.

Եթէ այսպէս, եթէ այնպէս, բաղդատականն երեք տեսակ կրնայ ըլլալ.

ա. – Հաւասարութեան	parità
բ. – Առաւելութեան	superiorità
գ. – Նուազութեան	inferiorità

ա. Հաւասարութեան բաղդատութիւնը կ'արտայայտուի յարնչութիւններով.

1. – Tanto, այնչափ — quanto, որչափ
2. – altrettanto, » » »
3. – così, այնպէս — come, ինչպէս.

Օրինակ

Vahè è *tanto* generoso *quanto* ardito, Վահէ այնչափ վեհանձն է որչափ յանդուգն.

Pietro è *altrettanto* ricco quanto è Paolo, Պետրոս այնչափ հարուստ է որչափ Պօղոս.

Fanciullo (*così*) sano *come* può essere un pesce, տղայ այնպէս առողջ ինչպէս կրնայ ըլլայ ձուկ մը.

բ. գ. Առաւելութեան կամ նուազութեան բաղդատականները կ'արտայայտուին più (աւելի) և meno (նը-

ւազ) բառերով, սովորաբար ածականէն նախադաս, սակայն մերթ նաև յետադաս.

Più bello, աւելի գեղեցիկ meno bello, նուազ գեղեցիկ
» onesto » համեստ » onesto, » համեստ.

Più և meno իրենց բաղդատիչ կ'առնուն che, երբ բաղդատութիւնն երկու յատկութեանց մէջ է. իսկ se կ'առնուն, երբ բաղդատութիւնն երկու անձանց կամ իրաց մէջ է։ Օրինակ.

Caio e *più* animoso *che* forte, Կայիոս աւելի արի է քան ուժեղ.

Caio e più animoso { che / di } Tizio Կայիոս աւելի արի է Դիցիոսէն.

3. Գերադրականը կ'արտայայտէ կամ ածականին ամենաբարձր աստիճանը, կամ ուրիշ բարձրաստիճան նը-կատուածներէն աւելի վերինը։

Գերադրականն ուրեմն երկու տեսակ է.

ա. – Բացարձակ (assolúto).
բ. – Յարաբերական (relativo).

Օրինակ

Uomo onestissimo, ամենահամեստ մարդ
Donna la più virtuosa di quante, ամենէն աւելի առաքինի [կինը.

ա. Բացարձակ գերադ. կ'արտայայտուի կամ ածականին առաջ molto, assai, grandemente, sommamente մակբայները դնելով, կամ ածականի արմատին վրայ issimo, –a ածանցն աւելցնելով. (և մերթ ածականին կրկնումով.)։

Օրինակ.

Molto bello — bell-issimo, *ամենագեղեցիկ*
Assai capace — capacissimo, *ամենաձեռնհաս*
Estremamente contento — contentissimo *ամենագոհ*
Sommamente grato — gratissimo, *ամեներախտագէտ*
Lento lento — lentissimo, *ամենադանդաղ*
Rosso rosso — rossissimo, *ամենակարմիր.*

Բ. Ցարաբերական գերադ. կը կազմուի առաւելու-թեամբ կամ նուազութեամբ բաղդատականէն առաջ դնելով որոշիչ յօդը։ Օրինակ.

Il più sano nutrimento, *ամենառողջարար սնունդը*
alla più bella donna, *ամենագեղեցիկ կնոջ*
la meno saggia risposta, *ամենանխելք պատասխանը.*

ԲԱՌԱՐԱՆ

Il cotóne, *բամբակը*
l'armádio, *դարանը*
la lána, *բուրդը*
contiéne (egli), *կը պարունակէ*
ciárla (egli), *կը շաղակրատէ*
lavóra (egli), *կ'աշխատի*
lo scrittóre, *մատենագիրը*
ábile, *ճարտար.*

Arrogánte, *յանդուգն, գոռոզ*
dótto, *գիտուն, ուսեալ*
lasciáto, *ձգած, թողած*
détto, *ըսած*
lètto, *կարդացած*
scritto, *գրած*
mósso, *շարժած*
prodúce, *առաջ կը բերէ.*

ՀՐԱՀԱՆԳ 37.

Ègli è più grande di te. Il ferro è più utile dell'oro, e il più utile di tutti i metalli. In questa stoffa vi è più cotone che lana. Quello scrittore è più abile che dotto. Quello scolare ciarla più che non lavora. È meglio qualche cosa che niente. Il vostro libro è (tanto) piacevole quanto istruttivo. Quel quadro non è (così) bello come il nostro. Mi dia tanto

vino quanto ne ha comperato suo fratello. In quest'armadio vi sono meno libri che giornali. I miei guanti sono ancora tali e quali li ho comperati. Nel nostro giardino non vi sono dei fiori così belli come nel vostro. Tuo zio fu più infelice che colpevole.

ՀՐԱՀԱՆԳ 38.

Եղբայրներդ ըսին որ դու ինձմէ աւելի զգոյշ ես։ Ես ձեր գրքին մէջ կարդացի որ Գաղղիան աւելի իւղ առաջ կը բերէ քան երկաթ։ Գրքերս դարանիս մէջ գտայ այնպէս՝ ինչպէս որ զանոնք հոն դրած էի։ Բոլոր այս սեղանները աւելի լայն են քան երկայն։ Այսօր գրքէ աւելի օրագիրներ չի կարդացիր։ Այսօր աւելի գրեցի քան կարդացի։ Այս մատենագիրն իւր դասատու (professore) եղբօրմէն աւելի հարուստ է։ Այս օրիորդն աւելի ադքատ է քան թշուառ։ Դուք մէկ ամսուան մէջ այնչափ դրամ կը շահիք (guadagnate) քան ձեր եղբայրն երեք ամսուան մէջ։ Ոչ ոք Սոկրատէն աւելի իմաստուն եղաւ։ Ձեր բժիշկը (medico) աւելի ճարտար է քան գիտուն։ Լաւ է ուշ քան բնաւ։

Խօսակցութիւն

È ricco il vostro vicino?
È molto più ricco di suo fratello che è in Australia.
Qual è il metallo più utile?
Il ferro.
Quali sono i metalli più pesanti?
Il platino, l'oro e il piombo sono i metalli più pesanti.
Avete della birra migliore?
No, Signora, non ne abbiamo altra.
È salubre il clima di quel paese?
Sì, è molto salubre (salubérrimo).
Che cosa avete fatto nella contrada?
Ho dato alcuni centesimi ad una ragazza povera povera.
Qual è il più crudele degli animali?
La tigre è un'animale crudelissima: essa è più crudele di (che) tutti gli altri animali.

ՔՍԱՆԵՐՈՐԴ ԴԱՍ

(Շար. ԺԹ. Դասուն)

Դիտողութիւնք Բաղդատութեան աստիճաններուն վրայ

1. *Բացարձակ գերադրականի ածանցն է* –èrrimo *փոխանակ* –issimo *է։ Օրինակ.*

Acre, *կծու, թթու*	Acèrrimo, *ամենակծու*
cèlebre, *երևելի, նշանաւոր*	celebèrrimo, *ամենաերևելի*
intégro, *ամբողջ, անբաժան*	integèrrimo, *ամենաամբողջ*
salùbre, *առողջարար.*	salubèrrimo, *ամենառողջարար.*

Երբեք ածական ալ կայ որ երկու մասնիկն ալ, érrimo *և* íssimo, *հաւասարապէս կրնան առնուլ։ Օրինակ.*

Mísero, *թշուառ*, misérrimo, miseríssimo, *ամենաթշուառ*
Célere, *երագ*, celérrimo, celeríssimo, *ամենաերագ*
Aspro, *դաժան*, aspérrimo, aspríssimo, *ամենադաժան.*

2. *Քանի մը բաղդրեալ, դիւրասահ* (sdrucciuoli) *ածականներ, վերջացող՝*

– dico – fico – vòlo	*փոխանակ*	– dic*ente* – fic*ente* – vol*ente*	dire, *ըսել* fare, *ընել* volere, *ուզել*	*բայերէն*

Բացարձակ գերադրականին մէջ բայի անցեալ ընդունելութեան հետ (–ent) *մասնիկը կը խառնեն՝* ìssimo *ածանցէն առաջ։*

Օրինակ.

Malèdico, *անիծեալ* – male*dicent*issimo, *ամենանիծեալ*
benèfico, *բարերար* – bene*ficent*issimo, *ամենաբարերար*
malèvolo, *չարակամ* male*volent*issimo, *ամենաչարակամ.*

3. *Վեց ածականներ, իրենց կանոնաւոր ձևերէն զատ, բաղդատականի և բացարձակ գերադրականի անկանոն ձև մ'ևս ունին։ Այս անկանոնութիւնը կը կայանայ՝ դրականի արմատին տարբեր արմատով մը կազմուելուն մէջ։*

Այս վեց ածականներն են.

1. – Buono, *բարի*
2. – Cattivo, *չար*
3. – Grande, *մեծ*
4. – Piccolo, *փոքր*
5. – Alto, *բարձր*
6. – Basso, *ցած.*

Դրական	*Բաղդատական*
1. Buono, *բարի*	Migliore, *բարեգոյն* = più buono
2. Cattivo, *չար*	Peggiore, *չարագոյն* = più cattivo
3. Grande, *մեծ*	Maggiore, *մեծագոյն* = più grande
4. Piccolo, *փոքր*	Minore, *փոքրագոյն* = più piccolo
5. Alto, *բարձր*	Superiore, *բարձրագոյն* = più alto
6. Basso, *ցած*	Inferiore, *ցածագոյն* = più basso

Գերադրական

Ottimo, *ամենաբարի*	molto buono buonissimo
Pessimo, *ամենաչար*	molto cattivo cattivissimo
Massimo, *ամենամեծ*	molto grande grandissimo

Minimo, ամենափոքր	molto piccolo piccolissimo
Supremo, sommo, ամենաբարձր	molto alto altissimo
Infimo, ամենացած	molto basso bassissimo

Ծանօթութիւն. — Ասոնց վրայ կարելի էր յաւելուլ, ածականներու նմանութեանց համար՝ հետեւեալներն ևս.

Esterno, արտաքին	Interno, ներքին
Esteriore, արտաքնագոյն	Interiore, ներքնագոյն
Estremo, ամենարտաքին	Intimo, ամենաներքին.

Կան նաև պակասաւորներ, որոնց համապատասխան աստիճանները կը պակսին, և են.

ա.	giovane, կրտսեր vecchio, երէց	iuniore, կրտսերագոյն seniore, երիցագոյն	—
բ.	—	ulteriore, վերջնագոյն (priore) առաջնագոյն posteriore, յետնագոյն	ultimo վերջին primo, առաջին postremo, յետին
գ.	propinquo, մերձաւոր	—	prossimo, մերձ
դ.	—	anteriore, առաջին citeriore, այս կողմի	—

Օրինակ

Temo che l'avvenire possa essere peggiore, կը վախնամ որ ապագան չարագոյն ըլլայ.

Festa si fece grandissima, con sommo piacere di tutti i cittadini, ամենամեծ տօն կատարուեցաւ ի մեծ գոհութիւն բոլոր քաղաքացւոց.

Giunti che furono in Gerusalemme, furono ricevuti dagli Apostoli e da seniori, Երուսաղէմ մտնելնուն պէս Առաքեալներէն և երիցագոյններէն ընդունուեցան.

ՀԱՄԱՌՕՏ ՊԱՏԿԵՐ

Աստիճանաց աստիճանաւորութեանց

Ա. Կանոնաւոր

1. Դրական կամ բացարձակ, bello

2. Բաղդատ.
   - ա. Առաւել. – più bello (che, di)
   - բ. Նուազ. – meno bello (che, di)
   - գ. Հաւասար. – tanto bello (quanto)

3. Գերադր.
   - ա. Բացարձակ. – molto bello / bellissimo
   - բ. Յարաբեր. – il più / meno bello

Բ. Անկանոն

1. Գերադր. – èrrimo – celeb-errimo
2. » – ent-issimo – benefic-ent-issimo
3. Բաղդատ. / Գերադր. ըստ լատին լեզուի – migliore / ottimo

ԲԱՌԱՐԱՆ

L'insétto, միջատը	Il luógo, տեղը
l'ápe, մեղուն	fertile, բերրի, պտղաբեր
la faccénda, գործը	sávio, գիտուն, խոհական
il paése, երկիրը	ignoránte, տգէտ
l'animále, կենդանին	fréddo, ցուրտ
l'ária, օդը	cáldo, տաք
mela, տանձ	pera, խնձոր
il raccónto, պատմութիւնը.	piacévole, ախորժելի.

ՀՐԱՀԱՆԳ 39.

L'Europa è più piccola dell'Asia. La Germania è più fertile dell'Olanda. L'ape è un insetto utilissimo. Il savio è più felice dell'ignorante. Quest'albero è il più grosso di tutti. I palazzi del re sono grandissimi e bellissimi. Questo è un racconto piacevolissimo. Venezia è più bella è più antica di Trieste. È un pessimo uomo, ho avuto una bruttissima faccenda con lui. Queste mele sono migliori di quelle pere. Carlo è un ottimo ragazzo, tutti lo amano. Il mio fratello minore ha dodici anni. Vostro padre è un uomo integerrimo. Luglio ed Agosto sono ordinariamente caldissimi. Le valli della Savoia sono saluberrime. I cani sono i più fedeli di tutti gli animali.

ՀՐԱՀԱՆԳ 40.

Ասիան՝ Ամերիկայէն աւելի մեծ է։ Շուէտը՝ Գաղղիայէն նըւազ բարեբեր է։ Իմաստունները հազար անգամ նուազ թշուառ են քան տգէտները։ Առաքինութիւնը գերագոյն բարին է։ Այս քաղքին ճամբաները շատ լայն և լուսաւոր են։ Մենք շատ մեծ և շատ գեղեցիկ տուներ տեսած ենք։ Վայրենի պտուղները ընդհանրապէս շատ թթու համ ունին։ Այս երկրին օդը շատ առողջարար է։ Այս գինին նուազ լաւ է քան ջուրը։ Դուք ձեր ժամանակին ամենամեծ մասը դատարկ կ'անցուցնէք (առանց բան մ'ընելու)։ Վերին Իտալիոյ մէջ՝ ձմեռները ընդհանրապէս շատ ցուրտ կ'ըլլան (sono)։ Ձեր գիրքը կարդացի և զայն շատ ախորժելի գտայ։ Մարիամ ազնիւ աղջիկ մ'է, նա միշտ հլու և մեծարող է (rispettosa)։

Խօսակցութիւն

Signor Stefano, siete maggiore o minore di vostro fratello?	Sono maggiore, ma sono molto più piccolo di lui.
Come trovate questa birra?	È cattivissima (*կամ* pessima)

Qual è il mese più freddo dell'anno?	I mesi di gennaio e di febbraio sono di solito i più freddi.
E quali sono i mesi più caldi?	I mesi di luglio ed agosto.
Quali sono gl'insetti più utili all'uomo?	Il baco da seta (*ճերամն*) e l'ape.
Come parla egli la lingua Italiana?	Parla benone; meglio di suo fratello Sedrace.
Quale è la più bella città dell'Italia?	Napoli e Firenze sono le due più belle città D'Italia, ma anche Venezia è bellissima.
Dove si trova il migliór ferro?	Il miglior ferro si trova in Isvèzia (*Շուէտ*).

ՔՍԱՆԸՄԷԿԵՐՈՐԴ ԴԱՍ

Կանոնաւոր բայ. Առաջին Լծորդութիւն

Ա. Պարզ Ժամանակներ

Իտալերէնի մէջ երեք կանոնաւոր լծորդութիւն կայ, որոնք կ'որոշուին անորիշ դերբայի վերջաւորութեամբ։

Ա.	Լծորդութեան անորիշ դերբ.	կը	վերջանայ	միշտ		*are*
Բ.	»	»	»	»	»	*ere*
Գ.	»	»	»	»	»	*ire*

Անորիշ դերբայից վերջին re *վանկէն առաջ գտնուած ձայնաւորը՝ յատուկ է պէտք լծորդութեան, որ բոլոր բային մէջ կ'իշխէ, և կրնամ ըսել զանազան եղանակներու և դէմքերու կազմութեան ալ կը ծառայէ։*

Օրինակ.

Am-*a*re, tem-*e*re, sent-*i*re.

Երեք կանոնաւոր լծուղութեանց ամէն ժամանակաց մէջ ալ.

Եզ. 2րդ դէմքը կը վերջանայ i
Յոք. 1ին » » » mo
Յոք. 2րդ » » » te
Յոք. 3րդ » » » no
Յոք. 3րդ » Թէական Եղ. բացառաբար կը վերջանայ ro.

Առաջին Լծորդութիւն. Amare, Սիրել

Ա. Պարզ ժամանակներ Սահմ. Եղ. Ներկայ

Io àmo, կը սիրեմ
tu àmi, կը սիրես
egli àma, կը սիրէ.

Noi amiàmo, կը սիրենք
voi amàte, կը սիրէք
églino ámano, կը սիրեն.

Անկատար

Io amàva, կը սիրէի
tu amàvi, կը սիրէիր
egli amàva, կը սիրէր.

Noi amavàmo, կը սիրէինք
voi amavàte, կը սիրէիք
églino amàvano, կը սիրէին.

Կատարեալ

Io amài, սիրեցի
tu amàsti, սիրեցիր
egli amò, սիրեց.

Noi amàmmo, սիրեցինք
voi amàste, սիրեցիք
églino amàrono, սիրեցին.

Ապառնի

Io amerò, պիտի սիրեմ
tu amerài, պիտի սիրես
egli amerà, պիտի սիրէ.

Noi amerémo, պիտի սիրենք
voi ameréte, պիտի սիրէք
églino ameràno, պիտի սիրեն.

Թէական Եղ. Ներկայ

Io amerèi, պիտի սիրէի կամ [կը սիրէի
tu amerésti, պիտի սիրէիր
egli amerèbbe, պիտի սիրէր.

Noi amerémmo, պիտի սիրէինք [կամ կը սիրէինք
voi ameréste, պիտի սիրէիք
églino amerèbbero, պիտի սի- [րէին.

Հրամայական Եղ. Ներկայ

— —
àma, սիրէ՛ (ժխտ. non amare), [մի՛ սիրեր
àmi, սիրէ՛ (թող նա).

Amiàmo, սիրենք
amàte, սիրեցէք
àmino, սիրեն (թող).

Հրամայական Եղ. Ապառնի

— —
Amerài, պիտի սիրես
amerà, » սիրէ՛

— —
Ameréte, պիտի սիրէք
ameràno, » սիրեն.

Ստորադասական Եղ. Ներկայ

Che io àmi, որ սիրեմ
che tu àmi, որ սիրես
che egli, àmi, որ սիրէ.

Che noi amiàmo, որ սիրենք
che voi amiàte, որ սիրէք
che églino ámino, որ սիրեն.

Անկատար

Che io amàssi, որ սիրէի
che tu amàssi, որ սիրէիր
che egli amàsse, որ սիրէր.

Che noi amàssimo, որ սիրէինք
che voi amàste, որ սիրէիք
che églino amàssero, որ սի- [րէին.

Այսպէս կը խոնարհին նաև.

Arrivare, հասնիլ
ammirare, զարմանալ, սքանչանալ
cavare, դուրս հանել (փորելով...)
chiamare, կանչել
comperare, գնել, կամ (comprare)
desiderare, փափաքիլ
entrare, մտնել (ներս)
liberare, ազատել, փրկել
lodare, գովել.

Mandare, ղրկել
parlare, խօսիլ
pensare, մտածել
perdonare, ներել, թողութիւն տալ
portare, բերել, տանիլ
restare, մնալ, կենալ
ritornare, վերադառնալ
salvare, փրկել, ազատել
tagliare, կտրել
trovare, գտնել.

Դիտողութիւն

Ամէն բայ կրնայ վերածուիլ հարցականի, ժխտականի, և ժխտական հարցականի։

Օրինակ

Amo io? կամ amo? կը սիրե՞մ (արդեօք)
Io non amo կամ non amo, չեմ սիրեր
Non amo io? չե՞մ սիրեր (արդեօք).

ԲԱՌԱՐԱՆ

La matita, մատիտը
la stazióne, կայարանը
il tréno, il convóglio, կառաքարուանը, շոգեկառքը
il pósto, տեղը (նստելու)
il bigliétto, տոմսակը

Il bagáglio, կահը, կարասին
il caffè (della stazione), սրճարանը (կայարանին)
la néve, ձիւնը
il nído, բոյնը
non è vero? ստոյգ չէ՞

il nódo, հանգոյցը, կնճիռն
il prigioniéro, բանտարկեալը, կալանաւորը
ánima viva[1], եռանդուն ոգի.
la gioventù, երիտասարդութիւնը
prima, նախ, առաջ
quándo, երբ
generosaménte, ազնուութեամբ, վեհանձնութեամբ.

ՀՐԱՀԱՆԳ 41.

Carlo arrivò ieri? No, arriverà domani. Con chi avete parlato? Parlavamo con nostro cugino quando voi entraste. E prima con chi parlaste? Non parlammo con anima viva. Essi comprerebbero delle ciliegie. A che pensa Ella in questo momento, alla Sua patria, non è vero? Ritorni a casa e chiami suo padre. No, resto qui; manderò mio fratello. Tu porterai queste scarpe al calzolaio. Il servo portò il vostro bagaglio alla stazione e comprerà il biglietto per voi, se lo desiderate. Il treno arriverebbe un'ora prima, se pensassero a far portar via la neve. Se parlaste meno vi loderebbero di più.

ՀՐԱՀԱՆԳ 42.

Ես մատիտ չը կը գնեմ և դու գրիչներ։ Նա տեսաւ (trovò) որ մենք դեռ բաւական գէշ կը խօսինք իտալերէն։ Դուք ձեր ծերութեան վրայ կը մտածէք, իսկ անոնք իրենց երիտասարդութեան վրայ։ Կը կանչէի ձեր եղբայրն եթէ դուք իմ սենեակս մտնէիք։ Ցովհաննէս այս նամակը նամակատուն տարաւ։ Բանտարկելոյն բարեկամները զինք ազատեցին և ինք Գաղղիա դարձաւ։ Տղաք քանի մը բոյն գտան։ Կէս օր կայարան պիտի հասնիմ։ Սիրով (volentieri) քեզ հետ կը կենայի, բայց հայրս զիս կը կանչէ։ Նա վեհանձնութեամբ ներեց իւր թշնամիներուն։

---

1. Ժխտականի հետ՝ կը նշանակէ, ո՛չ ոք։

Այս հանգոյցը սիրով երկուքի պիտի բաժնեմ (tagliare): Պիտի սքանչանայինք նկարներուն վրայ որոնք սրճարանին մէջ են, եթէ առաջին օրինակներն (originale) ըլլային:

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆ

La lattivéndola

Veronica se ne andava al mercato con un vaso di latte in testa. Lesta lesta e succinta, camminava a grandi passi e contava già tutto il danaro che ne avrebbe ricavato: «Comprerò un centinaio d'uova che mi daranno dei graziosi pulcini; rivendéndoli, comprerò un maiale che ingrasserò con poca crusca; venduto questo, mi prenderò un bel vitello e lo vedrò saltellare sull'aia», A tal grata idea, Veronica spicca un salto per la gioia. Addio per sempre pulcini, maiale e vitello.

Àia, կալ, ածու
lattivéndola, կաթնավաճառ [կին
lesta lesta, փութով, արագաշ
crusca, թեփ [քայլ
maiále, խոզ
pulcino, հաւի ձագ, վառեակ.
Ricavare, ստանալ
spiccare (un) salto, վեր վեր [ցատքել
succígnere (cinto), զգեստին [ծայրերը վեր առնել
Veronica, Վերոնիգա
vitello, հորթ (կովու ձագ).

ՔՍԱՆԵՐԿՈՒԵՐՈՐԴ ԴԱՍ

Շար. Ա. Լծորդութեան

Բ. Բաղադրեալ ժամանակներ

Սահմանական Եղանակ. Յարակատար

Io ho amáto, սիրած եմ, սիրեցի
tu hai » սիրած ես
egli ha » սիրած է.

Noi abbiamo amáto, սիրած ենք
voi avete » սիրած էք
eglino hanno » սիրած են.

Գերակատար

Io aveva amáto, սիրած էի
tu avevi » սիրած էիր
egli aveva » սիրած էր.

Noi avevamo amáto, սիրած էինք
voi avevate » սիրած էիք
eglino avevano » սիրած էին.

Անցեալ կատարեալ

Io ebbi amáto, սիրած եղայ կամ ունեցայ
tu avesti » սիրած եղար
egli ebbe » սիրած եղաւ.

Noi avemmo amáto, սիրած եղանք
voi aveste » սիրած եղաք
eglino ebbero » սիրած եղան.

Անցեալ ապառնի

Io avrò amáto, սիրած պիտի ըլլամ
tu avrai » սիրած պիտի ըլլաս
egli avrà » սիրած պիտի ըլլայ.

Noi avremmo amáto, սիրած պիտի ըլլանք
voi avrete » սիրած պիտի ըլլաք
eglino avranno » սիրած պիտի ըլլան.

Թեական Եղանակ Անցեալ

Io avrei amáto, սիրած պիտի ըլլայի
tu avresti » սիրած պիտի ըլլայիր
egli avrebbe » սիրած պիտի ըլլար.

Noi avremmo amáto, սիրած պիտի ըլլայինք
voi avreste » սիրած պիտի ըլլայիք
eglino avrebbero » սիրած պիտի ըլլային.

Ստորադասական Եղանակ Յարակատար

Che io abbia amáto, որ (թէ որ) սիրած ըլլամ
che tu abbia » որ սիրած ըլլաս
che egli abbia » որ սիրած ըլլայ.

Che noi abbiamo amáto, որ սիրած ըլլանք
che voi abbiate » որ սիրած ըլլաք
che eglino abbiano » որ սիրած ըլլան.

Գերակատար

Che io avessi amáto, որ սիրած ըլլայի
che tu avessi » որ սիրած ըլլայիր
che egli avesse » որ սիրած ըլլար.

Che noi avessimo amato, որ սիրած ըլլայինք
che voi aveste » որ սիրած ըլլայիք
che eglino avessero » որ սիրած ըլլային.

Անորիշ դերբայ

Ներկայ	Անցեալ
Amáre, սիրել.	Avere amáto, սիրած ըլլալ.

Ընդոհանրութիւն

Ներկայ	Անցեալ
Amánte, սիրող.	Amáto, սիրած.

Դերբայ

Ներկայ	Անցեալ
Amándo, սիրելով.	Avendo amáto, սիրած ըլլալով.

Amare. — Իտալացիք ընդհանրապէս այս բայը կը գործածեն սէր բացատրելու համար։ Բարեկամական սիրոյ կամ գորովի համար՝ մանաւանդ երկդիմի պարագաներու մէջ՝ աւելի կը գործածուի *voler* (e) *bene a*...։ Իսկ բոլոր ուրիշ տեսակ սէրերու համար կը գործածուի *piacere* հաճիլ, սիրել, ախորժիլ։ Օրինակ.

Il marito *ama* la moglie, այրը կը սիրէ զկինը
Una madre deve *amare* i suoi figli, մայր մը պէտք է սիրէ [իւր որդիքը.

Բայց. —

Voglio béne a Pietro, Պետրոսը կը սիրեմ
Mi piace il vino, գինին կը սիրեմ կամ կ'ախորժիմ
Mi piácciono i cani, շունները կը սիրեմ.

Աւելի սիրել, ընտրել, նախադասել՝ իտալերէն կ'ըսուի preferire (voler piuttósto)։ *Օրինակ.*

Preferisco star in casa piuttósto che andar a spasso con questo fango, *աւելի (կը նախադասեմ) կ'ընտրեմ տունը կենալ, քան զբօսանքի երթալ այս ցեխով։*

Sovente preferisco il freddo a caldo, *յաճախ ցուրտը տաքէն կը նախադասեմ։*

ԲԱՌԱՐԱՆ

La vettúra, *կառքը*
la trattoría, *ճաշարանը*
divertiménto, *զուարճութիւն*
la scúsa, *ներում, թողութիւնը*
al giórno, *օրականը, օրը*
assiduaménte, *միշտ, շարունակ, յարատև.*
Scusáre, *ներել, արդարացնել*
io so, *գիտեմ*
fórse, *թերևս, գուցէ*
il fátto, *գործը, եղելութիւնը*
infátti, *իրաւցնէ, ստուգիւ*
quánto, *որչափ.*

ՀՐԱՀԱՆԳ 43.

Avete piacere giuocare? No, preferisco andare a spasso (passeggiare). Hai sempre amato e rispettato (*յարգած*) i tuoi genitori? Con chi ha Ella parlato ieri alla trattoria? Ho parlato con un signore tedesco. Avevamo sempre lavorato (*աշխատած*) otto ore al giorno. Suo zio avrebbe perdonato ai suoi nemici, se gli avessero domandato scusa. Io non so quanto egli abbia guadagnato con quell'affare, ma avrà certamente guadagnato molto. Se non avesse guadagnato molto, non avrebbe comperato quella casa. Tuo padre sarebbe ritornato molto prima, se avesse trovato una vettura. Non avrei pensato che fosse già così tardi. Il generale avrebbe lodato i soldati, se non avesse saputo (*գիտցած*) che essi avevano troppo generosamente liberato tutti i prigionieri nemici.

ՀՐԱՀԱՆԳ 44.

Ի՞նչ գտար (ունիս գտած)։ Մատիտ մը գտայ։ Անիկայ շատ շահած պիտի ըլլա՞յ։ Կարծեմ թէ լաւ գումար մը շահած (una bella somma di danaro) *է, վասն զի ամէն օր անիկայ յարատև աշխատած է։ Դեռ մոռածած չէինք կիրակուան զուարճութեանց վրայ։ Իւր հայրն անոր ներած էր, վասն զի իրմէ թողութիւն խնդրած էր։ Խօսած պիտի ըլլայիք այն օտարականին* (straniero) *հետ, եթէ զանիկայ ճաշարանին մէջ գտած ըլլայիք։ Անտարակոյս* (certamente), *շատ յօժարակամ խօսած պիտի ըլլայի անոր հետ։ Կայսրը* (l'imperatore) *պիտի ազատէր գերմանացի բանտարկեալները։ Կարծեմ թէ զանոնք ազատած է երկու օրէ ի վեր* (fin da due)։ *Իւր ընտանիքը կ'ազատէր (ազատած պիտի ըլլար եթէ տունը կեցած ըլլար։ Կ'ըսեն թէ* (Si dice) *դու չափազանց դրամ շահած ես. այնպէս չէ՞։ Յիրաւի լաւ գումար մը շահեցայ (ունիմ շահած)։*

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆ

È inutile

« Perchè non avete lustrato i miei stivali? » domanda il padrone (*կը հարցնէ տէրը*)։ — « Ho visto che fa brutto tempo e ho pensato che uscendo (Ella) li avrebbe inzaccherati di nuovo. Per quest'oggi, è inutile ch'io li lustri ».

Poco dopo, il servo domanda il permesso d'andar in cucina a far colazione. — « È meglio che restiate qui; siccome fra due ore avrete fame ancora, è inutile che andiate a far colazione per adesso ».

Brutto tempo, *գէշ օդ*
colazione, *նախաճաշ*
inzaccherare, *ցեխոտել*
lustrare, *փայլեցնել, մաքրել*
padrone, *տէր.*
Per adesso, *հիմկու հիմա, այժմ*
permesso, *հրաման*
siccome, *քանի որ, որովհետև*
stivali, *կօշիկներ, մուճակներ*
uscire, *դուրս ելնել.*

ՔՍԱՆԵՐԵՔԵՐՈՐԴ ԴԱՍ

Դիտողութիւն

Ա. Լծորդութեան վրայ

Care և Gare վերջացող բայերն, ինչպէս pagare վճարել, mancare պակսիլ, c և g էն վերջը h գիրը կ'առնուն՝ ամէն անգամ որ այս բաղաձայններն խոնարհման ժամանակ e և i գրերէն անմիջապէս յառաջ կը հանդիպին։

Io pago, կը վճարեմ
tu paghi, կը վճարես
egli paga, կը վճարէ.

Noi paghiamo, կը վճարենք
voi pagate, կը վճարէք
églino págano, կը վճարեն.

Manco, կը պակսիմ
manchi, կը պակսիս
manca, կը պակսի.

Manchiamo, կը պակսինք
mancate, կը պակսիք
máncano, կը պակսին.

Ciare, giare և sciare վերջացող բայերուն մէջ գտնուած i գիրը՝ որ c և g գրերուն ձայները քաղցրացնելու կը ծառայէ, լծորդութեան ժամանակ երբ e կամ i գրերուն քով հանդիպի՝ կ'աներևութանայ։ Օրինակ.

Io mangio, կ'ուտեմ
tu mangi, կ'ուտես
egli mangia, կ'ուտէ.

Io mangerò, պիտի ուտեմ
tu mangerai, պիտի ուտես
egli mangerà, պիտի ուտէ.

Io lascio, կը թողում
tu lasci, կը թողուս
egli lascia, կը թողու.

Io lascerò, պիտի թողում
tu lascerai, պիտի թողուս
egli lascerà, պիտի թողու.

Chiare, ghiare և gliare վերջացող բայերն ալ i ձայնաւորը կը կորսնցնեն՝ երբ ուրիշ i մ'ալ հանդիպի. ինչպէս apparecchiare պատրաստել, consigliare խորհուրդ տալ։ Օրինակ.

Io apparecchio, կը պատրաստեմ
tu apparecchi, կը պատրաստես.

Io consiglio, խորհուրդ կու տամ
tu consigli, խորհուրդ կու տաս.

Բայց i գիրը պէտք է պահել երբ ձայնական շեշտ (accento tonico) կ'առնու, ինչպէս spiare լրտեսել, inviare ղրկել։ Օրինակ.

Io spío, կը լրտեսեմ
ti spii, կը լրտեսես.

Io invío, կը ղրկեմ
tu invii, կը ղրկես.

ԲԱՌԱՐԱՆ

Il cónto, հաշիւը
il vestíto, զգեստը
il distúrbo, նեղութիւնը ձանձրոյթը
il prosciútto, (presciutto) խոզի [ապուխտը
la lingua, լեզուն
il débito, պարտքը
la cássa, արկղը, սնտուկը.

Strétto, նեղ
ti bastóno, զքեզ կը ծեծեմ
arrecáre, բերել, պատճառել
viaggiáre, ճամբորդել
ragliáre, զռալ
cercáre, փնտռել
pregáre, աղաչել, խնդրել
giuocáre, խաղալ, զբօսնուլ
dimenticáre, մոռնալ
al contrário, ընդհակառակն.

ՀՐԱՀԱՆԳ 45.

Pagherò i miei débiti. Pagherei il conto del sarto (դերձակ), se i vestiti che mi ha mandati non fossero troppo stretti. Che cosa cerchi? Non cerco nulla. E voi che cosa

cercate? Noi cerchiamo i libri che abbiamo comperati ieri. Cercheranno essi i loro amici o no? Non dimentichi di domandare (*հարցնել*) al cameriere dove ha lasciato le nostre casse. Quest'anno non viaggeremo. Mio bell'asino, se ragli ancora ti bastono. Giochiamo alle carte per passare il tempo. Mangio del pane e mangerei anche un po' di prosciutto se l'avessi. Vi pregherei di darmi un po' di birra, se non temessi di arrecarvi troppo disturbo. Perchè mi consigli di non partire? Perchè sei ammalato.

ՀՐԱՀԱՆԳ 46.

Միշտ կը մոռնաս այս գրքերը հօրդ տանելու։ Մենք պիտի չմոռնանք մեր պարտքը վճարելու։ Ե՞րբ պիտի վճարէք ձեր դերձակին։ Պիտի խնդրէի, հօրեղբօրորդի իմ, որ ինծի յարկաբաժին մը (appartamento) *վարձէիք։ Ի՞նչ կը փնտռես հոն։ Հովանոցս կը փնտռեմ։ Հիմա շատ աւելի նուազ կ'ուտեմ՝ քան երբ երիտասարդ էի։ Դուք ընդհակառակն, հիմա շատ աւելի կ'ուտէք։ Սիրով պիտի ուտեմ կտոր մը խոզի ապուխտ։ Ծնողքս անհրաժեշտ կիրակիէն առաջ* (prima di domenica) *կը վերադառնան* (*պիտի չպակսին վերադառնալ*)։ *Պիտի ճամբորդեմ բարեկամներէս մէկուն հետ որ շատ օտար լեզուներ գիտէ։ Սեղանը կը պատրաստե՞ս արդէն՝ ճաշելու համար։*

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆ

La testa d'asino

Un contadino, venuto per la prima volta a Parigi, passò davanti alla bottega d'un cambiavalute e fu assai sorpreso di non vedervi nessuna merce, ma soltanto un uomo che scriveva. Gli venne voglia di sapere che cosa vi si vendesse, ed entrò dicendo: «Che cosa si vende quì» — «Delle teste d'asino» rispose subito il cambiavalute. — «È uopo credere,

s'affrettò ad osservare il contadino, che ne abbiate un grande spaccio, dacchè non ve ne rimane più che la vostra».

Bottega, *խանութ*
cambiavalute, *լումայափոխ*
contadino, *գիւղացի*
è uopo credere, *պէտք է հաւատալ.*
Merce, *ապրանք, վաճառք*
rimanere, *կենալ, մնալ*
spaccio, *վաճառումն, սպառում*
venire voglia, *փափագիլ, ուզել.*

ՔՍԱՆԸՉՈՐՍԵՐՈՐԴ ԴԱՍ

Բ. Լծորդութիւն. Temere, վախնալ

Պարզ եւ բաղադրեալ ժամանակներ

Սահմանական Եղ. Ներկայ

Io temo, *կը վախնամ*
tu temi, *կը վախնաս*
egli teme, *կը վախնայ.*
Noi temiamo, *կը վախնանք*
voi temete, *կը վախնաք*
eglino témono, *կը վախնան.*

Սահմ. Յարակատար

Io ho temuto, *վախցած եմ.*

Անկատար

Io temeva, *կը վախնայի*
tu temevi, *կը վախնայիր*
egli temeva, *կը վախնար.*
Noi temevamo, *կը վախնայինք*
voi temevate, *կը վախնայիք*
eglino temévano, *կը վախնային.*

Սահմ. Գերակատար

Io aveva temuto, *վախցած էի.*

Կատարեալ

Io temei (étti), վախցայ
tu temesti, վախցար
egli temè (étte), վախցաւ.
Noi tememmo, վախցանք
voi temeste, վախցաք
eglino temérono (éttero), վախ-
[ցան.

Սահմ. Անցեալ Կատարեալ

Io ebbi temuto, վախցած եղայ.

Ապառնի

Io temerò, պիտի վախնամ
tu temerai, պիտի վախնաս
egli temerà, պիտի վախնայ.
Noi temeremo, պիտի վախնանք
voi temerete, պիտի վախնաք
eglino temeránno, պիտի վախ-
[նան.

Սահմ. Անցեալ Ապառնի

Io avrò temuto, վախցած պիտի ըլլամ.

Թեական Եղ. Ներկայ

Io temerei, պիտի վախնայի կամ կը վախնայի
tu temeresti, պիտի վախնայիր
egli temerebbe, պիտի վախնար.
Noi temeremmo, պիտի վախնայինք կամ կը վախնայինք
voi temereste, պիտի վախնայիք
eglino temerébbero, պիտի վախնային.

Թեական Անցեալ

Io avrei temuto, վախցած պիտի ըլլայի կամ կ'ըլլայի.

Հրամայական Եղ. Ներկայ

— —
témi, վախցիր (ժխտ. non te-
[mere), մի՛ վախնար
téma, վախնայ (թող).
Temiamo, վախնանք
temete, վախցէք
témano, վախնան (թող).

Հրամայական Ապառնի

Temerài, պիտի վախնաս
Temerà » վախնայ.
Temeréte, պիտի վախնաք
Temeranno, » վախնան.

Ստորադասական Եղ. Ներկայ

Che io téma, որ վախնամ
che tu téma, որ վախնաս
che egli téma, որ վախնայ.
che noi temiàmo, որ վախնանք
che voi temiàte, որ վախնաք
che eglino témano, որ վախնան.

Ստոր. Յարակատար

Che io abbia temúto, որ վախցած ըլլամ.

Անկատար

Che io teméssi, որ վախնայի
che tu teméssi, որ վախնայիր
che egli teméssе, որ վախնար.
Che noi teméssimo, որ վախնայինք
che voi teméste, որ վախնայիք
che eglino teméssero, որ վախնային.

Ստոր. Գերակատար

Che io avessi temúto, որ վախցած ըլլայի.

Անորիշ դերբայ

Ներկայ	Անցեալ
Temére, վախնալ.	Aver temuto, վախցած ըլլալ.

Ընդունելութիւն

Ներկայ	Անցեալ
Temente, վախցող.	Temùto, վախցած.

Դերբայ

Ներկայ	Անցեալ
Temendo, վախնալով.	Avendo temùto, վախցած ըլ-[լալով.

Դիտողութիւն

Բ. Լծորդութեան վրայ գացող բայերը ձայնական երկու տեսակ շեշտ ունին.

Երկայն - Temère, վախնալ
Կարճ - Crédere, կարծել.

ԲԱՌԱՐԱՆ

Ricévere, ընդունիլ	D'ora innánzi, ասկէ վերջը
véndere, ծախել	il rigattiére, հնավաճառը
crédere, հաւատալ, կարծել	réndere, հատուցանել, տալ
báttere, զարնել, ծեծել	badáre, ուշադրութիւն ընել
pérdere, կորսնցնել	imparáre, սովրիլ
perméttere, թոյլ տալ, ներել	la paróla, խօսքը, բառը
chiédere, խնդրել, հարցնել.	il bisógno, պէտքը, հարկը.

ՀՐԱՀԱՆԳ 47.

Vedesti la casa e presto venderai anche il giardino. Perchè hai venduto l'orologio? Perchè avevo bisogno di danaro. Credi, ragazzo mio, che se non badi ai consigli dei tuoi genitori, ti perderai certamente. Che somma ricevi da casa (կ'ընդունիս տունէն) tutti i mesi? Finora ricevetti duecento lire al mese, ma d'ora innanzi temo di non riceverne più che centocinquanta. Se vedessi il mio maestro gli chiederei se questi esempi sono giusti. Temendo che non avesse ricevuto la mia lettera, gli ho scritto una seconda volta. Questo fanciullo disubbidiente ha battuto la testa contro il muro ed ha perduto moltissimo sangue. Quando mi renderai i libri che ti ho prestato? Domani.

ՀՐԱՀԱՆԳ 48.

Ո՞րչափ ժամանակէ ի վեր ծնողքդ չես տեսած։ Կարծեմ վեց ամսէ ի վեր։ Ե՞րբ պիտի թոյլ տաս ինձ ծախել այս հին պատ-մուճանը (roba)։ Որո՞ւ պիտի ծախես սիրելի աղջիկս։ Զանիկայ հնավաճառի մը պիտի ծախեմ։ Երէկ զարկիր այս խեղճ շանը, հիմա սատկած է։ Ե՞րբ ընդունեցաք ձեր բարեկամին վերջին նամակը։ Անցեալ շաբաթ ընդունեցայ։ Չեմ կարծեր որ անիկայ իտալերէն խօսի, վասն զի զայն բնաւ չէ սովրած։ Ուշադրութիւն դրէք ձեր ազնիւ (eccellente) մօր խօսքերուն եթէ չէք ուզեր զձեզ կորսնցնել։ Եթէ այս գումարին պէտք ունենայի, գիւղի գեղեցիկ տունս կը (պիտի) ծախէի։ Կը փափաքէի (vorrei) որ ասկէ վերջը քիչ մ'աւելի ուշադրութիւն դնէիք խորհուրդներուս։

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆ

Il matematico Bossut

È noto come le facoltà, il cui uso è più abituale siano le ultime a spegnersi nei moribondi. — Essendo il mate-

matico Bossut agli estremi, la famiglia lo circondava e gli diceva le cose più commoventi, ma egli non dava nessuna risposta. Maupertuis entrò e disse: « Aspettate, che lo farò parlare io. Il quadrato di dódici? » — « Centoquarantaquattro », rispose Bossut. E furono le sue ultime parole.

Aspettare, սպասել
circondare, շրջապատել
commovente, սրտաշարժ, յուզիչ
estremi, վերջին վայրկեաններ, հոգեվարք.
matematico, մաթեմատիկոս, չափագէտ
quadrato, քառակուսի
spégnere, մարել (ճրագը)
uso, գործածութիւն, սովորութիւն.

ՔՍԱՆԸՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ԴԱՍ

Գ. Լծորդութիւն. Dormire, քնանալ

Սահմանական Եղ. Ներկայ

Io dòrmo, կը քնանամ
tu dòrmi, կը քնանաս
egli dòrme, կը քնանայ.
Noi dormiàmo, կը քնանանք
voi dormite, կը քնանաք
eglino dórmono, կը քնանան.

Սահմ. Յարակատար

Io ho dormito, քնացած եմ.

Անկատար

Io dormíva, կը քնանայի
tu dormívi, կը քնանայիր
egli dormíva, կը քնանար.
Noi dormivàmo, կը քնանայինք
voi dormivàte, կը քնանայիք
eglino dormívano, կը քնանային.

Սահմ. Գերակատար

Io aveva dormito, քնացած էի.

Կատարեալ

Io dormii, քնացայ
tu dormísti, քնացար
egli dormì, քնացաւ.
noi dormímmo, քնացանք
voi dormíste, քնացաք
eglino dormìrono, քնացան.

Սահմ. Անցեալ Կատարեալ

Io ebbi dormito, քնացած եղայ.

Ապառնի

Io dormirò, պիտի քնանամ
tu dormiràì, պիտի քնանաս
egli dormirà, պիտի քնանայ.
Noi dormirémo, պիտի քնանանք
voi dormiréte, պիտի քնանաք
eglino dormiànno, պիտի քընանան.

Սահմ. Անցեալ Ապառնի

Io avrò dormito, քնացած պիտի ըլլամ.

Թեական Եղ. Ներկայ

Io dormirèi, պիտի քնանայի, կամ կը քնանայի
tu dormirésti, պիտի քնանայիր
egli dormirèbbe, պիտի քնանար.

Noi dormirémmo, պիտի կամ կը քնանայինք
voi dormiréste, պիտի քնանայիք
eglino dormirèbbero, պիտի քնանային.

Թուական Անցեալ

Io avrei dormito, քնացած պիտի կամ կ'ըլլայի.

Հրամայական Եղ. Ներկայ

— —
dórmi, քնացէր (ժխտ. non dor-[mire, մի՛ քնանար
dórma, քնանայ (թող).

dormiàmo, քնանանք
dormite, քնացէք
dòrmano, քնանան (թող).

Հրամայական Սպառնի

Dormirái, պիտի քնանաս
dormirà » քնանայ.

Dormiréte, պիտի քնանաք
dormiránno » քնանան.

Ստորադասական Եղ. Ներկայ

Che io dòrma, որ քնանամ
che tu dòrma, որ քնանաս
che egli dòrma, որ քնանայ.

Che noi dormiàmo, որ քնանանք
che voi dormiàte, որ քնանաք
che eglino dòrmano, որ քնանան.

Ստոր. Յարակատար

Che io abbia dormíto, որ քնացած ըլլամ.

Անկատար

Che io dormissi, որ քնանայի
che tu dormissi, որ քնանայիր
che egli dormisse, որ քնանար.

Che noi dormissimo, որ քնանայինք
che voi dormiste, որ քնանայիք
che eglino dormissero, որ քնանային.

Ստոր. Գերակատար

Che io avessi dormito, որ ես քնացած ըլլայի.

Անորիշ դերբայ

Ներկայ	Անցեալ
Dormíre, քնանալ.	Aver dormíto, քնացած ըլլալ.

Ընդունելոբրիւն

Ներկայ	Անցեալ
Dormiènte, քնացող.	Dormíto, քնացած.

Դերբայ

Ներկայ	Անցեալ
Dormèndo, քնանալով.	Avendo dormíto, քնացած ըլ-[լալով.

Կարեւոր դիտողութիւն

Ire վերջացող բայերուն մեծ մասը, finire..., isc բաղաձայնները կ'առնուն՝ Սահմանական և Ստորադասական եզակի երկք դէմքերուն մէջ և յոքնակի երրորդ դէմքին մէջ։ Ուստի ire վերջացող բայերէն գրեթէ ամէնքն ալ քիչ մ'անկանոն են։ Վերոյիշեալ փոփոխութիւնը կը կրեն նաև Հրամայականին անոնց համապատասխանող դէմքերը։

Օրինակ

Սահմանական Ներկայ

Io finisco, կը լմնցնեմ	Noi finiamo, կը լմնցնենք
tu finisci, կը լմնցնես	voi finite, կը լմնցնէք
egli finisce, կը լմնցնէ.	eglino finiscono, կը լմնցնեն.

Ստորադասական Ներկայ

Che io finisca, որ լմնցնեմ	Che noi finiamo, որ լմնցնենք
che tu finisca, որ լմնցնես	che voi finiate, որ լմնցնէք
che egli finisca, որ լմնցնէ.	che eglino finiscano, որ լմնցնեն.

Հրամայական

— —	Finiamo, լմնցնենք
finisci, լմնցուր	finite, լմնցուցէք
finisca, լմնցնէ (թող).	finiscano, լմնցնեն (թող).

Գ. Լծորդութեան պատկանող կանոնաւոր բայերէն շատ քիչերն ազատ են այս յաւելուածական տառերէն –isc Սահմ. Ներկայի արմատին մէջ. ահա այբուբենական ցանկը՝

Cucire, կարել	Seguire, հետևիլ
dormire, ննջել	sentire, զգալ
fuggire, փախչիլ	servire, ծառայել
partire, մեկնիլ	tossire, հազալ
pentirsi, զղջալ.	vestire, հագուիլ.

հանդերձ իրենց բաղադրութեամբք. (սակայն eseguire կ'ըլլայ eseguisco). դարձեալ լատին. vertère էն երկու բաղադրեալքս, convertire, divertire –isco։

Ծանօթութիւն. — 1. Սակայն՝

Avvertire, իմացնել
sovvertire, տապալել
pervertire, ապականել, աւրել

երկու ձևերն ալ ունին։ Այսպէս նաև յաջորդ բայերը՝ Սահմանական արմատին վրայ մերթ մէկ մերթ միւս ձևն ունին՝ առաւելութեամբ։ Օրինակ.

Aborrire,	խորչիլ, զզուիլ
assorbire,	ծծել, կլլել
bollire,	եռալ
concepire (աւելի –isc)	յղանալ
inghiottire,	կլլել
lambire (աւելի –isc)	լզել
languire,	տկարանալ, հիւծիլ
mentire	ստել
muggire,	բնչել, պոռոչել, մռնչել
nutrire,	սնուցանել
partire,	բաժնել, զատել
plaudire,	ծափահարել
ruggire,	մռնչել
sdrucire,	կարը քակել, բանալ.

Դարձեալ parére ի բաղադրեալները՝ եզակի 2դ. 3դ. դէմքերուն մէջ. apparisci և appari, comparisce և compare կ'ըլլան։

2. Լատին. plère ի բաղադրեալները՝ իտալերէնի մէջ կանոնաւոր ձև մ'ունին Բ.րդ լծորդ. վերաբերող. ինչպէս cómpi–ere, adémpi–ere և այլն. և ուրիշ մը Գ.դ լծորդութեան՝ ինչպէս comp–ire, ademp–ire, որ կ'ըլլան comp*isc*–ademp*isc*–։

ԲԱՌԱՐԱՆ

Servire, ծառայել	Sbrigáre, փութալ, աւարտել
sentíre, լսել, զգալ	i balócchi, խաղալիքները
partíre, մեկնիլ	d'estáte, ամառը
riveríre (–isco), մեծարել	d'invérno, ձմեռը, ձմեռ ժամանակ
restituire (–isco), հատուցանել	c'è, կայ (եզ.)

arrossire (-isco), *ամչնալ*
capire (-isco), *ըմբռնել*
fiorire (-isco), *ծաղկիլ*
russáre, *խորդալ*.
ci sóno), *կան* (*յոր.*)
non... niente, *ոչ... ոչինչ*
nemméno, *և ոչ իսկ, ոչ իսկ*
si ha l'óbbligo, *ստիպուած է*.

ՀՐԱՀԱՆԳ 49.

Io non sento la musica, la senti tu? Io non sento niente. E ieri la sentisti? No, non la sentii nemmeno ieri. Quando partiste da Parigi? Partimmo ieri l'altro. E quando partirete per Napoli? Partiremmo domenica se avessimo sbrigate le nostre faccende, invece partiremo giovedì. Restituisci al tuo amico il danaro che ti ha prestato. Come vuole che gli restituisca quel danaro se non l'ho più? Arrossisci di parlare in tal maniera. Capisci che si ha l'obbligo di pagare i debiti? Capisco benissimo, ma non ho danaro. Servendo il suo paese un uomo serve se stesso. Questa pianta fiorisce d'estate e quell'altra d'inverno.

ՀՐԱՀԱՆԳ 50.

Իտալերէն կը հասկնա՞ս։ Ո՛չ դեռ, պարո՛ն։ Երջանիկ պիտի ըլլամ երբ այս գիրքը հասկնամ։ Եթէ դուք լաւ հասկնայիք այդ գիրքը, լաւ ևս պիտի հասկնայիք իմ խօսքերս, ասիկայ առձեռն (manuale) *խօսակցութիւն մ'է։ Վաղը պիտի մեկնիմ եթէ ժամանակը ներէ։ Բոյսեր կան որ ձմեռը կը ծաղկին։ Կը լսէ՞ք այս աղաղակը։ Կը լսեմ, ձեր բարեկամն է որ քնոյ մէջ* (dormendo) *կը խորդայ։ Դուք բոլոր օրը կը քնանաք փոխանակ աշխատելու, այնպէս չէ՞։ Երիտասարդութեանս ժամանակ ութ ու կէս ժամէն աւելի բնաւ քնացած չեմ, բայց հիմա տասն ժամէն աւելի կը քնանամ։ Եթէ դուք նուազ քնանայիք, ձեր առողջութիւնը լաւագոյն պիտի ըլլար։ Այս տղան մեզ չսիրեր։ Այս տղան չտուաւ դեռ մեզի* (ci) *այն խաղալիքները զորս մենք իրեն փոխ տուինք անցեալ օր* (l'altro giorno)։

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆ

Lettera di offerta

Stile commerciale (*վաճառականական ոճ*)

Torino, 10 Giugno 1906

Signor Carlo Nessi, Venezia

Ho testè saputo da uno dei soci della casa G. Giuseppe di Lione che voi cercate un commesso, il quale, alla pratica del genere d'affari, che voi trattate, unisca quella del francese e dell'inglese. E siccome io soddisfo a queste diverse condizioni, mi permetto di presentarmi, pel caso che il posto fosse ancora vacante.

I Signori Daniele e Ruben di qui, presso i quali io sono da parecchi anni, vi daranno qualunque informazione sul mio conto. Dal canto mio, vi posso assicurare, che se mi onorerete della vostra confidenza, nulla tralascerò per rendermene degno.

Nella speranza di una risposta favorevole, ho l'onore di porgervi i miei rispettosi saluti.

N. N.

Ho testè saputo, *քիչ առաջ լսեցի*
unire, *միացնել*
degno, *արժանի*
informazione, *տեղեկութիւն*
socio, *ընկեր*.
Soddisfare, *կատարել, գոհացնել*
tralasciare, *թողուլ, զանց ընել*
presentare, *ներկայացնել*
pórgervi, *յայտնել, մատուցանել ձեզի*.

ՔՍԱՆԸՎԵՑԵՐՈՐԴ ԴԱՍ

Դերանուններ

Էական դերանուն

Դերանունները՝ անուան մը տեղ կը դրուին՝ մի և նոյն անունը խօսքին մէջ շատ անգամ չկրկնելու համար. վեց տեսակ են։

1. Էական դերանուն, Pronome personále.
2. Ցուցական » » dimostratívo.
3. Սեպական » » possessívo.
4. Հարցական » » interrogatívo.
5. Յարաբերական » » relatívo.
6. Անորիշ » » indefinito.

Էական դերանուններն երկու տեսակ են, յարակից դերանուններ (congiuntívi), և բացարձակ դերանուններ (assolúti)։

Յարակից դերանուններն թէ եզակին և թէ յոգնակին մէջ միայն տրական և հայցական հոլով ունին։ Օրինակ։

Եզակի

Ար.	Իգ.	Ար.	Իգ.
Տր. Mi, ինձի	Հց. զիս	Տր. Gli, անոր	Տր. Le, անոր
Ti, քեզի	զքեզ	Հց. Lo, (il) զայն	Հց. La, զայն
Si, իրեն	զինք.		

Յոգնակի

Ար.	Իգ.	Ար.	Իգ.
Տր. Ci, մեզի	Հց. զմեզ	Հց. Li, զանոնք	Հց. Le, զանոնք
Vi, ձեզի	» զձեզ		
Si, իրենց	» զիրենք		
Loro, անոնց	» զանոնք.		

Բոլոր այս դերանունները՝ բային սահմանական, բեւական, ստորադասական և ժիստական հրամայականին յառաջ կը դրուին։ Loro բացառութիւն կը կազմէ, և ընդհանրապէս բայէն վերջը կը դրուի։ Օրինակ.

Egli *mi* dà, նա ինձ կու տայ
Io *vi* vedo, ես զձեզ կը տեսնեմ
Egli *ci* darebbe, նա մեզ պիտի տար...
Ch'egli *mi* ami, որ զիս սիրէ
Egli à detto *loro*, նա անոնց ըսած է.

Non *mi* date, մի տաք ինձի
Non *gli* credete, մի հաւատաք անոր
Io *l'*ho chiamato, ես զայն կանչեցի
Voi *gli* avevate scritto, դուք անոր գրած էիք.

Բացարձակ դերանուններն են, io, tu, egli, se, և կը հոլովին հետևեալ կերպով։

Առաջին դէմք

Եզակի	Յոգնակի
Ո. Io, ես	Noi, մենք
Ս. di me, իմ	di noi, մեր
Տ. a me, ինձի (mi)	a noi, մեզի (ci, ne)
Հ. me, զիս (mi)	noi, զմեզ (ci, ne)
Բ. da me, ինձմէ.	da noi, մեզմէ.

Երկրորդ դէմք

Եզակի	*Յոգնակի*
Ո. Tu, *դու*	Voi, *դուք*
Ս. di te, *քո*	di voi, *ձեր*
Տ. a te, *քեզ* (ti)	a voi, *ձեզ* (vi)
Հ. te, *զքեզ* (ti)	voi, *զձեզ* (vi)
Բ. da te, *քեզմէ*.	da voi, *ձեզմէ*.

Երրորդ դէմք (*ար.*)

Եզակի	*Յոգնակի*
Ո. Egli, ei, e', esso, *նա*	Eglino, essi, e' *անոնք*
Ս. di lui, di esso, *անոր*	di loro, di essi, *անոնց* (loro)
Տ. a lui, ad esso, *անոր* (gli)	a loro, ad essi, *անոնց* (loro, gli)
Հ. lui, esso, *զնա* (lo, il)	loro, essi, *զանոնք* (li)
Բ. da lui, da esso, *անորմէ*.	da loro, *անոնցմէ*.

Երրորդ դէմք (*իգ.*)

Եզակի	*Յոգնակի*
Ո. Ella, (la) essa, *նա*	Elleno, (le) esse, loro, *անոնք*
Ս. di lei, di essa, *անոր*	di loro, di esse, *անոնց* (loro)
Տ. a lei, ad essa, *անոր* (le)	a loro, ad esse, *անոնց* (loro, gli)
Հ. lei, essa, *զնա* (la)	loro, esse, *զանոնք*, *զիրենք* (le)
Բ. da lei, da essa, *անորմէ*.	da loro, da esse, *անոնցմէ*.

Երկու սեռերու եւ երկու թիւերու համար

Ո. *Զուռնի*
Ս. di sé, *իրեն*, *իւր*
Տ. a sé, (sé), *իրեն*
Հ. sé, (si), *զինք*
Բ. da sé, *իրմէ*.

Ծանօթութիւն. — Sé (*ինքն*, *իւր*) դերանունը չեչտով կը գրուի, se (*եթէ*) չգրկապէն զանազանելու համար. բայց եթէ sé ին անմիջապէս stesso բառը յաջորդէ՝ չեչտը դանց կ'ըլլայ. օր. a se stesso *ինքն իրեն*.

— Բայերու խնդրառութեանց համեմատ՝ պէտք է հայերէն թարգմանել՝ այս և հետագայ բոլոր դերանուններուն հոլովմանց իմաստները։

Ինչպէս բաւական յառաջ ալ ըսինք, Ella *եզ. երրորդ դէմք իգ. դերանունը՝ կը գործածուի յոգ. երկրորդ դէմքի* voi *ի տեղ՝ իբրև քաղաքավարական ձև, երբ պատուաւոր անձի մը հետ կը խօսուի։ Իսկ ուրիշ պարագաներու մէջ՝ միշտ իւր* Lei, La *սեռ. տր. հայց. և այլն հոլովները կը գործածուին։ Օրինակ.*

Ella come sta? *Ինչպէս էք*
Dove sono i guanti *di Lei*, *ուր են ձեր ձեռնոցները*
Non s'incomodi, *La* prego, *անհանգիստ մի ըլլաք, խնդրեմ*
Andiamo se *Le* piace, *երթանք, եթէ կ'ուզէք*.

Յոգնակի իմաստի մէջ՝ այս դերանունը լռելեայն կ'իմացուի, կամ հետևեալ բացատրութիւնները կը գործածուին, miei signóri, lor signóre, vostra signoría, vossignoría։ *Օրինակ.*

Vedano, *miei signori*, che ho perfettamente ragione, *տեսէք, պարոններ, որ ես բոլորովին իրաւունք ունիմ*.
Lor signore (*իգ. յոգ.*), non possono entrare qui, *տիկիններ, դուք չէք կարող հոս մտնել*.

Երրորդ դէմքի դերանուան տեղ շատ անգամ esso *ալ կը գրուի, որ երկու սեռերն ու երկու թիւերն ալ ունի, այսինքն է հաւասարապէս կրնայ գործածուիլ անձանց և իրաց համար. (մինչդեռ* egli *և* ella, *լաւ հեղինակները կը գործածեն միշտ անձանց համար։*

Օրինակ

Dov'è vostro fratello? *ո՞ւր է ձեր եղբայրը*
egli (*esso*) è quì, *հոս է (նա)*
Ed il vostro libro? *և ձեր գիրքը*
Esso è in giardino, *պարտիզին մէջն է.*

Այս ձևերը, me, a me, te, a te և այլն կը գործածուին երբ դերանունը կը բաժնուի բայէն, կամ երբ բային անհրաժեշտ կարևոր է որոշեալ դերանունը. և սոնք միշտ նախադրութեամբ մը կը կառավարուին։ Օրինակ.

Lo diédero *a me*, *զայն ինձ տուին*
Ella guarda *me*, *նա ինձ կը նայի*
Parlo *con te*, *քեզ հետ կը խօսիմ.*

Mi, ti և այլն ձևերը բայէն յառաջ կը դրուին՝ Սահմանական, Թեական, Ստորադասական և Ժամանակաւ հրամայական հետ։ Բայէն վերջը կը դրուին և անոր հետ միանալով մեկ բառ կը կազմեն՝ հաստատական հրամայական, անորիշ դերբայի, անփոփոխ դերբայի (gerundio) և անցեալ դերբայի հետ։ Օրինակ.

Egli *mi* dà un libro, *անիկայ ինձ գիրք մը կու տայ*
Io *ti* vidi laggiù, *զքեզ վարը տեսայ*
Giulio *gli* diede uno schiáffo, *Յուլիոս անոր ապտակ մը զարկաւ*
Loro ordinai di partire, *իրենց հրամայեցի որ մեկնին.*
Ella *ci* parlerà di voi, *անիկայ մեզի ձեր վրայօք պիտի խօսի*
Io *vi* darei ragione se l'aveste, *ձեզ իրաւունք պիտի տայի եթէ ունենայիք*
Voglio che *mi* diate ragione, *կ'ուզեմ որ ինձ իրաւունք տաք*
Non *mi* dica questo, *ասիկայ ինձ մի՛ ըսեր.*

Non parlar*mi* più così, *մէկ մ'ալ ինձ հետ այսպէս չի խօսիս*
Ho bisogno di veder*vi*, *պէտք ունիմ զձեզ տեսնելու*
Ubbidisci*mi* subito, *հնազանդէ՛ ինձ իսկոյն*
Vedendo*mi* fuggì, *զիս տեսնելուն պէս փախաւ.*

ԲԱՌԱՐԱՆ

La ragióne, *իրաւունքը*
il poveréllo, *աղքատիկը*
il sóldo, *դրամը, թոշակը (զինուորաց)*
dei sóldi, *դրամներ*
guardáre, *նշմարել, տեսնել*
si sovviéne, *կը յիշէ*
spiegáre, *բացատրել, պարզել*
ricordársi, *յիշել*
la lavandáia, *լուացարար (կին)*
raccontáre, *պատմել*
mendicánte, *մուրացիկ.*
Léggere, *կարդալ*
rispósto, *պատասխանած*
rispóndere, *պատասխանել*
símile, *նման*
soltánto, *միայն*
piáce, *կ'ախորժի, կը սիրէ*
la camícia, *շապիկը*
sostenére, *պաշտպանել, վերբռնել*
la biancheria, *ճերմակեղէնը*
prónto, *պատրաստ*
insístere, *պնդել.*

ՀՐԱՀԱՆԳ 51.

Egli parla di me. Giovanni pensa a te. Essi parlano di voi. Voi parlate di loro. Sono venuto con lui. Ella non si sovviene più di noi. Non parlo di lui, parlo di lei. Le avete domandato il libro? No ancora, le ho dato soltanto la penna ed il temperino. Gli hai spiegato bene le regole della grammatica. Gli ho spiegato le regole e domani gli spiegherò il tema. Ecco dei poverelli, date loro un po' di pane. Abbiamo loro già dato dei soldi. Non mi guardi così, la prego. Non mi raccontar più una cosa simile, perchè non la crederei. Ho bisogno di parlarvi; ditemi a che ora vi troverò? Entrino, miei signori, tutto è pronto. Lei ha ragione.

ՀՐԱՀԱՆԳ 52.

Եղբայրս ու ես իրեն հետ մեկնեցանք։ Դու քոյրդ իրեն ըսած է որ ինք (իգ.) շատ պէտք ունի ձեզ հետ խօսելու։ Ըսէ իրեն որ գիս պիտի գտնէ այս երեկոյ թատրոնին մէջ։ Դու իրեն տուած ես անօգուտ գիրք մը։ Մեզի պատասխանեց որ զայն հաճոյքով պիտի կարդայ, վասն զի այն տեսակ գրքերը ինք շատ կը սիրէ։ Ես ձեր լուացարարը (կին) տեսայ, ինձ խօսեցաւ ձեր նոր շապկին վրայ և կը պնդէ որ դու (եզ. 3րդ. դէմք)-բոլոր ճերմակեղէններդ ղրկեր ես։ Այդ տեսակ բան մի ըսեր ինձ, քեզ չեմ հաւատար։ Տես, պարոն, այս մուրացիկն ու անոր քիչ մը դրամ տուր։ Արդէն կէս (0,50) ֆրանկ տուի անոր։ Եւ այս աղքատ կինը, ասոր բան մը չե՞ս տար։ Իրեն ալ հաց և ճերմակեղէն տուի (ունիմ տուած)։ Նա կը յիշէ միշտ զքեզ և զանիկայ։

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆ

Lettera di domanda

Stimato Signore,

Le chiedo mille scuse, per la libertà che mi prendo di rammentarle che Ella mi aveva promesso la restituzione delle mie duecento lire per la fine del mese scorso.

Suppongo che, qualche circostanza eccezionale Le abbia impedito di mantenere la data parola, perchè non posso credere che Ella abbia dimenticato quanto Le ho detto, allorquando Le diedi quella somma. Anch'io ho i miei impegni, e sarei davvero spiacente se mi vedessi costretto a fare brutta figura unicamente per avere voluto giovare gli amici.

Favorisca perciò indicarmi in modo preciso quando potrà darmi quel danaro, affinchè io sappia come regolarmi negli affari miei. Mi creda suo devotissimo.

Piacenza, 21 Maggio 1904 N. N.

Stimato signore, Յարգելի պարոն
scorso, անցեալ
impedire, արգելուլ
giovare, օգնել
favorisca, շնորհք ըրէ՛
rammentare, յիշեցնել
impegni, պարտք
costretto, ստիպուած
promesso, խոստացած
suppongo, կ'ենթադրեմ.
Mantenere, պահել (խօսքը)
allorquando, երբ, այն ատեն՝ [երբ
che io sappia, որ ես գիտնամ
spiacente, անհաճոյ, ծանր
davvero, իրաւցնէ
fare brutta figura, պզտիկ մնալ, [ամօթահար ըլլալ
restituzione, հատուցումն, ետ [դարձնելը.

ՔՍԱՆԸԵՕԹՆԵՐՈՐԴ ԴԱՍ

Շարունակութիւն Իական դերանուններու

Երբ երկու էական դեր. մին սեռի իգդիր՝ միւսը բնուրեան իգդիր՝ մի և նոյն բային հետ գործածուած են, mi, ti, ci, vi ձևերը կը փոխուին me, te, ce, ve և gli և սովորաբար[1] բայէն յառաջ կը դրուին։ Իսկ gli դերանունը՝ il, lo, la և այլն դերանուններուն հետ կրնայ միանալ՝ մէջտեղ e գիր մը դնելով, և այս պարագայիս մէջ կը գործածուի հաւասարապէս երկու սեռերու համար ալ։ Օրինակ.

Essi *me lo* dissero ieri, անոնք զայն ինձ երէկ ըսին
Te la sei meritata, դու սեռը արժանացած ես
Te lo diedero ad intendere, զայն քեզ հասկցուցին
Ve li presenterò, զանոնք ձեզ պիտի ներկայացնեմ.

---

1. Ըսինք սովորաբար, վասն զի հրամայականի, (ի բաց առեալ եզ. և յոգ. երրորդ դէմքերն ու բացառականը) անորիշ դերբայի, դերբայի և ընդունելութեան մէջ՝ բայէն հաքը կը դրուին։

Glielo scrissi prima di voi, ձեզմէ յառաջ զայն իրեն գրեցի
Io non *gli* dissi nulla, անոր բան մը չըսի
Non posso dir*glielo*, չեմ կրնար զասիկայ անոր ըսել.

Ne մասնիկը որ ըստ տեղւոյն կը նշանակէ անկէ, անոր վրայ, ասկէ, ասոնց... կրնայ միացուիլ էական դերանունանց և բայերուն հետ։ Օրինակ.

Me *ne* mostrò alcuni, անկէ քանի մը հատ ինձ ցցուց
Glie*ne* parlerò volentieri, իրեն հետ անոնց վրայօր յօժարու-
[թեամբ պիտի խօսիմ
Bisogna parlarve*ne*, mio caro, պէտք է անոնց վրայ ձեզ խօ-
[սիլ, սիրելիս
Rendime*ne* cinque, անկէ հինգ հատ ինձ վերադարձուր
Io non potrò darve*ne*, ասկէ չեմ կրնար տալ ձեզ.

Ne շատ անգամ զարդի համար, այսինքն է, աւելադրութեամբ ալ կը գործածուի՝ ականջի քաղցրալուր նկատուելով։ Օրինակ.

Di questi ce *ne* sono tanti, ասոնցմէ շատ կան
Non ce n(')ò, անկէ չունիմ.

Բանաստեղծութեանց մէջ ne յաճախ ci ի տեղ կը գործածուի։ Օրինակ.

Ne dicono gli empii pagani (Tasso), ամբարիշտ հեթանոս-
ները մեզ կ'ըսեն.

Vi որ կը նշանակէ, ձեզ, զձեզ, հոս, հոն. և ci, մեզ, զմեզ, հոս, հոն, կը գործածուին տեղական մակբայներու տեղ. ասոնց կատարեալ ձևն է quici, quivi որոնք շատ անգամ փոխադարձ իրարու տեղ կը գործածուին։

Օրինակ

Vi prometto che *vi* penserò, } ձեզ կը խոստանամ որ հոն
Vi prometto che *ci* penserò, } (զձեզ) պիտի մտածեմ
Vi ritornerete subito, } շուտով հոս պիտի վերադառնաք
Ci ritornerete subito, }
Siete stato altre volte in questo palazzo? ուրիշ անգամ այս
[պալատը եկա՞ծ էք
No, non *ci* sono stato mai, ոչ, հոս բնաւ եկած չեմ.

Սակայն լաւ է՝ անդրադարձ բայերուն յոք. առաջին դէմքին հետ vi գործածել, և երկրորդ դէմքին հետ ci, որպէս զի անախորժ ձայներ չկազմուի, և vi միշտ ci էն յառաջ կը դրուի։ Օրինակ.

Vi ci recheremo domani, (փոխանակ ci, ci) վաղը հոն պիտի
երթանք.
Vi *ci* recherete stasera, (փոխանակ vi, vi) այս երեկոյ հոն
պիտի երթաք.

Essere, լլլալ, parere, երևնալ, sembrare, թուիլ, բայերուն հետ մերթ desso, dessa, դերանունը կը գործածուի որ կը նշանակէ ինքն, նոյն։ Օրինակ.

È proprio *dessa*, vi dico, բուն ինքն է, կ'ըսեմ ձեզ
Tu non mi sembri più *desso*, դու այլ ևս ինձ նոյնը չես երևիր.

Lo դերանուան տեղ շատ անգամ il դերանունը կը գործածուի՝ բաղաձայն գրով սկսած բայերէն յառաջ (ի բաց առեալ z և խառն s)։ Այս ձևը շատ կը տեսնուի Թոսկան լեզուի մէջ։ Օրինակ.

Assai volte in vano *il* chiamò, շատ անգամ պարապ տեղը
[զայն կանչեց
S'io *il* desiderassi, եթէ ես անոր բաղձայի.

Թէ որ il դերանունը mi, ti, ci, vi, si, gli դերանուններէն յառաջ հանդիպի՝ il ին վրայ ապաթարձ կը դրուի, կամ i գիրը գեղչուելով մէկ բառ կը կազմուի։ Ուստի կ'ըսուի me'l, te'l, glie'l, ce'l, ve'l, se'l, կամ mel, tel, gliel, cel, vel, sel։ Օրինակ.

Egli mel (կամ me'l) dice, նա զայն ինձ կ'ըսէ, փոխանակ me lo dice.

Ve'l dico, che è cosa impossibile, ձեզ կ'ըսեմ որ այդ բանն անկարելի է.

Իսկ երբ il էն առաջ non մակբայն հանդիպի, վերոյիշեալ փոփոխութիւնները տեղի կ'ունենան և միանգամայն non ի վերջին n կը կորսուի։ Օրինակ.

Più no'l կամ nol fece (փոխանակ non il), այլ ևս չըրաւ զանիկայ

Più nol riconobbe, այլ ևս չճանչցաւ զանիկայ

Nol so (փոխանակ non lo so), զայն չեմ գիտեր.

Լական դերանունից վրայ պէտք է աւելցնել se անդրադարձ դերանունը, որ թէ եզ. յոգնակի է և թէ ար. իգ.

Di sè, իրեն վրայ
a sè, իրեն վրայ
sè (կամ si), ինք զինք.

Օրինակ

Chi non pensa che *a se* è egoista, ով որ միայն ինքն իրեն վրայ կը մտածէ, անձնասէր է.

Non bisogna sempre parlar *di se*, պէտք չէ որ մարդս միշտ ինքն իրեն վրայ խօսի.

Non fa che vantarsi, ուրիշ բան չըներ բայց եթէ ինքզինք գովել.

ԲԱՌԱՐԱՆ

La verità, ճշմարտութիւնը
gli occhiáli, ակնոցները
il salúto, ողջոյնը
la salúte, առողջութիւնը
la storiélla, համառօտ պատմութիւնը
salutáre, ողջունել, բարևել
tenére, պահել, բռնել
speráre, յուսալ
prestare, փոխ տալ
pochino, շատ քիչ.
Io pósso, կրնամ (ես)
mésso, գրուած, գրած
la nuóva, la notízia, նորութիւնը, նոր լուրը
aspettáre, սպասել
per favóre, ի շնորհս, եթէ կը հաճիք
incontráre, հանդիպիլ
orbéne, արդ, ուստի
stanco, յոգնած
fatica, աշխատութիւն
storiella, պզտիկ պատմութիւն, սուտ պատմութիւն.

ՀՐԱՀԱՆԳ 53.

Se Ella ha il mio libro, me lo dia. Non posso dartelo adesso, ma te lo darò presto. Hai letto la lettera? Non posso leggerla, non ho gli occhiali. Te la leggerò io. Chi vi ha raccontato questa storiella? Il nostro maestro ce l'ha raccontato. Ha essa la mia penna? No, te l'ho già restituita. Mi porti il mio fazzoletto, l'ho di bisogno. Glielo porto subito; aspetti ancora un momento, per favore. Sono proprio contentissimo di trovarti in buona salute. Fate i miei saluti a Giuseppe e ditegli che mi mandi quel libro che gli ho chiesto. Appena me lo avrà mandato, te lo presterò per un mese. Quando vi andrete? Datemene cinque e tenetevene tre. Nessuno lo loda ed egli si loda da se. Come sta lei (ինչպէս ես)? Sarà stanco lei oggi dopo tante fatiche? Un pochino; e Lei (և դուք); no?

ՀՐԱՀԱՆԳ 54.

Իտալերէնի տեսակս ինձ տուած ես։ Ո՛չ, դեռ, պարոն, վաղը պիտի տամ (զայն քեզ[1]*)։ Հօրեղբօրաղջկանդ Մարիամին հանդիպեցայ և իրեն խոստացայ որ զայն նաև իրեն փոխ կու տամ։ Անոր (զայն) փոխ տուէք և շատ գոհ պիտի ըլլայ (այս բանիս վրայ)։ Իսկ ձեր գրիչները ո՞ւր գրած էք։ Անոնք սեղանին վրայ են, երէկ իրիկուն հոն գրի։ Հիմա հոն չեն։ Այն ժամանակ ձերիններէն երկու հատ փոխ տուէք, վաղը կու տամ*[2]*։ Քեզի խոստացայ որ բոլոր ճշմարտութիւնն ըսեմ, այնպէս չէ՞։ Այս առտու ես իրեն հանդիպեցայ և կ'ուզէի հետը խօսիլ, բայց բարև չի տուաւ։ Արիութիւն չունեցայ (չհամարձակեցայ) իրեն իմացնելու այս նորութիւնը։ Դուք պէտք էք զայն իրեն իմացնել։ Լաւ, իրեն հետ վաղը կը խօսիմ անոր վրայ։ Խօսէ՛ անոր վրայ, խնդրեմ* (ne prego)։ *Կը յուսամ որ կը հանդիպիմ դեռ անոր։*

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆ

La ghianda e la zucca

Un contadino se ne stava sdraiato all'ombra d'una quercia ed ora si guardava attorno, ora guardava in alto. Intanto egli diceva fra sè: «Perchè mai sulla quercia, tanta elevata, spuntano le ghiande che sono frutti così piccini, mentre sopra un debole fusto come quello della zucca, matura un sì grosso frutto? S'io fossi Dio, farei crescere sulle piante più elevate i frutti più grossi, e sulle meno alte i più piccini».

Non aveva finito di dire, che una ghianda si staccò dal ramo e gli venne a cadere proprio sul naso. Il contadino a

1. Ըստ վերոգրեալ կանոնաց և օրինակաց պէտք եղած տեղերը լրացնել կրկին դերանունները։
2. Ապառնին յաճախ սահմանականի ձևով պէտք է թարգմանել հայերէն. օր. – vi dirò, ձեզ կ'ըսեմ փոխանակ (պիտի)։

quel colpo inatteso, gettò un grido pel dolore e disse: «Buon per me che m'è caduta addosso una ghianda! Se fosse stata una zucca, il colpo mi avrebbe certamente rotto la testa».

Sdraiato, *ընկողմանած*, *պառկած*
la zucca, *դդումը*
il fusto, *ցօղունը*, *բունը*
créscere, *աճիլ*, *մեծնալ*
staccarsi, *փրթիլ*, *բաժնուիլ*
addosso, *թիկունք կամ մէկուսը վրայ*
gettare, *նետել*, *արձակել* (*ձայն*)
piante, *տունկեր*, *բոյսեր*.
La quercia, *կաղնին*
la ghianda, *խոզկաղինը*
maturare, *հասունցնել*
piccino, *փոքր*
inatteso, *անակնկալ*, *յանկարծակի*
rotto, *կոտրած*, *ջախջախած*
certamente, *ստուգիւ*, *անտարակոյս*
elevata, *բարձր*.

ՔՍԱՆԸՈՒԹԵՐՈՐԴ ԴԱՍ

Հարցական եւ բացագանչական դերանուններ եւ ածականներ

1. *Հարցական դերանուն կը կոչուին անոնք՝ որ իրենց մէջ կը կեղրոնացնեն հարցական նախադասութեան մը հարցումը. կամ թէ իրենց մէջ կ'ամփոփեն, զօրութեամբ, նոյն ինքն հարցական բոլոր նախադասութիւնը։ Օրինակ.*

Chi mi darà la voce e le parole? *ո՞վ ինձի պիտի տայ ձայն ու խօսք*

Che ti fa ciò? *ի՞նչ կ'ընէ քեզ այս բանս*

In *qual* parte del cielo? *երկնից ո՞ր մասին մէջ.*

2. *Հարցական դերանունները մաս մը միշտ իրենց գոյականաբար կը գործածուին, մաս մ'ալ մերթ գոյականաբար, մերթ ածականաբար։ Ահա պատկերը.*

1. – Միշտ գոյական.	ա. անձի. chi? ով բ. իրի. che cosa? ի՞նչ բան.
2. – Մերթ գոյական. մեծ ածական, մերթ անձի, մերթ իրի.	che? ի՞նչ, ի՞նչ բան quale, –i? ո՞րը, որո՞նք quanto, –a, –i, –e? ո՞րչափ.

Դիտողութիւն. – 1. Գոյական դերանունը, che cosa? կը գործածուի նաև իբրև ածականի մը, անորոշ իմաստով. և այն ժամանակ, քերականաբար և հանճարեղութեան տեսակետով կը նկատուի իբրև արական դերանուն, թէև իմաստով չեզոք ըլլայ։ Օրինակ.

Che cosa è accaduto? ի՞նչ պատահած է.

Ընտանեկան գործածութեան և ոճին մէջ մերթ cosa? ևս կը յապաւուի։

2. Che? գոյականաբար գործածուած՝ che cosa? ի իմաստ ունի. իսկ ածականաբար գործածուած՝ կը նշանակէ quale? Օրինակ.

Che fai? (այսինքն է, che cosa?) ի՞նչ կ'ընես
che animo fu il tuo? (այսինքն է, qual animo? ի՞նչ քաջութիւն եղաւ քուկդ.

3. Che, quale և quanto ևս պարզապէս բացագանչական են, առաջին երկուքը՝ եթէ ածականաբար գործածուած են, երրորդը՝ մերթ իբրև ածական, կամ իբրև գոյական։ Օրինակ.

Che notte orribile! ի՞նչ սոսկալի գիշեր
che tempo magnifico! ի՞նչ հրաշալի օդ
che (կամ quanta!) gente c'era, ի՞նչ (կամ ո՞րչափ) բազմութիւն
Quante sciagure! ո՞րչափ դժբաղդութիւնք [կար
quanto ho sofferto! ո՞րչափ կրած, նեղուած եմ
qual morte tragica! ի՞նչ եղերական մահ
qual raggio brilla di speme! ի՞նչ յուսոյ ճառագայթ կը նշողէ.

4. Հարցական նախադասութիւններն երկու տեսակ են.

ա. – Գլխաւոր, կամ ուղղակի
բ. – Կախեալ, կամ անուղղակի.

ա. Ուղղակի հարցականներն այն նախադասութիւններն են որ հարցում մ'ուղղակի կազմուրեամբ կ'ընեն՝ ո՛ և է բան մը գիտնալու համար։ Օրինակ.

Perchè turbarmi l'anima? ինչո՞ւ սիրտս կը խռովես.

բ. Անուղղակի հարցականներն այն նախադասութիւններն են որ կամ անուղղակի կազմուրեամբ հարցում մը կ'արտայայտեն՝ չգիտցած բան մ'իմանալու համար կամ անստուգութիւն մը, տարակոյս մը՝ որ մտքին մէջ է։ Օրինակ.

Vi domando *che cosa abbiate fatto*, ձեզ կը հարցնեմ թէ ինչ ըրած կրնաք ըլլալ.
Mi chiese subito *perchè non gli avessi scritto*, իսկոյն ինծի հարցուց, թէ ինչո՞ւ իրեն գրած չէի.

Ուզելով այս անուղղակի հարցումներն՝ համապատասխան ուղղակի հարցմանց փոխել, հետևեալ տարբերութիւնները կ'ունենանք։ Օրինակ.

Vi domando: «che cosa avete fatto?», ի՞նչ ըրիք
Mi chiese subito: «perchè non mi hai scritto?», ինչո՞ւ ինծի [չգրեցիր.

5. Գալով այս երեք դերանուններու հոլովմանց, դիտելի է.

ա. Chi կը գործածուի միայն իբրև եզակի արական, և խոտոր հոլովմանց մէջ կրնայ cui ձևն առնուլ. (Chi ti chiama? ով զքեզ կը կանչէ — A cui parli tu? որո՞ւն կը խօսիս դու)։

բ. Che, նաև ածականաբար գործածուած, սեռով և թուով անփոփոխ է. (Che modi son questi? ի՞նչ կերպեր են սոոնք)։

գ. Quale և quanto, անուանց պէս կը հոլովին. այսպէս նաև tanto։

Անձանց համար	Իրաց համար
Ո. Chi? ո՞վ	Ո. Che? ի՞նչ բան կամ ի՞նչ
Ս. di chi? որո՞ւն	Ս. di che? ի՞նչ բանի
Տ. a chi? որո՞ւն	Տ. a che? ի՞նչ բանի
Հ. chi? զո՞վ	Հ. che? ի՞նչ բանը, զի՞նչ
Բ. da chi? որմէ՞.	Բ. da che? ի՞նչ բանէ.

Եզակի	Յոգնակի
Ո. Quále? ո՞րը	Ս. Quáli? որո՞նք
Ս. di quale? որո՞ւն	Ս. di quali? որո՞նց
Տ. a quale? որո՞ւն	Տ. a quali? որո՞նց
Հ. quale? ո՞րը	Հ. quali? զորո՞նք
Բ. da quale? որմէ՞.	Բ. da quali? որոնցմէ՞.

Օրինակ

Che fate? ի՞նչ կ'ընէք (իր)
Chi dice? ո՞վ կ'ըսէ (անձ)

In *che cosa* ho potuto dispiacervi? ի՞նչ բանի մէջ զքեզ տհաճեցուցի.

Cosa direi? Direi che siete senza cuore, ի՞նչ պիտի ըսէի, պիտի ըսէի որ սիրտ չունիս կամ անգութ ես.

Quale, մի և նոյն տեսակէն անձ կամ իր մ'ընտրելու կը ծառայէ։ Օրինակ.

Quale di questi libri preferite? այս գրքերէն ո՞րը կը գերադասէք.

A quale dei due dareste ragione? երկուքէն որո՞ւն իրաւունք կուտայիք.

Di quale vi siete lamentato? որո՞ւն վրայ գանգատեցաք.

Di chi, essere բային հետ կը նշանակէ ստացում մը։ Օրինակ.

Di chi è questo coltello? որո՞ւ է այս դանակը.

Պէտք չէ բնաւ շփոթիլ chi հարցականը՝ che յաբաբերական դերանուան հետ. ինչպէս չըսուիր l'uomo chi... la donna chi... բայց կ'ըսուի։ Օրինակ.

Rimettetevi *a chi* intende la cosa, թողուցէք որ գործը հասկցողն ընէ.

Tutt'e due si vólsero a chi ne sapeva più di loro, երկուքն ալ անոր դիմեցին (դարձան), որ իրենցմէ աւելի գիտէր։

ԲԱՌԱՐԱՆ

Il tramónto, արևմուտքը
il ritrátto, կենդանագիրը
il passéggio, շրջագայութիւնը, [պտոյտը
sérvo, ծառայ
apríre, բանալ
chiúdere, փակել, գոցել
ingannáre, խաբել
Réggio, Ռէճճիոյ.
l'Ariósto, Արիոստոյ
aiutáre, օգնել
ringraziáre, շնորհակալ ըլլալ
sígaro, ծխագլան
l'úva, խաղողը
offérto, ընծայած, նուիրած
andar a passéggio, շրջագայութեան ելնել, պտոյտի երթալ.

ՀՐԱՀԱՆԳ 55.

Aprite queste finestre, per favore, e chiudete quelle. La tua lettera, quella di tua sorella e quelle che i tuoi cugini mi scrivevano da Firenze sono andate perdute. Cotesti è mio zio e quegli è mia nipote. Quelli che ti hanno detto ciò si

sono ingannati. Quale di questi due gattini vi piace di più? Di chi è questa bella casa? E di chi volete che sia? È la nostra. Chi è costui? È il servo del nostro vicino. Chi fà il suo dovere è sempre amato e stimato. Che intendete di dire con ciò? Costei vuol sempre aver ragione ed ha quasi sempre torto. Che cosa fate dopo il tramonto del sole? Cosa faccio? Vado a passeggio. Che dite? Non vi capisco. Hai ricevuto ciò che ti abbiamo mandato? Non ancora, non so nemmeno che cosa mi abbiate mandato, nè con qual mezzo.

ՀՐԱՀԱՆԳ 56.

Արիոստոյ և Տասսոյ մեծ բանաստեղծներ եղան, վերջինս (questi) Սորրէնտոյ ծնած է, և միւսը (quegli) Ռէճճիոյի մէջ։ Մենք տեսանք ձեր և կոմսին ծառաները (եզ.) (e quello del conte)։ Ո՛վ է այն (մարդը)։ Կը փափաքիմ որ դուք ընդունիք գիրք մը նման անոր զոր անցեալ շաբաթ կարդացիք։ Անոնք որ քեզի այս բանս ըսին, ուզեցին զքեզ խաբել։ Հասկցա՞ր ինչ որ այս երիտասարդը քեզի ըսաւ։ Որո՞ւ ըսիք զասիկայ։ Որո՞ւ հետ կը խօսիք։ Ի՞նչ կ'ընէք հոն։ Ինչ կ'ընե՞մ։ Ի՞նչ բանի մէջ կրնամ քեզ օգնել։ Որո՞ւ համար են -այն ծխագլանները։ Քեզի համար են, եթէ կ'ուզես։ Շնորհակալ եմ (le ringrazio), պարո՛ն։ Իրա՞ւ կ'ըսես (è giusto? certo?)։ Անիկայ իմս չէ, քրոջս է (անիկայ)։ Անիկայ ինձ նուիրեց իւր պատկերը և իւր որդւոյնը։

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆ

I tre caratteri

Volendo Enrico IV far conoscere in un momento il carattere dei suoi ministri ad un ambasciatore straniero, li fece chiamare separatamente l'uno dopo l'altro, e disse loro: «Ecco un trave che minaccia rovina». Villeroi, senza neppure alzare gli occhi, consigliò di farlo cambiare lì per lì. Jeannin, dopo aver guardato con attenzione, confessò che non

ne scorgeva il difetto; ma per non correre nessun pericolo, credeva che fosse prudente il far vedere il trave a persone dell'arte. Sully venne per l'ultimo, il quale interrogato alla sua volta, rispose asciutto: «Sire, chi ha potuto cagionarvi tale timore? Questo trave durerà più di voi e di me».

Villeroi era timido, Jeannin titubante, Sully sicuro del fatto suo.

Il carattere, բնաւորութիւնը
lì per lì, իսկոյն, շուտով
il pericolo, վտանգը
durare, տևել, տոկալ
difetto, թերութիւն
cagionare, պատճառել.
Il trave, գերան, հեծան
scórgere, նշմարել, տեսնել
asciutto, չոր, ցամաք
interrogare, հարցնել
prudente, խոհեմ
titubante, երկմիտ, տարակուսող.

ՔՍԱՆԸԻՆՆԵՐՈՐԴ ԴԱՍ

Յարաբերական դերանուններ

Իտալերէնի մէջ երկու ընդհանուր յարաբերական դերանուն կայ, che և cui, և մէկ մասնական, quale, որոնք հետևեալ կերպով կը հոլովին։

Եզակի և Յոգ. Արական և Իգ.

Ո. Che, որ
Ս. (di che), di cui, որուն
Տ. (a che), a cui, cui, որուն
Հ. Che, cui, զոր
Բ. (da che), da cui, որմէ
Գ. (per che), per cui, (con che) con cui, որով.

Եզակի	Յոգնակի
Ար. Իգ.	Ար. Իգ.
Ո. Il, la quale, որը	I, le quali, որոնք
Ս. del, della quale, որուն	dei, delle quali, որոնց
Տ. al, alla quale, որուն	ai, alle quali, որոնց
Հ. il, la quale, զոր	i, le quali, զորս
Բ. dal, dalla quale, որմէ.	dai, dalle quali, որոնցմէ.

Che, գոյականներու հետ կը գործածուի իբրև անուն բայի և իբրև խնդիր, առանց թուոյ և սեռի խարութեան։ Օրինակ.

L'uomo che cammina, մարդը որ կը քալէ
L'uomo che vedete, մարդը զոր կը տեսնէք
Le donne che parlano, կիներն որ կը խօսին
Le donne che ascoltate, կիներն որոնց կը լսէք.

Cui, կը նշանակէ՝ որուն և սովէպ միասին կը գործածուի a, di, da, per, su, in նախադրութիւններու հետ։ Մերթ փոխանակ ասոնց՝ ove, dove և donde անփոփոխ ձևերը կարելի է գործածել։ Օրինակ.

La casa *in cui* (ove, dove) stavo, տունը՝ որուն մէջ կը կենայի (բնակէի).
Il punto *da cui* (donde) parto, տեղը՝ ուսկից կը մեկնիմ
Il fanciullo *di cui* parlate è mio cugino, տղան՝ որուն վրայ կը խօսիք՝ հօրեղբօրորդիս է.
La bambina (*a*) *cui* faceste tanti rimpróveri è sua sorella, աղջիկը զոր այնչափ կը յանդիմանես՝ իւր քոյրն է.
Al cui padre, որուն հայրը.

Դարձեալ, փոխանակ che, cui և quale փոփոխուող դերանուններու սեռ. տր. բաց. և գործ. հոլովներուն՝ պարբերութեան մէջ կարելի է onde, donde (ուսկից) անփոփոխ դերանունները գործածել։

Օրինակ

La difficoltà onde mi parlate (= di cui), դժուարութիւնը՝ որուն վրայ ինծի կը խօսիք.
Il luogo onde tu vieni (dal quale), այն տեղը՝ ուսկից դուն կու գաս.

Ամբի հազուադէպ։ Օրինակ.

I mezzi onde potrò raggiungere (= con i quali), միջոցները՝ որոնցմով պիտի կարենամ յաջողիլ.
Le ragioni onde non fu possibile (= per le quali), պատճառները՝ որոնց համար կարելի չեղաւ.

Quale, յարաբ. դերանունը զանազան իմաստներով կը գործածուի։

1. Quale, ուղղակի և որոշ իմաստ մը կը բացատրէ և կը նշանակէ որ, ու միշտ յօդով կը բանի։ Օրինակ.

Le donne *le quali* uscirono, կիները՝ որոնք դուրս ելան.
Ecco un amico *dal quale* non posso staccarmi, ահաւասիկ բարեկամ մը, ուսկից չեմ կրնար բաժնուիլ.

2. Quale, յաճախ կը գլուի նաև come, իբրև նախադրութեան տեղ։ Օրինակ.

Il presidente del consiglio, come (quale) ministro dell'interno, խորհրդոյ նախագահը, իբրև ներքին (գործոց) պաշտօնեայ.

3. Quale, երբ կը կրկնուի պարբերութեան մէջ, կը նշանակէ, ոմն, մէկը... միւսը, ոմանք... ուրիշները։

Օրինակ

Quale era buono quale cattivo, *ոմն լաւ էր, ոմն գէշ.*

4. *Բանաստեղծութեանց մէջ յաճախ կը գտնուի* onde *ուսկից, փոխանակ* di cui, del quale, da cui: *Օրինակ.*

Que' begli occhi ond'escono saétte, *այն գեղեցիկ աչքերը որ սլաքներ կ'արձակեն, կամ ուսկից նետեր կը տեղան.*

Chi, 1. *կը նշանակէ ով որ: Օրինակ.*

Chi parla sémina, chi ascolta miéte, *ով որ կը խօսի՝ կը սերմանէ, ով որ կը լսէ՝ կը հնձէ.*

Chi troppo abbraccia nulla stringe, *ով որ շատ բանի ձեռք կը զարնէ՝ բան չի շահիր.*

2. Chi... chi, *կը նշանակէ ոմն... ոմն. ոմանք... ուրիշները: Օրինակ.*

Chi piangeva, *chi* gridava: era uno spavento generale, *ոմն կուլար, ոմն կը պոռար, ընդհանուր արհաւիրք մ'էր.*

ԲԱՌԱՐԱՆ

La cuóca, *խոհարարուհին*
il cibo, *կերակուրը*
il favóre, *նպաստը, շնորհքը*
far un favóre, *հաճոյք կամ [շնորհք մ'ընել*
il mónte, *լեռը*
menáre, *տանիլ*
condúrre, *առաջնորդել*
guaríre (-isco), *բժշկել.*
Indirízzo, *հասցէ (նամակի)*
inconsolábile, *անմխիթար*
il nástro, *ժապաւէնը, երիզը*
il piátto, *պնակը, (ուտեստ, կերակուր)*
ricuperáre, *վերստին ստանալ, [շահիլ, գտնել*
essere premiáto, *վարձատրուիլ*
discéndere, *իջնել.*

ՀՐԱՀԱՆԳ 57.

Quel che si dice non è sempre quel che si pensa. Ecco l'uomo che ci ha condotti alla stazione. Dov'è la donna che vende ciliege? Ecco là il monte sul quale noi siamo stati ieri. Emilia ha perduto il nastro che le aveva dato sua zia. Il piatto di cui parlate, non l'ho mai mangiato. Il signore a cui ho dato la lettera, non ha detto niente. Gli allievi i cui genitori arriveranno oggi sono molto contenti. La lettera di tuo zio, la quale mi fu portata da un amico, mi fece un gran piacere. È questa la casa che avete comperata? No, è quell'altra laggiù dalla quale esce quel vecchio signore. La stanza nella quale lavoro è assai fredda. La ringrazio di tutto ciò che Ella fa per me e per la mia famiglia. Ho sentito che il vostro lavoro fu premiato all'Esposizione Universale, il che mi ha arrecato un gran piacere. I nostri amici sono (così) fedeli come i loro.

ՀՐԱՀԱՆԳ 58.

Ստարականն որ կորուսած է բոլոր իւր դրամը՝ Անգղիացի մ'է: Երիտասարդն որ այս առտու կը շրջագայէր մեր պարտիզին մէջ՝ իմ եղբայրս էր: Ինչպէս, այն պարոնը զոր տեսայ, երկու տարիէ ի վեր ձեր քեռիին քո՞ղն էր: Ճամբորդն որուն վրայ ինձ խօսեցար՝ անոր հետ մեկնեցաւ: Կինն որուն այն հոգ-մահարը տուիր՝ հիւանդ է: Ոմանք ինձ իրաւունք կու տային, ուրիշները զիս յանցաւոր կը համարէին: Սպասելով չեմ կրնար վերստին ստանալ իմ դրամս, այս էր որ (il che, il quale) *զիս մեծ շփոթութեան մը մէջ կը գնէր: Շնորհք մ'ըրէ ինձ, բժշկի մը հասցէն տուր, որ կարող ըլլայ* (che sia capace) *զիս բժշկել: Կերակուրներն որոնց վրայ կը խօսիք՝ մեր ճաշակին* (gusto) *չեն գար: Երկիրը* (paese) *ուսկից կու գամ, ընտանիքը՝ որոնց (քով) կ'իջնամ՝ ինձի ի նպաստ կը խօսին: Բոլոր լսածներդ պատմեցէ՞ր: Պատմեցի ինչ որ յիշեցի (միտքս եկաւ):*

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆ

Il pescatore

Un pescatore aveva preso nell'Arno un luccio di straordinaria grossezza, e siccome sapeva che il Granduca era grande amatore di cose rare, volle portare a lui la sua preda. Se ne andò dunque al palazzo; ma il guardaportone non voleva lasciarlo a passare, a meno che non cedesse a lui la metà di ciò che avrebbe ricevuto in compenso. Il nostr'uomo promise ed entrò.

Il Granduca restò assai meravigliato della gran mole del pesce, e disse al suo tesoriere: «Date cento ducati a quest'uomo». Ma il pescatore inchinandosi rispettosamente: «Altezza, disse, se mi è lecito domandarvi una grazia, ordinate che invece di quel danaro, mi si diano cento bastonate».

— «Che vuol dir ciò» chiese con meraviglia il Granduca, ed il pescatore narrò quanto gli era occorso coll'avaro guardaportone. Per la qual cosa sdegnato, il principe disse: «Cento e cento fanno duecento: tu riceverai i tuoi cento ducati e le cento bastonate saranno per lui in pena della sua cupidigia».

Il luccio, *գայլաձուկն*
la gran mole, *զանգուածը, քանակը*
occorso, *հանդիպած*
meravigliato, *զարմացած*
straordinario, *տարօրինակ*
in compenso, *ի վարձատրութիւն.*
Il guardaportone, *դռնապանը*
inchinarsi, *խոնարհիլ, յարգանք ընել*
la cupidigia, *ցանկութիւնը*
rispettosamente, *յարգանօք*
pescatore, *ձկնորս*
narrò, *պատմեց*
quanto, *ինչ որ, որչափ.*

ԵՐԵՍՆԵՐՈՐԴ ԴԱՍ

Կրաւորական բայեր

1. *Կրաւորական լծորդութիւնը կը կազմուի* essere *օժանդակ բային միութեամբ՝ լծորդուող բայի անցեալ դերբային հետ, ամէն ժամանակի և եղանակի հետ։ Օրինակ.*

Ներգործական ձև.		*Կրաւորական ձև.*
Lodo, *կը գովեմ*	*Սահմ. Ներկ.*	Sono lodato, *գովուած եմ*
lodava, *կը գովէի*	» *Անկ.*	era » » *էի*
scriverà, *պիտի գրէ*	» *Ապառ.*	sarà scritto, *պիտի գրուի*
nutrii, *սնուցի*	» *Կատար.*	fui nutrito, *սնուցուեցայ*
abbiamo ferito, *վիրաւորեցինք*	» *Ն. Բաղ.*	siamo stati feriti, *վիրաւորուեցանք*
respingessi, *որ մերժէի*	*Պտոր. Անկ.*	fossi respinto, *մերժուած ըլլայի*
abbia lodato, *որ գովեմ*	» *Ն. Բաղ.*	sia stato lodato, *որ գովուիմ, գովուած ըլլայ*
lèggere, *կարդալ*	*Անհրաժեշտ*	essere letto, *կարդացուիլ*
amando, *սիրելով*	*Դերբայ*	essendo amato, *սիրուելով.*

2. *Բայի պարզ ժամանակներուն մէջ (Ներկայ, Անկատար, Կատարեալ և Ապառնի)* essere *օժանդակին տեղ կրնայ փոխանակուիլ* venire *գալ. (սակայն ո՛չ նաև Հրամայականին մէջ)։ Օրինակ.*

Սահմ. Ներկայ.	Sono nutrito *կամ*		vengo nutrito, *կը սնանիմ*
» *Կատ.*	fui allevato	»	venni allevato, *սնայ*
Պտոր. Անկ.	fossi preso	»	venissi preso, *որ բռնուէի*
Թուական Ներկ.	sarei amato	»	verrei amato, *կը սիրուէի.*

Օրինակ

L'uscio *è* chiuso, դուռը գոցուած է, կամ գոց է
L'uscio *viene* chiuso, դուռը կը գոցուի
Mi *è* detto, ինձ ըսուած է
Mi *vien* detto, ինձ ըսուած է, ինձ կ'ըսուի.

3. Կրաւորական ձևի եզ. 3րդ. և յբ. 3րդ. դէմքերը կրնան արտայայտուիլ նաև si դերանունով, նախադաս (կամ վերադիր՝) համապատասխան ներգործական ձևին։ Օրինակ.

Questo metodo *si apprezza* da molti (= è apprezzato), այս ոճը շատերէն կը գնահատուի.

Questi libri si lodano (= vengono lodati), այս գրքերը կը գովուին.

Domani si parlerà di me (= sarà parlato), վաղը իմ վրաս պիտի խօսուի.

Ծանօթութիւն. — Այս եզ. 3րդ. դէմքի si դերանունը ձևը՝ կը զբաղուի նաև անցողական և չեզոք բայերուն հետ։ Օրինակ.

Per me si va, ինձմով կ'երթցուի
così si sta meglio, այսպէս լաւ է.

բայց այն ժամանակ՝ կրաւորականէն աւելի ներգործական կը նկատուի՝ անորոշ անուն բայիով։

Պարզ ժամանակներ. Անորոշ

Essere lodato, գովուած ըլլալ, *essere lodata*. -*i*, e.

Սահմանական Ներկայ

Io sono lodato, -a, կը գովուիմ կամ գովուած եմ
tu sei lodato, -a, կը գովուիս
egli è lodato, կը գովուի
ella è lodata, կը գովուի.

Noi siamo lodati, -e, կը գովուինք կամ գովուած ենք
voi siete lodati, -e, կը գովուիք
essi sono lodati, կը գովուին
esse sono lodate, կը գովուին.

Անկատար

Io era lodato, -a, կը գովուէի.

Կատարեալ

Io fui lodato, -a, գովուած եղայ, գովուեցայ.

Ապառնի

Io sarò lodato, -a, գովուած պիտի ըլլամ, պիտի գովուիմ.

Թեական Եղ. Ներկայ

Io sarei lodato, -a, գովուած պիտի ըլլայի կամ կ'ըլլայի.

Հրամայական

Sii lodato, -a, գովուէ, (գովուած եղիր)
non essere lodato, -a, մի՛ գովուիր, չի գովուիս
siamo lodati, -e, թող գովուինք, գովուած ըլլանք
siate lodati, -e, գովուեցէք, գովուած եղէք.

Ստորադասական Ներկայ

Ch'io sia lodato, -a, որ գովուիմ.

Անկատար

Ch'io fossi lodato, -a, որ գովուէի.

Անցեալ դերբայ

Stato, -a, -i, -e, lodato, -a, -i, -e, գովուած.

Դերբայ

Essendo lodato, -a, -i, -e, գովուած ըլլալով.

Բաղադրեալ Ժամանակներ

Անորիշ Անցեալ

Essere stato, -a, -i, -e, lodato, -a, -i, -e, գովուած ըլլալ [կամ գովուիլ.

Սահմանական Յարակատար

Io sono { stato lodato, stata lodata, } գովուած եմ.

Դերակատար

Io era { stato lodato, stata lodata, } գովուած էի.

Անցեալ կատարեալ

Io fui { stato lodato, stata lodata, } գովուած եղայ, գովուեցայ.

Ապառնի

Io sarò { stato lodato, stata lodata, } գովուած պիտի ըլլամ, պիտի գովուիմ.

Թեական Անցեալ

Io sarèi stato lodato, գովուած կ'ըլլայի... պիտի գովուէի.

Ստորադասական Եղանակ Յարակատար

Ch'io sia stato lodato, որ գովուած ըլլամ.

Դերակատար

Ch'io fossi stato lodato, որ գովուած ըլլայի.

Դերբայ

Եզակի. Essendo, { stato lodato, stata lodata, } գովուած ըլլալով.

Յոգ. Essendo, { stati lodati, state lodate, } գովուած ըլլալով.

ԲԱՌԱՐԱՆ

Maéstro, վարժապետ
studióso, փութաջան, ուսումնասէր
atténto, ուշադիր, մտադիր
tedésco, գերմանացի
battáglia, պատերազմ, մարտ
puntualménte, ճշգրիտեամբ
sciaboláta, սուրի հարուած
collégio, դպրոց, ուսումնարան.
Ucciso, սպաննուած, սպաննած
celebérrimo, ամենաերևելի
compositóre, երաժիշտ, նուագարարդար
virtuóso, առաքինի
osserváre, պահել
ferito, վիրաւորուած, վիրաւորած
stimáre, յարգել
ricompensársi, վարձատրուիլ.

ՀՐԱՀԱՆԳ 59.

Mio figlio Teodoro è amato e lodato da tutti i suoi maestri, perchè egli è studioso e attento. Gustavo Adolfo, re di Svezia, fu ucciso alla battaglia di Lutzen. Mozart, celeberrimo compositore tedesco, morì molto giovane nella città di Vienna. Se siete virtuosi, sarete amati e stimati da tutti. Abbiate cura che le leggi siano osservate puntualmente. Dalle mie finestre si vedono due chiese. Un soldato venne ferito da una sciabolata.

ՀՐԱՀԱՆԳ 60.

Ինձ ըսուեցաւ որ քու եղբայրդ հիւանդ էր։ Ցնողքէս սիրուած եմ։ Այս տղան դպրոցէն ետ դրկուած էր։ Այս ուսումնարանին մէջ 6ին կ'ելնեն (si alzano)։ *Վերջին պատերազմին մէջ 50 զինուոր սպաննուեցան և 20 հոգի վիրաւորուեցան։ Զօրավարն* (capitano) *ալ վիրաւորուած է։ Կարծեմ թէ ոչ* (di no)։ *Կ'ըսուի թէ Իտալիոյ թագաւորը Թուրին մեկնած է։ Զինուորները վարձատրուեցան թագաւորէն։*

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆ

È passato il tempo in cui Berta filava

Berta aveva filato un sottilissimo filo e l'aveva portato al mercato di Mantova per venderlo. Ma non trovando compratori che volessero pagarle quanto essa chiedeva, pensò di farne dono ad Enrico IV di Germania che appunto si trovava in quella città.

«Ti ringrazio, o abile Berta, le disse l'imperatore e per mostrarti quanto apprezzo il tuo dono, anch'io voglio farti un regalo». E le comperò tanto terreno quanto ne poteva abbracciare il suo filo. Così Berta per la generosità del principe divenne ricca.

L'imperatore partì e fu di ritorno dopo sei mesi: alcune fanciulle invidiose vennero allora ad offrirgli un filo ancor più sottile di quello di Berta. Ma il principe disse loro: «Me ne duole, o fanciulle, ma non posso contraccambiarvi con altri doni, perchè durante la mia assenza son divenuto povero anch'io». Pur troppo è passato il tempo che Berta filava.

Sottíle, *նուրբ, բարակ*
il regalo, *պարգևը*
apprezzo, *կը գնահատեմ.*
Appunto, *ճիշդ*
me ne duole, *կը ցաւիմ*
offrírgli, *ընծայել անոր.*

ԵՐԵՍՈՒՆԸՄԷԿԵՐՈՐԴ ԴԱՍ

Չէզոք բայեր. (Verbi neutri)

Չէզոք բայերը կը ցուցնեն գործ մը կամ վիճակ մը որ ուրիշի վրայ չանցնիր կամ ազդեցութիւն մը չըներ, այլ միայն անուն բայիին մէջ կը մնայ։ Իրենց բաղադրեալ ժամանակները կը կազմուին՝ երբեմն avere *երբեմն* essere *օժանդակ բայերով։*

Զուտ չէզոք բայերը՝ essere *կ'առնուն. ինչպէս* sono andato, *գացած եմ կամ գնացի.* è caduto *ինկած է. Բացառութիւն կը կազմեն միայն,* dormire *քնանալ.* pranzare *կամ* desinare *ճաշել,* passeggiare *շրջագայիլ,* sonnecchiare *մրափիլ,* starnutare *փռընգտալ։*

Ահաւասիկ գործածական չէզոք բայերու այբուբենական ցուցակ մը.

Essere *-ով*	Avere *-ով*
Accórrere, *վազել*	Aderíre, *միանալ, մէկուն կողմը յարիլ*
andáre, *երթալ*	approdáre, *ցամաք ելնել*
arriváre, *հասնիլ*	aspiráre, *փափաքիլ*
avvenire, *ըլլալ, պատահել*	Balláre, *պարել*
Bastáre, *բաւել*	Camminére, *քալել, շրջիլ*
bisognáre, *պէտք ըլլալ*	cedére, *տեղի տալ, զիջանիլ*
Cadére, *իյնալ*	cenáre, *ճաշել, ընթրել*
comparíre, *երևնալ*	cessáre, *դադրիլ*
convenire, *պատշաճիլ* (avere[1])	convenire, *պատշաճիլ*
córrere, *վազել* (avere)	

1. *Այն բայերն որոնց առջև փակագծի մէջ կը գտնուին* avere *կամ* essere *կը նշանակեն թէ ըստ խմաստին երկուքովն ալ կը բանին։*

Essere -ով

costáre, արժել
créscere, աճիլ, (avere)
Discéndere, իջնել
divenire, ըլլալ
Entráre, մտնել
Fuggíre, փախչել (avere)
Geláre, սառիլ
giúngere, հասնիլ (avere)
Interveníre, պատահել
invecchiáre, ծերանալ
Marcíre, փտիլ, թարախոտիլ
morire, մեռնիլ (avere)
Náscere, ծնանիլ
Parére, երևնալ
passáre, անցնիլ (avere)
piacére, սիրել, ախորժիլ (avere)
Rimanére, մնալ
risanáre, առողջանալ
ritornáre, եկաւ դառնալ (avere)
Salíre, վեր ելնել (avere)
saltáre, ցատքել (վեր վեր) (avere)
scappáre, փախչիլ
scadére, իյնալ (պաշտօնէն...)
scéndere, իջնել
scórrere, վազել, սահիլ
spiráre, հոգին աւանդել
Uscíre, դուրս ելնել
Veníre, գալ
vívere, ապրիլ.

Avere -ով

créscere, աճիլ
Danzáre, պար բռնել
degeneráre, (նաև essere) օտարանալ, տարասեռիլ
dimoráre, բնակիլ
dormíre, քնանալ
Fuggíre, փախչիլ
Giúngere, հասնիլ
godére, վայելել
Impallidíre, ժժգունիլ
incontráre, հանդիպիլ
invecchiáre, ծերանալ
Mangiáre, ուտել
Naufragáre, նաւաբեկիլ, նաւակոծիլ
nuotáre, լողալ
Passáre, անցնիլ, մոռնալ
piángere, լալ
Ridíre, դարձեալ ըսել, կրկնել
ritornáre, եկաւ դառնալ
Saltáre, ցատքել (վեր)
seguíre, հետևիլ, եկեղեցի երթալ
soggiacére, ընկճիլ (ծանրութեան տակ)
sognáre, երազել
sonnecchiáre, մրափել
starnutáre, փռընգտալ
suonáre, զարնել, հնչել (գործիք մը, ժամը)

Avere -ով

Tacére, լռել
tossíre, հազալ
Viaggiáre, ճամբորդել
voláre, թռչիլ (essere).

Այս բայերէն շատերը՝ որ երկու օժանդակով ալ կը լծորդուին, ասով միայն կը զանազանին որ avere ով գործածուողները կը պահանջեն խնդիր մը՝ ընդհանրապէս անորիշ դերբայ, և գրեթէ ներգործական բայի ոյժ կ'ունենան. մինչդեռ essere ովները խնդիր չեն առնուր։ Օրինակ.

Ha cessato d'importunarmi, այլ ևս զիս չի ձանձրացներ (խնդիրով). — Բայց. — La guerra è cessata (առանց խնդիրի) պատերազմը դադրած է։

Suonare հնչել (ժամը), essere կ'ուզէ. օր. Sono suonate le 3, ժամը 3 զարկած է։ Իբրև անցողական կամ ներգործական բայ, avere ով կը խոնարհի. օր. Chi ha suonato le campane? ո՞վ զարկաւ զանգակները։

Այս բայերէն շատերուն մէջ avere և essereի գործածութիւնը ըստ կամս է։ Այժմեան լեզուի մէջ, այն բայերը որ եղանակը կամ օդոյ բարեխառնութիւնը կը բացատրեն՝ առաւելութեամբ մը՝ essere կ'առնուն. օր. È piovuto, անձրևած է. è nevicato, ձիւնած է. և այլն։

ԲԱՌԱՐԱՆ

Grída, աղաղակ, գոչիւն
odiérno, այս օրուան, մեր օրերուն
arrossíre, կարմրիլ
spióne, լրտես
odiáto, ատուած, ատած
pervérso, գէշ, գարշելի.
Impoveriti, աղքատացած
scoppiáre, ճայթիլ
scoppiáre di risa, բարձրաձայն ծիծաղիլ
scátola, տուփ
duránte, ժամանակ (այս ինչ... մէջ
fiúme, գետ.

ՀՐԱՀԱՆԳ 61.

Tutti erano accorsi a quelle grida. Sono tempi passati, amico, caro mio; abbiamo invecchiato ed il mondo con noi. Si dice che molti Romani odierni siano impoveriti. Quando domandai di voi, mi si disse che eravate uscito già da un'ora. Perchè avete arrossito? Non è ancora cessata la pioggia? Il giudice scoppiò dalle risa, allorchè il così detto spióne venne condotto in sua presenza. Finalmente le due scátole sono arrivate. La vostra condotta non è piaciuta a nessuno. Vi è piaciuto la nuova ópera, Signora? Siamo giunti alla fine del luogo di cui vi ho parlato. Perchè si sono odiati tanto questi nemici? Questi signori si sono scritte molte lettere durante la loro separazione.

ՀՐԱՀԱՆԳ 62.

Քաղքին (ար.) մօտեցած ենք (ci siamo): Ի՞նչ կ'ըսուի Ոիմ-տորի տիկնոջ վրայ: Կը խօսուի՞ դեռ պատերազմի վրայ: Ի՞նչ լուր կայ (che ne è) բարեկամիդ վրայ (del tuo) որ հայրենի-քէն փախած է: Անտարակոյս ցամաք պիտի մօտեցած ըլլայինք (approdati) եթէ օդը զէշ չըլլար: Ինչո՞ւ այնչափ վազեցիք (siete corso): Զինուորները գետը անցած էին: Իւր պատասխանը գիտ չատ տհաճեցուց (mi è dispiaciuto): Այս մարդը 84 տարի ապրե-ցաւ (է): Նուաճուեցանք, այո՛, բայց մինչև վերջը (fino agli estremi) զմեզ պաշտպանեցինք: Ինչո՞ւ ժժգունած էք: Անհաւասիկ տեղը, ուր նաւը նաւաբեկած էր երկու ամիս առաջ (due mesi fa): Ո՞ր տան մէջ բնակեցաք անցեալ տարի: Բոլոր օրը չրջե-ցայ: Անձրե՞ւ եկած է: Ո՛չ, ձիւնած է:

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆ

Presenza di spirito

Ad un medico assai valente era stata affidata la direzione di un manicomio. Or avvenne che un giorno, discorrendo coi pazzi, secondo il suo costume, domandò loro se avessero

qualche lagnanza a muovergli. Gli risposero che erano contenti di tutto, tranne della zuppa che era sempre troppo magra.

Il buon medico li rassicurò che vi avrebbe prontamente rimediato, e corse difilato dal cuoco per fargliene solenne rimprovero. Appena uscito il medico, i pazzi concertarono fra di loro di impinguar la zuppa gettando il buon medico stesso nella caldaia; ed appena questi fu di ritorno, gli dissero senza reticenze il loro feroce divisamento.

Senza punto lasciarsi sgomentare dal pericolo di essere cotto a lesso, rispose loro: «Il vostro progetto è ottimo; son piuttosto grasso e giovane ancora, quindi farò un buon brodo; ma così col vestito come sono, i miei abiti darebbero cattivo gusto alla zuppa. Andrò dunque a svestirmi, e quando sarò bel nudo mi getterò da me stesso nella caldaia».

I pazzi trovarono la cosa assai giusta, ed il medico, uscito da quel pericolo, se la diede a gambe, e non fece mai più ritorno.

Il manicomio, խենթանոցը	La lagnanza, տրտունջը
a muóvergli, իրեն ընելու	difilato, ուղղակի
impinguare, պարարտացնել	la caldaia, կաթսան, սանը
il divisamento, որոշողութիւնը	se la diede a gambe, փախաւ
il brodo, մսի ջուրը	sgomentare, վախնալ, սարսա-[փիլ
valente, ճարտար.	tranne, բաց ի.

Հարցումն

Che cos' era stato affidato ad un medico assai valente?
Di che si lagnarono un giorno i pazzi?
Qual promessa fece loro il medico?
Appena egli fu uscito, che idea ebbero i pazzi?
Che rispose il medico senza sgomentarsi?
Come si salvò da quel pericolo?

ԵՐԵՍՈՒՆԵՐԿՈՒԵՐՈՐԴ ԴԱՍ

Անդրադարձ Բայեր

(Verbi reflessi կամ Pronomináli)

Անդրադարձ բայի լծորդութիւնը կ'ըլլայ, ձեւով՝ ներգործական բային պէս. և ասկից կը տարբերի միայն, որովհետև զարտուղի հոլով դերանուամբ կը լծորդուի։ Այսպէս.

(Io) mi...	(noi) ci...
(tu) ti...	(voi) vi...
(egli) si...	(eglino) si...

Mi diverto, *կը զուարճանամ* *ci* divertiamo, *կը զուարճանանք*
ti diverti, » *զուարճանաս* *vi* divertite, » *զուարճանաք*
si diverte, » *զուարճանայ* *si* divertono, » *զուարճանան.*

Անդրադարձ բայի լծորդութեան մէջ երբ mi, ti, si, ci, vi, si *դերանուններէն վերջ հանդիպին* lo, la, li, le, ne *դերանունները, նախորդները կը փոխուին և կ'ըլլան* me, te, se, ce, ve, se։ *Օրինակ.*

Io *me lo* immagino, *ես զայն կ'երևակայեմ* (immaginarsi)
tu *te ne* penti, *դու անոր վրայ կը զղջաս* (pentirsi)
noi *ce la* leghiamo al dito, *մենք զայն մատին կը կապենք* (legarsi).

Անդրադարձ կամ դերանուական բայերն ընդհանրապէս essere *օժանդակ բայի օգնութեամբ կը լծորդուին։ Օրինակ։*

Mi *sono* meravigliato, *զարմացած եմ*
ti *sei* lavato la faccia? *երեսդ լուացիր*
egli si *sarà* contentato, *նա գոհ եղած պիտի ըլլայ.*

Սակայն դերան. անդրադարձ (անուղղակի) բայերուն հետ գործածուած կը գտնուի նաև avere։ *Օրինակ.*

Si *aveva* messo alcune pietruzze in bocca, *քանի մը խճաքարեր բերանը դրած էր.*

Rallegrarsi, *Ուրախանալ*

Սահմանական Եղանակ Ներկայ

Io mi rallégro, *կ'ուրախանամ*
tu ti rallegri, *կ'ուրախանաս*
egli si rallegra, *կ'ուրախանայ.*

Noi ci rallegriámo, *կ'ուրախանանք*
voi vi rallegrate, *կ'ուրախանաք*
essi si rallégrano, *կ'ուրախանան.*

Անկատար

Io mi rallegráva, *կ'ուրախանայի*
tu ti rallegravi, *կ'ուրախանայիր*
egli si rallegrava, *կ'ուրախանար.*

Noi ci rallegravámo, *կ'ուրախանայինք*
voi vi rallegraváte, *կ'ուրախանայիք*
essi si rallegrávano, *կ'ուրախանային.*

Կատարեալ

Io mi rallegrái, *ուրախացայ*
tu ti rallegrasti, *ուրախացար*
egli si rallegrò, *ուրախացաւ.*

Noi ci rallegràmmo, *ուրախացանք*
voi vi rallegraste, *ուրախացաք*
essi si rallegrárono, *ուրախացան.*

Ապառնի

Io mi rallegrerò, պիտի ուրախանամ
tu ti rallegrerai, պիտի ուրախանաս
egli si rallegrerà, պիտի ուրախանայ.

Noi ci rallegrerémo, պիտի ուրախանանք
voi vi rallegrerete, պիտի ուրախանաք
essi si rallegreránno, պիտի ուրախանան.

Թեական Եղ. Ներկայ

Io mi rallegreréi, պիտի ուրախանայի
tu ti rallegreresti, պիտի ուրախանայիր
egli si rallegrerébbe, պիտի ուրախանար.

Noi ci rallegrerémmo, պիտի ուրախանայինք
voi vi rallegrereste, պիտի ուրախանայիք
essi si rallegrerébbero, պիտի ուրախանային.

Հրամայական Եղ.

— —
Rallégrati, ուրախացիր
si rallégri, թող ուրախանայ.

Rallegriámoci, ուրախանանք
rallegrátevi, ուրախացէք
si rallégrino, թող ուրախանան.

Ստորադասական Եղ. Ներկայ

Che io mi rallégri, որ ուրախանամ
che tu ti rallegri, որ ուրախանաս
che egli si rallegri, որ ուրախանայ.

Che noi ci rallegriámo, որ ուրախանանք
che voi vi rallegriate, որ ուրախանաք
che essi si rallégrino, որ ուրախանան.

Անկատար

Che io mi rallegrássi, որ ուրախանայի
che tu ti rallegrassi, որ ուրախանայիր
che egli si rallegrasse, որ ուրախանար.

Che noi ci rallegrássimo, որ ուրախանայինք
che voi vi rallegraste, որ ուրախանայիք
che essi si rallegrássero, որ ուրախանային.

Անորոշ

Ներկայ	Անցեալ
Rallegrársi, ուրախանալ.	Essersi rallegrato, ուրախացած [ըլլալ.

Անցեալ դերբայ

Ներկայ	Անցեալ
Rallegrantesi, ուրախացող.	Rallegrátosi, tisi[1] / rallegratasi, tesi } ուրախացած.

Դերբայ պարզ ժամանակաց

Rallegrándo*mi* (*ti*, *-si*, *-ci*, *-vi*), ես (դու, նա, մենք, դուք), ուրախանալով.

Դերբայ բաղ. ժամանակաց

Եզ.	Յոգ.		
Esséndo*mi* / esséndo*ti* / esséndo*si*	esséndo*ci* / esséndo*vi* / esséndo*si*	Եզ. rallegrato, a / Յոգ. rallegrati, e	ուրախացած ըլլալով.

1. Բաղադ. ժամանակները կը կազմուին *essere* օժանդ. բայով։ Անդրադարձ բայերուն անցեալ դերբայները միշտ կը համաձայնին անուշն բային հետ, ինչպէս essa si era rallegrata, անիկայ (իգ.) ուրախացած էր...։

Հարցական Ձև.

Mi rallégro (io)? *կ'ուրախանա՞մ*
mi sono (io) rallegrato? *ուրախացա՞ծ եմ.*

Ժխտական Ձև.

(Io) non mi rallegro, *չեմ ուրախանար*
(Io) non mi sono rallegrato, *չեմ ուրախացած.*

Ժխտական-Հարցական Ձև.

Non mi rallegro (io)? *չե՞մ ուրախանար.*

ԲԱՌԱՐԱՆ

Fúsa, *ձուլուած*
chiamársi, *կանչուիլ, կոչուիլ*
divertírsi, *զուարճանալ*
annoiársi, *ձանձրանալ*
fermársi, *կենալ, դադրիլ*
il trónco, *բունը* (*ծառի*)
il fállo, *վրիպակը, սխալը*
il labirínto, *բաւիղը, լաբիւրինթոսը*
tutt'altro, *ընդհակառակն*
alzársi, *ելնել* (*տաքի, վեր*)
cannóne, *թնդանօթ*
smarrírsi, *մոլորիլ* (*ճամբան..*)
Avvezzársi, *սովորիլ, վարժիլ*
separársi, *բաժնուիլ*
pentírsi, *զղջալ*
avvicinársi, *մօտենալ*
espósto, *ի տես կամ դուրսը* [*գրուած*
ahi mè, *ո՜հ, եղո՛ւկ, աւա՜ղ ինձ,* [*բա՛բէ,*
conserváre, *պահել*
aggrappársi, *գրկել* (*կատաղո-* [*րէն*)
esclamò, *գոչեց*
non poter a méno, *չկարենալ ինքզինք բռնել կամ եւ կենալ.*

ՀՐԱՀԱՆԳ 63.

Si è conservata la parola che pronunciò Napoleone in una battaglia: aggrappándosi ad un cannone, esclamò: la palla che m'ucciderà non è ancora fusa. I miei genitori si fermeranno a Roma. A che ora ti alzi adesso? Mi alzo alle cinque.

Mi rallegro che non sei così pigro. Come si chiama quel villaggio? Non lo so. Vi siete divertiti iersera? Tutt'altro, ci siamo annoiati moltissimo. Avvezzátevi ad alzarvi per tempo. Vi siete pentiti del vostro fallo? Ci siamo smarriti nella foresta. Quando tuo padre sentì della tua pessima condotta non potè a meno esclamare: «Ahimè! Le mie più belle speranze sono svanite!». Da qual parte è scappato il tuo cane? È scappato per la porta.

ՀՐԱՀԱՆԳ 64.

Եսասէրը կը բաժնուի մարդիկներէն և կը մոլորի կենաց լաբիւրինթոսին մէջ։ Կը կարծէի որ եկած պիտի ըլլաք, բայց յոյսս պարապն ելաւ։ Ջուրն արևու տակ (al sole) *դնելով աւելի շուտով կը շոգիանայ որչափ չենք կարծեր։ Ծնողքդ պիտի վշտանան լսելով որ փոխանակ դուն գքեզ պատուել տալու, ինչպէս առաջ կ'ընէիր, ուրիշ բան չես մտածեր բայց միայն զուարճանալ* (*գքեզ զուարճացնել*)։ *Անիկայ միշտ լուռ կը կենայ* (tace), *չեմ գիտեր ինչ ունի։ Երէկ ժամը 7ին ելանք* (*անկողնէն*) *և կէս գիշերին պառկեցանք։ Ես վարժուած չեմ ամէն օր ժամը 6ին ելնելու։ Անիկայ ազատած պիտի ըլլար, եթէ ժամանակ ունեցած ըլլար։ Եսասէրները միայն կ'ուրախանան երբ ուրիշները կը կրեն։ Խեղճ տղան գետին մէջ խրդուեցաւ։ Զգուշացէք շողոքորթներէն։ Մուկը* (sorcio) *դռնէն փախաւ։*

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆ

Il fanciullo Balilla

Il 5 dicembre 1746, poco dopo il tramonto, gli Austriaci, padroni di Genova, trascinavano per la città un grosso mortaio da bombe. Per le recenti pioggie essendo sfondata la strada sotto l'enorme peso, restò incagliato il trasporto. I Tedeschi vollero costringere alcuni popolani a porgere loro aiuto. Questi non si prestarono, ed i soldati cominciarono a far uso del bastone.

A tal vista il popolo arse di sdegno, e tutt'intorno si udirono grida di vendetta e fremiti di rabbia. Un fanciullo per nome Balilla, più degli altri animoso, diede di piglio ad un sasso e lo scagliò con quanta forza aveva contro uno dei soldati che ne fu gettato a terra.

Ed ecco a quest'esempio cominciare una grandine di sassi, e tanto furiosa che i Tedeschi, benchè armati fino ai denti, stimarono bene di dare indietro più che di passo. Poi, vergognosi per la fuga, tornarono colle daghe sfoderate, persuasi di intimorire il popolo. Ma furono costretti a ritirarsi pesti e malconci. Il mortaio se ne stette dov'era.

Questo atto di valore del fanciullo Balilla fu il principio d'una grande rivolta, che in pochi giorni costrinse gli Austriaci a sgombrare Genova.

Incagliato, *խրած*
diede di piglio, *առաւ, բռնեց*
stimarono bene, *լաւ համարեցան*
sfoderato, *մերկացած (սուրը պատեանէն)*
scagliare, *նետել (քար, նետ)*
il trasporto, *փոխադրութիւնը*
mortaio da bombe, *ռըմբկէն (սանդ ռումբի)*
rabbia, *կատաղութիւն*
daga, -ghe, (*յոք.*), *դաշոյն.*

Arse di sdegno, *զայրացաւ*
la grándine, *կարկուտը*
dare in dietro, *ետ քաշուիլ, երթալ*
sgombrare, *մեկնիլ, թողուլ երթալ*
furiosa, *կատաղի*
trascinare, *գետնի վրայէն քաշել տանիլ*
fremito, *աղաղակ, գոչիւն*
intimorire, *վախցնել*
rivolta, *փոփոխութիւն, ապըստամբութիւն.*

Հարցումն

Che facevano una sera gli Austriaci in Genova?
Che pretendevano dai popolani?
Che fece Balilla?
Che ne seguì allora?
Dove rimase il mortaio?
Di che fu il principio l'atto di Balilla?

ԵՐԵՍՈՒՆԵՐԵՔԵՐՈՐԴ ԴԱՍ

Անդամ բայեր

Անդամ բայերուն մէջէն լաւագոյն է մասնաւորապէս բաժնել և յինքեանս նկատել զանոնք՝ որ բնաբանական (օգերևութաբանական, աստղաբաշխական, և այլն) ո՛և է երևոյթ մը կ'արտայայտեն, զորս կրնանք կոչել օտար անդամ բայեր, վասն զի զօրութեամբ կ'իմանան Յբդ. զէմքի անուն բայիւն՝ ԱՍՏՈՒԱԾ, ԱՐԱՄԱԶԴ, ԵՐԿԻՆՔ, *կամ անորոշ առարկայ մը։ Եւ են.*

Albéggia, *կը ծագի*
annòtta, *գիշեր կ'ըլլայ*
(si fa notte, *գիշեր կ'ըլլայ*)
(si fa giorno, *կը լուսնայ*)
(si fa sera, *կը մթնէ*)
névica, *կը ձիւնը*
dilúvia, *կ'ողողէ*
piòve, *կ'անձրևէ.*

Grándina, *կը կարկտէ*
tuóna, *կ'որոտայ*
lampéggia, baléna, *կը փայլատակէ*
(fa freddo, *ցուրտ է*)
(fa caldo, *տաք է*)
(fa buon tempo, *օդը լաւ է*)
(fa, tira vento, vènta, *կը փչէ հովը.*)

Բաց ի սոնցմէ կան նաև ուրիշ շարք մը զիմաւոր բայեր և բայական ըսուածներ՝ որոնք կրնան անդամ կերպով գործածուիլ։ Ասոնք երեք տեսակ են.

1. - Accade, avviene, *կը պատահի*
bisogna, occorre, *պէտք է*
conviene, *պատշաճ է.*

Basta, *կը բաւէ*
importa, *պէտք է*
rileva, *կը ցցուի*
sembra, pare, *կ'իրևնայ, կը թուի*
tocca, *կ'իյնայ, կը պատկանի.*

2. – Լեակաև բայով.

È possibile, կարելի է
è vero, ճշմարիտ է
è falso, սուտ է.
È facile, դիւրին է
è difficile դժուար է
è necessario, հարկաւոր է.

3. – Ըսուող ու խօսուող կրաւորական բայերու ձևերը.

Si dice, կ'ըսուի
si crede, կը կարծուի
si racconta, կը պատմուի
si teme, կը վախցուի.
Si dubbia, կը տարակուսուի
fu detto, ըսուեցաւ
è stato detto, ըսուած է
si pensa, կը մտածուի.

Արդ, բոլոր այս անդեմ բայերն ու ըսուածները կը լծորդուին միայն եզ. 3րդ. դէմքի ամէն ժամանակներով ու եղանակներով և առանց ո՛և է անձնական անուն բայի (կամ միայն չէզոք աւելադրութեամբ e', egli, 'gli: Օրինակ.

E' pare, կը թուի – egli è vero, ճշմարիտ է – 'gli è certo, ապահով է, ստոյգ է.

Իտալերէն c'è, ci sono, vi è, vi sono, c'era, c'erano, բացատրութիւնները՝ հայերէն հետևեալ կերպով կը թարգմանուին: Օրինակ.

C'è dell'oro, ոսկի կայ
Ci sono dei quadri, պատկերներ կան
Vi erano dei cani, շուներ կային.

ԲԱՌԱՐԱՆ

Crédo, կարծեմ
dománi, վաղը
stánza, սենեակ
riésce Ella? կը յաջողի՞ս, կը-
onésto, համեստ.
Bisógna, պէտք է
concérto, նուագահանդէս
persuadére, համոզել
disprezzáto, անարգ, անպատիւ, արհամարհուած.

ՀՐԱՀԱՆԳ 65.

Credo che pioverà domani. Sento tuonare. Non nevicherà domani. Ci sono degli uomini che non sono mai contenti. Faceva troppo caldo nella vostra stanza. Non v'erano nè uomini, nè donne, nè fanciulli. Bisognava che finissimo alle quattro. Ti è piaciuto il concerto? Il danaro non ci è bastato. Riesce Ella ad imparare la lingua italiana? Ho bisogno d'un abito. Mi rincresce molto di non trovarla in buona salute.

ՀՐԱՀԱՆԳ 66.

Կ'անձրևէ՞: Ո՛չ, չանձրևեր, կը ձիւնէ: Լաւ է մեկնիլ: Այսօր շատ ցուրտ է, դուրս չեմ ելներ (uscire): Պէտք է գոհ ըլլալ իւր վիճակին վրայ (della sua sorte): Պիտի տհաճիմ եթէ դրամը չբաւէ ձեզ (non vi fosse bastato): Պէտք չէ անոր պատասխանել: Լաւ է աղքատ, համեստ ըլլալ, քան հարուստ և արհամարհուած: Անոր շատ կարևոր էր (gl'importava molto) այսօր հասնելու համար: Կը յաջողի՞ք գերմաներէն սովրիլ: Այո՛, պարոն, (կը-նանք) կը յաջողինք (ci riusciamo):

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆ

Le due Volpi

Due volpi entrarono di notte in un pollaio, strangolarono il gallo, le galline ed i pollastri, e dopo questa strage, saziarono la fame. L'una giovane e bollente, voleva divorar tutto: l'altra vecchia ed avara, voleva serbare qualche cosa anche per l'avvenire.

La vecchia diceva: « Figlia mia, non va bene mangiar tutto in un giorno solo; e poi, quando si è sazi ». La giovane rispondeva. « Voglio mangiar tutto intanto che ci sono

e satollarmi per otto giorni; giacchè, quanto al tornarvi la cosa non sarà così facile, poichè il padrone per vendicare la morte delle sue galline starà più attento che mai. Se domani tornassimo, ci ammazzerebbe certamente ».

Dopo questo discorso, ognuna prende il suo partito e fa a modo suo. La giovane mangia tanto che appena le riesce di andare a morire nella sua tana. La vecchia tenta di tornare il giorno seguente per mangiare gli avanzi, ed è accoppata dal padrone.

Ogni età ha i suoi difetti: i giovani sono focosi ed insaziabili nei loro piaceri, i vecchi sono incorreggibili nella loro avarizia.

La volpe, աղուէսը
la strage, կոտորածը, ջարդը
stare attento, ուշադիր ըլլալ,
padrone, տէր [հսկել
saziarono la fame, կշտացան
strangolare, խեղդել (մէկը)
serbare, պահել
quanto, գալով, իսկ
gli avanzi, մնացորդները
focoso, բուռն, կրակոտ, աշ-
gallo, աքաղաղ [խոյժ
il pollaio, հաւնոցը.

Ammazzare, սպաննել
accoppare, գլուխը կտրել, ըս-
gallina, հաւ [պաննել
pollastro, վառեակ, հաւու ձագ
avara, ագահ
avvenire, ապագայ
vendicare, վրէժ առնել
discorso, խօսակցութիւն
difetto, թերութիւն
i piaceri, հաճոյքները
incorreggibile, անուղղայ
avarizia, ագահութիւն.

Հարցումն

Dove entrarono una notte le volpi?
Che cosa voleva la più giovane, e che cosa la più vecchia?
Che fecero dopo questo discorso?
Come finirono tutte e due?
Quali difetti hanno i giovani?
E quali i vecchi?

ԵՐԵՍՈՒՆԸՉՈՐՍԵՐՈՐԴ ԴԱՍ

Մակբայներ

1· ՄԱԿԲԱՅՆԵՐՆ անփոփոխ մասունք բանիներ են, որ կը ծառայեն՝ մասնաւոր և յատուկ եղանակով՝ բային արտայայտած գործողութիւնը կամ զգացումը կամ ըլլալու պայմանը սահմանելու.

2· ՄԱԿԲԱՅՆԵՐԸ կրնան բայը (և ածականը) սահմանել զանազան եղանակներով և ըստ այնմայ իմաստներուն։ Հետևաբար շատ տեսակի կը բաժնուին ըստ իրենց ունեցած բառագրական իմաստներուն։ Այսպէս կ'ունենանք։

1· Ժամանակական. — Di tempo

Ora, այժմ, արդ, հիմա
ancora, նաև, դեռ, դարձեալ
ormái, } հիմա, այսուհետև
oramái, }
adesso, հիմա, այժմ
testé, հիմա, քիչ մ'առաջ
poi, poscia, յետոյ, ապա
spesso, } սովէպ, յաճախ
sovente, }
già, digià, արդէն, առաջուց
oggi, այսօր
ieri, երէկ
domani, վաղը, վաղիւ
sempre, միշտ, ցմիշտ.

Mái, } երբէք, բնաւ
giammái, }
talvolta, երբեմն
insiéme, միասեղ, ընդ
più, այլ ևս, աւելի
avant'ieri, յեռանդ, երէկ չէ
tardi, ուշ [առջի օր
quando, երբ
posdomani, } վաղը չէ միւս
dopo domani, } օր
presto, շուտ, իսկոյն
dopo, յետոյ, եաքը
allora, այն ժամանակ
mentre, մինչդեռ, երբ.

2. Որակական (Կերպական). — Di qualità (o di Modo)

Bene, աղէկ
male, գէշ
così, այսպէս
invano, պարապ տեղը, ի զուր
come, ինչպէս.

Piano, կամաց, մեղմով
forte, քաջութեամբ, սաստիկ,
presto, շուտ [արագ
insieme, } միասին, միատեղ.
assieme, }

Եւ բոլոր *-mente* և *one* վերջացող մակբայները։ Օրինակ.

Bella*mente*, կամաց կամաց, մեղմով, վայելչապէս
grande*mente*, շատ, սաստիկ, մեծ չքով
dolce*mente*, անուշութեամբ, մեղմով
carp*óne*, չորս ոտքով (քալել)
bocc*óne*, bocc*oni*, երեսի վրայ
ginocchi*oni*, ծնրադիր, ծնգան վրայ
rotol*oni*, գլորտըկելով
tast*one*, *-oni*, խարխափմամբ, վարանմամբ.

3. Տեղական. — Di luogo

Quà, qui, հոս
là, lì, հոն
accanto, քովը, մօտ
presso, vicino, մօտէն, առջև
dentro, ներսը, մէջը
fuori, դուրսը
ove, dove, ուր
ivi, vi, } հոն
quivi, }
quinci, ասկից, յետոյ, ուստի
altrove, ուրիշ տեղ.

Dappertutto, ամէն կողմ, կամ
sopra, վրան [տեղ
(di) dietro, ետևը, (ի թիկունս)
davanti, dinanzi, առջևը, յան-
sotto, տակը [դիման
avanti, յառաջ, յառաջագոյն
(in) dietro, ետևը, յետս
rimpetto, dirimpetto, դիմացը,
su, վերը [դէմ առ դէմ
abbasso, վար
giù, վար, ցած.

4. Քանակական. — Di quantità

Molto, շատ
troppo, չափազանց
abbastanza, բաւական, ըստ բա-
poco, քիչ [լականի
assai, շատ, բաւական
tanto, այնչափ
altrettanto, նոյնչափ
quanto, որչափ.

Più, աւելի
meno, նուազ
almeno, առնուազն, գէթ, գոնէ
circa, շուրջ, գրեթէ, իբր
quasi, գրեթէ, իբր
anche, նաև
soltanto, միայն
affatto, բնաւ, ամենևին.

5. Հաստատական. — Di affermazióne
6. Ժխտական. — Di negazióne
7. Տարակուսական. — Di dúbbio

Sì, այո
già, արդէն, շատոնց, երբեմն,
[հիմա, այժ
volentieri, սիրով, յօժարա-
[կամ, մտադիր
appunto, ճիշտ, անվրէպ
certo, -tamente, ստուգիւ, ի-
[րաւ, անշուշտ
probabilmente, հաւանօրէն,
[-աբար.

Անzi, մանաւանդ թէ ընդհա-
[կառակն
indubbiamente, անտարակոյս
neppure, և ոչ իսկ
nemmeno, և ոչ իսկ
neanche, և ոչ իսկ
ecco, ահա, ահաւասիկ
punto, բնաւ, ամենևին, քիչ մը
forse, թերևս, գուցէ, միթէ,
no, ոչ, չ. [արդեօք

8. Հարցական. — D'interrogazióne
9. Վախճանական. — Di fine

Quando? ե՞րբ (da, fin -) ցե՞րբ
come? ի՞նչպէս
dove? ove? ո՞ւր, ո՞ւր տեղ
donde? ուսկի՞ց, ո՞ր տեղէն
onde? » »

Quanto? ո՞րչափ
davvero? } ճշմարտիւ, յի-
veramente, } բաւի՞
perchè? ինչո՞ւ.

Ածական անուն մը մակբայ ընելու համար, պէտք է եւեր mente, amente *մասնիկն աւելցնել։ Օրինակ.*

Prudente, *խոհեմ*	Prudente*mente*, *խոհեմաբար*
sincéro, *անկեղծ*	sincer*amente*, *անկեղծօրէն*
schietto, *պարզամիտ, անկեղծ.*	schiett*amente*, *պարզամտաբար.*

Այն ածականներն որ e *կը վերջանան, իրենց մակբայական ձեւին մէջ՝ զայն կը կորսնցնեն երբ անմիջապէս* e *գրէն առաջ* l *և* r *նայ տառերը գան. կան նաև զարտուղութիւններ։ Օրինակ.*

Facile, *դիւրին*	— Facil-*mente*, *դիւրաւ*
particolare, *մասնաւոր, յատուկ*	— particolar » *մասնաւորապէս, յատկապէս*
simile, *նման, նոյն.*	— simil » *նմանապէս, նոյնպէս.*

Զարտուղի եւ

Alt*ro*, *ուրիշ, օտար*	— Alt*ri*menti, *ուրիշ կերպով, ապա թէ ոչ*
pa*ri*, *հաւասար*	— pa*ri*mente, -i, *հաւասարապէս*
giovane, *երիտասարդ*	— giovan*ilmente*, *երիտասարդաբար*
primo, *առաջին*	— prima, primamente, *առաջ, նախ, նախ և առաջ.*
a bello studio, *կամաւոր*	

ԲԱՌԱՐԱՆ

Il cómpito, *պարտքը, ընելիք բանը*	Il circo, *կրկէսը, ձիընթացարանը*
cógliere, *ժողվել*	abitáre, *բնակիլ*
la nébbia, *մառախուղը*	il testimónio, *վկան*
recitáre, *պատմել, ըսել բերաբանել*	dileguársi, *ցնդիլ (օդոյ մէջ), անհետանալ.*
copiáre, *օրինակել.*	

ՀՐԱՀԱՆԳ 67.

I due fratelli sono partiti insieme. Non ne avete ancora abbastanza? Datecene degli altri, altrimenti ne avvertiremo il signor maestro. Ve ne darò altrettanto: siete contenti? Me ne avete dato soltanto quindici; sono troppo pochi. Ve ne ho dati quasi venti. Domani reciterete la lezione e posdomani copierete il compito. Finalmente siete arrivato! Non venite mai a trovarci. Sapete che abito (*կը բնակիմ*) tanto lontano; non è possibile ch'io venga così spesso. Vorrei essere altrove in questo momento. Studiate a memoria questa poesia. Il temporale ci colse tutt'ad un tratto. Di quando in quando ricevo una sua lettera. Egli confessa apertamente il suo torto; dice però di non averlo fatto a bello studio. Tutto va per incanto. Non crédo questa nuova. Non gli farà già male. Assai di buóna ragione. Ha cavalli, ma cani no.

ՀՐԱՀԱՆԳ 68.

Երէկ չէ առջի օր ազնիւ գործի մը վկայ եղայ։ Այդ օրիորդը այնչափ խնձոր կը սիրէր որ անկէ չափազանց կերաւ։ Ակնոցներս կորսնցուցած եմ, զանոնք ամէն կողմ փնտռեցի՝ բայց պարապ տեղ։ Այնչափ մարդիկ տեսած եմ որ միշտ իրենք իրենց վրայ կը խօսին (di se stessi)։ *Առաջ ուր էիր։ Առջև (անցիր), սիրելիս, միշտ եւեւ կը կենաս։ Երբ բոլոր աշակերտները դասարան կը մտնէին, իւրաքանչիւրն իրեն դասը (կ'արտասանէր) կ'ըսէր։ Դասատուն յանդիմանեց զանոնք, որոնք չէին ըրած իրենց դասի պարտքը։ Այս կտորը բերանացի սովրեցէք որ յետոյ զայն ինձ ըսէք։ Մառախուղը քիչ քիչ ցնդեցաւ և արեւն երևցաւ յանկարծակի։ Ես կրկէս չեմ երթար. գո՞ւ։ Ես ալ ո՛չ։ Ո՛չ գինի կ'ուզեմ, ո՛չ գարեջուր* (non voglio nè... nè...)։ *Վախնամ որ չգայ* (temo che non venga)։

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆ

Gli occhiali

Un campagnuolo ignorante venne un giorno alla capitale, e, sbrigate in piazza le proprie faccende, entrò in un caffè per riposarvisi alquanto (*քիչ մը, վայրկեան մը*). Mentre stava sorbendo il suo caffè nero, vide un vecchio signore mettersi gli occhiali, prendere un giornale e leggerlo attentamente.

« Ah ha! esclamò allora il campagnuolo, ora comprendo come avviene ch'io non sappia ancor leggere! Ma grazie al Cielo, ho danaro abbastanza per comperarmi un paio d'occhiali ».

E subito, recatosi da un ottico gliene chiese un paio; ma fu invano che l'artéfice gli fece provar lenti di tutti i gradi; poichè quando il suo strano avventore si metteva gli occhiali e tentava di leggere, ogni fatica riusciva inutile.

Finalmente l'ottico perdè la pazienza ed esclamò indispettito: « O voi siete pazzo o non sapete leggere. In tanti anni che vendo degli occhiali non mi sono mai imbattuto in un paio d'occhi come i vostri. No, non sapete leggere ».

« Che non so leggere, rispose il buon uomo, è cosa evidente; se ciò non fosse, perchè mi sarei rivolto a voi? Se sapendo già leggere spendessi dei danari per comperarmi degli occhiali, allora sì che sarei pazzo davvero ».

Gli occhiali, *ակնոցները*
sbrigate, *փութով, անապարա-* [*նօք ընելով*
la capitale, *մայրաքաղաքը*
proprie faccende, *իւր յատուկ* (*գործերը*
esclamò, *գոչեց, բացագանչեց*
sorbire, *խմել, ծծել* (*սուրճ*)
abbastanza, *բաւական*.
L'avventore, *յաճախորդը, ե-* (*կողը*
indispettito, *վշտացած*
imbattersi, *հանդիպիլ*
piazza, *հրապարակ*
giornale, *օրագիր, լրագիր*
grazie al cielo, *փառք Աստու-* [*ծոյ* (*կամ երկնից*)
recatosi, *երթալով*

ottico, *տեսագէտ, ակնոցավա-* [*ճառ*
pazzo, *խենթ, յիմար*
lente, *ոսպ, ոսպնաձև* (*ապակի*)
rivolgersi a, *դիմել* (*մէկու մը*).
l'artefice, *արուեստաւորը*
è cosa evidente, *յայտնի բան է*
spendere, *ծախսել*
pazienza, *համբերութիւն*.

Հարցումն

Dove entrò un giórno un campagnuolo?
Che vide colà?
Che fece allora?
Che avvenne nella bottega dell'ottico?
Che disse l'ottico, perdendo la pazienza?
E qual fu la risposta del campagnuolo?

ԵՐԵՍՈՒՆԸՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ԴԱՍ

Մակբայներու Բաղդատական աստիճանները

Մակբայներն եթէ որակական ածականներէ իսկ ածանցուած կամ կազմուած ըլլան՝ կրնան նաև բաղդատական ու գերադրական աստիճան մ'ունենալ։ Օրինակ.

Piano, *մեղմով, կամաց, կամացուկ*
più piano, *աւելի կամաց, մեղմագոյն*
assai piano, } *ամենակամաց*.
pian*issimo*, }

Forte, *սաստիկ, արագ, քաջութեամբ*
più forte, *աւելի սաստիկ, սաստկագոյն*
fort*issimo*, } *ամենասաստիկ*.
molto forte, }

Spésso, *յաճախ, ստէպ*
più spesso, *աւելի յաճախ, յաճախագոյն*
molto spesso, } *ամենայաճախ*.
spess*issimo*, }

Bene, male, molto և poco մակբայները բոլորովին զարտուղի են։ Օրինակ.

Bene, բարի
meglio, բարեգոյն
ottimamente, ամենաբարի.

Male, չար
peggio, չարագոյն
pessimamente, ամենաչար.

Molto, շատ
più, աւելի
moltissimo, ամենաշատ.

Poco, քիչ
meno, նուազ
pochissimo, ամենաքիչ.

Դարձեալ կան քանի մը մակբայաձև զուրցուածներ, որոնք կրնան բաղդատական աստիճաններ առնուլ։ Օրինակ.

Per tempo, կանուխ
più per tempo, աւելի կանուխ
per temp*issimo*, ամենականուխ.

Բացարձակ գերադրական գաղափար մը՝ ստէպ կը բացատրուի կրկնուելամբ ևս։ Օրինակ.

Lo faccio *subito subito*, հիմա, կամ անմիջապէս կ'ընեմ զայն
Egli veniva *adagio adagio*, շատ կամաց կու գար նա
Camminate *piano piano*, ամենակամաց քալեցէք.

Կան քանի մը մակբայներ ալ որոնք գոյական և ած. անուանց պէս երբեմն նուազական և աւելի քիչ անգամ առաւելական ձև կ'առնուն։ Օրինակ.

Adagio, կամաց
bene, բարի.

Adagino, կամացուկ
benino, ըստ կարի լաւ
benone, ամենալաւ կամ բարւոք.

Իտալերէնի մէջ ածականներն ալ շատ անգամ մակբայի տեղ կը ծառայեն։

Օրինակ

Parlar chiaro, պարզ, որոշ խօսիլ
andar presto, շուտ երթալ
costare caro, սուղ արժել
pagare caro, սուղ տալ (վճարել)
cantar falso, սխալ կամ ձախ երգել
scrivere dritto, չիտակ կամ գծի վրայ գրել
tenersi dritto, չիտակ կենալ.

Andar zoppo, կաղ երթալ, կաղալ
andar ramingo, միայնակ թափառիլ
vivere tranquillo, հանգիստ ապրիլ
volar basso, ցածէն թռչիլ
trovare buono, լաւագոյն գտնել
andare piano, կամաց երթալ
tornare *bel bello*, կամաց կամաց վերադառնալ.

Կան նաև շատ մը մակբայաձև զուրցուածներ, որոնց ամենակարևորներն են։ Օրինակ.

Fuor di misura, կարգէ կամ չափէ դուրս, չափէն անդին
a buon mercato, (a buon prezzo), աժան, դիւրագին
da capo, ծայրէն, սկիզբէն (սկսիլ...)
da capo all'ingiù, գլխէն մինչև ոտքը, վերէն մինչև վար
da un capo all'altro, մէկ ծայրէն միւս ծայրը
capo per capo, մաս առ մաս (իւրաքանչիւրին), ըստ գլուխ
punto ed a capo, վերջակէտ և նոր տող (անցնիլ կամ սկսիլ [գրութեան մը)
da senno, ստուգիւ
a dirittura, ուղղութեամբ, անվրէպ, իսկոյն
a ufo (dare, mangiare, և այլն) ուրիշին ծախքով (ուտել...)
in iscritto, գրով, գրութեամբ
a voce, a bocca, բերանացի, կենդանի ձայնով, յայտնապէս
per solito, սովորաբար, ընդհանրապէս
da burla, կատակով, կատակի համար

per incanto, *աքանչելապէս, դիւրութեամբ*
tutt'ad un tratto, *յանկարծ*
a vicenda, *փոխադարձաբար*
a bello studio, *կամաւ, դիտմամբ*
ogni tanto, *երբեմն երբեմն, ատեն ատեն*
di quando in quando, » » » *ժամանակ ժամանակ*
a malincuore, *ակամայ.*

ԲԱՌԱՐԱՆ

La sostanza, *ստացուածքը*
il mérito, *արդիւնքը, արժանիքը*
il condiscépolo, *ընկերը, ընկերակցը*
sórdo, *խուլ*
fermarsi, soffermarsi, *կենալ [հանգչիլ (տեղ մը)*
la riva, *ծովեզերքը.*
Speditaménte, *արագ, շուտով*
per carità, *ի շնորհս, գթութեան [համար*
préso, *առած*
stáre (di salute), *ըլլալ (առողջ [կամ հիւանդ)*
stáre attento, *ուշադիր ըլլալ*
melodía, *մեղեդի, երգ*
l'abitúdine, *վարժութիւնը, սովորութիւնը.*

ՀՐԱՀԱՆԳ 69.

Non andate così presto, Signore, non vi posso seguíre. Suonate un'altra volta da capo questa melodia. Gli scolari leggevano adagio adagio ed il maestro disse loro ripetutamente di leggere più forte. Parli piano, per carità, non sono sordo. Adesso che avete preso l'abitudine di scrivere chiaro, leggete i vostri cómpiti presto, mentre prima li leggevate adagissimo. Questo si capisce facilissimamente. Egli camminava cheto cheto lungo la riva del mare; spesso si soffermava a guardare la nave che si allontanava rapidissimamente. Avete perduto qualche cosa? Sì, mio caro, molto probabilmente abbiamo perduto quasi tutta la nostra sostanza. Dio è infinitamente buono. Di tutti i nostri condiscepoli è certo Guglielmo quello che legge più speditamente l'italiano.

ՀՐԱՀԱՆԳ 70.

Համեստութեամբ խօսէ արդիւնքիդ վրայ։ Հիմա Գաղղիոյ մէջ կը գտնուիմ, քիչ ատենէն Յանգղիա պիտի ըլլամ։ Կարոլոս աւելի խստիւ պատժուեցաւ քան Ռուբէն։ Ի՞նչպէս ես, պարո՛ն։ Հիմա շատ լաւ եմ։ Դու դասդ աւելի գէշ ըսիր քան միւս ընկերներդ։ Ամենահանդարտ ըսէ, եթէ կ'ուզես որ հասկնամ ըսածդ։ Ըսէ անոր որ շուտով գայ։ Պէտք էիք կանուխ ելնել (անկողնէն)։ Ձախ երգեցիր, ուշադրութիւն դիր։ Երէկ աւելի ադէկ երգեցիք քան այսօր։ Ձեր իտալերէնի վարժապետը յաճախ քովս կու գայ։ Ինձ ըսաւ որ դուք շատ դիւրութեամբ կը սովրիք այս լեզուն։ Կը վախնար որ գինքը կը խաբես (l'ingannassi)։ Ընդհանրապէս այդ գնով կը ծախենք։ Շիտակ կեցէք (tenetevi) տղա՛ք։ Բոլոր կենաց մէջ աշխատեցաւ (ha lavorato tutta la vita) և հիմա հանգիստ կ'ապրի (vive) իւր աշխատանաց պտուղովը (del frutto del suo lavoro)։

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆ

L'incendio[1]

Èrasi una notte ad una casa di póveri abitanti appréso violentissimo fuóco. Da una stanza a pián terreno ov'era stato mal spento e mal ricoperto, cominciò questo ad appigliarsi ad alcune vicine légna, quindi all'áride masserízie che éran d'intorno, e giunto all'uscio e abbruciátolo, si propagò alla scala, ch'era di legno anch'essa, e per questa salendo portò la vampa su fino al tétto.

Gli abitatori, ch'erano tutti nel primo sónno, destati dal fuoco e dal crépito delle fiamme, córsero per salvarsi alla scala, e trovándola incendiata, incominciárono da ogni parte

---

1. Մանրավեպք՝ Փրանկիսկոս Սոավէի, (Novelle morali) ծնեալ 1734, † 1806.

a méttere altissime strida. Atterriti i vicini dallo schiamazzo si álzano, e accorrendo si véggono innanzi la scéna più spaventévole che fósse mai veduta: il pián terreno già tutto a fuóco, che communicato si era alle contígue stanze e per le soffitte già propagávasi ai piani superiori; il tetto sormontato da altissima fiamma, destata dal fuoco che ascéso éravi per la scala, e le finestre tutte ripiene di gente che chiusa tra due fuóchi e priva dell'único scampo che la scala avrebbe potuto somministrare, gridava disperatamente, chiedendo aiuto.

Non fúrono lenti a recare subitamente chi d'una, chi d'altra parte scale a mano, che applicate alle finestre diédero campo a quegl'infelici d'uscirne e di salvarsi. Alcuni de' più coraggiosi pur si calárono per le funi; quéi che si trovávan alle finestre più basse, per ésse d'un salto balzarono a terra; tutti infine, chi per un modo o chi per un altro, avventuratamente campárono.

Appreso fuoco, կրակ առած
appigliarsi, բռնկիլ
masserizie, կահ կարասիք
abbrucciatolo, զայն այրելով
scampo, ազատելու միջոց
gli abitatori destati, բնակիչներն արթննալով
crepito, ճարճատիւն
atterriti, զարհուրած, վախցած
schiamazzo, աղաղակ, գոչիւն
il pianterreno, գետնայարկը, ստորին յարկը
soffitte, ձեղուններ.
Destata, արթնցած
somministrare, հայթայթել
non furono lenti, չդանդաղեցան
vampa, բոց
chi d'una, chi d'altra, ոմանք մէկ, այլք միւս (կողմէն)
scale a mano, շարժական սանդուխներ
si calarono, սահելով վար իջան
balzarono, ցատքեցին (վար)
avventuratamente, բարեբախտութեամբ
camparono, ազատեցան
a mettere altissime strida, բարձրաձայն աղաղակներ արձակել.

Հարցումն

Dove scoppiò una notte il fuoco?
In che piano?
Che cosa fécero gli abitanti?
Si salvárono essi?
Che fecero allora?
Fúrono intési?
Che aspetto si offerse ai vicini?
A quali mezzi ricórsero per salvarli?
E furono salvati?
E che fecero quelli che si trovavano alle finestre più basse?
Fuggírono tutti quanti?

ԵՐԵՍՈՒՆԸՎԵՑԵՐՈՐԴ ԴԱՍ

Նախադրութիւնք

Եւ իրենց խնդրառութիւնը

Իտալերէնի մէջ նախադրութիւններն երկու տեսակ են, պարզ և խառն։ Պարզերը կը գրուին՝ պարզապես գոյականին առաջ։ Օրինակ. *Senza* mio padre, առանց հօրս։ Իսկ խառնները՝ մակբայ են՝ իրը նախադրութիւն գործածուած, և ընդհանրապէս իրենցմէ վերջ di, a կամ da նախադրութիւններէն մին ունին։

— Սակայն այս կանոնն ալ բացարձակ չէ, և երկու պարագաներու մէջ ալ di, a կամ da նախադրութիւններն առնելու կամ զանց ընելու ընդունակ նախադասութիւններ կան։

Այսպէս, senza պարզ նախադրութեամբ՝ հաւասա-

բապէս կարելի է ըսել, senza mio padre, և senza di mio padre, առանց հօրս։

Եւ, presso իսան կամ մակբայաձև նախադրութեամբ կարելի է ըսել, presso *alla* chiesa, և presso *la* chiesa, եկեղեցւոյ մօտ կամ քով։

Ոմանք նոյն իսկ երկուքը կամ երեքն ալ կ'առնուն՝ ըստ արտայայտելիք իմաստին, ինչպէս պիտի տեսնենք այբուբենական ցանկին մէջ։

Ընդհանրապէս պարզ նախադրութիւնք

Avanti, յառաջ
contro, հակառակ, դէմ
dopo, յետոյ, ետքը
durante, ժամանակ (տևողութեան)
eccetto, ի բաց առեալ
fra, մէջտեղ, ընդ մէջ
lungo, երկայնութեամբ
malgrado, հակառակ
mediante, միջոցով, ձեռքով
Oltre, բաց ի, ի բաց առեալ
salvo, tranne, fuorchè, — ի բաց առեալ, թող, բաց ի
secondo, ըստ, համեմատ
senza, առանց
sopra, վրայ, վեր (sovra)
sotto, ընդ, տակը
su, վեր, վրան
tra, ընդ մէջ, մէջ տեղ
verso, դէպ ի, ուղղութեամբ.

Բաց ի բուն նախադրութիւններէն, կան բազմաթիւ նախադրական ասացուածներ (locuzioni prepositive) ալ՝ մակբայներու, ածականներու կամ դերբայներու միջոցով կազմուած, որոնց այբուբենական ցանկը կը դնենք հոս՝ իրենց առած նախադրութիւններով հանդերձ.

A, ad — նխ. մէջ, քով, հետ, դէմ, համար, դէպ, ի. յ. ց, առ։
accanto *a*, (allato) *a*, — քով, մօտ. — Accanto *al* muro, պատին քով։
(anzi), առաջ, նախ (քիչ անգամ նախադր.), anzi la festa, տօնին առաջ՝ Ընդհանրապէս կը գործածուի avanti, innanzi և dinanzi (տես այս բառերը։

appresso, տես presso։
avanti, առաջ և առջեր։ Կը գտնուի *di* և *a* ի հետ։ Օրինակ. avanti *di* me, իմ առջեւս. տան առջեւ։
Circa, վրայ, նկատմամբ, յապ, իբր, գրեթէ. circa la faccenda, գործին նկատմամբ։ Այս նախադր. կ'առնու նաև *a*. circa *alla* condotta, բարի վարուց վրայ կամ նկատմամբ։
contro (contra) հակառակ, դէմ. contro la verità, հակառակ ճշմարտութեան։ Իական դերանուններէն առաջ կ'աւելցուի նաև *di*. contro *di* me, ինծի դէմ կամ հակառակ. — մերթ ևս *a*. contro *al* destino, բաղդին հակառակ։
Da, (բացառ.) ի վեր, իբր, գրեթէ, քով։
dattôrno, շուրջ. — կ'առնու *di* և *a*. dattorno *al* (dal) mio paese, իմ գիւղիս շուրջը։
davanti, առջեւ. — առանց նախադր. կամ *di*, *a* և *da* ով. davanti *il*, *del*, *al*, *dal* (հազուադէպ) giudice, դատաւորին առջեւ։
dèntro, մէջ, ի. — առանց նախադր. կամ *di* և *a* ով. dentro *di* me, իմ մէջս կամ ներսս. dentro *al* (il) mio cuore, սրտիս մէջ։
di, (սեռ. հոլով), վրայօք, համար, հետ (թրգմ. մէջ –ի, –է, –ով.). (Տես Դաս Լ.).
diètro, ետեւ. — ընդհանրապէս *a* ով. dietro *alla* casa, տան ետեւ. քիչ անգամ առանց նախադր. կամ *di* ով (էական դեր. հետ). dietro la porta, դրան ետեւ. dietro *di* me, իմ ետեւս։
dinanzi, առջեւ. — ընդդ. *a* ով. dinanzi *al* re, թագաւորին առջեւ. մերթ առանց նախադր.։ Այս բառը կը նշանակէ նաև առաջ. dinanzi a me non fur cose create (Dante), իմ առջեւ բնաւ բան մը չստեղծուեցաւ։ — Կ'արտայայտէ նաև նախապատուութիւն. lo amò dinanzi agli altri suoi figli, նա զայն իր միւս որդիներուն առջեւ սիրեց։
dópo, յետ, ետքը. — ընդհրպս. առանց նախադր. dopo *il* re, թագաւորեն ետքը. — նաև *di* ով (էական դեր. առաջ). dopo *di* voi, ձեզմէ վերջ։
Èntro, մէջ, – վերջ – են... — ընդհրպս. *a* ով. entro (*a*) due mesi, երկու ամիսեն. երկու ամիս վերջ։
Fino, (նաև sino և միացած in, infino, insíno. per ով, persino, նոյն իսկ), կը նշանակէ մինչեւ, և ընդհրպս. կ'ուզէ *a*. fino *alla* città, մինչեւ քաղաք։ *Da* ով կը նշանակէ ի վեր. fin *da* quél tempo, այն ժամանակեն ի վեր։ Իբրև մակբայ (ընդհրպս. persino), նոյն իսկ կամ մինչեւ իսկ ի բնաստ ունի. l'ò *fino* accolto in casa mia, զինք մինչեւ իսկ իմ տունս ընդունեցայ։ (Fino առանց նախադր. չատ հազուադէպ է)։
fra, մէջ տեղ, ընդ մէջ, մէջ. — ընդհրպս. առանց նախադր. fra *la* casa ed il giardino, ընդ մէջ տան եւ պարտիզին. *di* ով՝ էական դերան. առաջ. dissero fra *di* lóro, իրարու մէջ ըսին, *tra* ուրիշ ձև մ'է *fra* ին։
fuòri, դուրս. — *di* ով. fuòri *dell'*uso, սովորութենեն կամ գործածութենեն դուրս (հլաց). — Fuòri! բացագանչութիւն՝ որ թատրոնին մէջ կ'ըսուի՝ երգիչ մը կամ դերասան մը կանչելու համար։
Giusta (լաւագոյն է. secondo), ըստ, պես. — միշտ առանց նախադր. giusta *il* decreto, ըստ վճռին կամ հրովարտակին։

In, վրայ, մէջ, դէմ։ — Յաճախ կը միանայ su ի հետ վրայ, դէմ նշանակութեանց մէջ. in *sulla* tavola, սեղանին վրայ, in *sulla* sera, իրիկուան դէմ։

incóntro (incontra), դէմ, հակառակ, հանդէպ, յանդիման։ — Ընդհրպս. *a* ով. incontro *al* suo volere, իր կամքին դէմ։ — Incontro (= a) կը նշանակէ դիմաւորուիլ. andrò incontro a lui, իրեն պիտի դիմաւորեմ։

infra, (տե՛ս fra)։

innanzi, առաջ, նախ. ընդհրպս. առանց նախադր. և քիչ անգամ *a* ով. innanzi quél tempo, այն ժամանակին առաջ։ Բոլոր միւս նշանակութեանց մէջ *a* կ'առնու. l'amo innanzi *ad* ogni altro, միւսներին աւելի կը սիրեմ զինք։

intra, (տե՛ս tra)։

Lungo, երկայնուշրջանաբ... — միշտ առանց նախադր. lungo la spiaggia, ծովափին երկայնուշրջանաբը։

Oltre, աւելի, բաց ի, զատ, վեր... — ընդհնրպս. *a* ով կամ առանց նախադրութեան. oltre *a* due mesi, երկու ամիսին աւելի. oltre le sue forze, իր ուժերին վեր։ Քիչ անգամ *di* ով. oltre *di* ciò, ասկից զատ։ — Oltre a ciò կը գրուի երբեմն (oltracciò)։

Per, համար, – ով. — միշտ առանց նախադր.։

prèsso, քով. մօտ. — առանց նախադր. presso la chiesa, եկեղեցւոյն քով. յաճախ *a* ով. presso *alla* città, քաղաքին քով. նաև *di* ով. presso *di* me, իմ քովս։ — Գրեթէ իմաստին մէջ *a* ով. presso *a* 12 mila, գրեթէ տասներկու հազար։ — Խուսափանութիւն է՝ a un di presso, շուրջ, գրեթէ։

Secóndo, ըստ, համեմատ. — միշտ առանց նախադր. secondo la stagione, ըստ եղանակին։

sènza, առանց, բաց ի. — ընդհնրպս. առանց նախադր. senza danaro, առանց դրամի։ Նաև *di* ով յարաբ. դեր. մը հետ. senza *di* te, առանց քեզի։

sópra (sovra), վրայ, վրան, վեր. — առանց նախադր. – քիչ անգամ *di* ով. շատ քիչ անգամ *a* ով. scagliarsi sopra *il* nemico, բազմամարդոյն վրայ նետուիլ. — sopra *del* tetto, տանիքին վրան. sopra *al* monte, լերան վրան։

sótto, ընդ, տակը, վար. — ընդհրպս. առանց նախ. sotto *la* tavola, սեղանին տակը։ Հազուադէպ *a* ով. Էական դեր. հետ կ'առնէ նաև *di*. guardate sotto *di* voi, ձեր տակը նայեցէք։

su (քիչ անգամ sur), վրայ. — ընդհրպս. առանց նախ. sulla tavola, սեղանին վրայ. նաև *di* ով Էակ. դեր. հետ. lo prendo su *di* me, ես յանձն կ'առնուում, կամ իմ վրաս կ'առնուում։

Tra, (տե՛ս fra)։

Verso, դէպ ի. — առանց նախ. – նաև *di* Էակ. դեր. հետ. verso *di* me, դէպ ի ինծի.

ԲԱՌԱՐԱՆ

Il campaníle, զանգակատունը
lo scóglio, ժայռը
sórgere, ծագիլ, վեր բարձրանալ
l'isola, կղզին.
Paése nativo, ծննդավայր
però, սակայն
del tútto, բոլորովին
fuóri, դուրս.

ՀՐԱՀԱՆԳ 71.

Dove abita il signor Vincenzo? In via Reale, in faccia alla posta. Vedete quel campanile al di là del lago? L'ho visto prima di voi; è il mio paese nativo. Non potremo andarvi a casa dal cattivo tempo. Se potéssi almeno andare fino all'altra riva, sarei contento. Non ho mai saputo che in mezzo a questo fiume ci fosse un'isola. Attorno all'isola si vedono moltissimi scogli. State lontano dagli scogli! Che cosa c'è dirimpetto all'isola? C'è un altra isola, e accanto a quella un'altra ancora. A forza di dire che avete ragione siete riuscito a persuadere tutti i vostri, tranne me però. Ad onta di tutto ciò dovete convenire che non ho torto neanche io. Erano circa le due quando andammo fuori di casa.

ՀՐԱՀԱՆԳ 72.

Եկեղեցւոյն քով կը բարձրանայ չքեղ (magnifico) զանգակատունը՝ որուն վրայ այնչափ զմայլած ենք։ Ինչ որ այն մարդուն համար ըսիր՝ բոլորովին ճիշդ չէ։ Ձեր կարծեաց համեմատ, պէտք եմ միշտ զանիկայ ինձմէ հեռու բռնել։ Ձիներուորները վայրկեան մը պարսպին ետև պահուըտեցան (si nascosero) և յետոյ յարձակեցան (si gettarono) յանկարծակի թշնամւոյն վրայ (addosso)։ Հրապարակին մէջտեղ, մուրացիկ մը զիս կեցուց և խնդրեց որ քսան սկուտը (ստակ) փոխելով՝ մէկ ֆր. տամ իրեն։ Հետս եկուր մինչև նամակատուն, խնդրեմ։ Ճաշէն առաջ չեմ կրնար քու հետդ գալ (accompagnarvi)։

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆ

Շար.

L'incendio

Soli rimanévano due fanciulli che in una piccola stanza trovávansi al più alto piano. Il loro padre, assente allora col padrone a cui serviva, li avéa per loro disavventura lasciati soli. Non potendo éssi per alcún modo aiutarsi, col pianto e colle strida chiedévano soccórso; ma, benchè ognuno de' circostanti sentisse per compassione stapparsi il cuore, nessún sapeva come salvarli. Altra uscita non aveva la cámera dov'essi érano, che sopra una lóggia di legno che tutta già era préda del fuoco: nè alla camera per altra via si potéa penetrare, se non entrando per la finestra d'una stanza vicina che ad essa comunicava. Ma oltre che questa era altissima, già le fiamme vi si érano introdotte e manifesto sembrava il perícolo di pérdere se stesso a chi avesse voluto per questa via cercár la loro salvezza.

Sopravvénne in questo punto Monsignor Apchon, e al vedere in sì terríbil perícolo i due míseri fanciullini, si sentì tutta commuóver l'ánima di pietà insieme e d'orrore. Non gli parendo dall'altro canto così evidente il perícolo di chi affrettato si fosse a liberarli, incominciò a proporre ad alta voce, per animare qualcuno all'impresa, il premio di cento luigi d'oro. Non vedendo nessuno muoversi a tal offerta, dubitando non si credesse proporzionata al rischio la ricompensa, ne promise tosto duecento. Ma questo pure non valse, perchè troppo ognuno s'avea cara la vita, nè a qualunque costo sapea indursi con tanto perícolo ad avventurárla.

Scorgendo inutile ogni promessa, il piissimo e valorosissimo prelato esclamò: A Dio però non piaccia che noi stiamo quì tutti oziosi a mirare quelle due vittime sventurate perír colà tra le fiamme. Ciò che altrui non osa, saprò osarlo io

stesso. E fatte presto con corde unír due scale, perchè una sola fin colà giúngere non poteva, le applicò alla finèstra della stanza ch'era contígua (*մօտ*), e su ascéso animosamente, per essa in mezzo alle fiamme corse al luogo dov'essi érano; e un di loro recàndosi sulle spalle, e l'altro in bráccio, giù per la scala medesima, fra lo stupore a le acclamazioni del pópolo attonito e intenerito, tutt'e due se li portò a salvamento.

Disavventura, *դժբաղդութիւն*
soccorso, *օգնութիւն*
strapparsi, *բառակաւ իմաստով կը ևշ. կորզել. – բայց հոս, արիւն կաթել կամ խշխշալ (սիրտը)*
loggia, *պատշգամ*
cercar la salvezza, *ազատութիւնը փնտռել*
sopravvenne, *վրայ հասաւ*
al veder, *տեսնելով*
pericolo, *վտանգ*
dall'altro canto, *միւս կողմանէ*
affrettava, *կ'աճապարէր*
animare all'impresa, *քաջալերել կամ ոգևորել՝ ձեռնարկելու համար.*
Offerta, *ընծայ, նուէր*
non valse, *բանի չեկաւ, չզօրեց*
non si credesse, *չկարծուի*
s'avea cara, *սիրելի էր անձին*
indursi, *համոզուիլ*
stiamo a mirare, *կեցած նայինք*
a chi, *ով որ*
e fatte, *և ընելով*
applicò, *յարմարցուց, կախեց*
e su asceso, *և վեր ելնելով*
animosamente, *քաջասրտութեամբ*
in mezzo alle fiamme, *բոցերու մէջ*
recarsi, *բերել, տանիլ*
se li portò a salvamento, *զանոնք ազատեց.*

Հարցումն

Non era rimasto nessuno in casa?
Perchè érano rimasti soli?
Che fécero quei poverini?
Fúrono soccorsi?
Perchè era impossíbile d'entrare nella loro stanza?
E non si poteva giúngere alla camera per altra via?

Chi sopravvenne in questo punto?
Trovò egli i mezzi per salvare i due fanciulli?
Chi fu che si animasse all'impresa pericolosa per questo
Che disse allora il prelato? [prémio?
Ed entrò infatti nella casa incendiata?
Riuscì nella nóbile sua impresa?
Vedendo cio, che sentimenti manifestárono i pusillanimi
(վատասիրտները, երկչոտները)?

ԵՐԵՍՈՒՆԸԵՕԹՆԵՐՈՐԴ ԴԱՍ

Շաղկապներ. (Congiunzioni)

Շաղկապներն անփոփոխ բառեր են և կը ծառայեն պարբերութեան մ'անդամները կամ նոյն իսկ երկու բառեր իրարու հետ կապելու կամ իրարմէ բաժնելու համար։ Ըստ այսմ, առաջինները կը միացնեն, իսկ երկրորդները ընդդիմուրեան կ'ենթարկեն։

1. Միացնող շաղկապներ[1]

*Se, թէ որ, եթէ
che, որ, թէ, թէպէտև, վասն զի
e, և
e... e, թէ... թէ
come, siccome, թէև, ինչպէս, [ինչպէս թէ
finchè, մինչև, ի, ց
Dopo che, որ յետ...
appena, (a pena), հազիւ, դեռ նոր
*supposto che, ենթադրելով որ
anche, նաև
allorchè, այն ատեն որ, երբ
sicchè, այնպէս որ

1. Աստղանիշ (*) շաղկապները կը գործածուին Ստորադասական եղ. հետ, միայն թէ բային արտայայտած գործողութիւնը ներկայացուած չըլլայ յատուկ պարագայով մը, իբրև եղած գործ մը՝ որ տարակոյս չվերցներ։

*acciocchè, *affinchè, որպէս զի
perocchè, perciocchè, վասն զի, որովհետև, քանի
imperciocchè, որովհետև, ինչ-
*prima che, յառաջ քան [պէս
*(quand'anchè), երբ նոյն իսկ, [նոյն իսկ երբ
*benchè, թէ և, թէպէտև
se anchè, եթէ նաև, եթէ... ալ
(di maniera che), di modo che, այնպէս որ
dunque, ուստի, արդ.
se non chè, բայց եթէ, եթէ ոչ
tosto che, subito che, հազիւ թէ, իսկոյն երբ
perchè, poichè, giacchè, (posciacchè), վասն զի, որովհետև
però, սակայն, բայց
quindi, ասոր համար, ուստի
dacchè, վասն զի, յորմէհետէ
mentrechè, մինչդեռ, քանի որ
anzichè, յառաջ քան, մանա- [ւանդ, աւելի.

2. Բաժնող շաղկապներ

o, կամ
ovvéro, ossia, oppure, կամ, և կամ
o... o, կամ... կամ
*purchè, եթէ, միայն թէ
*benchè, *(abbenchè), *sebbéne, *(ancorchè), *quantunque, թէպէտ և, թէ և, նոյն իսկ երբ
ora... ora, երբեմն... երբեմն
nè... nè, ոչ... ոչ
cioè, այսինքն է
(anzipure), նոյն իսկ, այլ նաև.
Neppure, nemmeno, և ոչ իսկ, ոչ իսկ
*senza che, առանց... դեռ չ.
(laddóve), մինչդեռ, միայն թէ
ma, բայց
peráltro, բայց, սակայն, ուրիշ- [կողմանէ
(eziandio), ma anche, բայց նաև, նաև
*non ostante che, թէ և
*per quanto che, որչափ որ, [որչափ ալ որ
perciò, ասոր համար
nulla di meno, niente di meno, բայց, այնուհանդերձ
altresì, բաց ասոր, դարձեալ, նմանապէս.

Դիտողութիւն

1. Che սովորաբար կը գործածուի ստորադասական հետ, երբ կ'ուզենք գործի մը անորոշ վիճակը բացատրել։ Օրինակ.

Dicono *che* la guerra *sia* dichiarata, կ'ըսեն թէ պատերազմը հրատարակուած ըլլայ.

Իսկ գործի մը որոշ վիճակը կը բացատրուի այսպէս.

So che la guerra *è* dichiarata, գիտեմ որ պատերազմը հրատարակուած է.

ա. Che շատ անգամ զանց կ'ըլլուի։ Օրինակ.

Dubitai fosse effetto d'un nóbile perturbamento, կարծեցի (որ) ազնիւ յուզմունքի մը արդիւնքն է.

բ. Շաղկապները շատ անգամ իտալերէնի մէջ che ով բաղադրուած են, բայց բանաստեղծութեանց մէջ che առանձինն կը գործածուի։ Օրինակ.

Chè (փոխանակ perchè) non rispondete? ինչո՞ւ չէք պատասխաներ.

Ch'il (փոխանակ poichè il) ciél gli diè favór, քանի որ երկինքն իրեն օգնեց.

գ. Che անցեալի մը հետ միացած՝ որ թուով և սեռով կը համաձայնի իւր խնդրոյն հետ՝ յայտնի ըլլայ կամ լռելեայն, ստէպ կը դրուի ժամանակ կամ կերպ բացատրող շաղկապի մը տեղ. ինչպէս tosto che, súbito che... և այս պարագային մէջ բայն ալ դիմաւոր եղանակով մը կը դրուի։

Օրինակ

Detta che ebbe la parola, հազիւ թէ այն խօսքն ըսաւ.

Trovata che noi l'avremo (Boccaccio), իսկոյն երբ մենք գանիկայ գտնենք (այսինքն է, քարը).

2. Cóme, siccóme, (ինչպէս), հին հեղինակաց քով երբեմն կը նշանակէ նաև որ, թէ և, թեպետ և։ Օրինակ.

Scrivendo alla donna *come* tornato era, (Boc.) գրելով իւր կնոջ թէ դարձած էր.

Ella médica non era, *come che* médico fosse il marito, (Boc.) թէև իւր էրիկը բժիշկ էր, բայց ինք բժշկութենէ բնաւ չէր հասկնար.

3. Se, երբ, երկու ժխտականներու հետ կը նշանակէ միայն կամ բայց երբ. իսկ se non che կը նշանակէ մէ՛ղք որ։ Օրինակ.

Non vidi *se non* fiamme, չտեսայ բայց եթէ բոց, կամ միայն բոց տեսայ.

Luci beate e liete, *se non che* 'l veder voi stesso v'è tolto (Petr.), երջանի՛կ և զուարթ լոյսեր, մե՛ղք որ շնորհուած չէ ձեզ զձեզ տեսնել.

4. Quando երբ, կը նշանակէ, բայց երբ կը կրկնուի quando... quando կը նշանակէ, մերթ... մերթ, երբեմն... երբեմն։ Օրինակ.

Quando (ora) con trombe e quando (ora) con campane, երբեմն փողերով և երբեմն զանգակներով.

Բայց, աւելի սովորական է, ora con trombe ed ora campane.

5. Pure, կը նշանակէ ուրեմն, արդ, և սակայն, իսկ, և խօսքի մէջ ընդհանրապէս միշտ զարդի համար կը գործածուի։ Օրինակ.

Andate *pure*, գացէք (ուրեմն)
E *pur* tróppo véro, չափազանց իսկ ճշմարիտ է
E*ppure* (e pure) si muóve, և սակայն կը շարժի (երկիրը).

Շաղկապներն երկու մեծ խումբի կընան բաժնուիլ.

1. – ՀԱՄԱԿԱՐԳԱԿԱՆ շաղ. (Coordinativi).
2. – ՍՏՈՐԱԿԱՐԳԱԿԱՆ » (Subordinativi).

1. ՀԱՄԱԿԱՐԳԱԿԱՆ շաղկապները խնամարկութեան պաշտօն չունին նախադասութեան կարգերուն մէջ։
— Զանազան տեսակ են.

ա. Միացնող. բ. Բաժնող. գ. Ներհակական. դ. Մակաբերական (կամ Եզրակացուցիչ կամ Հետևցնող). ե. Աւելցնող. Բացատրող և Անիմաստ շաղկապներ։
Ահա իւրաքանչիւրէն զանազան օրինակներ.

ա. Uomo giovane *e* bello, մարդ՝ երիտասարդ և գեղեցիկ
Colta *ed* amabile fanciulla, կիրթ և ախորժելի աղջիկ
Né vecchio né brutto, ոչ ծեր ոչ տգեղ.

բ. Verrò *o* di sera *o* di mattina, կամ երեկոյ կամ առտու կու գամ.
Partirete oggi *oppure* domani, այսօր կամ վաղը կը մեկնիք.
Sia vecchio, sia giovane, ըլլայ ծեր, ըլլայ երիտասարդ.

գ. Bella *ma* povera, գեղեցիկ բայց աղքատ (կին).
Ho lavorato tutt'oggi; *eppure* non ho finito, այսօր բոլոր օրն աշխատեցայ, և սակայն չաւարտեցի.
Non oggi; piuttosto giovedì, ոչ այսօր, լաւ է հինգշաբթի.

դ. È bello; *quindi* mi piace, գեղեցիկ է, ուստի կը սիրեմ.
È uomo; *dunque* può fallare, մարդ է, ուրեմն կրնայ պակսիլ.
Sei stanco; *perciò* mettiti a sedere, յոգնած ես, անոր համար նստէ.

ե. Andrò a Napoli, a Roma, *anche* a Venezia, se volete, Նափոլի, Հռովմ պիտի երթամ, Վենետիկ ևս, եթէ կ'ուզէք.
È un bel giovane; oltrechè non manca di cultura, գեղեցիկ պատանի մ'է, կրթութիւն ունենալէն զատ.
Un angolo retto, *cioè* di 90 gradi, ուղիղ անկիւն մը, այսինքն է 90 աստիճան.
Ditegli qualche cosa, una parola *almeno*, իրին բան մ'ըսէք, գոնէ խօսք մը.
Fate come volete; *alla fin fine* è affar vostro, ինչպէս կ'ուզէք ըրէք, ի վերջոյ ձեր գիտնալու բանն է։

2. ՍՏՈՐԱԿԱՐԳԱԿԱՆ շաղկապները, նախադասութեանց մէջ իրենց վարած զանազան պաշտամանց համեմատ այլևայլ անուններ կ'առնուն, և են.

ա. Յայտարարող. բ. Ժամանակի. գ. Տեղական. դ. Կերպական. ե. Պատճառական. զ. Վախճանական (Նպատակի, Դիտման). է. Զիջողական. ը. Ենթադրական և Պայմանական. թ. Հետևորդ. ժ. Բաղդատական. ժա. Սահմանիչ. ժբ. Ներհակական իմաստներ տուող շաղկապներ։
Ահա իւրաքանչիւրէն զանազան օրինակներ.

ա. È possibile *che* la luna sia abitata, կարելի է թէ լուսնոյ մէջ բնակութիւն ըլլայ.
Mi raccontò *come* il re lo avesse onorato in mille modi..., ինծի պատմեց թէ ինչպէս թագաւորը զինք պատուած էր հազարումէկ կերպով.
(Non so, *se* ciò sia vero o falso), չեմ գիտեր թէ ասիկայ ուղիղ է կամ սխալ.

բ. Uscirete *quando* vorrete, *երբ ուզէք կրնաք դուրս ելնել.*

Mentre così diceva, l'uscio si aperse, *մինչդեռ զայս կ'ըսէր, դուռը բացուեցաւ.*

Non aveva finito, *che* io l'interruppi, *դեռ չաւարտած՝ ես զինք ընդհատեցի.*

գ. *Ove* tu andrai, io andrò, *ուր երթաս ես ալ կ'երթամ.*

Dovunque, lo sguardo io giro, – immenso Dio ti vedo, *ուր աչքս կը դարձնեմ, զանչափդ Աստուած կը տեսնեմ.*

Vengo appunto *di dove* venite voi, *ճիշդ անկից կու գամ ուսկից կու գաք.*

դ. Parlo *come* si parla a chi ha perduto, *այնպէս կը խօսիմ, ինչպէս կը խօսի ցնորած մը.*

Io opererò *comunque* a voi piaccia, *կ'աշխատիմ ուր որ կը փափագիք կամ կ'ուզէք.*

ե. Vi perdono, *perchè* è la prima volta, *քեզի կը ներեմ, զի առաջին անգամն է.*

Giacchè non vi piace lasciatelo, *քանի որ չէք ախորժիր, թողուցէք.*

զ. Dàmmi la mano, *che* mi levi su, *ձեռքդ տուր որ ոտքի կանգնիմ կամ վեր ելնեմ.*

Mangiate *per* vivere, non vivete *per* mangiare, *կ'ուտէք ապրելու համար, չէք ապրիր ուտելու համար.*

է. Vi scuserò, *sebbene* non lo meritiate, *ձեզ պիտի ներեմ, թէև արժանի չէք.*

Per lontano *che* sia, non sarà in America, *որչափ ալ հեռու ըլլայ, Ամերիկա չէ.*

ը. Se ho errato, correggetemi, *եթէ սխալեցայ, սրբագրեցէք.*

Vi assolverei, *a patto che* foste innocente, *զձեզ կ'արձակեմ, պայմանաւ որ անմեղ ըլլաք.*

թ. Farete tanto, *che* sarò costretto a licenziarvi, *այնչափ կ'ընէք որ պիտի ստիպուիմ զձեզ արձակել.*

Capitò a casa *siffattamente* malconcio, *che* faceva pietà a vederlo, *այնպէս խոշտանգուած տուն հասաւ, որ տեսնողը կը կարեկցէր.*

ժ. *Come* farai, *così* ti sarà fatto, *ինչպէս ընես, այնպէս կը գտնես.*

Ne sa più *che no* ne sappia io, *այնչափ գիտէ քան զոր ես չեմ գիտեր.*

ժա. *A quanto* mi fu detto, tu prendi moglie, *լսածիս համեմատ՝ կ'ամուսնաս.*

Socrate, *come* ci è narrato, morì di cicúta, *Սոկրատ, ինչպէս կը պատմուի, մոլախինդով մեռաւ.*

ժբ. Egli si guadagna il pane, *mentre* tu sei un buona a nulla, *անիկայ իր հացը կը ճարէ, մինչդեռ տուն բանի մը չես գար.*

Quì non buschi un centesimo, *laddove* potresti, a bottega, guadagnarti da vivere, *հոս հարիւրորդ մը չես գտներ կամ ընդունիր, մինչդեռ հոն, խանութին մէջ, կրնաս ապրուստդ ճարել.*

ԲԱՌԱՐԱՆ

La proibizióne, *արգելքը, խափանումը*	Mésso, *դրուած, դրած*
la cárne, *միսը*	in grádo di, *ձեռնհաս...*
l'avarízia, *ագահութիւնը*	vergognóso, *ամչկոտ*
il timóre, *վախը, երկիւղը*	incérto, *անստոյգ*
il corággio, *քաջասրտութիւնը*	nuotáre, *լողալ*
il débito, *պարտքը.*	Cartésio, *Կարդեսիոս.*

ՀՐԱՀԱՆԳ 73.

Vi darò questo libro affinchè studiate l'italiano. Appena lo avrò letto, glielo restituirò. Allorchè dite che l'italiano è difficile, dovrete pensare che è una lingua sorella della francese, e che quindi non può essere molto diversa. Quan-

d'anche tu non sia persuaso della necessità di questo studio, pure dovresti imparare l'italiano, non foss'altro per ubbidire al tuo superiore. Quantunque io non creda quello che Ella dice, pure le ubbidirò. Dacchè vedo che sei in grado di parlare speditamente l'italiano, puoi accompagnarmi anche tu. Venga piuttosto Lei in Francia con me. Ci accompagna eziandio nostro cugino Luigi. Nonostante le proibizioni dei genitori, essi si recarono a nuotare nel lago e perirono tutti; nemmeno uno potè salvarsi.

ՀՐԱՀԱՆԳ 74.

Կոմն ամենաօգտակար կենդանի մ'է, վասն զի մեզ կու տայ իւր կաթը, իւր միսը և մորթը։ Երանի անոր որ քիչով կը գոհանայ, իւր քունը խռովուած չէ՝ ոչ վախերով և ոչ ագահութեան ամօթալի հաճոյքներով։ Մարդը միշտ անհաստատ է իւր որոշողութեանց մէջ, երբեմն այս կ'ուզէ՝ երբեմն այն։ Աստուած կը ծածկէ խոստում մը ամէն վիշտերու տակ, որպէս զի մարդս քաջութեամբ և համակամութեամբ տանի անոնց։ Միրելի որդիքս, ձեզ կու տամ այս երկու մատանիներս, վասն զի ձեր ճաշակին յարմար են, բայց որչափ ալ աղքատ ըլլաք, պէտք չէք զանոնք ծախել, վասն զի անոնք մեծ արժէք ունին (շատ կ'արժեն), անոնք ձեր մօրն էին։ Ես կը մտածեմ, ուրեմն եմ կամ (գոմ) կ'ըսէ Կարդեսիոս։ Հազիւ թէ չոգեշարժ մեքենան գըտնուեցաւ, իսկոյն սկսաւ գործադրութիւնը։

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆ

Eustachio Manfredi

Eustachio Manfredi, poeta e matematico, nacque a Bologna nel 1674 e vi morì nel 1739. In un'età in cui si ignora quasi che cosa sia verso, compose versi buoni, e attese con gran profitto alla filosofia, studio ingrato ai giovani e più ai fanciulli. Nella casa paterna teneva adunanze di giovinetti

studenti di filosofia e suoi condiscepoli, i quali insieme ripassavano le cose loro insegnate nella scuola, e progredivano anche più innanzi da sè in quelle difficili ed astruse discipline, aiutati dal loro acume.

Aveva Eustachio presa certa autorità sull'animo loro: ed essi, quasi senz'accorgersene, gli obbedivano prolungando spontaneamente i loro esercizi, sottomettendosi alle sue decisioni nei dubbi ed invocando anzi i suoi lumi nelle cose difficili. In cotesti esercizi egli acquistò l'abitudine di esporre chiaramente i propri pensieri e di vestirli di forme diverse, conforme al bisogno ed all'intelletto di coloro a cui parlava.

Quest'accademia di fanciulli, animata dal capo, concorde, studiosa ed operosa, divenne in breve tempo un'accademia d'uomini, i quali dalle prime generali nozioni s'innalzarono sino allo studio dell'anatomia, dell'ottica e finalmente della fisica sperimentale. Cotesti furono i principii dell'Accademia delle Scienze di Bologna.

Attendere, *պարապիլ, մշակել* L'adunanza, *ժողովը, խումբը, միութիւնը*
l'acume, *սրամտութիւնը.*
il principio, *սկիզբն, սկզբնաւորութիւնը.*

Հարցումն

Chi fu Eustachio Manfredi?
Che fece egli ancor fanciullo?
A qual fine radunava egli i suoi condiscepoli e dove?
Che facevano oltre ripassare le cose spiegate a scuola?
Come consideravano essi Eustachio?
Quale abitudine acquistò egli a poco a poco?
Fin dove si spinse quest'accademia di fanciulli?
Di che fu essa il principio?

ԵՐԵՍՈՒՆԸՈՒԹԵՐՈՐԴ ԴԱՍ

Ձայնարկութիւն կամ Միջարկութիւն

Ձայնարկութիւններն անփոփոխ բառեր են, որք կը բացատրեն մարդուս սրտին զանազան զգացումները, ինչպէս ուրախութիւն, երկիւղ, զարմանք, իղձ,... և այլն։

Գլխաւոր ձայնարկութիւններն են.

Ah! այ, ո, ոհ
(ahi)!
ohimè! } այ, եղուկ, աւաղ
ahimè!
ohibò! քաւ լիցի, բնաւ
cáspita! } բաբէ, ոհ, էհ
cápperi!
su, su! օն, յառաջ, երթանք,
bene! լաւ
evviva! } (միշտ եզ. է) } կեցցէ, ապրիս
viva!
oh! } ոհ, այ
ohe!
deh! ով, բաբէ,...
eh! } ով, այ
(ehi!)
(olà!)
per Bacco! } բաբէ, ով սքանչելեացս.
corpo di Bacco!
(poffare!)

Fì! օն անդր
ebbene! ուրեմն
(orsù) } զօրացիր, քաջ եղիր, հապա
coraggio!
ánimo!
possibile! միթէ, կարելի՞ բան
di grazia! կ'աղաչեմ, խնդրեմ, [յիս տէր իմ
zitto! լուռ, լռէ
guai! եղուկ, վայ, աւաղ
via! հապա, օն, կորսուէ, գնա
perdinci! ոհ, բաբէ
benone! շատ լաւ
all'erta! զգոյշ եղիր
diamine! ով սքանչելեացս
diascolo! ով բաբէ
bravo -a! } ապրիս, շատ լաւ
bravi -e!
aiúto! օգնութիւն
(affè!) իրաւցնէ, ստուգիւ.

Դիտողութիւն

1. Zitto *երբեմն ածական է. իսկ* bravo *միշտ ած. է։ Երբ ասոնք իբրև ածական կը գործածուին՝ թուով և սեռով կը համաձայնին այն անձին հետ՝ առ որ կը վերաբերին։ Օրինակ.*

Brava! *եզ. ապրիս (կնոջ համար)*
Brave! *յն. ապրիք (շատ կանանց համար)*
Bravi! *յն. ապրիք (թէ արանց և թէ կանանց համար).*

Zitta là, bugiarda! *լռէ, ստախօս (կին)* (Goldoni)
Spinsero la porta adagino, *zitti zitti*, *կամացուկ մը դուռը* [*բացին, առանց ձայնձունի.*

2. *Ձայնարկական նախադասութեանց մէջ, երբ դերանունն ածականէ մը վերջ կը դրուի՝ խնդիրի ձև կ'առնու։ Օրինակ.*

Oh mísero *me!* *եղուկ ինձ*
Oh poverétte *loro!* *եղուկ անոնց, մեղք իրենց.*

3. *Որակական ածականը ստէպ գոյականաբար կը գործածուի, և այս պարագային մէջ պէտք է իրեն յաջորդող անունէն յառաջ* di *նախադրութիւնը դնել։ Օրինակ.*

Quel *zótico* di Bernardo! *այն կոշտ Բեռնարդոսը*
Quello *spensierato di* Gregorio! *այն ցրուած Գրիգորը*
Quella *bugiarda di* Caterina! *այն ստախօս Կատարինէն.*

Ծանօթութիւն. — Երբեմն նախադրութեան վրայ յօդն ալ կը դրուի։

Օրինակ

Quel benedett'uomo *del* signore... *այն բարի մարդը, պարոն...*

4. *Զայնարկութիւններէն զատ, զեռ ուրիշ ձայնարկական բացատրութիւններ ալ կան։ Օրինակ.*

Bella sei pur! *չատ սիրուն ես*
Arrivederci! *ի տեսութիւն*
Per amor di Dio! *Աստուծոյ սիրոյն համար...*
Volesse il cielo! *Աստուած տայ...*
In fede mia! *իրաւցնէ, հաւատա՛ որ...*

ԲԱՌԱՐԱՆ

Abbandonáre, *երեսէ թողուլ,* [*լքանել*
giuráre, *երդնուլ*
il buffóne, *խեղկատակը*
l'oratóre, *ճարտասանը, ատենա-* [*բանը*
annegáre, *խղդել*
osáre, *համարձակիլ*
la fáccia, *դէմքը, երեսը.*
Affrettársi, *ճամպարել*
l'avvocáto, *փաստաբանը*
la vendétta, *վրէժխնդրութիւնը*
sai, *դու գիտես*
la canzonétta, *երգը*
assassináre, *սպաննել, վնասել*
mostráre, *ցուցնել*
víncere, *յաղթել.* (*անկանոն բայ*).

ՀՐԱՀԱՆԳ 75.

Coraggio, amici, giuriamo vendetta! Deh, lasciami in pace! Via di quà, scellerato! Zitto! zitto! non parlare! Perchè hai creduto a quello scellerato di Andrea? Evviva l'imperatore! Per Bacco! non l'avrei mai creduto! Quel pigro d'un calzolaio non mi ha ancora portato gli stivali. Avanti, avanti, non posso aspettare! Fì, che brutta maniera! Gran Dio, che sventura! Eh, Signori, affrettátevi! Che bella canzonetta! Bravi tutti! fuori! fuori! Dio sia lodato! Siamo salvati! Aiuto! Egli ci vuol assassinare! Evviva le nostre signore!

ՀՐԱՀԱՆԳ 76.

Զօրացէք, բարեկամք իմ, կը յաղթանակենք (la vinceremo)։ *Կարելի՞ բան է որ մարդ մը այնչափ յանդուգն ըլլայ։ Օգնութիւն, խեղճը կը խղդուի։ Այս չար Գուլիէլմոսն ինձ սուտ ըսաւ։ Վա՛յ քեզ եթէ համարձակիս անոր խօսք մ'ըսել։ Այս փաստաբանն ինձ ըսաւ թէ կ'ուզէք հետս խօսիլ։ Ա՜յ դժբախտներ։ Ամենքն ալ պիտի կորսուին։ Լռէ, անպիտան։ Դու լաւ գիտես որ քեզ չեմ հաւատար։ Ապրի՛ք, տղաքնե՛ր։ Շատ լաւ ըրիք պարտքերնիդ։ Լռութիւն, պարոննե՛ր։ Զէ՞ք տեսներ որ տիկինն հիւանդ է։ Բա՛ռ է, երբէք չմտածեցի որ դուք այնչափ մեծ* (un tanto) *ճարտասան ըլլաք։ Աստուծոյ սիրոյն համար, զիս մի՛ թողուք այս թշուառութեան մէջ։ Յառաջ, ես չեմ կրնար սպասել։ Կեցցե՜ն, բարեկամները։*

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆ

Il sofista convinto

Il filósofo Diodóro pretendeva provare al médico Erófilo che non c'era moto, con questo argomento: Se alcún corpo si muove, o esso si muove nel luógo dov'è o nel luogo dove non è. Nel luogo dov'è *non* si muóve, perchè nel tempo che vi è, riposa, e ciò che riposa *non* si muove. Pói non si muove dove *non* è, perchè dove non esiste non può esercitare nessuna azione: dunque niuna cosa è in moto.

Un giórno il nostro filósofo cadde da cavallo e si slogò un braccio. Chiamò Erófiló, purchè glielo rimettesse. «Il vostro osso», gli disse allora il medico, «o si è mosso nel luogo dov'era, o nel luogo dove non era. Nel luogo dove era non poteva muóversi, perchè ivi era in riposo; nel luogo dove non era non poteva muóversi, com'è chiaro. Dunque il vostro osso non si è mosso nè poco nè punto, e per conseguenza non è nemmeno slogato». Diodoro allora disse: Lasciamo i sofismi e togliétemi questo dolore».

Il sofista, *իմաստակը*
pretendere, (*անկ.*) *պնդել*
convinto, (*convincere, անկ.*) [*յաղթուած*
esistere, *գոյութիւն ունենալ*,
il moto, *շարժումը* [*ըլլալ*
poteva, (potere *անկ.*) *կրնար*
chiaro –a, *յայտնի*, *պայծառ*
nè poco nè punto, *բնաւ*
riposare, *հանգչիլ*
per conseguenza, *հետևաբար*.
L'argomento, *փաստ*, *պատճառ*- [*ռաբանութիւն*
togliere il dolore, *ցաւը անցնել*
muove, (muovere *անկ.*) *կը* [*շարժի*
rompere, (*անկ.*) *կոտրել*
esercitare, *գործել*, *փորձել*
slogare, *խախտել*, *շարժել*
il sofisma, *իմաստակութիւնը*
rimettesse, (rimettere *անկ.*) *տեղը դնել*, *դարձեալ դնել*.

ԵՐԵՍՈՒՆԸԻՆՆԵՐՈՐԴ ԴԱՍ

Անկանոն կ'ըսուին այն բայերը՝ որոնք իրենց լծորդութեան ժամանակ կանոնաւոր բայերու օրինական ձևէն կը շեղին։ – Արդ, այդ անկանոն բայերը երեք խումբի կը բաժնուին, որ է ըսել.

Ա. ՈՒԺԵՂ *Բայեր*.
Բ. ԶԱՐՏՈՒՂԻ *կամ* ԱՆԿԱՆՈՆ *Բայեր*.
Գ. ՊԱԿԱՍԱՒՈՐ *Բայեր*.

ա. ՈՒԺԵՂ *բայեր կ'ըսուին անոնք որ անկանոն են միայն Կատարեալի մէջ* (*կգ.* 1ին. 3րդ. *և յոգ.* 3րդ. *դէմք*) *և Անցեալ դերբայի մէջ. ասոնք բոլորը գրեթէ կը պատկանին* Բրդ. *Լծորդութեան* (árd–ere, ar–si, ar–so). *ոչ մէկը* Աին. *քիչերը* Գին։

բ. ԱՆԿԱՆՈՆ *կամ* ԶԱՐՏՈՒՂԻ *կ'ըսուին անոնք որ իրենց զանազան ձևերն առած են կամ* ՏԱՐԲԵՐ *արմատներէ, կամ այն արմատներէն՝ որ զգալի կերպով*

փոխուած են լծորդութեան զանազան մասերուն մէջ (and–are, vad–o)։

գ. ՊԱԿԱՍԱՒՈՐ *կ'ըսուին անոնք որոնց դէմքերուն, ժամանակներուն և եղանակներուն մէջ այլ և այլ մասեր կը պակսին* (arroge, lice...)։

Ա. Ուժեղ բայեր

Ուժեղ բայերը կը զանազանուին կանոնաւոր բայերէն Կատարեալի և Անցեալ դերբայի մէջ երեք կէտով.

1. *Կը փոխեն գրեթէ միշտ, մերթ աւելի մերթ նուազ,* Անկերևոյթի ԶՈՒՏ ԲԱՑԱՐՄԱՏԸ։ *Օրինակ.*

Rómp–ere, *խորտակել*
Կատարեալ. Rupp–i, *խորտակեցի*
Անց. Դերբ. Rot–to, *խորտակուած*.

2. *Կը կորսնցնեն իրենց* ՑԱՏՈՒԿ *ձայնաւորը, և հնչական շեշտը միշտ* ԱՐՄԱՏԻՆ *վրայ կը քաշեն՝ ուժեղ ձևերուն մէջ։ Օրինակ.*

Persuad–ére, *համոզել*
Կատարեալ. Persuà–si, *համոզեցի*
Անց. Դերբ. Persuà–so, *համոզած*.

3. *Իրրև արմատական յաւելուածոյ վանկ՝* ԿԱՏԱՐԵԱԼԻ *մէջ փոխանակ պարզ* –i *գրին*–si *վանկը կ'առնուն (և քիչ անգամ*–vi, –bi (–bbi) *վանկով զօրացուած). և* ԱՆՑ. ԴԵՐԲԱՑԻ *մէջ* –(s)o *կ'առնուն, փոխանակ* –t(o)։ *Օրինակ.*

Àrd–ere, *այրել*. Conósc–ere, *ճանչնալ*
Կատարեալ. Àr–si, *վառեցի*. Cono–bbi, *ճանչցայ*
Անց. Դերբ. Àr–so, *վառած*.

Դիտողութիւն 1.

ԱՆՑ. ԿԱՏԱՐԵԱԼԻ *Եզ. 2րդ. և յոր. 1ին. և 2րդ. դէմքերը միշտ կանոնաւոր են։ Օրինակ.*

1ին. Io ar-si, *վառեցի*
2րդ. Tu ard-e-sti, *վառեցիր*
3րդ. Egli àr-se, *վառեց*
1ին. Noi ard-e-mmo, *վառեցինք*
2րդ. Voi ard-e-ste, *վառեցիք*
3րդ. Eglino àr-sero, *վառեցին.*

Դիտողութիւն 2.

Այս բայերէն ոմանք **ԿԱՆՈՆԱՒՈՐ** *ձևև ալ ունին՝ հաւասար* **ՈՒԺԵՂՆԵՐՈՒՆ.**

Ծանօթութիւն. — Քիչ գործածուածները փակագծի մէջ կը դնենք։

Օրինակ

Ուժեղ Բայերու

	Անց. Կատար.	Ընդ. Անց.
Àrd-ere, *այրել*	Ar-si	Ar-so
Chiéd-ere, *խնդրել*	Chie-si	Chie-sto
Léd-ere, *վնասել*	Lé-si	Lé-so
Accénd-ere, *վառել*	Accé-si	Accé-so
FéND-ere, *հեղքել*	Fend-éi (étti)	Fenduto, Fes-so
Fónd-ere, *հալեցնել*	Fu-si	Fu-so
Annétt-ere, *կցել*	Annettei (annessi)	Annes-so
Incút-ere, *ազդել*	(Incutei) Incussi	Incusso
Métt-ere, *դնել*	Mi-si (méssi)	Més-so
Assólv-ere, *արձակել*	Assol-si, assolvéi	Assolto, assoluto
Pióv-ere, *անձրևել*	Piov-vi	Piovuto
Rómp-ere, *խորտակել*	Rupp-i	Rót-to
Conósc-ere, *ճանչնալ*	Conó-bbi	Conosci-u-to
Násc-ere, *ծնանիլ*	Nacq-ui	Na-to
Esig-ere, *պահանջել*	Esigéi (esigetti)	Esatto

	Անց. Կատար.	Ընդ. Անց.
Afflígg-ere, *վշտացնել*	Afflis-si	Afflit-to
Figg-ere, *վարսել*	Fis-si	Fit-to (fis-so)
Frígg-ere, *տապկել*	Fris-si	Frit-to
Vólg-ere, *դառնալ*	Vol-si	Vol-to
Múng-ere, *կթել (կաթ)*	Mun-si	Mun-to
Púng-ere, *խայթել*	Pun-si	Pun-to
Spéng-ere, Spégn-ere, *մարել*	Spén-si	Spén-to
Tíng-ere, *ներկել*	Tin-si	Tin-to
Ung-ere, *օծանել*	Un-si	Un-to
Emérg-ere, *երևսը ելնել*	Emér-si	Emer-so
Erg-ere, *կանգնել*	Er-si, eres-si	Er-to, eret-to
Espéll-ere, *արտաքսել*	Espul-si	Espul-so
Apr-íre, *բանալ* (Ս. Ներկ. apro)	Apréi, aper-si	Aper-to
Esaur-íre, *սպառել* (Ս. Ներկ. -isco)	(Կանոնաւոր)	Esaurito, Esáu-sto
Inser-íre, *ազուցանել* (Սահմ. Ներկ. -isco)	(Կանոնաւոր)	Inserito, Insér-to
Offr-íre, *ընծայել* (Ս. Ներկ. Offro)	Offer-si	Offer-to
Comprím-ere, *ճնշել*	Comprés-si	Comprés-so
Redím-ere, *փրկել*	Redén-si	Redén-to
Scérn-ere, *ընտել.*	Scér-si (scernéi).	(Զունի)...

Բ. Զարտուղի կամ Անկանոն Բայեր

Անկանոն բայեր կ'ըսուին անոնք՝ որ իրենց լծորդութեան մէջ՝ երեք կանոնաւոր լծորդութիւններէն կը տարբերին։

Անկանոն բայերը երկու մեծ դասի կը բաժնուին.

1. *Բայեր՝ որոնց արմատն անփոփոխ կը մնայ, բայց կանոնաւոր բայերէն բոլորովին տարբեր վերջաւորութիւն մը կ'առնուն։ Օր.* piángere, *կատարեալը կ'ըլլայ* piansi (*փոխանակ* piangei *ըլլալու*)։

2. *Բայեր՝ որոնք իրենց լծորդութեան մէջ թէ՛ ար-*

մատ և թէ՛ վերջաւորութիւն կը փոխեն։ Օր. morire, մեռնիլ. Սահմ. ներկ. io muòio (փոխանակ io moro կամ morisco ըլլալու)։

Ա. Լծորդութիւն

Առաջին լծորդութիւնը չորս անկանոն բայ ունի, և են andare երթալ, dare տալ, fare ընել, stare կենալ, մնալ[1]։

1. Andare երթալ

Սահմ. ներկ.	Vado (vo), vai, va; andiamo, andate, vanno.
Ապառ.	Andrò, andrai,...
Թէակ.	Andrei, andresti,...
Հրամ.	Va, vada; andiamo, andate, vàdano.
Ստոր. ներկ.	Ch'io vada, che tu vada, che egli vada; che noi andiamo, che voi andiàte, che essi vàdano.

2. Dare տալ

Սահմ. ներկ.	Do, dài, dà; diamo, date, dànno.
Կատարեալ.	Dièdi (dètti), désti, diède (dètte); demmo, déste, dièdero (dèttero).
Ապառ.	Darò, darai,...
Թէակ.	Darei, daresti,...
Հրամ.	Dà, dia; diamo, date, díano (dieno).
Ստոր. ներկ.	Ch'io dia, che tu dia, che egli dia; che noi diamo, che voi diate, che essi díano (dieno).
Ստոր. անկատ.	Ch'io dessi, che tu dessi, che egli dessè յոր. déssimo, déste, dessero.

1. Այն ժամանակ. և եղանակներն որ կը պակսին՝ կանոնաւոր են։

Անորիշ դերբայ.	Dare, տալ.
Դերբայ.	Dando, տալով.
Անցեալ.	Dato, տուած.

3. Fare ընել

Սահմ. ներկ.	Faccio (io fo), fai, fa; facciámo, fate, fanno.
Անկատար.	Faceva (vo), facevi, faceva; facevamo, facevate, facévano.
Կատար.	Féci, facésti, féce; facémmo, facéste, fécero.
Ապառ.	Farò, farai,...
Թէակ.	Farei, faresti,...
Հրամ.	Fá, faccia; facciamo, fate, fácciano.
Ստոր. ներկ.	Ch'io faccia, che tu faccia, che egli faccia; che noi facciamo, che voi facciate, che essi fácciano.
Ստոր. անկատ.	Che io facessi, che tu facessi,...
Ընդունել. ներկ.	Facente, ընող.
Ընդունել. անց.	Fatto, ըրած.
Դերբ.	Facendo, ընելով.

Եւ այսպէս Affarsi, վայելել, պատշաճիլ. Disfare, աւրել.

4. Stare մնալ, կենալ

Սահմ. ներկ.	Sto, stai, sta; stiamo, state, stanno.
Կատար.	Stètti, stésti, stètte; stémmo, stéste, stèttero.
Ապառ.	Starò, starai,...
Թէակ.	Starei, staresti,...
Հրամ.	Sta, stia; stiamo, state, stíano (stieno).
Ստոր. ներկ.	Ch'io stia, che tu stia, che egli stia; che noi stiamo, che voi stiate, che essi stiano (stieno).
Ստոր. անկ.	Che io stessi, che tu stessi,...

Dare և stare բայերով բաղադրուած բոլոր բայերը, կը խոնարհին ճիշդ կանոնաւորներուն պէս. միայն ridáre, dareին պէս կը խոնարհի։ Իսկ fare ով բաղադրուածները, բոլորն ալ իրեն պէս կը խոնարհին։ Կայ նաև restare կամ ristare, որ պարզ և կանոնաւոր է։

ԲԱՌԱՐԱՆ

Marsíglia, Մարսիլիա
la frétta, աճապարանքը
il canocchiále, դիտակը
il rimprióvero, յանդիմանութիւնը
lo schiáffo, ապտակը
il calzoláio, կօշկակարը
la biciclétta, հեծելանիւը.
Il portaléttere, թղթաբերը, [թղթաբաշխը
il bagáglio, բեռն, կահկարասիք
consiglio, խորհուրդ, խրատ
l'ascensióne, վերելքը, Համբարձումն Տն.
il mestiére, արհեստը
l'úso, սովորութիւնը.

ՀՐԱՀԱՆԳ 77.

Dove va (Ella) con tanta fretta? Vado in chiesa e poi andrò a scuola. E sta sera dove andrà? Andrò probabilmente al teatro. Ci andrei anch'io, se qualcuno mi ci accompagnasse. Domani bisogna che io vada in campagna. E noi bisogna che andiamo a Milano. Se vi andaste domani l'altro, vi ci accompagnerei volentieri. Vi andrà in vettura o in bicicletta? Vi andrò in vettura a motivo di bagaglio. Fate buon uso della lingua! Vi do un buon consiglio. Egli mi fece dei rimproveri e poi mi diede anche qualche schiaffo. State attenti alle lezioni del maestro, se non volete che egli vi dia dei cómpiti di punizione. Stetti più di un'ora ad aspettarvi, ma invano. Vedo che non faceste nessun caso dei miei consigli, se ve ne dessi degli altri, farei una cosa inutile.

ՀՐԱՀԱՆԳ 78.

Ո՞ւր կ'երթաք։ Տուն կ'երթամ։ Այսօր թատրոն կ'երթանք վասն զի վաղը նուագահանդիսի պիտի երթանք։ Պարտէզ պիտի երթանք եթէ ժամանակ ունենանք (se avessimo tempo)։ Ի՞նչ պէս է (come sta) մայրդ։ Աւելի լաւ պիտի ըլլայ (starebbe) եթէ աւելի տաք ըլլայ (facesse)։ Ինչո՞ւ գիրքս ինձ չէք տար։ Կը ներէք (scusatemi) զայն քեզ երէկ տուի։ Գլխարկս տուէք։ Անոր երեք ֆրանգ կու տար ամէն օր (ogni dì կամ giorno)։ Ինչո՞ւ կը զարնես տղուն՝ երբ յանցանք չէ ըրած։ Հօրաքոյրդ այս դիտակն ինձ տուաւ երբ (all'epoca) առաջին անգամ Իտալիա ճամբորդութեան ելաւ։ Ինձ ըսաւ որ ինք կօշկակարութիւն կ'ընէր։ Այս ուսանողներն լաւ չըջագայութիւն մ'ըրին։ Ամէն գործ պէտք է խնամքով ընել։ Նոյն ճամբով դարձէք (riandate per la...) ուսկից որ (pel quale) եկած էք։

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆ

Il Viaggiatore

Era un giorno procelloso, soffiava il vento, cadeva la pioggia, gli alberi erano scossi e curvati dalla búfera. Un viaggiatore grondante d'acqua ed inzaccherato da capo a piedi entrò in un villaggio; egli aveva freddo e fame. S'appressò alla prima casa che incontrò, ed apritemi, disse, per amor di Dio, accordatemi un cantuccio presso il vostro fuoco, datemi un tozzo di pane per saziare la mia fame. Ma fu duramente respinto: La casa mia non s'apre ai vagabondi, rispose il padrone, andate pei fatti vostri.

Il viaggiatore bussò ad un'altra porta. — Ho freddo, ho fame, disse egli, di grazia apritemi buona gente. — Ma gli rispose il padrone: Prendete la mia casa per un'osteria? Una ne troverete in fondo al villaggio. Il viaggiatore andò di porta in porta, e tutte gli furono barbaramente chiuse. Al fine bussò alla porta d'una piccola capanna, ben umile,

ben povera. Entrate, entrate, gli disse il campagnolo che l'abitava, e gettò alcune legna sul fuoco, aggiungendo: Grazie a Dio ci resta ancora un tozzo di pane nella madia, restate con noi, buon uomo; voi sembrate molto affaticato ed il tempo è orribile; attendete che la procella sia cessata. Attizzò il fuoco ed una vivida fiamma riscaldò il viaggiatore. La donna inoltre prese il suo abito e lo fece asciugare: tolse un po' di pane ed alcune uova, ed in bel modo gli porse il tutto. Questo era tutto ciò che quella povera gente possedeva.

Quando il viaggiatore si fu riposato e la pioggia cessò, e la bufera si tacque, s'alzò per partire. Gli abitanti di questo villaggio, egli disse, sono gente inumana, voi soli siete buoni e generosi, il cielo vi ricompenserà e fra poco ci rivedremo. Al domani un gran rumore di carrozze e di cavalli destò il villaggio. Molti cavalieri precedevano e seguivano le carrozze; erano quelle del re. Tutto il popolo accorse, tutti uscivano di casa e guardavano con sorpresa la splendidezza di quella comitiva. Le carrozze si arrestarono davanti alla capanna del campagnolo. Un personaggio scese di vettura e col volto benevolo e sorridente disse: Io sono il viaggiatore che ieri sera sì generosamente accoglieste: fui sorpreso della procella mentre andava a caccia e smarrii il cammino; voi mi deste ricovero, ed ora è d'uopo che io vi renda ciò che mi avete dato. Vi dono il piccolo podere che possiedo in fondo al villaggio. Era il re stesso, e quella buona gente rimase muta per lo stupore e la confusione.

Quelli che il giorno prima avean brutalmente respinto il viaggiatore si morsero le labbra per ira e per invidia.

Chi ben fa ben trova.

Procelloso, մրրկալից
scosso, ցնցուած, շարժած
bufera, մրրիկ, փոթորիկ
grondante, թաթխուած, թրջած,
osteria, պանդոկ
Attizzare, արծարծել
inumano, a, տմարդի, անգութ
destare, արթնցնել
precedere, կանխել, առջևէն քալել

accordare, շնորհել, պարգևել
tozzo, պատառ, կտոր
respingere, մերժել, զլանալ
vagabondo, թափառաշրջիկ
vivido, a, աշխուժ, զօրաւոր
riposarsi, հանգչիլ, յոգնութիւն առնուլ
madia, տաշտ (հացի)
escire (uscire), դուրս ելնել
splendidezza, շքեղութիւն
comitiva, ուղեկիցք, շքագիրք
podere, հող, կալուած
confusione, ամօթ, շփոթութիւն
cavaliere, ասպետ
brutalmente, տմարդութեամբ, անբանօրէն
accogliere, սիրով ընդունիլ, մարդասիրութիւն ցուցնել.

ՔԱՌԱՍՆԵՐՈՐԴ ԴԱՍ

Անկ. Բայ.

Բ. Լծորդութիւն

Բ. Լծորդութեան անկանոն բայերը բազմաթիւ են։ Անոնցմէ ամենագործածականներն են, bere *խմել*, cadere *իյնալ*, dolere *ցաւիլ*, dovere *պարտիլ*, parere *երևնալ*, piacere *հաճիլ*, porre *դնել*, potere *կարենալ*, rimanere *մնալ*, sapere *գիտնալ*, scegliere *ընտրել*, sedere *նստիլ*, spegnere *մարել*, tenere *բռնել*, trarre *քաշել*, valere *արժել*, vedere *տեսնել*, volere *ուզել*, solere *սովորիլ*։

1. Bére (bevere) *խմել*

Սահմ. ներկ. Bévo, bévi, béve (bée); beviamo, bevéte, bévono (beono).

Կատար. Bévvi *կամ* bevei *կամ* bevètti, bevésti, bévve *կամ* bevè *կամ* bevètte; bevémmo, bevéste, bevèttero *կամ* bévvero.

Ապառ. Berrò (beverò), berrai..., berrà...
Հրամ. Bevi, beva; beviamo, bevete, bévano.
Ստոր. ներկ. Ch'io beva, che tu beva, che egli beva; che noi beviamo, che voi beviate, che essi bévano.
Ընդ. անց. Bevúto, խմած.

Եւ այսպէս Imbevere, թրջել.

2. Cadere իյնալ

Սահմ. ներկ. Cado, cadi, cade; cadiamo, cadete, cádono.
Կատար. Cadd*i*, cadésti, cádd*e*; cadèmmo, cadéste, cáddero, (կանոնաւոր ձև cadei, և cadetti...).
Ապառ. Cadrò, կամ caderò,...
Ստոր. ներկ. Ch'io cada կամ caggia, cada, cada; cadiamo, cadiate, cádano.
Ստոր. անկ. Ch'io cadessi,...
Անցեալ դերբ. Caduto, ինկած.

Եւ այսպէս բաղ. Accadere, պատահիլ. Ricadere, նորէն իյնալ.

Dolere ցաւիլ (dolersi), խոնարհման ժամանակ ամէն ժամկ. եղանակներու հետ աւելցնելու է mi, ti, si, եզ. հետ, իսկ յոք. հետ ci, vi, si, դերանունները՝

3. Dolere

Սահմ. ներկ. Dòlgo (mi dolgo), duòli (ti) duòle (si...); dogliamo (ci...), doléte (vi...), dòlgono (si...).
Կատար. Dòlsi, dolésti, dòlse; dolémmo, doléste, dòlsero.
Ապառ. Dorrò, dorrai,...

Ստոր. ներկ. Ch'io dolga,... che noi doliamo, doliate, dólgano.
Ստոր. անկ. Ch'io dolessi,...
Անց. դերբ. Doluto, ցաւած.

Եւ այսպէս Condolersi, ցաւակցիլ.

4. Dovere պարտիլ

Սահմ. ներկ. Dèvo (io dèbbo), dèvi (բանաստեղծական dèi), dève (dee և debbe); dobbiamo, dovéte, dèvono (dèbbono).
Ապառ. Dovrò, dovrai,...
Ստոր. ներկ. Che io debba, debba, debba; che noi dobbiamo, dobbiate, débbano.

5. Parere երևնալ

Սահմ. ներկ. Páio, pari, pare; (pariamo) paiamo, parete, pàiono.
Կատար. Parvi (parsi), paresti, parve (parse), paremmo, pareste, pàrvero (parsero).
Ապառ. Parrò, parrai,...
Ստոր. ներկ. Ch'io paia, paia, paia; che noi paiamo (pariamo), paiate (pariate), pàiano.
Անց. դերբ. Parso, երևցած (paruto).

6. Piacere հաճիլ

Սահմ. ներկ. Piaccio, piaci, piace; piacciamo, piacéte, piacciono.
Ապառ. Piacerò, piacerai,...
Ստոր. ներկ. Che io piaccia, piaccia,...

7. Porre (pónere) դնել

Սահմ. ներկ. Póngo, póni, póne; poniamo (ponghiamo), ponete, póngono.
Կատար. Posi, ponesti, pose; ponemmo, poneste, pósero.
Ապառ. Porrò,... porremo, porrete, porránno.
Հրամ. Poni, ponga; poniamo, ponete, póngano.
Ստոր. ներկ. Ch'io ponga,... che noi poniamo, poniate, póngano.
Ընդ. ներկ. Ponente, դնող.
Ընդ. անց. Posto, դրած.

Եւ այսպէս բոլոր բաղ. Apporre, աւելցնել. Esporre, ցուցադրել.

8. Potere կարենալ

Սահմ. ներկ. Pòsso, puòi, può; possiamo, potéte, pòssono.
Կատար. Potéi, potésti, potè; potémmo, potéste, potérono.
Ապառ. Potrò, potrai,...
Հրամ. — Possa, կրցէր, կարենայ (թող); possiamo, possiate, póssano.
Ստոր. ներկ. Che io possa,...
Թէակ. Potrei, potresti,...
Ընդ. ներկ. Potente, կրցող.
Ընդ. անց. Potuto, կրցած.

9. Rimanere մնալ

Սահմ. ներկ. Rimango, rimani, rimane; rimaniamo (– ghiamo), rimanete, rimangono.
Կատար. Rimási, rimanesti, rimáse, rimanemmo, rimaneste, rimasero.

Ապառ. Rimarrò, rimarrai,...
Ստոր. ներկ. Ch'io rimanga, rimanga, rimanga; che noi rimaniamo, rimaniate, rimángano.
Ստոր. անկ. Che io rimanessi,...
Հրամ. Rimani; rimanete,...
Ընդ. անց. Rimasto, մնացած (և rimaso).

10. Sapere գիտնալ

Սահմ. ներկ. So, sai, sa; sappiamo, sapéte, sanno.
Կատար. Sèppi, sapesti, sèppe; sapemmo, sapeste, sèppero.
Ապառ. Saprò, saprai,...
Հրամ. Sappi, sappia; sappiamo, sappiate, sàppiano.
Ստոր. ներկ. Ch'io sappia....
Ընդ. անց. Saputo, գիտցած.

Եւ այսպէս բոլոր բաղ. Assapere, իմանալ. Risapere, տեղեկանալ.

11. Scegliere ընտրել

Սահմ. ներկ. Scélgo, Scégli, scéglie; scegliamo, scegliete, scélgono.
Կատար. Scélsi, scegliesti, scelse; scegliemmo, scegliesto, scélsero.
Ստոր. ներկ. Scelga; scegliamo, scegliate, scelgano.
Ընդ. ներկ. Scegliente, ընտրող.
Ընդ. անց. Scélto, ընտրած.

12. Sedere նստիլ

Սահմ. ներկ. Sièdo (seggo), siedi, siede; sediamo, sedete, sièdono (sèggono).
Կատար. Sedei կամ sedetti, sedesti, sedè կամ sedètte,...

Հրամ. Siedi, sieda (segga); sediamo, sedete, siedano (seggano).
Ստոր. ներկ. Che io sièda (segga),... che noi sediamo, sediate, sièdano (sèggano).
Հրամ. Siedi; sedete.
Ընդ. անց. Seduto, նստած.

Եւ այսպէս բոլոր բաղ. Presedere, նախագահել. Soprassedere, յետաձգել.

13. Solere սովորիլ, սովորութիւն ունենալ

Սահմ. ներկ. Sòglio, suòli, suòle; sogliamo, solète, sògliono.
Անկատ. Soleva,...
Ստոր. ներկ. Che io soglia,...
Ստոր. անկ. Che io solessi,...
Ընդ. անց. Sòlito սովորած. (essere ով կը գործածուի).

14. Spegnere մարել

Սահմ. ներկ. Spègno, spègni, spègne; spegniamo, spegnete, spègnono կամ spèngono.
Կատար. Spensi, spegnesti, spense; spegnemmo, spegneste, spènsero.
Հրամ. Spegni; spegnete.
Ստոր. ներկ. Che io spenga,...
Ընդ. անց. Spento, մարած.

15. Tenere բռնել

Սահմ. ներկ. Tèngo, tieni, tiene; teniamo (- ghiamo), tenete, tèngono.
Կատար. Tenni, tenesti, tenne; tenemmo, teneste, tènnero.

Ապառ. Terrò, terrai,...
Հրամ. (Tieni) tènga; teniamo, tenete, tèngano.
Ստոր. ներկ. Ch'io tenga,... che noi teniamo, teniate, tèngano.

Նոյնպէս կը լծորդին *contenere* պարունակել, *ottenere* ստանալ, *trattenere* խօսքի բռնել, զբաղցնել...

16. Valere արժել

Սահմ. ներկ. Valgo, vali, vale; valiamo, valete, vàlgono.
Կատար. Valsi, valesti, valse; valemmo, valeste, vàlsero.
Ապառ. Varrò, varrai,...
Հրամ. Vàli -(ti), valga, valiamo -(ci), valete -(vi), vàlgano.
Ստոր. ներկ. Che io valga,...
Ընդ. անց. Valso, արժած (valuto).

Այսպէս, Prevalere, յաղթել և այլն.

17. Vedere տեսնել

Սահմ. ներկ. Vedo (veggo կամ veggio), vedi, vede; vediamo (veggiamo), vedete, védono (veggono,...).
Կատար. Vidi, vedesti, vide; vedemmo, vedeste, vídero.
Ապառ. Vedrò, vedrai,...
Հրամ. Vedi; veda և vegga, vediamo, vedete, véggano, védano.
Ստոր. ներկ. Che io veda (vegga),...
Ընդ. անց. Visto (veduto), տեսած.

18. Volere ուզել

Սահմ. ներկ.	Voglio և vo', vuoi և vuo', vuole; vogliamo, volete, vògliono.
Կատար.	Volli, volesti volle; volemmo, voleste, vòllero.
Հրամ.	Vogli -(mi), vòglia,... vogliamo.
Ապառ.	Vorrò, vorrai,...
Սոր. ներկ.	Che io vòglia,...
Ընդ. անց.	Voluto, ուզած.

ԲԱՌԱՐԱՆ

La buona sera, բարի իրիկունը
la scala, (երժշտ.) երգի աստիճանը
l'asino, էշը
la frittélla, պտղով կարկանդակ
l'ago, ասեղը
l'appartaméntо, յարկաբաժինը
l'accordatóre, դաշնակայարը
il catíno, կոնքը
slegáre, արձակել, (կապէն)
il dopopránzo, il pomeríggio, կէս օրէն վերջ
il biscótto, պակսիմատը
l'accogliénza, ընդունելութիւնը
il fiammífero, լուցկին
la stálla (dei cavalli), ախոռը.
La francatúra, գրոշմագին
il múlo, ջորին
la candéla, մոմը, ճրագը
accettáre, ընդունիլ
il divertiménto, զուարճութիւնը
aiutáre, օգնել
sotto fáscia, ծրարուած
lo scaldalétto, անկողին տաքցնող (գործին)
scordáto, աննեղդաշնակ
il copérchio, խուփը, կափարիչը
scopáre, աւլել
accánto, մօտ, քովը
associarsi (abbonarsi), ընկերակցիլ, բաժանորդ ըլլալ
il tasto, (երժշտ.) ստեղն, մատնոսկրը.

ՀՐԱՀԱՆԳ 79.

Debbo stare a casa tutt'oggi. Sapete quel che voglio? Sì, voi volete un coperchio per questo catino. Egli non vorrà accettare la mia proposta di associarsi insieme ad un gior-

nale francese. Mi pare che farebbe bene ad accettare. Una tale lettura vi procurerebbe utilità e diletto. Siedi qui accanto a me e sleghi questo grosso pacco di libri. Appena egli mi vide entrare, volle che io sedessi accanto a lui e mi tenne compagnia per un buon quarto d'ora. Vi fece dunque un'ottima accoglienza. Ho perduto quei due aghi che vi era parso di vedere sul mio tavolino da lavoro. Chi spense la candela? Io ho spento il fuoco nel vostro appartamento. Chi ha dovuto pagare la francatura di quei libri che avete mandati a Roma sotto fascia postale? La dovetti pagare io.

ՀՐԱՀԱՆԳ 80.

Աստուած աշխատութիւններդ օրհնէ։ Ի՞նչպէս կ'ուզէք որ ես բառգրքին գինը գիտնամ։ Երէկ ես միայն մէկ աստիճան (երժշտ.) (scala) չի կրցայ ընել իմ նոր դաշնակիս վրայ, ստեղները շատ (այնչափ) ուժով էին և ձայներն աննեղդաշնակ։ Կէս օրուան ճաշէն վերջ՝ պիտի երթամ փնտռելու ճշդող մը, եթէ կ'ուզէք։ Երբ տեսաւ նա որ դեռ չեն աւլած քարայատակը, չուզեց այլ ևս (più) դուրս ելնել։ Այս խնձորէ կարկանդակները չի սիրեցի։ Ո՞րչափ կ'արժէ այս ջերմացուցիչ գործին։ Առնուազն քսան ֆրանգ։ Երբեք մեծ օգուտ մը չեմ տեսած այդ գործիքէն։ Չեմ գիտեր որ դուք երբ չէք կրնար գալ։ Անիկայ մոմը մարեց և մեզ գիշեր բարի մաղթեց։ Դուք առաջինն էք, գիտեմ, այս տեսակ գործեր ընելուն մէջ (a fare...)։ Կրնա՞ս ինձ սնտուկ մը պակսիմատ ղրկել։ Եթէ կարենամ, սիրով (volentieri) կը ղրկեմ։

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆ

L'Israelita e i biglietti di banco

Era Giulia una graziosa giovinetta di circa diciottanni, orfana di padre e di madre. Un giorno ebbe notizia della morte d'una ricca sua zia che abitava in una città della Savoia, la quale avevala lasciata erede di tutte le sue so-

stanze. Giulia pertanto ivi recossi, vendette a pubblico incanto gli arredi lasciatile, e ne ebbe una somma di circa cinquanta mila franchi; e siccome il trasporto del denaro le sarebbe tornato troppo disagioso, lo cambiò in cinquanta biglietti di banco. Assestati i suoi affari, alla prima vettura di posta partì per la città natìa. Ebbe essa per compagni di viaggio un ricco negoziante ed un israelita. Nelle vetture pubbliche suolsi fare presto conoscenza, e Giulia con tutta la sua ingenuità si mise a parlare dell'eredità acquistata e dei cinquanta biglietti che seco portava nascosti nella valigia! Venne intanto la notte, e la vettura giunse presso una selva, quando tutto all'improvviso si udì tuonare un triplice *ferma*, e comparvero allo sportello tre orridi ceffi d'assassini. — Questi subito cominciarono a frugare minutamente in ogni angolo della vettura per predare il denaro e quanto vi aveva di valore, anzi uno di essi poste le pistole al petto dell'ebreo, gl'intimò di mettere fuori la borsa. L'israelita tutto tremante della paura, disse: Ohimè! Io sono un povero, non ho nulla, volgetevi a quella signorina che ha cinquanta biglietti da lire mille nascosti nella sua valigia; la povera Giulia dovette consegnarli. Partiti i ladri si continuò il viaggio, ma il negoziante fu tanto indignato del procedere dell'ebreo, che più non lo volle in sua compagnia; perciò questi dovette cangiare posto.

Finalmente si giunse al termine del viaggio; l'israelita allora presa in disparte la giovinetta la pregò di perdonargli l'indegno atto e di dirgli il luogo di sua dimora. Ella aderì al desiderio del richiedente. Al domani mentre essa trista e sbigottita stava meditando sul sinistro caso, ode bussare alla porta. Giulia corre ad aprire, ed uno sconosciuto le consegna un involto dicendole: Eccole un pacco che un signore le invia e la prega di gradire. Essa l'accettò, l'aperse, e vide con grande sua sorpresa che eranvi cento biglietti da lire mille ed un anello di brillanti, con una lettera così concepita:

Pregiatissima signorina,

Per la perdita da voi sofferta e per la memoria del povero ebreo, il quale però non è così povero come si è dichiarato, e per aver egli, svelando il vostro tesoro, salvata un'ingente somma di ottocento mila franchi, che aveva indosso, accettate l'anello ed i pochi biglietti che vi si presentano a nome mio, e ricordatevi per l'avvenire di non palesare i fatti vostri.

ARON LEVI

Figuratevi la sorpresa e la gioia di Giulia! Essa fu oltremodo contenta, e tanto più che si vedeva in possesso del doppio della somma perduta.

Biglietto, մուրհակ, տոմսակ
sostanza, ինչք, հարստութիւն
eréde, ժառանգ
arredo, կահ, սպասք, զարդք
disagioso, դժուարին, նեղացուցիչ
selva, անտառ
assestare, չտկել, ճշդել
valigia, պայուսակ
all'improvviso, յանկարծ
ferma, կաց, կեցիր
orrido, սոսկալի, ահաւոր
minutamente, մանրամասնորէն
ceffo, տգեղ դէմք.
Procedere, վարուիլ
intimare, ծանուցանել հրաւիրել
cangiare, փոխել
dimora, բնակութիւն
involto, ծրար
così concepita, այս իմաստով
in disparte, մէկ կողմ, մէկդի
aderire, հաւանիլ
brillante, չողակն, անկիւնաւոր ադամանդ
sbigottita, վախցած
ingente, մեծ, ահագին
palesare, յայտնել, ի վեր հանել
indignarsi, զայրանալ, բարկանալ.

ՔԱՌԱՍՈՒՆԸՄԷԿԵՐՈՐԴ ԴԱՍ

Անկ. Բայ.

Գ. Լծորդութիւն

Երրորդ լծորդութեան գլխաւոր անկանոն բայերն են, apparire *երևնալ*, dire *ասել*, finire *լմնցընել*, morire, *մեռնիլ*, salire, *վեր ելնել*, udire *լսել*, uscire *դուրս ելնել*, venire *գալ*։

1. Apparire *երևնալ*

Սահմ. ներկ.	Apparisco (appaio), apparisci, apparisce (appare); appariamo, apparite, appariscono (appaiono).
Կատար.	Apparii, (apparvi, apparsi), apparisti, appari (apparve, apparse).
Ապառ.	Apparirò,...
Հրամ.	Apparisci, apparisca (appaia); appariamo, apparite, appariscano (appaiano).
Ստոր. ներկ.	Ch'io apparisca (appaia),... che essi appariscano (appaiano).
Անց. դերբ.	Apparito և apparso, *երևցած*.

Նոյնպէս կը խոնարհին comparire *երևնալ (մէջտեղ)*, *disparire*, *sparire* *անհետանալ*, *trasparire* *թափանցել*։

2. Dire *ասել*

Սահմ. ներկ.	Dico, dici, dice; diciamo, dite, dicono.
Անկատ.	Diceva, o, dicevi,...
Կատար.	Dissi, dicésti, disse; dicémmo, dicéste, dissero.

Հրամ.	Di', dica; diciamo, dite, dícano.
Ստոր. ներկ.	Che io dica, dica, dica; diciamo, diciate, dícano.
Ստոր. անկ.	Ch'io dicessi,...
Ընդունել. ներկ.	Dicènte, *ասող*.
Ընդունել. անց.	Détto, *ասած*.
Դերբ.	Dicèndo, *ասելով*.

Եւ այսպէս բոլոր dire*ով բաղադրեալները* contradire, *հակառակիլ*. maledire, *անիծել*.

3. Finire *լմնցընել*

Սահմ. ներկ.	Finisco, finisci, finisce; finiamo, finite, finiscono.
Անկատար.	Finiva, o,...
Կատար.	Finii, finisti, finì,...
Ապառ.	Finirò,...
Հրամ.	Finisci, finisca; finiamo, finite, finíscano.
Ստոր. ներկ.	Ch'io finisca,... che noi finiamo,... che essi finiscano.
Ընդ. անց.	Finito, *լմնցած*.

4. Morire *մեռնիլ*

Սահմ. ներկ.	Muoio (mòro), muori, muore; moriamo, morite, muòiono.
Ապառ.	Morrò (morirò), morrai,...
Հրամ.	Muòri, muòia, (mòra); moriamo, morite, muòiano.
Ստոր. ներկ.	Che io muoia, mòra,... che noi moriamo, moriate, muòiano.
Անց. դերբ.	Mòrto, *մեռած*.

Այսպէս Premorire, *ուրիշէ մ'առաջ մեռնիլ*.

5· Salire ելնել

Սահմ. ներկ. Salgo (salisco), sali, sale; sagliamo (salghiamo), salite, sàlgono.
Կատար. Salsi (salíi), salisti, salse (salì); salimmo, saliste, salirono (salsero).
Ապառ. Salirò, salirai,...
Հրամ. Sali, salga; sagliamo (-ghiamo), salite, sàlgano.
Ստոր. ներկ. Che io salga,... che noi sagliamo (-ghiamo), sagliate (-ghiate), sàlgano.
Ընդ. ներկ. Saliente, ելնող.
Ընդ. անց. Salito, ելած.

Այսպէս assalire, յարձակիլ.

6· Udire լսել

Սահմ. ներկ. Odo, òdi, òde; udiamo, udite, òdono.
Ապառ. Udirò (udrò) -ai,...
Հրամ. Odi, òda; udiamo, udite, òdano.
Ստոր. ներկ. Che io òda,... che noi udiamo, udiate, òdano.
Ստոր. անկ. Che io udissi,..
Ընդ. ներկ. (չունի. և մերթ կը գործածուի) audiente, լսող.
Ընդ. անց. Udito, լսած.

8· Uscire դուրս ելնել

Սահմ. ներկ. Èsco, èsci, èsce; usciamo, uscite, èscono.
Հրամ. Èsci, èsca; usciamo, uscite, èscano.
Ստոր. ներկ. Ch'io èsca,... che noi usciamo, usciate, èscano.
Անցեալ դերբ. Uscito, դուրս ելած.

Եւ այսպէս Riuscire, յաջողիլ.

8· Venire գալ

Սահմ. ներկ. Vengo, vieni, viene; veniamo, venite, vèngono.
Կատար. Venni, venisti, venne; venimmo, veniste, vénnero.
Ապառ. Verrò, verrai, verrà,...
Հրամ. Vieni, venga; veniamo, venite, vèngano.
Ստոր. ներկ. Ch' io venga,... che noi veniamo, veniate, vèngano.
Ընդ. ներկ. (Veniente; և vegnente աժ.)
Անց. դերբ. Venuto, եկած.

Այսպէս կը լծորդուին, convenire պատշաճիլ, pervenire հասնիլ, avvenire պատահիլ.

ԲԱՌԱՐԱՆ

La cúpola, գմբէթը
la novità, նորութիւնը
tutti i momenti, ամէն վայրկեան
trováre, գտնել
sicúro, ապահով, վստահ.
Probabilménte, հաւանական
vivere, ապրիլ
incredíbile, անհաւատալի
cattedrále, մայր եկեղեցի
invitáre, հրաւիրել
misèria, թշուառութիւն, կարօտութիւն.

ՀՐԱՀԱՆԳ 81.

Il fanciullo esce oggi per la prima volta dacchè sua madre è morta. Io odo delle cose incredibili. Quando veniste a Parigi? Venni nel mio quattordicesimo anno. Vengo a trovarla domani, se (Ella) mi permette. Verrò io perchè debbo uscire di casa; ma se vuole, che saliamo insieme sulla torre Eiffel, venga prima del mezzogiorno. Cesare scrisse al Senato romano queste memorabili parole: *venni, vidi, vinsi.* Tu non venisti probabilmente, perchè credevi che non venisse nem-

meno Carlo; ma egli è venuto dieci minuti prima che io uscissi. Quando udii la sua voce, gli dissi subito: Voglio proprio che tu esca con me quest'oggi. Io non voglio che muoia nella miseria.

ՀՐԱՀԱՆԳ 82.

Կ'ուզէ՞ք որ գամ զձեզ առնեմ վաղը կամ միւս օր։ Վաղը եկէք, պարոն, կ'ուզեմ որ միասին ելնենք մայր եկեղեցւոյ գմբէթին վրայ։ Լսեցի՞ք ինչ որ ձեր վրայ կը խօսէին։ Ես ժամը 8էն առաջ դուրս չեմ ելներ։ Գրիգոր, նոր բան մը լսեցի՞ր։ Հայրս բնական մահուամբ մեռաւ։ Ըսածդ լաւ չեմ հասկնար, քովս եկուր։ Ո՞ւր կ'ուզես որ գամ։ Հոս եկուր, պարոն, կ'ըսեմ քեզի։ Չեմ կարծեր որ գայ։ Ես ալ ապահով եմ որ կու գայ (պիտի գայ)։ Պէտք է որ դուն քիչ մ'աւելի սպէպ գաս։ Ես կու գամ ամէն անգամ որ ինձ ըսես, պէտք է որ նախ դու հրաւիրես։ Օգնութի՞ւն, կը մեռնիմ։ Ամէն վայրկեան կը մեռնի, և կ'ապրի։

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆ

Prima lettera d'una istitutrice in viaggio

Firenze, il 24 Marzo 1904

Cara sorella

Come vedi dalla data, mi sono decisa a rimanere ancora per un anno istitutrice di questa egregia famiglia. E poichè prima di partire ti ho promesso di mandarti notizie dalle più belle città che avremmo visitato, eccomi ora a mantenere la parola.

Non dirò nulla di Torino, perchè anche tu conosci quella città, sempre bella per le sue vie, per le sue piazze, pe' suoi viali, pei giardini pubblici, e pei numerosi monumenti che l'adornano.

Di Alessandria non si è veduto che la cittadella, i ba-

stioni, e la bella stazione della ferrovia. Ma di là sino a Genova, l'occhio si diletta alla vista di alte montagne, e di stupende gallerie, onde in brev'ora si giunge sino al mare.

Il mare è la cosa più bella e più grandiosa che io abbia conosciuto finora. Genova è una città maestosa, ricca, trafficante, con palazzi sontuosi, e chiese magnifiche. Ma io non sapeva staccarmi dalla vista del mare, che vedevasi anche dalla finestra dell'albergo.

Una sera si era fissato, di partire sopra un batello a vapore per Livorno; e toccando Pisa, e Lucca, giungere il giorno appresso a Firenze. Ma il mare era alquanto agitato: e perchè la signorina non ne soffrisse, si riprese la ferrovia, e si tornò indietro sino ad Alessandria. Di là poi per Tortona, Voghera, Piacenza, Parma, Reggio d'Emilia, e Modena, si giunse sul far della sera a Bologna, città antica, popolosa, con molti pórtici, famose torri, e chiese stupende.

Il giorno seguente si risalì in ferrovia, e in cinque ore giungemmo da Bologna a Firenze; e quì non si pensò finora che a visitare quadri e statue, chiese e palazzi, e le vie più popolose e i bei ponti sull'Arno.

Ieri si fece una trottata alle Cascine, e sulla nuova e bellissima passeggiata dei Colli. Oggi i signori sono andati a vedere la graziosa Siena; ma stasera saranno certamente di ritorno.

Addio, cara sorella. Saluta per me tutta la famiglia, e credimi sempre la tua affezionatissima

VERONICA

Հարցումն

Per quanto tempo si è Ella decisa a rimanere ancora [istitutrice dov'è?

Perchè non mi dice nulla di Torino?

Che ha veduto di Alessandria?

Che impressione Le ha fatto la vista del mare?

E che saprebbe dirmi di Genova?
Che strada fece per recarsi da Genova a Firenze?
Che sa di Bologna?
Che fece sin qui a Firenze?
Quando torneranno a Firenze i signori presso i quali [Ella si trova?

ՔԱՌԱՍՈՒՆԵՐԿՈՒԵՐՈՐԴ ԴԱՍ

Գ. Պակասաւոր բայեր

Պակասաւոր կ'ըսուին անոնք որ լծորդութեան շատ մը ձևերուն մէջ թերի կը մնան։

Պակասաւոր բայերուն մեծամասնութիւնը բանաստեղծական կամ բարձր գրականական ոճին մէջ կը գործածուին, և փոքր մաս մը միայն՝ առձակի ու ընտանեկան լեզուի մէջ։

Ահա ասոնց գլխաւորները՝ ամենէն աւելի գործածական ձևերով.

Addarsi, տեսնել. Կատ. Mi addiedi, s'addiede, si addiedero.
Algere, սահիլ. Կատ. Alsi, alse. Ընդունելութիւն Ներկ. Algente (բանաստեղծօրէն) սառող.
Angere, տառապեցնել. Սահմ. Ներկ. Ange.
Arrògere, աւելցնել. Սահմ. Ներկ. Arrògi, si arroge.
Calére, հոգ, փոյթ ընել. Սահմ. Ներկ. Mi cale. Անկ. Mi caleva. Կատ. Mi calse. Սոր. Ներկ. Caglia. Սոր. Անկ. Calesse (բանաստեղծօրէն). անգէմ բայ.
Càpere, մտնել, փակուիլ. Սահմ. Ներկ. Cape. (Հինցած բայ մ'է. ասոր տեղ կը գործածուին Capìre, rinchiùdere).
Còlere, յարգել, պատուել. Սահմ. Ներկ. Còle.
Consùmere, ապաւել, վատնել. Կատ. Consunsi, consunse, consunsero. Անց. Դերբ. Consunto.
Fèrvere, եռանդնոտիլ. — ունի. Ferve, fervono, fervea, fervéano. Fervesse, fervessero. Fervente.
Fièdere, վիրաւորել. (բանաստեղծ.) Սահմ. Ներկ. Fiede, fiedono.

Fùlgere, փայլիլ. Կը գործ. ընդհանրապէս 3ՐԴ. դէմքերը, և Անց. Դերբ. Միւս ձևերուն մէջ չատ քիչ կը գտնուի, և կը փոխանակուի rifulgere ի հետ. — Կը պակսի Անց. Դերբ.
Ire (և Gire) (բանաստեղծ.), երթալ. Gì(v)a, giano. Gisse, gìssero. Ito, (gito). Ամենագործածական ձևերն են. այսպէս iva և այլն.
Lìcere, ներելի ըլլալ. Սահմ. Ներկ. Lice (léce). Անց. Դերբ. Lécito և lìcito. (բանաստեղծ.).
Lùcere, փայլիլ. Luce, luceva. Ընդ. Ներկ. Lucente. (միւս ձևերը կը պակսին).
Lèdere, վնասել. — ունի միայն Սահմ. Ներկ. և Անկ. և Սոր. (քիչ գործածուած) և Անց. Դերբ. Leso.
Mòlcere, գգուել. Molci, molce. Molceva. Molcesse. Molcendo (բանաստեղծ.).
Olìre, անուշ բուրել, (բանաստեղծ.) Olisce. Olèva, olìvano.
Rièdere, վերադառնալ. Riedo, riedi, '–e, '–ono. Rieda, riedano. Rediva, redivano. Redissero-և redessero (բանաստեղծ.).
Sèrpere, օձաձեւ շրջիլ. Sèrpe. Serpeva. Serpendo. (բարոյական իմաստով).
(Solére), սովոր ըլլալ. Սահմ. Ներկ. Sòglio, suòli, suòle, sogliamo, soléte, sógliono. Սոր. Sòglia, sogliamo, sogliate, sògliano. Սահմ. Անկ. Soleva և այլն. Սոր. Անկ. Soléssi և այլն. Միւս եղանակներուն մէջ èsser solito-ով կը լրացուի.
Tepére, գաղջանալ. (բանաստեղծ.) Tepente.
Tàngere, դպչիլ, (բանաստեղծ.) Tange. Tangente և 3ՐԴ. դէմք Անկատ. և Ապառ.
Tòrpere, ընդարմանալ, քնափ մնալ. (բանաստեղծ.) Tòrpe. Torpente. Torpendo.
Ùrgere, ստիպողական ըլլալ. Urge, úrgono. Urgeva, urgevano, Urgesse, urgessero. Urgente. Urgendo, և այլն.
Vìgere, կորովի ըլլալ. Vige. Vigeva, vigevano. Vigesse, vigessero. Vigente. Vigendo.

ՔԱՌԱՍՈՒՆԵՐԵՔԵՐՈՐԴ ԴԱՍ

Բայերու խնդրառութեան եւ Համաձայնութեան կարգին վրայ՝ համառօտակի

Essere և ուրիշ քանի մը էական բայի ուժ ունեցող բայեր divenire, diventáre, restáre, rimanére երկու ուղղական խնդիր կ'ուզեն, որոնց մէկը անուն բայի և միւսը ուղղական խնդիր կ'ըլլայ։ Օրինակ.

Alessandro fù un gran *conquistatóre*, Աղեքսանդր մեծ աշխարհակալ մը եղաւ.

Suo amico *Pietro* è diventáto *mercánte*, իւր (Զեր) բարեկամը, Պետրոս, վաճառական եղած է.

Կան քանի մը բայեր ալ, որոնք էական բայի պէս երկու ուղղական կ'ուզեն։ Օրինակ.

Egli è stato eletto *imperatóre*, նա կայսր ընտրուեցաւ.

Egli è chiamáto (կամ ha nome) *Pietro*, անոր անունը Պետրոս է.

Essere բային տեղ՝ շատ անգամ avere բային երրորդ դէմքը կը գործածուի. երբեմն եզակին՝ յոքնակիի տեղ ալ կը բանի։ Օրինակ.

Qui non vi *ha* altro da dire, se non che (փոխանակ qui non è), հոս ըսելու ուրիշ բան չկայ, բայց եթէ, և այլն.

Ներգործական բայերը բաց ի իրենց անուն բայէն՝ հայցական հոլով մը կ'առնուն[1] որ խնդիր սեռի կ'ըսուի։

1. Կան շատ մը ներգործական բայեր ալ, որ հայց. խնդիր չեն առնուր, այլ խօսքին բացայայտոչբեան և կատարելոչբեան համար՝ սեռական, տր. կամ բացառական հոլով մը կ'առնուն, ինչպէս.

Օրինակ

Achille uccise *Ettóre*, Աքիլլէս սպաննեց զՀեկտոր

Chi per tutto vuol dir *la verità*, non trova ospitalità, ով որ ամէն բանի ճշմարիտը կ'ուզէ ըսել, ընդունելութիւն չգտներ.

Կան քանի մը ներգործական բայեր, որ երկու հայցական կ'ուզեն։ Օրինակ.

Io *mi* chiámo *António*, անունս Անտոն է.

Lo conosco gioviále uomo, նա զուարթ մարդ մ'է.

Ներգործական բայերը բաց ի հայցականէն՝ ուրիշ հոլով մ'ալ կ'առնուն։ Օրինակ.

Le divíne cose a danári e vendévano e comprávano, աստուածային բաները ստակով թէ կը ծախէին և թէ կը գընէին.

Կան քանի մը բայեր որ երկու տրական կ'ուզեն։ Օրինակ.

Il perdonáre le ingiúrie non si deve ascrivere *a vergógna*, e *ad infámia*, *ad un uómo* onésto, ma *a gloria* e *ad onóre*, անիրաւութիւնները ներելը՝ առաքինի մարդու մը ամօթ ու նախատինք չէ, մանաւանդ փառք ու պատիւ.

Servíre, soddisfáre, cómpiere, adempíre ներգործ. բայերը. և ubbidíre չէզոք բայը՝ իրենց խնդիր կամ հայց. կամ տր. հոլով կ'առնուն։

Parlava di alcuni affari, քանի մը գործոց վրայ կը խօսէր. Il galantuomo non nuoce a nessuno, ազնիւ մարդը ոչ մէկուն չվնասեր. Questa dipende da me, սա ինձմէ կը կախուի։

Օրինակ.

Servire–soddisfáre–ubbidire *alcuno* կամ *ad alcuno*, ծառայել, հնազանդիլ մեկու մը, գոհ ընել մեկը.

Cómpiere–adempire *il suo dovére* կամ *al suo dovére*, կատարել, ի գլուխ հանել իւր պարտքը, կամ իւր պարտքին.

Ներգործական բայերը tógliere, rubáre, chiédere և domandáre փոխանակ բացառականի՝ տրական հոլով կ'առնուն՝ խնդիր բնութեան։ Օրինակ.

Tolse *al padróne* la vita, իւր տէրը մեռցուց.

Chiése all'*Imperatóre* il perdono della sua colpa, կայսրէն իւր յանցանքին ներումն խնդրեց.

Այն բայերը՝ որոնք տարածումն կամ մեկ տեղէ ուրիշ տեղ անցնիլ կը ցուցնեն, per նախադրութեամբ հայց՝ հոլով խնդիր կ'առնուն։ Օրինակ.

Spárso avéa sassi *per la strada*, ճամբուն վրայ քարեր տարածած էր.

A Roma si puo andare o *per Firénze*, o *per Ancona*, Հռովմ կրնայ երթըցուիլ, կամ Ֆիրենցէի ճամբով և կամ Անգոնայի.

Կրաւորական բայերը՝ իրենց խնդիր սեռին՝ բացառական հոլով կ'առնուն։ Օրինակ.

Cartágine fu distrútta da (երբեմն նաև per) Scipióne, Կարքեդոն Սկիպիոնէն կործանեցաւ.

I Románi fúrono più volte sconfítti *da Annibale*, Հռովմայեցիք շատ անգամ խորտակուեցան Աննիբաղէն.

Եթէ ուզենք վերոյիշեալ խօսքերը՝ ներգործական բայով բացատրել, պէտք է կրաւորականին բաց. խնդիր սեռին՝ ուղղական դնել և ուղղականը՝ հայցական։ Օրինակ.

Scipióne distrússe Cartágine, Սկիպիոն կործանեց Կարքեդոն.

Annibale sconfísse più volte i Románi, Աննիբաղ Հռովմայեցիս.

Զէզոք բայերը բաց ի հայցականէն, խնդիր բնութեան ամէն հոլով կրնան առնուլ։ Օրինակ.

Entrárono nella chiésa tre uómini, երեք հոգի մտան եկեղեցին.

Quegli abbisógna *di poco*, che poco desidera, քիչ պէտք կ'ունենայ այն՝ որ քիչ բանի կը փափաքի.

Կան չէզոք բայեր ալ, որ հայց. հոլով խնդիր կ'առնուն, բայց ասոնց տակ՝ զօրութեամբ նախադրութիւն մը կ'իմացուի։ Օրինակ.

Questa vita, che noi viviámo, di fatíche innumerábili è piéna (փոխ. in che), այս մեր կեանքը, յորում կ'ապրինք, անթիւ նեղութիւններով լեցուն է.

Il villáno sogna *l'arátro* e *bovi*, e 'l *marróne* e *la vanga* (փոխ. per l'arátro...), գիւղացին կ'երազէ արօրն ու եզները, Քրիչն ու բահը (փոխ. արօրին համար կամ արօրին վրայ...).

Համաձայնութեան կարգին վրայ

Իտալերէն շարադրութիւնն երկու տեսակ է, կանոնաւոր կամ պարզ (costruzióne sémplice), և անկանոն կամ ձևաւոր (costr. figuráta)։

Կանոնաւոր կ'ըսուի շարադրութիւնը՝ երբ ամէն մասունք բառնիք իրենց կարգաւ կը դրուին. այսինքն, նախ անուն բայիւ՝ իրեն ածականով և յատկացուցիչով՝ եթէ ունի. երկրորդ, բայը՝ իրեն անմիջական մակբայով ու խնդիրներովը. երրորդ, նախադրութիւնը՝ իրեն խնդիրներով և այլն։ Օրինակ.

Quel ricco mercante di Lípsia manderà domani infallibilménte il suo primo amanuénse alla vostra casa per réndervi il danáro affidátogli tempo fà.

Լիպսիացի այն հարուստ վաճառականը՝ անվրէպ վաղը պիտի զրկէ քու տունդ իւր առաջին գրագիրը՝ վճարելու համար քեզի ժամանակէ ի վեր իրեն տըուած ստակդ։

Անկանոն կ'ըսուի շարադրութիւնը՝ երբ մասունք բաներն իրենց բնական կարգը չեն պահեր, և քերականական սովորական կարգէն դուրս կ'ելնեն, այս պատճառաւ դժուարաւ կը հասկցուի իմաստն և շրջուն (inversióne) կ'ըսուի. ինչպէս է Տավանցինիի հետևեալ խօսքը։ Օրինակ.

Biancheggiávano per la campagna le ossa ammonticelláte o spárse, secóndo fuggiti si érano, o arrestáti; per terra érano pezzi d'arme, membra di caválli, e a' troncóni di álberi testè infilzáte: e per le selve orréndi altári, ove fúrono sacrificáti i tribúni, e i centurióni de' primi órdini.

Բոնուած կամ փախչելու ժամանակ սպանուած զինուորներուն՝ դիզուած կամ ցանուցիր ոսկրները՝ դաշտի վրայ ճերմակ կը փայլէին. գետինը զէնքի կտորներով և ձիերուն դիերովը լեցուն և ծառերուն վրայ գլուխներ մխուած էին. ու անտառներու մէջ ահագին սեղաններ կանգնուած, որոնց վրայ տրիբունք և առաջին կարգի հրիւրապետները զոհուեցան.

Այս տեսակ շարադրութիւնը շատ գեղեցիկ է և առհասարակ քարոզներու և ճառերու մէջ կը գործածուի, որ շատ ազդեցութիւն ունի մարդուն կիրքը շարժելու՝ եթէ վայելուչ ոճով դասաւորուին։ Գեղեցիկ է Պոքքաչչիոյի սա կտորը։ Օրինակ.

O molto amáto cuóre, ogni mio ufficio verso te è fornito, nè più altro mi resta a fare, se nón di venire con la mia ánima a fare alla tua compagnía.

Ո՛վ ամենասիրելի սիրտ, մատուցի քեզ այն ամէն ծառայութիւն զոր կրնայի, և ուրիշ բան չի մնար ինձի ընել՝ բայց եթէ բոլոր հոգւովս գալ քեզի ընկերելու։

ՔԱՌԱՍՈՒՆ ԵՒ ՉՈՐՐՈՐԴ ԴԱՍ

Այբուբենական ցանկ Անկանոն բայերու

Ցուցակէս դուրս ձգուած են բաղադրեալ ու ածանցեալ բայերը, ի բաց առեալ անոնցմէ, որոնք քանի մը դէմքերու մէջ կը տարբերին պարզ բայէն կամ որոնց նախնական ձևով բայերն ի գործածութեան չեն։

Աստղանիշ* բայերը հինցած են կամ միայն բանաստեղծութեան մէջ կը գործածուին։ Հոս կը յաւելունք զանոնք որ իրենց բաղադրեալ ձևերով ի գործածութեան են կամ վասն զի կը գտնուին Փետրարքայի, Պոքքաչչիոյի, Տանդէի, Ալֆիերիի... մէջ։

Անոնք որ իրենցմէ առաջ հարցական (?) նշան ունին քիչ գործածուած են արձակի մէջ. պէտք է ուրեմն անոնցմէ զգուշանալ, ի բաց առեալ բոլորովին բացառիկ պարագաներու մէջ։

Սահմ. Ներկ.		Կատ.	Ապառ.	Անց. Դերբ.
? Accèdere, մօտենալ,	կանոնաւոր	accedei (-etti).	կանոնաւոր	կանոնաւոր
accèndere, վառել,	accendo	accesi	accenderò	acceso.
acchiúdere, փակել. Տես. chiudere.				
accòrger(si), տեսնուիլ,	(m')accorgo	(m')accorsi	(m')accorgerò	accorto.
accórrere, վազել. Տ.[1] correre.				
accréscere, աճեցնել. Տ. crescere.				
addúrre, մէջ բերել,	adduco	addussi	addurrò	addotto.
affíggere, հաստատել. Տ. figgere; միայն		. . . . .	. . . . .	(affisso).
affliggere, վշտացնել,	affliggo	afflissi	affliggerò	afflitto.
aggiúngere, աւելցնել. Տ. giungere.				
*algere, սառիլ, պաղիլ,	—	alsi	—	Ընդ. Ներկ. (algente).
allúdere, ակնարկել,	alludo	allusi	alluderò	alluso.
ammèttere, ընդունիլ. Տ. mettere.				
*ancídere, սպաննել. Տ. uccidere.				
andàre, երթալ,	vado	andai	andrò	andato.
?ángere, նեղել, տանջել,	ange	—	—	—
annèttere, կցել,	annetto	annessi	annetterò	annesso.
apparíre, երևնալ,	apparisco	apparvi (-ii)	appariró	apparito (-arso).
appartenére, վերաբերիլ. Տ. tenere.				
appèndere, կախել,	appendo	appesi	appenderò	appeso.
applaúdere, ծափահարել,	applaudisco (applaudo)	applaudii (-si)	applaudirò	applaudito.
aprire, բանալ,	apro	aprii (-ersi)	aprirò	aperto.
árdere, այրել, վառել	ardo	arsi	arderò	arso.
*arrògere, աւելցնել, հաւասարել[2].				

1. Տ. կը նշանակէ Տե՛ս — 2. Շատ քիչ կը գործածուի։

Սահմ. Ներկ.		Կատ.	Ապառ.	Անց. Դերբ.
?ascèndere, վեր ելնել. Տ. scendere.				
?ascóndere, պահել. Տ. nascondere.				
aspèrgere, սրսկել. Տ. spergere.				
assalire, յարձակիլ. Տ. salire.				
?assíder(si), նստիլ,	(m')assido	(m')assisi	(m')assiderò	assiso.
assístere, ներկայ ըլլալ, կանոնաւոր, բացառաբար		. . . . .	. . . . .	assistito.
?(assòrbere), assorbire, } ծծել,	assorbo	assorbii	assorbirò	assorbito (assorto).
assòlvere, արձակել, կանոնաւոր. բացառ. Անց. Դերբ. assolto.				
assúmere, ստանձնել,	assumo	assunsi (-mei, -metti)	assumerò	assunto.
astríngere, ստիպել. Տ. stringere.				
attèndere, սպասել,	attendo	attesi	attenderò	atteso.
?attíngere, հանել. Տ. tingere.				
*avéllere, խլել,	—	avulsi		
avére, ունենալ,	ò	ebbi	avrò	avuto.
Benedire, Օրհնել. Տ. maledire.				
bere (bevere), խմել,	bevo (beo)	bevi (bevei, -etti)	beverò (berrò)	bevuto (beuto).
Cadére, իյնալ,	cado (caggio)	caddi (cadei, -etti)	cadrò (caderò)	caduto.
?calére, հոգ ընել, ?cápere, պարունակել, }	ըստ վերնոյն.			
cèdere, տեղի տալ,	cedo	cedei, -etti (cessi)	cederò	ceduto (cesso).
chièdere, խնդրել,	chiedo (chieggo)	chiesi (chiedei)	chiederò	chiesto.
chiúdere, փակել,	chiudo	chiusi	chiuderò	chiuso.
Cingere (cignere), կապել (գօտի),	cingo (cigno)	cinsi	cingerò	cinto.
circoncídere, թլփատել. Տ. incidere.				
?circonflèttere, ծռել (չորս կողմէն), միայն Անց. Դերբ.		. . . . .	. . . . .	circonflesso.

Սահմ. Ներկ.		Կատ.	Ապառ.	Անց. Դերբ.
cògliere (corre), ժողվել, ինչպէս sciógliere.				
?collídere, զարնուիլ. S. elídere.				
?collúdere, միաբանիլ (դաղտ). S. lúdere.				
?comméttere, պատուէրել. S. méttere.				
commuòvere, գրգռել. S. muóvere.				
comparíre, երևնալ,	comparisco	comparvi (comparii)	comparirò	comparso (-arito, -aruto).
cómpiere, աւարտել,	compisco (compio)	compii (compiei)	compierò (compirò)	compiuto (compito)[1].
comprèndere, ըմբռնել. S. prendere.				
comprímere, ճնշել, ճզմել,	comprimo	compressi	comprimerò	compresso.
concèdere, թոյլ տալ. S. cédere.				
?concepire, երկնել. Միայն հին ձևերը concepe և		concépono; (conceputo)		concetto.
*concèrne[2], վերաբերիլ. S. scernere.				
conchiúdere (concludere), լմեցնել, եզրակացնել. S. chiúdere.				
concórrere, մրցիլ. S. córrere.				
concútere, շարժել, ցնցել,	concussi	—	—	concusso.
*condurre, առաջնորդել. S. addurre.				
*confícere, շաքարով եփել,	—	confici	—	confetto (գոյական)
?confíggere, դամել. S. figgere				confitto.
confóndere, շփոթել. S. fóndere.				
congiúngere, միացնել. S. giúngere.				
connétere, կցել, կապել. S. néttere.				
conóscere, ճանչնալ,	conosco	conobbi (conoscei, -etti)	conoscerò	conosciuto.

1. Cómpito, պարտականութիւն դասի (աշակերտաց). — 2. Գործածուած են միայն. concerne և concerneva.

Սահմ. Ներկ.		Կատ.	Ապառ.	Անց. Դերբ.
*conquídere, յաղթել, նեղել				conquisto.
*consúmere, (consumáre), սպառել,	—	consunsi (-se, -sero)	—	consunto.
contèssere, հիւսել, ստայնանկել. S. téssere			բացառ.	contesto.
contradire (-ddire), հակառակիլ. S. dire.				
contrárre, դաշինք դնել. S. trarre.				
convértere, դարձի բերել,	converto	conversi	converterò	converso.
Ցմ. Convertire, կանոնաւոր է (Ներկ. -isco).				
copríre, ծածկել. S. aprire.				
corrèggere, ուղղել. S. réggere.				
córrere, վազել,	corro	corsi	correrò (corrò)	corso.
corródere, մաշեցնել, ուտել. S. rodere.				
corrómpere, ապականել, խանգարել. S. rompere.				
costríngere, սեղմել, սանձել. S. stríngere.				
costruire, շինել, (costrurre)	costruisco	costrussi	costruirò (costrurrò)	costrutto (costruito).
créscere, աճիլ,	cresco	crebbi	crescerò	cresciuto.
crocifíggere, խաչել, չարչարել. S. figgere.				
cuòcere, եփել,	cuocio	cossi (cocei, cocqui)	cocerò	cotto.
Dare, տալ,	do	diedi	darò	dato.
decídere, կտրել, սահմանել,	decido	decisi	deciderò	deciso.
decréscere, նուազիլ. S. créscere.				
dedurre, տանիլ, բերել, պակսեցնել. S. addurre.				
delúdere, խաբել. S. allúdere.				
deprímere, ճնշել. S. comprímere.				
desístere, եւ կենալ, քաշուիլ, դադրիլ. S. assístere.				
desúmere, մակաբերել, հեռացնել. S. assúmere.				

Սահմ. Ներկ.	Կատ.	Ապառ.	Անց. Դերբ.
detrarre, նուազեցնել, պակսեցնել. S. trarre.			
*detrúdere, վար ձգել, նետել. S. intrúdere.			
difèndere, պաշտպանել,	difendo	difesi	difenderò	difeso.
diffóndere, սփռել, ծաւալել, տարածել. S. fóndere.			
diméttere, մէկդի թողուլ, ջնարհել. S. méttere.			
dipíngere, նկարել, նկարագրել. S. píngere.			
dire, ըսել,	dico	dissi	dirò	detto.
dirígere, ուղղել,	dirigo	diressi	dirigerò	diretto.
dirómpere, կակուղցնել, կոտրել. S. rómpere.			
discéndere, իջնել, սերիլ. S. scéndere.			
discèrnere, տեսնել, ընտրել. S. scèrnere.			
discórrere, թափառիլ, վազել, մոռածել, խօսիլ. S. còrrere.			
discútere, վիճաբանիլ,	discuto	discussi	discuterò	discusso.
disgiùngere (disgiúgnere), զատել, բաժել. S. giúngere.			
dispérgere, ցրուել, վատնել. S. spérgere.			
distínguere, բաժնել, զանազանել,	distinguo	distinsi distinguei, -etti)	distinguerò	distinto.
distòrcere, ոլորուածքը քակել, ոլորել. S. torcere.			
distrúggere, քանդել, փճացնել. S. strúggere.			
*divèllere, արմատէն փրցնել. S. svéllere.			
divídere, բաժնել,	divido	divisi	dividerò	diviso (dividuto, հինցած).
dolére, ցաւիլ,	dolgo (doglio)	dolsi	dorrò (dolerò)	doluto.
dovére, պարտիլ,	devo (debbo, deggio)	dovei (-etti)	dovrò	dovuto.
Eccèdere, գլել. S. cédere.			
eléggere, ընտրել. S. léggere.			
elídere, կրճատել,	elido	elissi	eliderò	eliso.

Սահմ. Ներկ.	Կատ.	Ապառ.	Անց. Դերբ.
elúdere, ի դերև հանել. S. allúdere.			
emérgere, երեսը ելնել. S. mérgere.			
émpiere, empire, (-isco), } լեցնել, աւարտել,	Անկանութիւն կը կայանայ կրկին ձևերու մէջ. Կատ. empì և empiè. Անց. Դերբ. empito և empiuto. S. compire.		
*emúlgere, թուլցնել,	emulgo	emulsi	emulgerò	emulso.
erígere, (érgere), կանգնել, շինել,	erigo (ergo)	eressi (ersi)	erigerò (ergerò)	eretto, erto, (erta, Գոյական).
esaurire, սպառել. բացատ. գործածուած Անց. Դերբ.				esaurito (esausto).
esclúdere, հանել, մերժել,	escludo	esclusi	escluderò	escluso.
esígere, պահանջել,	esigo	esigei (-etti)	esigerò	esatto.
esístere, գոյութիւն ունենալ,	esisto	esistei (-etti)	esisterò	esistito.
espèllere, վռնտել,	espello	espulsi	espellerò	espulso.
esprímere, արտայայտել,	esprimo	espressi	esprimerò	espresso.
èssere, ըլլալ,	sono	fui	sarò	stato.
estínguere, մարել,	estinguo	estinsi	estinguerò	estinto.
*estóllere, դրուատել. քիչ գործ. և միայն estólle, estòllero.			
evádere, փախչիլ,	evado	evasi	evaderò	evaso.
Fare, ընել,	fo (fáccio)	feci	farò	fatto.
fèndere, ճեղքել[1],	fendo	fendei (fessi)	fenderò	fenduto (fesso).
ferire, վիրաւորել. հին ձև և բանաստեղծաբէն, fere (fiede) = ferisce, fiédono = feriscono; fera = ferisca, fèrano, = feríscano և feruto = ferito.			
fíggere, մխել, գամել,	figgo	fissi	figgerò	fitto (fisso և fiso, ած.).
fíngere, կեղծել,	fingo	finsi	fingerò	finto.
*fléttere, ծռել, կորացնել,	fletto	flessi	fletterò	flesso.

1. Այս բայն ընդհանրապէս կանոնաւոր է։

Սահմ. Ներկ.		Կատ.	Ապառ.	Անց. Դերբ.
fóndere, հալեցնել, ձուլել,	fondo	fusi (fondei)	fonderò	fuso.
*frángere, խորտակել,	frango, (fragno)	fransi	frangerò	franto.
fríggere, տապկել,	friggo	(frissi)	friggerò	fritto.
*fulgere, փայլել,	fulgo	fulsi	fulgerò	—
Gemére, ողբալ. քանի մը ձևեր ունի gemire էն կազմուած.				
genuflèttere, ծնրադրել,	—	(genuflessi)	—	genuflesso.
giacére, պառկիլ,	giaccio	giacqui	giacerò	giaciuto.
*gire, երթալ. Տ. Դաս 42ը.				
giúngere, giúgnere, հասնիլ,	giungo (giugno)	giunsi	giungerò (giugnerò)	giunto.
Immèrgere, ընկղմել. Տ. mérgere.				
impèllere, մղել, զրզռել, դրդել. Տ. espéllere.				
impèndere, կախել,	impendo	impesi	—	impeso (impenduto).
imprèndere, սովրիլ, ձեռնարկել. Տ. prendere.				
imprímere, տպագրել,	imprimo	impressi	imprimerò	impresso.
incèndere, այրել. Տ. accendere.				
inchiúdere, (includere), ներփակել. Տ. chiúdere.				
incídere, փորագրել,	incido	incisi	inciderò	inciso.
increscere, ցաւիլ, վշտանալ. Տ. créscere.				
*incútere, ազդել,	incuto	incussi	incuterò	incusso.
indúlgere, ներել, շնորհել. Տ. emúlgere.				
indúrre, ներս բերել, տանիլ, դրդել, մոլորցնել. Տ. addurre.				
*infícere, հոտեցնել,	—	infeci	—	infetto.
infíggere, մխել, խօթել. Տ. figgere				infisso.
inflèttere, ծռել, կորացնել. կանոնաւոր բացառ.				ínflesso.
ìnflíggere, սահմանել, տալ (պատիժ). Տ. affliggere.				
influire, ազդել,	influisco (influo)	influssi	influirò	influsso.

Սահմ. Ներկ.		Կատ.	Ապառ.	Անց. Դերբ.
infrángere, կոտրել, աւրել, դրժել. Տ. frángere.				
infríngere, կապել (գօտի), զրկել. Տ. cígnere.				
insístere, թախանձել, պնդել. Տ. assístere.				
insórgere, insúrgere, ապստամբել. Տ. sorgere.				
instruire, սովրեցնել, կրթել, վարժեցնել. Տ. costruire.				
intercèdere, միջնորդել, բարեխօսել. Տ. cèdere.				
intíngere, թաթղել, զորձակցել. Տ. tíngere.				
intrídere, զանդել, շաղուել,	intrido	intrisi	intriderò	intriso.
intrúdere, մտցնել,	intrudo	intrusi	intruderò	intruso.
invádere, բռնի տիրել,	invado	invasi	invaderò	invaso.
ire, երթալ. Տ. Դաս 42ը.				
istruire, մարզել, կրթել. Տ. costruire.				
*Lèdere, վնասել,	ledo	lesi	lederò	leso.
lèggere, կարդալ,	leggo	lessi	leggerò	letto.
lícere, ներելի ըլլալ, կարելի ըլլալ. Տ. Դաս 42ը.				
*lúcere, փայլել, շողալ,	luce	(lussi)	lucerò	—
Maledire, անիծանել. Տ. dire. Ներկ. նաև maledisco. Անկ. malediva.				
méscere, խառնել, լեցնել. կանոնաւոր. բացառ. Անց. Դերբ. misto խառնած. սակայն mesciuto լեցուցած.				
méttere, դնել,	metto	misi (mettei, messi)	metterò	messo (miso, misso).
mòrdere, խածնել,	mordo	morsi (-dei, (-detti)	morderò	morso.
moríre, մեռնիլ,	muoio (muoro)	morii	morrò	morto.
múngere, (múgnere), կթել, կեղեքել,	mungo (mugno)	munsi	mungerò (mugnerò)	munto.
muòvere, շարժել,	muovo	mossi	muoverò	mosso.
Náscere, ծնանիլ,	nasco	nacqui	nascerò	nato (nasciuto).
nascóndere, ծածկել,	nascondo	nascosi	nasconderò	nascosto.

	Սահմ. Ներկ.	Կատ.	Ապառ.	Անց. Դերբ.
negligere, անհոգանալ,	negligo	neglessi	negligerò	negletto.
*nettere, կցել,	netto	nessi	netterò	nesso.
nuòcere, վնասել,	nuoco (noccio)	nocqui (nocei)	nuocerò	nociuto.
*Occídere, սպաննել. S. uccídere.				
occórrere, հարկաւոր ըլլալ. S. córrere.				
offèndere, թշնամանել,	offendo	offesi	offenderò	offeso.
*offerire, offrire, } ընծայել,	offro (offrisco)	offerii offersi	offrirò	offerto.
opprímere, հարստահարել, նեղել. S. comprímere.				
*Pàndere, թափել, ցանել,	pando	pansi	panderò	panto.
parére, երևնալ,	paio	parvi (parsi)	parrò (parerò)	paruto (parso).
partire, մեկնիլ, բաժին ընել, sentire պէս. բաժնել խմաստով. Սահմ. Ներկ. կ'ըլլայ partisco.				
páscere, արածել, կան. բացառ. Անց. Դերբ. բանաստեղծ. pasto, կանոնաւոր. pasciuto.				
percuòtere, հարժել, զարնել,	percuoto	percossi	percuoterò	percosso.
pèrdere, կորանցնել,	perdo	perdei (persi)	perderò	perduto (perso).
perire, կորանցնել. կան. (-isco); հին ձև pero, -i, -e; pera, pérano և ած. perituro, կորստական, անցաւոր.				
perméttere, թոյլ տալ. S. mettere.				
persístere, պնդել. S. assistere.				
persuadére, համոզել,	persuado	persuasi (-adei)	persuaderò	persuaso.
piacere, հաճել, ախորժել,	piaccio	piacqui	piacerò	piaciuto.
piángere, լալ,	piango	piansi	piangerò	pianto.
píngere, (pignere), նկարել,	pingo	pinsi	pingerò	pinto.
piòvere, անձրևել,	piove	piovve (piovè) (հին ձև piobbe)	pioverà	piovuto.
pòrgere, տալ, ընծայել,	porgo	porsi	porgerò	porto.
pórre (ponere), դնել,	pongo	posi (3e հին puose)	porrò (ponerò)	posto.
possedére, ունենալ, ստանալ. S. sedére.				
potére, կարենալ,	posso	potei (-etti)	potrò	potuto.

	Սահմ. Ներկ.	Կատ.	Ապառ.	Անց. Դերբ.
precèdere, կանխել. S. cèdere.				
preclúdere, գոցել, փակել. S. chiudere և precludo, precludi, և այլն.				
predíre, գուշակել. S. dire.				
prefiggere, որոշել, սահմանել. S. figgere.				
prèmere, հզմել, սեղմել,	premo	premei (premetti)	premerò	premuto (presso).
prèndere, առնել,	prendo	presi (-ndei)	prenderò	preso.
presúmere, կարծել. S. assúmere.				
procèdere, յառաջել. S. cèdere.				
propèndere, մեռել, հակիլ. կանոն. բացառ. Անց. Դերբ. (բանաստեղծ.) propeso				
prorómpere, պոռթկալ. S. rómpere.				
protèggere, պաշտպանել,	proteggo	protessi (-ggei)	proteggerò	protetto
púngere (púgnere), խայթել, ծակել,	pungo	punsi	pungerò (pugnerò)	punto.
Rádere, ածիլել, գերծել,	rado	rasi (-dei)	raderò	raso.
raggiúngere, հասնիլ հասնիլ, կցել. S. giúngere.				
ՄԲ. Այն բոլոր բայերն որ re և ri ով կը սկսին ու հոս կը պակսին՝ պարզ ձևերուն վրայ կը լծորդին,				
ravvedérsi, յանցանքը ճանչնալ, զղջանալ. S. vedère.				
recídere, կտրել, յապաւել. S. circoncídere.				
redímere, փրկանաւորել,	redimo	redensi (-dimei)	redimerò	redento.
règgere, կառավարել, տոկալ,	reggo	ressi	reggerò	retto.
rèndere, հատուցանել,	rendo	resi [rendei] (-etti)	renderò	renduto, reso.
repèllere, վանել. S. ripèllere.				
reprímere, արգիլել, սանձել,	reprimo	repressi (reprimei)	reprimerò	represso.
*rescíndere, եղծանել, կտրել,	rescindo	rescissi (rescindei)	rescinderò	rescisso.
resístere, տոկալ, դիմադրել. S. assístere.				
retúndere, մեղմացնել. կանոն. բացառ. Անց. Դերբ. retuso.				
rídere, ծիծաղիլ,	rido	risi	riderò	riso.
ridurre, վերածել. S. addurre.				

	Սահմ. Ներկ.	Կատ.	Ապառ.	Անց. Դերբ.
riédere, redire, } վերադառնալ,	ունի միայն Սահ. Ներկ. riedo, -i, -e; riedano; Անկ. riedevo, -i, -a, և riedevano.		Սոր. Ներկ. rieda, -a, -a,	
riflèttere, անդրադառնալ,	rifletto	riflettei (riflessi)	rifletterò	riflesso, riflettuto.
rifúlgere, փայլիլ, շողալ. S. fúlgere (Կատ. Յբդ. գէմք, բանաստեղծ. rifulgé).				
rilúcere, փայլիլիլ, փայլիլ. S. lúcere. Կատ. rilussi (rilucei).				
rimanére, մնալ, կենալ,	rimango	rimasi	rimarrò	rimasto (rimaso).
rincréscere, ցաւիլ (Անդէմ),	(mi) rincresce	rincrebbe	rincrescerà	rincrésciuto
ripéllere, եռ մղել, հեռացնել. S. espéllere.				
risòlvere, լուծել, որոշել,	risolvo	risolvei (-etti) risolsi	risolverò	risoluto.
risórgere, վերականգնիլ,	risorgo	risorsi	risorgerò	risorto.
rispóndere, պատասխանել,	rispondo	risposi	risponderò	risposto.
ritòrcere, դարձնել (աչքը). S. tòrcere.				
riuscire, յաջողիլ. S. uscire.				
ródere, կրծել,	rodo	rosi	roderò	roso.
rómpere, խորտակել,	rompo	ruppi (roppi, rompei)	romperò	rotto.
Salíre, ելնել, բարձրանալ,	salgo (salisco)	salii (salsi)	salirò	salito.
sapére, գիտնալ,	so (Յբդ. բանաստեղծ. seppi sape)	seppi	sapró	saputo.
scalfire, մորթը քերթել,	scalfisco	scalfii	scalfirò	scalfito.
scégliere (scerre), ընտրել,	scelgo	scelsi	sceglierò (scerrò)	scelto.
scéndere, իջնել,	scendo	scesi (-dei, -detti)	scenderò	sceso.
*scíndere, անջատել,	scindo	scissi	scinderò	scisso.
sciògliere, լուծել, քակել,	sciolgo (scioglio)	sciolsi	sciogliero (sciorrò)	sciolto.
scolpire, քանդակել,	(scolpisco (Յբդ. բանաստեղծ. sculpe)	scolpii (sculsi)	scolpirò	scolpito (sculto).

	Սահմ. Ներկ.	Կատ.	Ապառ.	Անց. Դերբ.
scomméttere, դրաւ դնել. S. méttere.				
sconfòndere, շփոթել. S. fóndere.				
sconnèttere, բաժնել. S. néttere.				
scòrgere, նշմարել. S. accórgersi.				
scrívere, գրել,	scrivo	scrissi	scriverò	scritto.
scuótere, ցնցել, շարժել,	scuoto (Յբդ. բանաստեղծ. scusse)	scossi	scuoterò	scosso.
seďére, նստիլ,	siedo (seggo)	sedei (-esti)	sederò	seduto.
sedúrre, հրապուրել, մոլորցնել. S. addurre.				
seguire, հետևիլ,	seguo[1] (sieguo)	seguii	seguirò	seguito.
seppellire, թաղել. կանոն. բացառ. Անց. Դերբ.				seppellito (sepolto, sepulto).
sèrpere, պատատիլ (օձաձև). S. յաջորդը.				
smuòvere, տեղէն շարժել. S. muóvere.				
sofferire, soffrire, } կրել, համբերել. S. offerire.				
solére, սովորութիւն ունենալ. S. յաջորդը.				
*sòlvere, քակել, լուծել,	solvo	solvei (solvetti)	solverò	soluto.
somméttere, ենթարկել, հնազանդեցնել. S. méttere.				
sopprímere, վերցնել, ջնջել. S. opprímere.				
sórgere, ելնել, ծագել. S. pórgere.				
sospèndere, կախել, ուշացնել. S. appèndere.				
sottométtere, նուաճել, հնազանդեցնել. S. méttere.				
sottràrre, տակէն հանել, վերցնել, պահել. S. trarre.				
spándere, տարածել, թափել,	spando	spandei -etti, spansi)	spanderò	spanduto (spanto).

1. Բաղադրեալներն, ինչպէս conseguire և այլն կ'ըլլան -isco.

	Սահմ. Ներկ.	Կատ.	Ապառ.	Անց. Դերբ.
spárgere, թափել, ցրուել,	spargo	sparsi (spargei)	spargerò	sparso.
sparíre, անյայտանալ,	sparisco	sparii (sparvi)	sparirò	sparito (sparuto. ած. նիհար).
spègnere (spèngere), մարել,	spengo (spegno)	spensi	spegnerò	spento.
spèndere, ծախսել, վատնել. S. appéndere.				
spèrdere, ցրուել, ջնջել. S. pérdere.		spersi	spergerò	sperso.
spérgere, ցրուել, ջնջել,	spergo			
spingere (spígnere), հրել, դրդել. S. píngere.		stetti (stei)	starò	stato.
stare, գտնուիլ, կենալ, ըլլալ,	sto			
strídere, սուր ձայնով պոռալ. կանոն. բացառ. հին ձևերը կատ. strise և strísero.				
stríngere (strígnere), սեղմել, սախպուիլ,	stringo	strinsi	stringerò	stretto (strinto).
strúggere, քանդել[1],	struggo	strussi	struggerò	strutto.
succèdere, յաջորդել. S. cédere.				
súggere, ծծել,	suggo	suggei	suggerò	(= succhiare).
sussístere, կենալ, մնալ, ապրիլ. S. assístere.				
svèllere (svégliere, sverre), արմատէն հանել, խլել,	svelgo (svello)	svelsi	svellerò (sverrò)	svelto.
Tacére, լռել,	taccio	tacqui (-cei, -etti)	tacerò	taciuto.
tèndere, տարածել, ձգել. S. atténdere.				
tenêre, բռնել,	tengo	tenni (-nei, -netti)	terrò	tenuto.
tèrgere, չորցնել, մաքրել. S. mérgere.				
tíngere, (tígnere), ներկել,	tingo (tigno)	tinsi	tingerò (tignerò)	tinto.
tògliere (torre), առնուլ,	tolgo (toglio)	tolsi	toglierò (torrò)	tolto.
tóndere, խուզել, կտրել. կանոն. բացառ. Անց. Դերբ. toso փոխ. tonduto.				

1. Ընդհանրապէս անդրադարձ strúggersi, հալիլ, մաշիլ։

	Սահմ. Ներկ.	Կատ.	Ապառ.	Անց. Դերբ.
tòrcere (tórgere), ծռել,	torco	torsi (-cei, -cetti)	torcerò	torto.
tradùre, թարգմանել. S. addurre.				
trafíggere, վիրաւորել, նախատել, վշտացնել. S. figgere.				
trárre (tráere), քաշել,	traggo	trassi	trarrò	tratto.
trasfóndere, ուրիշ անօթ փոխադրել. S. fóndere.				
trasparire, խափանցիկ ըլլալ. S. sparire.				
Uccídere, սպաննել,	uccido	uccisi	ucciderò	ucciso.
udíre, լսել,	odo	udii	udirò (udrò)	udito.
úngere (úgnere), օծել իւղով,	ungo	unsi	ungerò (ugnerò)	unto.
uscire, (escire), դուրս ելնել,	esco	uscii	uscirò	uscito.
Valére, արժել,	valgo	valsi (valei)	varrò (valerò)	valuto (valso).
vedére, տեսնել,	vedo (veggio, veggo)	vidi (vedei, -etti, veddi)	vedrò (vederò)	veduto (visto, viso).
venire, գալ,	vengo (vegno)	venni (venii)	verrò (venirò	venuto.
vilipèndere, անարգել,	vilipendo	vilipesi	vilipenderò	vilipeso.
víncere, յաղթել,	vinco	vinsi (vincei)	vincerò	vinto.
vívere, ապրիլ,	vivo	vissi (vivei)	vivrò (viverò)	vissuto (vivuto, visso).
volére, ուզել,	voglio (vo')	volli (volsi)	vorrò	voluto.
vòlgere (vòlvere), դարձնել,	volgo	volsi	volgerò (volverò)	volto.

ՀԱՄԱՌՕՏ ԾԱՂԿԱՔԱՂ

ԸՆԹԵՐՑՄԱՆ ԵՒ ԻՏԱԼԵՐԵՆԷ ՀԱՅ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

L'ASTROLOGO

Mi ricordo d'avér letto
Che un astrologo soletto
S'aggirava in un cammino,
E volendo del destino
Discoprir il denso velo
Ei fissava gli occhi in cielo.
Cadde il misero in un pozzo
E gli entrò l'acqua nel gozzo. —
Tu pretendi, uno gli disse,
Fra le stelle erranti e fisse
Penetrár, e tu non vedi
Quel che trovasi a' tuoi piedi.

LA VISITA D'UN PRINCIPE AI CARCERATI

Entrato un principe in un ergastolo di condannati, si pigliò gusto di chiedere a que' miseri qual fosse stata la colpa che gli avesse ridotti a quello stato. Il primo disse che l'invidia dei malevoli colle false accuse l'avevano messo in rovina. Un altro apportò l'ingiustizia del giudice, stato sempre nemico della persona e casa di lui. Un altro accusò la potenza di un cavaliere che l'opprimeva. Chi portò una

scusa, chi ne portò un'altra. All'udirli, tutti erano innocenti. Un solo vi fu che, chinati gli occhi in terra, rispose: «Non v'è male che io non meriti. Mi son presa questa condanna a man baciata: chè i miei misfatti meritavano assai di peggio». Il principe, mosso dall'umile confessione di costui, «Ma, disse, tra tanti uomini dabbene non istà mica bene questo furfante! Fuori costui che non guasti, a guisa di un pomo mezzo, tutti questi innocenti». E con questa graziosa ironia lo fe' liberare. — Confessa candidamente il fallo, e non iscusarlo con bugie.

DANTE ED IL FABBRO

L'eccellentissimo poeta Dante Alighieri, fiorentino, un dì quando ebbe desinato, esce di casa, ed avviasi per andare a fare una faccenda. E passando per porta S. Pietro, un fabbro battendo ferro su la incudine, cantava il libro di Dante, come si canta un cantare, e tramestava i versi suoi, smozzicando e appiccando, che parea a Dante ricever di quello grandissima ingiuria. Non dice altro, se non che s'accosta alla bottega del fabbro, là dove avea di molti ferri, con che facea l'arte: piglia Dante il martello, e gettalo per la via; piglia le bilance e gettale per la via, e così gettò molti ferramenti. Il fabbro, voltosi con un atto bestiale, dice: Che diavol fate voi? siete voi impazzato? Dice Dante: O tu che fai? Fo l'arte mia, dice il fabbro, e voi guastate le mie masserizie gittandole per la via. Dice Dante: Se non vuoi che io guasti le cose tue, non guastar le mie. Disse il fabbro: Oh che vi guast'io? Disse Dante: Tu canti il mio libro, e non lo di' come io lo feci: io non ho altr'arte, e tu me la guasti. Il fabbro, gonfiato, non sapendo rispondere, raccoglie le cose, e torna al suo lavorìo, e se volle cantare, cantò altro, e lasciò stare il libro di Dante.

GIACOMO LEOPARDI A SUO FRATELLO CARLO, A RECANATI

Carluccio mio

Mi par quasi impossibile che tu dubiti ch'io non pensi a te ogni giorno, anzi tutto il giorno. Pur sento una specie di necessità imperiosissima di scriverti per assicurartene e per giurartelo come se credessi possibile che tu non dubitassi. Ho una smánia incredibile di rivederti e di esser teco, una smánia che non mi lascia mai pace. In quest'impazienza, fintanto che io non potrò soddisfarla non vedo altro sollievo possibile che quello di aver qualche tua riga. Scrivimi come vuoi; scrivimi due sole parole come fo anch'io; perchè le cose che noi sentiamo non si possono esprimere, ed è ben naturale che le nostre lettere sieno come le grandi passioni, cioè mute. Basterà che tu mi mandi un bacio. Anch'io te ne mando uno così ardente come se noi fossimo in presenza, e ci stringessimo al petto l'uno dell'altro; il che faremo, se piace a Dio, fra non molto.

Questo bacio ti dica tutto. Addio, addio. Salutami tutti.

Pisa, 21 maggio 1828.

DANTE ALIGHIERI

In Firenze, nel maggio del 1265, nacque Dante Alighieri da una famiglia gloriosa di illustri antenati. Già nella sua fanciullezza egli perdè il padre; ma mercè le cure materne fu educato alle lettere.

Brunetto Latini lo instruì nella rettorica. Cominciò a studiar le scienze nella patria, ed andò a perfezionarsi a Bologna. Ebbe gran dimestichezza con Guido Cavalcanti, il più terso poeta di quell'età; e dal famoso Giotto e da Casella imparò il disegno e la musica. Apprese di poi le arti

cavalleresche, e ben formato com'era e robusto, divenne presto peritissimo nel trattare ogni sorta d'armi.

La famiglia di Dante aderiva alla parte guelfa, e nella sua gioventù combattè anch'egli coi Guelfi contro i Ghibellini nella battaglia di Campaldino.

Dante era in breve diventato il più famoso poeta del tempo; e i tesori degli studî che avea in gran copia accumulati e la nobiltà del carattere, e la somma prudenza gli aveano non solo procacciato la stima di molti, ma lo innalzarono ai primi gradi della Repubblica. Al chiudersi del 1300 egli fu eletto uno dei Priori. L'anno seguente fu da' suoi concittadini mandato ambasciatore al papa, e mentr'egli occupavasi con zelo in servigio della Repubblica, i nemici suoi operavano alla sua rovina. Per false accuse, che in tempi tanto pieni d'invidia e di vendetta erano facili e facilmente credute, Dante, specchio di cittadine virtù, fu condannato a pagare ottomila franchi ed a vivere per due anni lontano dalla patria. A questa dura condanna seguì l'altra più dura, «che se Dante cadesse nelle mani del Comune di Firenze venisse abbruciato vivo».

Il divin poeta, il savio magistrato, il virtuoso e prode cittadino fu allora costretto di andare errando di città in città, soffrendo dappertutto le gravissime pene dell'esiglio e della povertà.

Durante il suo esilio aderì ai Ghibellini; e fu allora che compose la più gran parte del suo celebre poema. Questo poema, intitolato *La Divina Commedia* è una delle più sublimi opere dell'ingegno umano. In essa, seguendo la sua fervida fantasia, prese a descrivere il paradiso, il purgatorio e l'inferno con artificio così stupendo, che nessun poeta lo ha mai potuto uguagliare, non che superare. Il che è tanto più ammirabile, se si considera che Dante scriveva quando la lingua italiana era appena nascente, ed era molto più difficile che non adesso acquistare le cognizioni necessarie a scrivere con lode. Questo poema, al quale ha posto mano

e cielo e terra, predica Dante « il padre della bellissima lingua, lo scrutator delle umane passioni, l'apostolo del vero, il profeta della patria, e cui s'inchinano ora tutti quanti gl'Italiani ed il mondo ».

Quest'uomo straordinario morì in esiglio corrucciato di non poter rivedere la diletta sua patria. Firenze domandò a Ravenna le mortali spoglie di lui, che vivo aveva cacciato dalle sue mura; ma non le ottenne. Dopo alcuni anni a Giovanni Boccaccio, che fu uno dei primi e più illustri scrittori di prosa, fu dato in Firenze il pubblico uffizio di spiegare al popolo ed alla gioventù la *Divina Commedia* di Dante.

NARCISO IN PARADISO

— Mamma, perchè gli ái mésso, al fratellino,
Il guarnellín più bello della festa?
Perchè cópri di fiori il corpicino?
Perchè quella ghirlanda sulla testa?
Non piángere così... non singhiozzare,
Chè allora lo potrésti risvegliare...

Mamma, perchè Narciso par di céra,
E tiène le manine sopra il petto?
Perchè quell'uomo colla veste nera
Ha in mano il crocifisso benedetto?
Perchè era fréddo quando l'ò baciato?
Rispondi, mamma: è sempre addormentato?

— Narciso è morto, e ce lo portan vía,
Rispose quélla madre addolorata:
E andato in Paradiso, figlia mía!...
(E la bambina allora più piccata):
— Gli Angioli son mái tanti in Paradiso!...
Perchè il Signore volle anche Narciso?

GIUSEPE BARGILLI

APPARECCHIO AGLI ESAMI

Mamma mia buona,

Gli esami mi sono alle spalle ed io faccio uno studiare e un lavorare continuo che è una meraviglia. Crede ella che per questo io mi stanchi od annoii? Niente affatto. Ciò che si fa volentieri non pesa. Ma è di grande conforto il pensare che così adempio il mio dovere, e do consolazione a lei che amo tanto. E il maestro che è tutto sollecito del nostro bene non se ne sta già colle mani alla cintola. Esso affatica con noi e più di noi. Se lo vedesse con che pazienza e con quanto amore ci assiste! Spero che potrò darle presto di mie nuove le quali la renderanno contenta. Frattanto il suo Piero non cesserà dallo studio sino a guerra finita.

Benedica ed ami sempre più

L'aff.mo suo figlio

PIERINO

Costantinopoli, 21 Febbraio 1922

LA PATRIA

Colà lontano, sull'orizzonte
Ove tingendo di rose il monte
Per ora il sole nel mar discese,
È il mio paese.

Oh se in quest'ora tanto solenne
Avessi al tergo robuste penne!
Oh s'io potessi come il pensiero
Volar leggiero!

Vorrei posarmi coll'aura molle
Sui cari fiori al patrio colle;
Baciar con dolce malinconia
La terra mia.

Ve' come bello ride quel cielo,
Come dispiega l'azzurro velo!
Quante memorie tutte d'amore
Mi desta in core!

Colà le gioie del patrio tetto,
Le ricordanze del primo affetto:
Colà l'incontro degl'innocenti
Giorni ridenti.

Il tempio e l'ara dove primiera
Feci al Signore la mia preghiera,
E come puro raggio di stella
L'alma era bella.

All'ombra cheta dei santi altari
Posano l'ossa de' miei più cari;
Ed anche in morte congiunta al padre,
Tu dormi, o madre!

Oh la fortuna de' miei fratelli
Che un dì potranno riunirsi a quelli!
Fra tanto amore non manchi solo
Questo figliuolo!

LA NATURA CAMPESTRE

È degno d'osservazione il vedere nella maggior civile raffinatezza più grande l'amore della solitudine e della villa. Certo se gli uomini nascessero ancora e vivessero ne' campi, molto men viva sarebbe l'impressione in lor fatta da uno spettacolo, che nella stessa continuazione sua perderebbe della sua forza. Ma quanto più s'allontánano dalla natura, e ristretti nelle città si fabbricano i bigogni più inutili, e dietro ai più falsi bene si struggono, tanto più, quelli di tempo in tempo a sè richiamandoli, risvegliarsi in loro una

invincibile necessità di respirare l'ária aperta, di riposar gli occhi su la verdura, e di godere di quella pace, che le cure cittadinesche rendono più desiderabile e più gradita. La stessa coltura della mente fa scoprire, o gustar meglio molte bellezze, che inosservate si rimarrebbero, o non degnamente assaporate nella primitiva rozzezza. Mi piace questo ruscello, m'innamora quel prato; ma certamente i versi di quello spirito raro d'Orazio, i versi di quell'incomparabile anima di Virgilio mi fan mormorare più dolcemente il ruscello, mi fan verdeggiare il prato più frescamente. E diciamo anche, che il prato e il ruscello ci rendono alla lor volta più belli ancora i versi d'Orazio e Virgilio; come i paeselli dipinti c'insegnano a gustar meglio gli originali, e gli originali con debita ricompensa i paeselli dipinti.

Ma son veramente nel mondo anime così dure, che la tua beltà, o natura, punto non le commova? Se agli uomini tutti l'occhio tu fabbrichi di maniera che entri dolcemente in esso il verde e l'azzurro dell'immensa tua veste, perchè non volesti una pari relazion generare tra il senso interiore a sè stessa, tra il loro cuore e la bellezza tua? Trista cosa a pensare, che il piano ed il colle, le selve e l'acque, i fiori e le rupi abbiano a passare inutilmente innanzi agli occhi d'un uomo vivo: ch'egli non sia mai desto, quando nasce il sole, e desto, egli dorma quando tramonta; e che a lui non piaccia la luna, se non perchè gli scusa una lampada; e niente a lui dica, ma niente, la stelleggiata vôlta notturna. Poco avido di que' beni, dietro cui sospirano tanti, io pago sarò, che tu m'abbia, o natura, conformato in guisa, ch'io possa... non dico dipingerti, perchè quale è la fantasia che a ciò basti? o qual linguaggio ha parole così fresche, così colorate, così lucide, che se ne contenti la fantasia? ma ch'io possa ammirare, e sentir nel fondo dell'anima la sacra e non esprimibile tua beltà.

IPPOLITO PINDEMONTE

GIOVANNA D'ARCO

Addio, verdi colline; addio, segrete
Valli di solitudine profonda!
Fra voi, come solea, più non vedrete
La povera Giovanna ir vagabonda.
Giovanna oggi vi dona
Il saluto supremo e v'abbandona.

O praticelli, che inaffiar mi piacque,
O cespi ch'io piantai, lieti fiorite;
O spelonche romite,
O fresche e limpid'acque;
E tu, di questa valle eco solinga,
Ch'esulti al suono della mia siringa,
Giovanna oggi vi dona
Il saluto supremo e v'abbandona.

Fidi recessi d'ogni mio contento,
Da voi prendo col pianto eterno esiglio.
Scorri, o gregge, la selva a tuo talento,
Orfana di pastore e di consiglio:
Poichè regger io debbo un altro armento
Sui campi sanguinosi del periglio.
Ivi lo spirto del Signor mi chiama,
Non la vaghezza di superba fama.

Chi già discese nel roveto ardente
Sui vertici d'Orebbe al condottiero,
E nunzio il fece dell'eterna mente,
Chi scelse un pastorello a suo guerriero;
Chi sempre rise al mandrian, clemente
Mi spirò da quel tronco il suo pensiero,
E così favellò: «Sii testimone
Quaggiù della mia gloria e mio campione.

«Indurrai l'aspre maglie alla persona
E l'usbergo pesante sovra il petto.
Al virgineo tuo cor non si perdona
Ardere in fiamma di terreno affetto.
Non t'ornerai di nuzial corona,
Nè t'aprirà il suo riso un pargoletto.
Ma sarai per famose opre di guerra
Tra le figlie d'Adamo inclita in terra».

«E mentre il buon guerrier fatto è codardo,
E il franco sole impallidisce e cade,
Spiegherai nella pugna il mio stendardo;
E, come il mietitor fa delle biade,
Così farai dell'Isolan gagliardo,
E spezzerai le formidate spade,
E la patria redenta, il tuo sovrano
La corona otterrà dalla tua mano».

La promessa è compiuta. Ecco il segnale!
Dal cielo il portentoso elmo discende:
Il suo tocco mi dà forza immortale,
E de' cherubi la virtù m'accende.
Già mi trasporta nella pugna, e l'ale
De la procella agli omeri m'appende.
Il grido della mischia alto rimbomba,
S'impenna il corridor, suona la tromba.

AD UN AMICO

Caro amico,

La nuova della mia onorevole promozione alla classe superiore ha fatto grandissimo piacere a tutta la mia famiglia. Appena giunto a casa ebbi un mondo di abbracci, di baci, di congratulazioni, di regali, e promesse. Quanto io sono contento d'aver seguito i consigli del maestro, e degli altri

miei superiori! Ma se io ho qualche merito, lo debbo pure in gran parte a te, che col buon esempio mi fosti sempre stimolo a studiare. Abbi dunque tu pure i miei ringraziamenti; e se i tuoi genitori ti permettono di venire a passare qui qualche tempo delle vacanze, assicurati che i miei ti accoglieranno come un altro loro figlio.

Intanto prosegui a volermi bene, chè molto ti ama il tuo

ALBERTO

IL SAVOIARDO

Dal dì che ai monti della Savóia
Lasciai piangendo l'último addío,
Non è più gióia, non è più gióia
Dentro al cuor mio!

Fedél compagno del mio cammino
Per valli e monti fra genti strane
M'è solamente questo organino
Che mi dà il pane.

Nel cavo seno del mio strumento
Chiuse in segreto son tre canzoni:
L'una è selvaggia siccome il vento
De' miei burroni;

E fo sentirla se alcún mi cresce
Questo penoso fardél che io porto,
E il disperato grido che n'esce
Mi dà conforto!

L'altra canzone mórmora piéna
D'occulte gióie, d'occulti affanni;
Somiglia il canto della mia Lena
Morta a vent'anni!

E fo sentirla s'io miro un bello
E afflitto volto di giovinetta,
Che a' rai di luna sul veroncello
Canta ed aspetta!

L'ultimo suóno, suón di speranza,
Talór pel liéto áere s'intese.
Quando incontravo qualche sembianza
Del mio paese!

E ancór l'udreste s'io pur pensassi
Riédere ai dolci natíi casali;
Ma quelle piante, quéi fior, quéi sassi
Non son più eguali.

Come alla Patria tornar si puóte,
Quando si è perso madre ed amore?...
Ahi con due sole dolenti note
Piange il mio cuore!

Così seguendo nel mio cammino,
Per valli e monti fra genti strane
M'è sol compagno quest'organino
Che mi dà il pane.

E spésso in crúccio chino la testa,
E sin del pane vo dubitando...
Ma gli uccelletti della foresta
Mi van cantando:

Fratello, i paschi trovammo asciutti;
Sappiám, fratello, gli affanni tuói;
Ma Dio che vede, Dio c'è per tutti,
Anche per noi!

GIOVANNI PRATI

SCIOCCHEZZE DI UN SERVO

Ho licenziato un servo; ma perchè lo conosco puntuale e amoroso al padrone, rendo conto delle cagioni, che m'hanno mosso a licenziarlo, pregato da lui di farle pubblicare nel foglio della Gazzetta, acciocchè non si pensi male della sua fedeltà. Dilettandomi di caccia lo condussi meco. Sbuca una lepre, i cani la inseguono, ed egli dietro a' cani ed alla lepre. Questa s'intana in una buca; egli senz'altro pensare ficca il capo dentro, e non lo può tirar fuori. Mi convenne trovar villani, che con zappe e vanghe gittassero via terra e sassi per cavarnelo fuori mezzo affogato. Volendo un giorno levarmi alle ore dodici, gli dissi che mi svegliasse. Io era stanco e affaticato la sera. Comincio a dormire. Odo un gran bussare alla porta; grido: Chi è là? Son io, risponde. È ora? diss'io. Non signore, ma vengo ad avvisarla, che può dormire due ore ancora comodamente, perchè appunto sono sonate in questo momento le dieci. Gli dico un dì che mi svegli all'alba. Entra in camera con la candela accesa: apre la finestra; gli domando: Spunta l'alba? Ora me ne accerterò, risponde, e mette fuori dal balcone il viso, e guarda; poi dice: Ancora è buio: piglia la candela, e guarda verso levante, per vedere con più diligenza. Innumerabili sono le volte che scalzandomi la sera, mentre ch'io andava a letto, s'addormentava trattami la prima calza sola; e infinite quelle che si presentava alla compagnia per versare il caffè sulla guantiera senza le chicchere. Finalmente, giugnendo io a casa, poche sere fa, e picchiando, me lo vidi a comparire innanzi tutto scorticato e insanguinato la faccia. Domando: Che è stato? egli tace e brontola: e mi vien detto, che picchiando io, abbaiando il cane di casa, e chiamandolo gli altri servi, si levò, accese la torcia, e si mosse con tanta furia che non accortosi d'una porta di lastre serrata, ma parendogli le lastre aria, v'infilzò dentro la testa, e si conciò a quel modo. Per non vedere altri spettacoli gli diedi licenza. Per altro a chiunque lo volesse, fo una pubblica fede, ch'egli è puntuale, che mai non risponde, e che dal risico in fuori di scavezzarsi un dì il collo, o di rovinare in qualche altra forma sè medesimo, non ha altri difetti.

TUTTO RITORNA

Fanciulla, che fai qui sulla tua porta
Guardando da lontàn per quella via?
— Oh se sapeste! quando la fu morta,
L'han portata di là la madre mia;
M'han detto che di là debbe tornare,
E son qui da quattr'anni ad aspettare.
— O póvera fanciulla! tu non sai
Che i morti al mondo non ritornan mai!
— Tórnano al vaso i fiorellini miei,
Tornan le stelle... tornerà anche lei!

GIOVANNI PRATI

UNA MADRE AL FIGLIO

Mio dolcissimo Apostoletto

Grandemente mi rallegro con te del premio ottenuto nella scuola, dilettissimo figlio, e ti prometto che la lettera, con la quale mi hai dato questa buona notizia mi ha fatto spargere lagrime di consolazione, dopo tanti mesi di tristezza. Iddio benedica sempre i tuoi studi e tu sii grato a lui dell'ingegno che ti ha donato, ed ai maestri delle cure che si prendono della tua educazione ed istruzione. Non insuperbire dell'onore che ti viene dagli studi, chè la superbia

è pure il detestabile peccato; ma invece cresci in diligenza per meritare altro premio nell'anno venturo, e così confortarmi, chè dal Cielo e dai figli spero le maggiori consolazioni ne' giorni che ancor mi rimangono di vita. Sopratutto, o mio caro Apostoletto, conservati gentile, affettuoso, buono, e ricordati che l'ingegno accompagnato dalla bontà rende amati e stimati gli uomini. Leoncello la Giglia e l'Auroretta ti mandano baci e saluti; così pure tuo papà e nonna, e tuo zio ti manda un bel libro che ti deve esser caro, perch'è opera delle sue fatiche.

T'abbraccio di cuore, e ti benedico

Tua madre

M. Hov.

L'INVERNO E LA PRIMAVERA

(Racconto fantastico con dialogo)

Sul dorso di una collina che da una parte inclinava dolcemente a mezzodì, ed era ridente di viva luce e ricca di bei vigneti, e dall'altra guardava a mezzanotte, orrida per profondi burroni e pel luogo soggiorno della neve e del ghiaccio, trovaronsi alli ventun marzo al cospetto l'uno dell'altra, l'inverno e la primavera.

L'aspetto dell'inverno era quale d'un vecchio severo: bianche e lunghe chiome gli scendevano sugli omeri, bianca e lunga barba gli copriva il petto, ed era involto in un ampio e bianco mantello.

Egli guardò con occhio dispettoso la vaga donzella, che cinta la fronte di una corona di rose, e portando in mano una cesta ricolma di fiori d'ogni maniera, tutta snella discendeva dall'amena pendice e le disse.

INVERNO. — Sei dunque già qui, o leggera fanciulla, per intimarmi lo sgombro da questi paesi?

PRIMAVERA. — Non è egli tempo che voi cessiate dal regnare su queste contrade, o vecchio severo?

INVERNO. — La mia severità è più pregevole che la tua leggerezza, o vana fanciulla. Infatti in questa valle, dov'io stendo ancora il mio dominio, guarda come tutto è silenzio e tranquilla! mentre in questa pendice, dove tu sei già passata, non si sentono che ciarle e canti d'ogni parte. Qual disordine!

PRIMAVERA. — E voi chiamate questo un disordine? non vedete che tutto questo movimento è indizio di gioia e di vita, mentre il silenzio del vostro regno è simbolo di tristezza e di morte?

INVERNO. — No, io non sono l'immagine della morte, ma bensì del senno della vecchiezza, mentre tu sei l'immagine dell'inconsiderata gioventù e della vanità.

PRIMAVERA. — Accetto il paragone che voi fate, ma non è egli glorioso essere la dea della gioventù, della bellezza, dei fiori, dell'allegrezza e del canto? Potreste voi offrire agli uomini una sola rosa, come quelle che mi cingono le tempia, od un solo mazzo di viole, come queste ond'ho ripieno il cesto?

INVERNO. — Vanità, vanità! Se non sai regalare altro agli uomini, non te ne possono essere molto riconoscenti! Che cosa sono questi tuoi fiori? Vanità; che cosa sono i canti e l'allegria? Follie.

PRIMAVERA. — Gli uomini tuttavia apprezzano molto questi miei doni e desiderano la mia venuta, e, passata che sono, mi rimpiangono, mentre affrettano la vostra partenza e mai non vorrebbero il vostro ritorno. Anzi, se i loro voti fossero esauditi, io farei eterna dimora con loro, mentre voi relegherebbero in perpetuo esiglio sulle ghiacciaie delle alpi od ai poli del globo.

INVERNO. — Se ciò che mi dici fosse vero, proverebbe che i voti degli uomini non sono sempre saggi, e che amano più la leggerezza e la vanità che non la serietà ed il senno. Ma il padre delle stagioni ha ordinato altrimenti e concesse a me ed a te un egual impero in questi paesi. Regna pure dopo di me su queste colline, verrà tempo che anche tu dovrai fuggirne. Io intanto mi ritirerò in luoghi dove tu non oserai seguirmi. Le maestose vette delle alpi e le estese pianure della Siberia mi concedono ancora un impero vasto ed incontestato.

PRIMAVERA. — Giacchè questi paesi fanno la vostra delizia, fatevi pure il vostro soggiorno per buona parte dell'anno. Io amo di preferenza le belle spiaggie della Grecia e dell'Italia, il clima di Partenone, di Roma, di Pisa e di Nizza, dove le rose fioriscono sempre e sempre fulge il sole. Ivi non temo il rigore del vostro aspetto; ivi il grato zeffiretto scherza tra le erbe ed i fiori. Vieni, o caro venticello, e fa sentire a questo vecchio come il tuo soave alitare sia preferibile al gelido soffio dell'aquilone.

INVERNO. — No, no! Io non amo le aure profumanti del tuo venticello, egli è il mio nemico.

Ma intanto, chiamato dalla primavera, cominciò a spirare soavemente il zeffiro. L'inverno discese rapido a nascondersi tra i ghiacci della valle per ritirarsi poi ne' suoi eterni dominii sulle alpi e sotto i poli. La vaga primavera mandò allora uno sguardo alla sottoposta valle, le nevi cominciarono a squagliarsi; poi mosse i passi sulla pendice della collina e le erbette nascevano ovunque poneva il piede, e gli augelletti le volavano intorno e la salutavano col loro canto, ed ella intanto seminava a larga mano i fiori.

LA RONDINELLA

Rondinella pellegrina
Che ti posi in sul verone
Ricantando ogni mattina
Quella flebile canzone,
Che vuoi dirmi in tua favella,
Pellegrina rondinella?

Solitaria nell'oblío,
Dal tuo sposo abbandonata,
Piangi forse al pianto mio,
Vedovella sconsolata?
Piangi, piangi in tua favella,
Pellegrina rondinella!

Pur di me manco infelice,
Tu alle penne almen t'affidi,
Scorri il lago e la pendíce,
Empi l'aria de' tuói gridi,
Lui chiamando in tua favella,
Pellegrina rondinella!

Oh, se anch'io... ma lo contende
Questa bassa, angusta vôlta,
Dove il sole non risplende,
Dove l'ária ancór m'è tolta,
Dónde a te la mia favella
Giunge appena, o rondinella.

Il settembre innanzi viéne,
E a lasciarmi ti prepari:
Tu vedrái lontane aréne,
Nuovi monti e nuovi mari
Salutando in tua favella,
Pellegrina rondinella.

Ed io tutte le mattine
Riaprendo gli occhi al pianto,
Tra le nevi e fra le brine,
Crederò d'udír quel canto,
Onde par, che in tua favella
Mi compianga, o rondinella!

Una croce in primavéra
Troverai su questo suólo;
Rondinella, in su la sera
Sovra a lei raccogli il volo,
Dimmi pace in tua favella,
Pellegrina rondinella!

T. Grossi

LA LINGUA E L'AMOR PROPRIO

Ritorno a te, giovinetto,

Hai visto che cosa s'ha da rispondere a chi dice. — Che importano le parole? — A quella risposta debbo fare un'aggiunta, che ti persuaderà anche meglio della necessità di studiare la lingua.

In tutti i paesi del mondo sono argomento di ridicolo gli errori di lingua. Non è qui il caso di cercare da quale intima sorgente della ragione e del sentimento questo ridicolo nasca. Si ride degli errori dei bambini, piacevolmente, perchè nei bambini è naturale l'errore; si ride degli errori della gente del popolo, con un senso di compatimento, perchè derivano da un'ignoranza scusabile; si ride degli spropositi di chi appartiene alle classi colte, facendone le beffe, perchè sono effetto d'un'ignoranza colpevole. E avrai osservato che si ride involontariamente, spesso a nostro malgrado, anche degli errori delle persone che amiamo e rispettiamo. È quasi un istinto irresistibile, come al veder fare certe smorfie a chi mangia e certi traballoni a chi cammina.

Ora com'è naturale in questo sentimento, è anche naturale che tutti, chi più, chi meno, si vergognino e si stizziscano di suscitarlo. Benchè ancora giovinetto, tu avrai visto più volte anche uomini che non hanno alcuna pretensione a letterati, e che tolleranno ogni specie di scherzi, risentirsi al veder ridere d'una parola o d'una frase sbagliata che sia loro sfuggita di bocca. Esiste veramente nell'uomo un particolare amor proprio, che si potrebbe definire *l'amor proprio della parola*, e che è singolarmente delicato e irritabile. Non ti lasciar ingannare da chi lo nega e dice di ridersene. Che cosa importano le parole? Ma l'importanza loro, che tanta gente finge di disconoscere, è dimostrata di continuo e da per tutto da infiniti segni. Domanda a quanti bazzicano caffè e trattorie da molti anni, quante volte hanno inteso a un tavolino accanto, anche fra gente di professioni lontanissime dalla letteratura, discussioni accanite e interminabili sull'italianità e sul significato d'un vocabolo. Vedi nei giornali che pubblicano corrispondenze dei piccoli comuni, quante volte i corrispondenti, polemizzando, si scherniscono e si danno a vicenda dell'asino per uno svarione di lingua o di sintassi. Interroga qualunque scrittore noto, che non abbia reputazione di strapazzar la grammatica, o ti dirà quante lettere di sconosciuti riceve, che invocano il suo giudizio sulla legittimità d'una voce o d'una locuzione, sulla quale è corsa una scommessa. Fátti dire da maestri e da professori quante lettere ricevano da padri e da madri, che rivendicano la correttezza d'una parola o d'una frase segnata come errore in un componimento del loro figliuolo, ragionando, citando esempi e accalorandosi come linguisti offesi nell'orgoglio. E quanti battibecchi seguono negli uffici di tutte le amministrazioni, per piccole quistioni di lingua, fra redattori di minute risentiti d'un appunto linguistico e superiori feriti nel sentimento della propria autorità letteraria! E in quante assemblee un discorso per ogni verso sensato fallisce allo scopo per una frase sgrammaticata che fa ridere! E quanti

sono gli uomini politici, anche illustri, al cui nome è rimasto appiccicato per tutta la vita, come un'insegna derisoria, uno sproposito di lingua, sfuggito loro una volta più per sbadataggine che per ignoranza! Vedi se importano o no le parole, e per l'effetto che producono negli altri errori, e per il risentimento e le amarezze che da quegli effetti vengono a noi, e se sia da darsi retta a chi sconsiglia i giovani dallo studio della lingua, come da un perditempo.

E puoi farne la prova tu stesso. A chiunque ti dica che studiar la lingua è tempo perso, se te lo dice in italiano, prova a dar lì per lì ch'egli ha fatto un errore di proprietà o di grammatica, e vedrai che salta su, smentendo subito sè stesso, e ti rimbecca: — Come? Vuoi fare il maestro a me?... Ma studia prima la lingua!

E qui, supponendo che tu sia oramai arcipersuaso, chiudo la triplice prefazione, e mi metto in cammino.

EDMONDO DE AMICIS (Idioma Gentile)

AD UN VENDITORE DI SEME BACHI DA SETA

Pregiatissimo signore,

Parlando ieri l'altro con alcuni di lei avventori della triste e miseranda condizione finanziaria in cui da parecchi anni trovasi questo nostro bel paese per cagione della malattia, che ne deruba i preziosissimi ricolti della seta; intesi da quelli, che nella imminente serica stagione si sperava miglior fortuna degli scorsi anni da una qualità di seme, che par debba essere immune affatto dalla malattia. Intesi pure che di questo seme la S. V. ne tiene tuttora in vendita. Dovendomene io provvedere d'alcune oncie, e desiderando di fare acquisto di seme di ottima qualità, le farei preghiera, perchè per sua cortesia le piacesse indicarmi con una sua: 1°. L'origine ed il luogo ove fu preparato il seme,

onde non m'avvenga di comprarne di riprodotto: 2°. Il prezzo di ciascun'oncia di 30 grammi, ovvero le condizioni, se a prodotto.

Attendo adunque dalla S. V. pregiatissima le suddette indicazioni, e di un tal favore promettendomene non tarda risposta, la saluto e mi dichiaro

Della S. V. pregiatissima

Devotissimo Servo

G. A. H.

SPAZZACAMMINO

Spazzacammino! Spazzacammino!
Ho freddo, ho fame, son piccinino;
In riva al lago io sono nato,
E la mia mamma ho abbandonato,
Come un uccello che lascia il nido,
Per guadagnarmi qualche quattrin;
E tutto il giorno vo attorno e grido:
— Spazzacammino! Spazzacammin!

Milano è grande, ma il paesello
Dove son nato mi par più bello;
E sempre, sempre vado col cuore
In riva al nostro Lago Maggiore.
E dico: — Adesso nel casolare
La mamma mia che mai farà?
Sarà seduta al focolare
Oppur le reti raggiusterà?
— Spazzacammin! Spazzacammin!

Non c'è nessuno che mi vuol bene,
E che s'affligga delle mie pene.
Ho gli occhi rossi, la faccia scura,
E ai fanciulletti metto paura;

Sì poveretto, sì brutto io sono,
Che sin la madre dice al bambin:
— Se qualche volta non sarai buono
Chiamerò il nero spazzacammin!
— Spazzacammin! Spazzacammin!

Se ho sete, bevo dell'acqua pura,
Se ho fame, mangio pan di mestura;
E vo soffiando sopra le dita,
Quando la mano ho intirizzita.
Con le mie scarpe che sono rotte
Ho nella neve da camminar;
E con un soldo per ogni notte
Ho un po' di paglia per riposar.
— Spazzacammin! Spazzacammin!

Poi quando il sole spunta al mattino
E s'ode il gemito di passerino,
Che par cantando, pregare Iddio,
Io pur mi sveglio e prego anch'io:
Prego che presto mi arrivi il giorno
Che al mio paese possa ritornar,
Veder la mamma, saltar attorno,
Metterle in mano molto danar.
— Spazzacammin! Spazzacammin!

Ma se, arrivo, mi si facesse
Incontro alcuno che mi dicesse:
— Prendi, o fanciullo, questo sentiero
Che ti conduce al cimitero,
Dove la terra ch'è appena smossa
Non ha un fil d'erba, nè un fiorellin...
Là seppellita dentro una fossa
È la tua mamma spazzacammin...
— Spazzacammin! Spazzacammin!

(Canti popolari, raccolti e ridotti da MARIO FORESI).

IL VENDITORE DI SEME DI FILUGELLI RISPONDE DANDO LE CHIESTEGLI INDICAZIONI

Signore,

Ella desidera conoscere l'origine di questo seme di bachi, ch'io tengo in vendita, ed a questo desiderio io rispondo, essere esso stato preparato nel Giappone da valenti bacologi e quindi importato in Europa e nella nostra Italia.

Godo poi di poterle affermare come risultò dalle prove fatte essere questo seme immune affatto dalla malattia (*atrofia*), che tanto danno arreca da varii anni a questo prezioso ricolto; ed essere i suoi bozzoli di bel formato e di colore giallo.

Il prezzo è di lire 25 l'oncia di 30 grammi; ovvero le si dà al quinto del prodotto col semplice deposito d'uno scudo all'atto in cui si ritira il seme. Di queste poche oncie mi restano a spacciare, epperò se la S. V. pregiatissima si determina d'acquistarne, il faccia presto, giacchè, per le replicate domande che ogni dì ricevo, alcun suo indugio mi potrebbe privare dall'onore di servirla.

Mi comandi adunque la S. V. pregiatissima, e faccia che la speranza ch'io ho di prestarle i miei servigii, non vada delusa, nè in quest'anno, nè nei futuri; e mi creda quale mi professo con distinta stima e rispetto.

Della V. S. pregiatissima

Devotissimo Servo
S. A. H.

ԻՏԱԼԵՐԷՆ ԹԱՐԳՄԱՆԵԼ

ՀԵՏԵՒԵԱԼ ՆԱՄԱԿՆԵՐՆ ՈՒ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ[1]

ՀՌՈՎՄԱՅ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

Հռովմ հիմնուեցաւ երկու երկուորեակներէ, Հռոմոլոս և Հռեմոս։ Այսոնք մեծ քեռի մ'ունէին, Ամուլիոս, շատ չար։ Հազիւ տղաքները ծնան (ծնած եղան), նա հրամայեց որ սպաննուին (che venissero uccisi)։ *Բայց հովիւը՝ որ զանոնք պիտի (պէտք էր) սպաննէր, սիրտ չբրաւ* (non ebbe) *զայն ընել, և տուն բերելով զանոնք՝ իւր կնոջը տուաւ սնուցանելու, որուն անունը Գայլ էր* (detta Lupa)։

Մեծնալով, և միանալով ուրիշ հովիւներու հետ, երկու եղբայրները չինեցին Հռովմը, յամին 753 Ն. Բ. Տիբերիսի եզերքը, ուր տեղ խնամուած էին։

Ահա ինչու Հռովմ քաղաքին նշանը (stemma) *կը ներկայացնէ գայլ մը՝ որ երկու մանկանց կար կոռ տայ* (che allatta)։

ՆԱՄԱԿ

ԱՇԱԿԵՐՏ ՄԸ ԻՒՐ ՎԱՐԺԱՊԵՏԻՆ

Մեծարգոյ ուսուցիչ իմ,

Հայրս քիչ առենեն (da qui a poco) *բոլոր ընտանեօք պիտի փոխադրուի* (dovrà tramutarsi) *ի Հռովմ։ Շատ պատճառներ ինձ ցաւալի կ'ընեն այս քաղաքը թողուլը, և մասնաւորապէս*

1. Այս հայ. կրթութեանց, ինչպէս նաև քերականութեան բոլոր հայ. հրահանգաց չարադրութիւններուն մէջ՝ ընդհանրապէս խոսլական լեզուի չարադասութեան կարգը և ձևը պահեցի, թարգմանութեան դիւրութեան համար։

(sopra tutto) *Ուսուցչի մը կորուստը՝ այնչափ բարի և քաջ, ինչպէս դուք։ Ո՞րչափ ձեզ պարտական եմ* (le debbo)։ *Շնորհակալ եմ ձեզ՝ այն ամէն բարեաց զորս ինձ ըրած էք։ Մոռցէք, կ'աղաչեմ* (ne la prego) *իմ անհնազանդութիւններս և իմ ուրիշ ամէն թերութիւններս, և յիշեցէք* (si ricordi) *երբեմն զիս ալ* (di me), *որ պիտի ըլլամ միշտ ձեր երախտապարտ աշակերտը։ Պատիւ կը համարիմ* (mi reco ad onore) *առորագրել* (sottoscrivermi),

Ձեր ամենախոնարհ աշակերտը

Մ. Ց.

ՍՈՒՐՃԻՆ ԳԻՒՏԸ

Արաբացի քահանայ մը՝ վեշտասաներորդ դարուն՝ տեսնելով որ աղօթքի ժամանակ քունը կը տանէր (sorpreso dal sonno mentre pregava), *յաճախ այսպիսի թմրութիւններ (քնէութիւն) ջերմեռանդութեան գաղջութեան կու տար և անոր վրայ* (ne) *սաստիկ խղճի խայթ կը զգար* (provava)։

Դիպուածը հանդիպցուց (il caso gli fece incontrare) *հովիւ մը, որ իրեն պատմեց թէ ամէն անգամ երբ իւր այծերը կեռած էին տեսակ մը* (un certo) *ծառի հատապտուղ, արթուն կը մնային, ցատքելով այծեամի պէս բոլոր գիշերը։ Քահանայն ուզեց ճանչնալ այս եզական բոյսը, և հովիւն իրեն ցցուց գեղեցիկ թուփ* (arbusto) *մը խոշոր պտուղներով* (con dei frutti) *գրեթէ* (a un diprésso) *մեր կեռասին նման։ Այն թուփը սուրճի տունկն էր։*

Բարի քահանայն, երեկոյեան դէմ այն պտուղներէն զօրաւոր հեղուկ մը խմեց (prése) *և անցուց բոլոր գիշերը տեսակ մը հեշտալի* (deliziosa) *գինովութեան մէջ որ իւր մտքի ազատութենէն ոչ մէկ բան չէր պակսեցներ* (non togliéva)։ *Առաւօտը հաղորդեց իւր գիւտը բոլոր ծանօթներուն և շուտով սուրճը փնտռուեցաւ ժողովուրդէն իբրև պարգև երկնից՝ ճշմարիտ և ջերմեռանդ հաւատացելոյ մը։*

Արևելքէն, սուրճի գործածութիւնը (l'uso) *տարածուեցաւ շուտով Եւրոպա, և թէ դարու կիսուն ժամանակները* (vérso la metà) *կը գտնուէին* (c'érano) *Փարիզի մէջ աւելի քան վեց հարիւր կրպակ, ծախելու համար հեշտալի և դանդաղ թոյնը։*

ՄԻԱՅՆԱԿԵԱՑԸ

Իշխան մը ուռած (gonfio) իւր գեղեցկութեան վրայ, ոչ նուազ քան իւր ծննդավայրին և իւր ճոխութիւններուն, օր մը որսի (a caccia) գնաց՝ ամայի և խորտուբորտ ճամբով մը (in una contrada)։ Նա նշմարեց ծեր միայնակեաց մը, որ, նստած իւր խղիկին առջև, ուշադրութեամբ կը զննէր մեռեալի մը գանկը։

Իշխանը մօտենալով յարգելի (venerando) ծերոյն, անոր ըսաւ հեգնական շեշտով մը. «Բարի մարդ, ինչո՞ւ կը զննէք մեռելի այս գլուխն այնչափ ուշադրութեամբ, և ի՞նչ կ'ուզէք դուք հոն գտնել (scoprirvi)»։ Ճգնաւորն իրեն պատասխանեց, նայելով անոր շուրջ աչքով (con occhio grave)։ «Կ'ուզեմ գիտնալ (vorrei sapere) արդեօք ասիկայ իշխանի՞ մը գանկն է թէ մուրացիկի մը, բայց չեմ կրնար գլուխ եղնել (ma non mi viene fatto di venire a capo)»։

— Տես անցելոյ մը տխուր մնացորդը, և պիտի ըմբռնես (conoscerai) ինչ կ'արժեն ինչքերը հոս այս աշխարհիս մէջ (di quaggiù)։

ՆԱՄԱԿ

ՀԱՇՈՒԱԿԱԼ Մ'ԻՆՔԶԻՆՔ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆԻ ՄԸ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

Պարո՛ն...

Քիչ մ'առաջ (testè) կարդացի օրագրի մը լուրերուն մէջ... այն ստորագրութիւնը՝ ձեր (vostro կամ Sua) անուամբ, և անկէ իմացայ (vedo) որ հաշուակալ մը կը փնտռէք դուք (cercate կամ Ella cerca) ձեր գրասենեակին (studio) համար։

Դեռ նոր լրացուցած ըլլալով իմ ուսումներս և վկայական առած վաճառականական դպրոցին (istituto), պատիւ ունիմ ձեզ ընծայելու (farvi offerta կամ farle) իմ ծառայութիւններս, ապահովցնելով զձեզ (vi կամ la) որ պիտի գիտնամ կատարել իմ պարտքս ձեր (vostro կամ Sua) գոհունակութեամբ։

Քիչ շաբաթներու փորձ մը ձեզ դատել պիտի տայ իմ կարողութեանս և հպատակութեանս աստիճանը (vi կամ la porrà in grado di giudicare della mia capacità e del mio ossequio)։

Խնդրեմ, հաճեցէք (vogliate compiacervi կամ voglia compiacersi) ինձ պատասխանել որչափ կարելի է շուտ (al più presto), և առ այժմ, խնդրեմ (vi prego կամ la prego) ընդունել իմ յարգանքներս.

Ս. Ց.

Քու հաստցէդ

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

ՆԱՄԱԿ

ՀԱՐՍ ՄԸ ԻՒՐ ՏԱԼՈՋ ԿԸ ԳՐԷ

Սիրելի Տալս,

Քեզի կը գրեմ լալով և ցաւալից սրտով. քեզ չէի գրեր եթէ խոստացած չըլլայի (se non t'avessi dato promessa) իմացնել քեզ միշտ՝ իմ քրոջս Հռիփսիմէի վիճակը (dello stato)։ Խեղճը, մտքերնէս չէր անցներ (non cel pensavamo davvero)։ Երէկ չէ, միւս օր, արեւը մտնելու ժամանակ (col cadere del sole) ընդ միշտ աչքերը փակեց... Ո՜հ, սիրելի Տալս, ի՞նչ սրտաճմլիկ տեսարան։ Բոլոր ընտանիքը կու լար նշմարելով թշուառին դիմաց վրայ մահուան նշանները (sintomi)։ Նա (Ella) միայն այնչափ տանջանքի մէջ հանդարտ կը պառկէր, և մինչև շունչը աւանդելը (all'estremo) պահեց իւր բոլոր ճանաչողութիւնը. և երկնաւոր օգնութիւններն իրեն մատուցուելէն վերջ՝ կարծես (parve) աւելի համակամեցաւ զմեզ թողուլ։ Չեմ կարող բառերով քեզ բացատրել (esprimerti) վիճակը՝ յորում ես կը գտնուէի այն ժամանակ, յեցած քրոջս անկողնոյն վրայ։ Նա իմ ձեռքս իւր ձեռքին մէջ բռնած էր, որ արդէն պաղած էր (già fredda), և կը նայէր արցունքոտ աչքերով ամէն վայրկեան (ogni poco) մայրը, որ, եղկելին, ինձ պէս այլ ևս լալու ոյժ չունէր։ Անո-

գուտ եղան ազգականներուս ջանքերը զմեզ անկէ հեռացնելու համար՝ վերջին վայրկեաններուն մէջ. այնպէս որ մնացինք Հռիփսիմէիս վերջին շունչը ժողվելու։ Մայրս այն ժամանակ մարած (թալկացած) ինկաւ աղախնոյն բազկաց մէջ, արտասանելով Հռիփսիմէի անունը. ես ուզեցի անոր օգնել, բայց... զգայազուրկ (smarriti i sensi), երկու ժամ (un paio d'ora) վերջը ինքզինքս գտայ բոլորովին ուժասպառ (spossata) պառկած անկողնոյս վրայ. և բոլոր գիշերը (per tutta la notte) թշուառ քրոջս պատկերը միշտ առջևս ունեցայ։ Աստու ժողովրդապետն եկաւ, և գիտցաւ մեզ հետ այնչափ գորովով խօսիլ, որ զմեզ համոզեց թէ այս Աստուծոյ կամքն է (ըլլալ), և մեզ ցցուց որ դժբաղդութեանց մէջ պէտք էինք չնորհակալ ըլլալ Աստուծոյ որ մեր Հռիփսիմէն այսպիսի սուրբ մահուամբ մեռաւ։ Եւ շատ իրաւունք ունէր։

Արդ, ո՜վ իմ Տալս, որ քեզի ըսի մեր բոլոր վիշտերը, աղօթէ առ Աստուած՝ իմ և մօրս համար, որ միշտ այսպէս վշտագնած (angosciata) է, որ գոհ կը շարժէ (che fa pietà)։ Ո՜հ, որքան չերմագոհ սիրով (diletto) զքեզ պիտի գգուէի արդ և պիտի կենայի քեզ հետ, վասն զի ապահով եմ որ ինձ հետ կու լայիր։ Գրէ՛ ինձ ուրեմն զէթ և ըսէ որ, եթէ ես կորուսի իմ միակ, ամենասիրելի քոյրս, դու պիտի գիտնաս (saprai) ժամ առաջ սիրել զիս այնչափ շատ՝ որչափ կը սիրէր զիս այն բարի հոգին։

Քու ամենասիրելի Նեկտարդ.

ՅԱՐԳԵՑԷՔ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Նափոլէոն Ա. ի կայսերութեան առաջին օրերուն մէջ, իրեն տեղապահ մը, Ս. Ծննդեան ճրագալոյցին (vigilia) օրը, իւր հետ ճաշի հրաւիրած էր քանի մը զօրավարներ և մարաջախտ մը։ Ճաշը վերջանալով իրարու (fra loro) կը հարցունէին ինչպէս անցընել գիշերը։

Կէս գիշերուան պատարագին երթանք, առաջարկեց մին թիթևութեամբ մը։ Շատ լաւ (va bene). կը պատասխանեն ամենքը... և կ'երթան Ս. Հոգոյսի եկեղեցին։ Դիւրաւ կարելի է գուշակել

այն հեշտասէրներուն ունեցած չերմեռանդութեան աստիճանը (lo sfogo), որ եկեղեցի գացած էին ժամանցի և հեստաքրքրութեան համար։ Մինչդեռ հոն կը շատախօսէին (chiaccheravano) և կը ծիծաղէին, յանկարծակի (all'improvviso) անձ մը, ծածկուած լայն վերարկուի մը ծալքերուն մէջ, կը մտնէր զօրավարներուն. «Պարոններ, կ'ըսէ իրենց լուրջ և խրոխտ ձայնով, Եկեղեցւոյ մէջ այսպէս չկեցուիր (non è così che si deve star in Chiesa)»։ «Յարգանք և լռութիւն»։ Զօրավարներն աչքերնին վեր կը վերցնեն (alzano gli occhi) և կը ճանչնան Նափոլէոն կայսրը։ Հարկ չկայ աւելցնել թէ արարողութեան բոլոր մնացած ժամանակն ոչ ոք անոնցմէ համարձակեցաւ գլուխը շարժել (voltare), կենալով հոն յարգական լռութեամբ մը։

Աստնք այսպէս ըրին մարդու մը երկիւղին համար, ինչ որ պէտք էին ընել Աստուծոյ երկիւղին համար։

Այն որ (colui che) քիչ յարգանք կը մատուցանէ (che porta poco rispetto) առ տաճարն՝ պէտք է պատժուիլ (essere castigato)։

ՆԱՄԱԿ

ՏՂԱՅ ՄԸ ԻՒՐ ՀՕՐ ԿԸ ԳՐԷ

(Նոր տարւոյ առթիւ)

Ամենասիրելի Հայր իմ,

Գրիգորիկը ձեզ կը գրէ, մաղթելու համար Նոր տարի։ Պարտք մ'է զոր կը կատարէ, և միանգամայն երախտագիտական սերտ և անկեղծ սիրոյ արտայայտութիւն մը՝ դէպ ի հայրերու ամենազգնիւը (ottimo)։ Ո՜հ, երանի՜ թէ զձեզ տեսնէի երջանիկ ամենաշատ տարիներ (per moltissimi anni), որուն շատ արժանի էք։ Այժմ կը մաղթեմ ձեզ, որպէս զի ուրախ զուարթ անցընէք այս տարւոյն վերջին օրը (il fine) և ամենազուարթ նոր տարւոյն սկիզբը, և բոլոր միւս տարիներունը՝ զոր Աստուած (Cielo) ձեզ պիտի տայ։

Վստահ եմ (ho fiducia) որ լսելի պիտի ըլլան անկեղծ մաղթանքները՝ որդւոյ մը՝ որ բոլորովին սէր է և յարգանք դէպ ի

իւր սիրելի Հայրը։ Դուք իմ բարիքս կ'ուզէք միշտ, վասն զի ես ալ չեմ կրնար ուզել ձեզ անկէ՝ աւելի քան զայն՝ զոր անկէ ձեզ կ'ուզեմ. Մնաք բարեաւ, ցտեսութիւն։

Ձեր ամենասիրելի որդին

Գ. Յ.

ՁՈՒԿԸ

Ձկնորս մը, առտու մ'իւր նաւակը լճակին վրայ տարաւ, (condusse) ցանցը նետեց բոլոր օրը, բայց նա միայն ղաւ մը յոգնեցաւ (ebbe un bel faticarsi). բոլոր օրուան մէջ կարող չեղաւ (non fu capace) ամենափոքր ձուկ մ'իսկ բռնելու։

Իրիկունը սկսաւ թիավարել (remigare) դէպի գիւղը, բոլորովին տխուր և վշտացեալ. «Գուցէ», ըսաւ ինքն իրեն (in se stesso), «իմ աշխատանքս այնչափ գէշ յաջողած է (è si mal riuscita), վասն զի պակսեցայ նախ և առաջ (innanzi) խնդրելու երկնից օրհնութիւնը։ Բայց ասկից վերջը (da qui in avanti) պիտի զգուշանամ (mi guarderò bene) անոր մէջ պակսելէն»։

Յանկարծ (tutto ad un tratto), մեծ ձուկ մը՝ որ ուրիշէ մը կը հալածուէր (era inseguito), ջուրէն դուրս նետուեցաւ, նաւակին մէջ ինկաւ, և սկսաւ կայտռել (venne a guizzare) ձկնորսի ոտքերուն տակ, որ շատ ուրախացաւ (բոլորովին ուրախ մնաց)։

Բարոյական. — Ինչ որ (ciò) մարդկային ջանքերը չկրցան ձեռք բերել (non ottennero), երկինք զայն կը շնորհէ մէկ վայրկենի մէջ։

ՆԱՄԱԿ

ՆԵՐՈՂՈՒԹԻՒՆ ԽՆԴՐԵԼՈՒ

Ամենասիրելի Ուսուցիչս,

Ի՞նչ պիտի մտածէք (penserà) իմ վրայօքս որ երեք օրէ ի վեր չեմ ներկայ ըլլար ձեր (sue) դասերուն։ Չի կարծէք որ իմ անհոգութեամբս կ'ըլլայ. վասն զի, որչափ ես անոր վրայ (me ne) կը ցաւիմ, Աստուած միայն զայն գիտէ. և ոչ մօրս է յանցանքը, որ խեղճը, այդ մասին (ne) բոլորովին անմեղ է։ Ահա թէ պատճառն ինչ է (come va la cosa)։ Գիտէք որ դժբախտութիւնն ունեցած եմ պզտիկութենէս հայրս կորսնցնելու և թէ այս երկրիս վրայ ինձ ուրիշ բան չմնար բայց եթէ մայրիկս։ Այժմ նա ևս (essa) անկողին պառկած է (s'è posta a letto), տանջուած սաստիկ ջերմէ մը (ardentissima) և ուրիշի ներկայութիւնը չուզեր բայց միայն իմս։ Ես ուստի, չեմ կարող երբեք զայն թողուլ. զայն կը հոգամ, քովը կը կենամ (la assisto), զայն կը խնամեմ։ Երբ պարոն բժիշկը անոր (la) կ'այցելէ, ես ամենայն ուշադրութեամբ կը լսեմ ինչ կը պատուիրէ, և բոլոր կէտ առ կէտ կը կատարեմ (ed eseguisco appuntino)։ Եթէ կրէ և եթէ հանգիստ ըլլայ ես գամուած կը կենամ (mi pianto immobile) իւր բարձին մօտ, ուշադրութեամբ կը դիտեմ անոր (ne osservo) դիմագծութիւնը, գոյնը, շնչառութիւնը, անոր վրայ որոշ տեղեկութիւն տալու համար։ Չեմ դադրիր Աստուծոյ աղօթելէ որ շուտով առողջութիւն պարգևէ (restituisca la sanità) մօրս՝ դեռ չսպառած (prima che sia andato) այն քիչ մը դրամը զոր ինքն իւր աշխատասիրութեամբ յաջողեր էր (era riuscita) պահեստի դնելու։ Երբ Աստուած հաճի (si compiacerà) ինձ լսելու և դադրեցնելու իմ այս վիշտերս (affanno) որչափ ուրախ պիտի ըլլամ, նախ՝ իմ մայրս առողջացած տեսնելով, երկրորդ՝ վերսկսելով ձեր դասերուն ընդհատուած ընթացքը։ Կը յայտնեմ ձեզ (La presento) իմ յարգանքներս, իմ ողջոյններս, և իմ շնորհակալութիւններս. խնդրելով Ձեզմէ որ հաճիք ներել ինձ (a volermi scusare) կը յայտարարեմ գիս

Ձեր (Di lei) շնորհապարտ և գորովալիր աշակերտը

Գր. Յ.

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆ ՈՒ ԿԱՐԿԱՆԴԱԿԱԳՈՐԾԸ

Բանաստեղծ մ'երգ մը չինած էր ի գովեստ անուշեղէններու, և երկրին լաւագոյն անուշեղէն չինողը՝ անոր ըրած ազնուութեան՝ իւր երախտագիտութիւնը յայտնելու համար (per attestargliene), անոր զրկեց առարկաներուն (oggetti) մին զոր

այնչափ վեր բարձրացուցած էր (esaltati) իւր երգին մէջ։ Բանաստեղծը շատ գոհ եղաւ ընծային վրայ. բայց որչափ եղաւ իւր զարմանքը, և ո՞րչափ (qual) եղաւ իւր ցաւը։ Հաճեղ (gustoso) անուշեղէնին վերջին պատառը կերած ժամանակ (nel mangiare), նշմարեց որ թուղթը՝ որուն վրայ կարկանդակը եփուած էր փուռին մէջ՝ (al forno), իւր երգին ձիշդ (proprio) ընդօրինակութիւնն էր՝ զոր կարկանդակագործին ղրկած էր։ Կատաղած կը վազէ անոր քով և կ'իմացնէ թէ ամենամեծ ոձիր մ'ըրած է բանաստեղծութիւնը նախատելով (l'accusa *nientemeno* che del delitto gravissimo di lesa poesia)։ «Ո՜հ, պարոն, կը պատասխանէ միւսը՝ առանց յուզուելու (commoversi). «ինչո՞ւ այդչափ բարկութիւն։ Դու երգ կը չինես անուշեղէններուն վրայ, ես անուշեղէն կը չինեմ երգին վրայ»։

ՊԱՀԵՑՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Պանդոկի մը մէջ հասարակաց սեղանի (ad una tavola) նըստան համալսարանական հինգ ուսանող պատանիներ, հաւասար ախորժակով մը. ուրիշ սեղանի մը վրայ պատանի մը՝ միայնակ, որսորդի զգեստով, իւր բարակը (col suo cane) քովը։ — Շաբաթ կամ Ուրբաթ օր էր, լաւ չեմ յիշեր։

Հինգ ուսանողները պատուիրեցին իրենց խորոված հաւը, և չեմ գիտեր ինչ տեսակ թռչնեղէններ (uccellame), և ուրախութեամբ զայն կը կլլէին (se lo inghiottivano). մինչդեռ որսորդը՝ բերել տուաւ չորս ձուով չինուած հաւկիթջուր (al tegame) և երկու ձուկ։

— Ո՜հ, ի՜նչ ձարպ (cera) կը հոտի, ըսաւ հինգէն մէկը։

Այո՛, երկու փարսախ հեռուէն ալ ճարպին հոտը կը զգացուի (si sente), վրայ բերաւ երկրորդ մը։

— Ի՜նչ գարշելի հոտ։

— Կեցցէ՜ ուրախութիւնը։ Կործանի՜ պահեցողութիւնը։

Եւ որսորդը՝ իւր սեղանէն. — Կեցցէ՜ ազատութիւնը խորոված ծին. — և հրամայեց որ իրեն ալ խորոված կէս հաւ բերուի (si portasse)։

Հինգ ուսանողներն իրարու կը նայէին, և սկսան ուրախանալ իրենց յաղթանակին վրայ, սակայն առանց խօսելու կը սպասէին (stavano aspettando) վախճանին։

Եկաւ խորոված կէս հաւն որ ամենաանուշ կը բուրէր (dava un fiuto così buono che mai)։

Որսորդը զայն իւր առջեւ դրաւ (se la mise dinnanzi), զայն երկու մաս ըրաւ։ Շամփրեց (inforcò) առաջինը, և ըսաւ իւր շան. — Բեզի, Ֆիտելս, դուն չուն ես, և պարտական չես (non sei obbligato) Ս. Եկեղեցւոյ կանոնաց։

Եւ շունը քրր, քրր (cric, cric), երկու անգամ խածնելով կոշ տուաւ (in due morsicate l'ingoiò)։

— Մի՞ւսն ալ, Ֆիտելս. կեցցէ՜ ազատութիւնը կենդանեաց որ բանավարութիւն չունին։

Իւր ճաշը վերջացնելով (finito), ինքզինքը խաչակնքեց, և իւր գործերուն (fatti) գնաց՝ ձգելով ապշած և ամօթահար (storditi e svergognati) այն հինգ միմոսները։

ԲԱՌԱՐԱՆ ԻՏԱԼ· ՀԱՅԵՐԷՆ

A

Abbandonare, թողուլ, ձգել, լքել
Abbastanza, բաւական, ըստ բաւականի
Abbattere, կործանել կամ թափել գետին, քանդել
Abbracciare, գրկել, ներփակել
Abile, յաջողակ, յարմար
Abitante, բնակիչ
Abitare, բնակիլ
Abituale, սովորական
Abitudine, վարժութիւն, սովորութիւն
Accademia, Ակադեմիա
Accalorarsi, տաքնալ (վէճով...)
Accanto, մօտ, մերձ
Accanito, կատաղի
Accettare, ընդունիլ, առնուլ
Acclamazione, ուրախութեան աղաղակ, ծափահարութիւն
Accoglienza, ընդունելութիւն
Accorgere, նշմարել, տեսնել
Accorrere, վազել
Accostarsi, մօտենալ
Acqua, ջուր
Adagio, կամաց, adagino, կամացուկ, մեղմիւ
Addio, մնաս բարեաւ
Addolorato, վշտացեալ, սգալից
Addormentato, քնացած
Aderire, յարիլ, համախոհ ըլլալ
Adesso, այժմ, արդ, հիմա
Adornare, զարդարել, պճնել
Aere; ária, օդ, մթնոլորտ
Affanno, վիշտ, անձկութիւն
Affare, գործ
Affaticarsi, ջանալ, յոգնիլ
Affezionato, սիրալիր, խանդակալիր, գորովալիր
Affidarsi, յանձնել, վստահիլ, ն. ապահովել
Affinchè, որպէս զի
Affitto, վարձք (տան...)
Affligersi, վշտանալ, ցաւիլ· անց. afflitto
Affogarsi, խեղդուիլ
Africa, Ափրիկէ
Aggirarsi, պտտիլ, շրջիլ
Aggiunta, յաւելուած
Aggiustare, շտկել, յարդարել
Agitato, յուզուած, խռոված
Ago, յբ. aghi, ասեղ
Ahime! եղուկ, վա՛յ ինձ
Albergo, պանդոկ
Alessandria, Ալեքսանդրիա
Alessio, Ալեքսիս
Alfonso, Ալփոնսոս
Alice, Ալիս
Alitare, շունչ
Alleato, դաշնակից, նիզակակից
Allievo, աշակերտ
Allontanarsi, հեռանալ
Allora, այն ժամանակ, այն առեն
Allorchè, երբ, այն առեն՝ երբ
Alma, հոգի
Alméno, գէթ գոնէ
Alquanto, քիչ մը

Altezza, վեհափառ Տէր (թագաւորի պատուանուն)
Alto, բարձր
Altrettanto, այնչափ, նոյնչափ
Altresì, նմանապէս, նոյնպէս
Altrimenti, ապա թէ ոչ
Altrove, ուրիշ տեղ, այլուր
Alzare, վեր վերցնել. alzarsi, ելնել (անկողնէն...) արթննալ, ոտքի ելնել
Amalia, Ամալիա
Amarezza, դառնութիւն
Amatore, սիրող
Ambasciatore, դեսպան, հրեշտակ
Ambizione, փառամոլութիւն, պաստուաստիրութիւն
Amena, գեղեցիկ, զուարթ
America, Ամերիկա
Ammalato, հիւանդ
Amor proprio, անձնասիրութիւն
Ampio, լայն, ընդարձակ
Anatomia, անդամաղննութիւն, անդամաթիւ
Ancora, դեռ, àncora, խարիսխ
Andare, երթալ
Andrea, Անդրէաս
Anello, մատանի
Angiolo, àngelo, հրեշտակ
Angusta, նեղ, անձուկ
Anima, հոգի, կեանք animoso, եռանդուն, տաքարիւն
Animale, կենդանի
Animarsi, խրախուսուիլ
Annoiarsi, ձանձրանալ
Anselmo, Անսելմոս
Antaram, Անթառամ
Antico, հին, հինաւուրց
Anzi, մանաւանդ, նաև
Ape, մեղու
Aperto, բաց, ազատ
Apertamente, յայտնապէս
Apostolo, Առաքեալ
Appartamento, յարկաբաժին
Appartenersi, վերաբերիլ
Appena, հազիւ
Appiccare, կախել. – si, փակչիլ
Appiccicare, սոսնձել, փակցնել
Appressarsi, մօտենալ
Appresso, հետեւեալ, յաջորդ օր
Aprire, բանալ
Aquila, արծիւ
Ara, բագին, սեղան
Aragona, Արագոնա
Arcipersuaso, կատարեալապէս համոզուած
Ardente, ջերմ, վառ, եռանդուն
Arena, sabbia, աւազ
Argento, արծաթ
Argomento, փաստ, փորձ, ձեռնարկութիւն
Aria, àere, օդ, մթնոլորտ
Arido, ցամաք, չոր
Armadio, դարան
Armato, զինուած
Arno, Առնոյ (գետ)
Arrecare, պատճառել (վնաս)
Arrendersi, անձնատուր ըլլալ
Arrivare, հասնիլ
Arrossire, ամչնալ, կարմրիլ
Arte, արուեստ
Artefice, արհեստաւոր
Ascendere, վեր ելնել կամ բարձրանալ
Asciutto, չոր, ցամաք
Aspettare, սպասել
Aspetto, կերպարանք, դէմք, երես
Assaporare, համ առնուլ, ճաշակել, փորձել համը
Assassinare, սպաննել
Assassino, մարդասպան, աւազակ
Assediare, պաշարել
Assemblea, ժողով
Assente, բացակայ
Assicurare, ապահովցնել, ապահովագրել
Astrologo, աստղաբաշխ, աստեղագէտ
Astruso, գաղտնի, խրթին
Attentamente, ուշադրութեամբ, attento, ուշադիր, մտադիր, attenzione, ուշադրութիւն
Atto di valore, դիւցազնական գործ
Attonito, ապշած
Attorno, շուրջ
Attraere, իրեն ձգել՝ քաշել, շահիլ մեկը

Aura, անուշ հով
Australia, Աւստրալիա
Austriaco, Աւստրիացի
Autore, հեղինակ, autorità, հեղինակութիւն
Avanzo, աւելցուք, աւելորդ
Avaro, ագահ, կծծի, avarizia, ագահութիւն
Avido, փափաքող
Avvenire, ըլլալ, պատահիլ. դ. ապագայ
Avventurare, վտանգի մէջ ձգել
Avvertire, իմացնել, լուր տալ մեկու մը
Avvezzarsi, վարժուիլ
Azzurrò, կապոյտ

B

Bacco, per, բա՛ռէ, ո՛վ աքանչելեացս
Baciare, համբուրել
Bacio, համբոյր
Baco da seta, չերամորթն
Badare, ուշադրութիւն դնել
Bagaglio, կահ, կարասի (զօրաց)
Bacologo, չերամաբոյծ
Balilla, Պալիլլա
Bambino, պզտիկ տղայ, a, աղջիկ
Barbaramente, բարբարոսաբար
Barca, նաւակ, barchetta, նաւակիկ
Baronessa, պարոնուհի, օրիորդ ազնուական
Basso, ցած, ստորին
Bastare, բաւել, բաւական ըլլալ
Bastione, պատնէշ, պաշտպան
Bastonare, ծեծել (գաւազանով...) bastonata, գաւազանի հարուած
bastone, գաւազան
Batello, կուր, նաւակ
Battaglia, պատերազմ, մարտ
Battere, զարնել
Battibecco, կռուահարութիւն
Bazzicare, յաճախել, կենակցիլ
Beffe, a, ծաղր
Beltà, bellezza, գեղ, գեղեցկութիւն
Benchè, թէպէտ և, որչափ ալ որ
Bene, ած. բարի. դ. ինչք, ստացուածք
Benedetto, օրհնեալ
Benefattore, բարերար, trice, բարերարուհի
Bere, bevere, խմել, ըմպել
Berlino, Պերլին
Berretta, գլխարկ, խոյր
Bestia, անասուն, bestiale, անասնական
Bevere, bere, խմել. ըմպել
Bianco, ճերմակ, սպիտակ
Bicchiere, գաւաթ
Birra, գարեջուր
Bisognare, պէտք ըլլալ
Bisogno, պէտք
Bocca, բերան
Bollente, տաքարիւն, եռացող
Bologna, Պոլոնեա
Borsa, քսակ
Bottega, խանութ, կրպակ
Bottiglia, շիշ
Bozzolo, խոզակ
Braccio, բազուկ
Bravo, քաջ, bravo! ապրի՛ս
Brina, եղեամ
Brodo, արգանակ (տա. թիրիտ)
Brutto, տգեղ, գէշ
Bue, եզ, յբ. buoi
Buonamano, բարիձեռք, ձեռաձիր
Burrone, գահաւանդ, անդունդ
Bussare, զարնել (դուռը)
Butirro, կարագ

C

Caccia, որսորդութիւն
Cadere, իյնալ
Caffè, սուրճ, սրճարան
Calamaio, կաղամար
Calzolaio, կօշկակար
Cambiare, փոխել
Camera, սենեակ
Cameriere, սենեկապան
Camminare, քալել

Cammino, via, strada, sentiero, ճամբայ
Campagna, գիւղ, campagnuolo, գիւղացի
Campestre, դաշտային, վայրենի
Candidamente, անկեղծօրէն
Canestro, կողով
Cannone, թնդանօթ
Cantare, երգել
Canto, երգ, կողմ, անկիւն
Cantuccio, փոքր անկիւն
Canzone, երգ
Capello, մազ
Capire, հասկնալ, ըմբռնել
Capitale (il), դրամագլուխ, la capitale, մայրաքաղաք
Cappello, գլխարկ, խոյր
Carità, ողորմութիւն, սէր, գթութիւն
Carlo, Կարոլոս
Carne, միս
Caro, սիրելի, սուղ
Carolina, Կարոլինա
Carro, կառք
Carrozza, կառք
Carta, թուղթ
Cartesio, Կարդեսիոս
Casale, գիւղ, շէն
Caso, առիթ, դէպք
Casolare, խարխուլ տուն
Cassa, արկղ, մնուկ
Catena, շղթայ
Cattivo, գէշ, չար
Cattolico, կաթողիկէ, ուղղափառ
Cavalleresco, ասպետական, ազնուական
Cavo, խորշ
Cedere, թողուլ, չնորհել
Celebre, երևելի, նշանաւոր
Celeste, երկնաւոր, երկնագոյն, կապոյտ
Centesimo, հարիւրորդ
Centinaio, հարիւրաւոր
Cera, մեղրամոմ
Cercare, փնտռել
Certamente, յիրաւի, ստուգիւ
Certo, ոմն, մէկը, անձ մը
Cessare, դադրիլ
Cheto, դանդաղ, հանդարտ
Chiamare, կանչել, si կանչուիլ
Chiaro, վէմ, յստակ, պայծառ, բաց գոյն, chiaramente, յայտնի կերպով, պարզ կերպով
Chiave, բանալի
Chiesa, եկեղեցի
Chiedere, հարցնել, խնդրել
Chinare, ծռել (գլուխ), si, խոնարհիլ
Chioma, մազ, խոպոպ
Chiudere, գոցել, փակել
Ciarla, շատախօսութիւն
Cielo, երկինք
Cimitero, գերեզմանատուն
Cintola, գօտի
Circa, գրեթէ, շուրջ
Circostanza, պարագայ
Citare, մէջ բերել, յիշել (խօսք...)
Città, քաղաք
Cittadella, աւան, շէն, գիւղաքաղաք, ամրոց
Cittadinesca, գեղջկական
Civile, քաղաքական
Classe, դաս, դասարան, դասակարգ
Clima, կլիմայ, գաւառ, կողմ
Colà, հոն, հոն տեղ
Colle, collina, բլուր
Collina, բլուր
Colorata, գունաւորում
Colpevole, յանցաւոր
Colpire, հարուածել, զարնել, colpo, հարուած
Coltello, դանակ
Colto, մշակուած, կիրթ, կրթեալ
Cominciare, սկսիլ
Commettere, գործել (սխալ), անց. commesso, գործած
Communicarsi, միանալ, հաղորդուիլ
Commuovere, սիրտը կամ գութը շարժել
Como, Քոմոյ
Compagno, ընկեր, ընկերակից
Compassione, գութ, կարեկցութիւն
Compatimento, գութ, կարեկցութիւն

Compiangere, կարեկցիլ, ցաւակից ըլլալ
Compito, պարտք, դաս
Componimento, շարադրութիւն
Compositore, մատենագիր, շարադրող, գրաշար
Comprare, comperare, գնել
Comprendere, ըմբռնել, հասկնալ
Comune, սովորական, հասարակ, հասարակութիւն
Comunicare, հաղորդել
Concentrarsi, համախմբիլ, միաբանիլ, կեդրոնանալ
Concertare, նիւթել, մեքենայել, դաշնակցիլ
Concerto, նուագահանդէս
Conciarsi, վնասուիլ
Concorde, միաբան, համաչունչ
Condanna, դատապարտութիւն
Condiscepolo, ընկեր, ընկերակից
Condizione, պայման
Condurre, տանիլ, առաջնորդել
Confessare, խոստովանիլ, չիտակն ըսել, վկայել
Confetto, անուշեղէն
Confermarsi, զիջանիլ, յարմարիլ
Confidenza, վստահութիւն
Confermare, նամանցնել, յարմարցնել, վկայել
Conforme, համեմատ, ըստ
Conforto, սփոփանք, մխիթարութիւն
Congiurato, դաւակից, դաշնակից
Conoscere, ճանչնալ
Conquista, աշխարհակալութիւն, տիրելը աշխարհի
Conservare, պահել
Consigliare, խորհուրդ տալ
Contadino, գիւղացի, գեղջուկ
Contare, հաշուել
Contendere, խափանել, արգելուլ
Contiguo, մերձաւոր, մօտ, կից
Continuazione, շարունակութիւն
Continuo, միշտ, յարատև
Conto, հաշիւ
Contraccambiare, փոխանակել
Contrada, ճամբայ
Contro, դէմ, ընդդէմ, հակառակ
Coprire, ծածկել, գոցել վրան
Coraggioso, քաջասիրտ, coraggio, քաջ լեր
Corda, պարան, չուան
Corpicino, մարմնիկ, corpo, մարմին
Correre, վազել, correre un pericolo, վտանգ մը պատահիլ
Correttezza, ճշդութիւն
Corrispondenza, թղթակցութիւն
Corrucciato, սրդոհած
Corso, ընթացք
Cortese, քաղաքավար, քաղցրաբարոյ
Cortile, բակ
Costantinopoli, Կ. Պոլիս
Costare, արժել
Costringere, ստիպել
Costume, սովորութիւն, տարազ զգեստուց
Cotone, կտաւ
Credere, հաւատալ, կարծել
Crescere, աճեցնել, աճիլ
Crestaia, գերձակուհի, նորաձեւուհի
Crocifisso, խաչելութիւն
Cruccio, տանջանք
Crusca, թեփ (արմտեաց)
Crudele, անգութ
Cucina, խոհանոց
Cucinare, եփել (կերակուր)
Cultura, մշակութիւն
Cuocere, եփել, անց. cotto, եփած
Cuoco, խոհարար
Cuore, սիրտ
Custodia, պահպանութիւն, հսկում

D

Da, ի վեր
Dacchè, որովհետև, վասն զի
Danaro, denaro, moneta, դրամ
Daniele, Դանիէլ
Dare, տալ
Data, թուական
Davvero, յիրաւի, ստուգիւ
De Amicis, Տէ Ամիչիս

Debito, ած. արժանաւոր, իրաւունք. գ. պարտք
Debole, տկար
Decidere, վճռել, որոշել decisione, որոշողութիւն
Definire, սահմանել, որոշել
Degno, արժանի, արժանաւոր
Delicato, փափուկ, փափկանկատ
Denso, խիտ, մուխ
Dente, ակռայ
Derisoria, հեգնական
Derivare, յառաջ գալ
Desiderabile, ցանկալի, փափաքելի
Desiderare, փափաքիլ, ցանկալ
Desinare, ճաշել
Destino, ճակատագիր
Desto, արթուն
Devotissimo, ջերմեռանդ, բարեպաշտ, անձնանուէր
Dietro, հետը
Difetto, թերութիւն, պակասութիւն
Difensore, պաշտպան, ախոյեան
Difficile, դժուար
Diletto, հեշտութիւն, զուարճութիւն, dilettarsi, հեշտանալ
Dimenticare, մոռնալ
Dimestichezza, մտերմութիւն
Dimora, բնակութիւն
Dimostrare, ցուցնել
Dintorno, շուրջը
Dio, Աստուած. յք. dei, աստուածներ
Dipingere, նկարել. անց. dipinto
Dire, ըսել
Direzione, ուղղութիւն, վարչութիւն
Disciplina, կրթութիւն, դաստիարակութիւն
Disconoscere, չճանչնալ
Discoprire, յայտնել, բանալ
Discorrere, խօսակցիլ
Discorso, ճառ, խօսակցութիւն
Discussione, վէճ, վիճաբանութիւն
Disperatamente, յուսահատաբար, disperato, յուսահատ
Di piacere, հաճութիւն
Distanza, հեռաւորութիւն, միջոց
Disturbo, անհանգստութիւն
Disubbidiente, անհնազանդ
Dita, մատունք ձեռաց՝ ոտից
Divenire, ըլլալ
Diverso, զանազան
Divertirsi, զուարճանալ
Divorare, լափել, ուտել անյագօրէն
Dizionario, բառարան, բառգիրք
Dolce, քաղցր, dolcemente, քաղցր կերպով
Dolente, ցաւագին, տխուր
Dolore, վիշտ, ցաւ
Domanda, խնդիրք, հարցումն
Domandare, խնդրել, հարցնել
Domani, վաղը
Domenica, կիրակի
Dominare, տիրել, իշխել
Donna, կին, տիկին
Dopo, յետոյ, յետ
Dopodomani, վաղը չէ միւս օր
Dotto, գիտուն, հմուտ
Dove, ուր
Doversi, պարտիլ, պարտական ըլլալ
Dubitare, տարակուսիլ, dubbio, տարակոյս
Duca, դուքս
Ducato, դահեկան արծաթի
Dunque, ուստի, արդ
Durante, ժամանակ, ժամանակամիջոց
Duro, խիստ, խստասիրտ

E

Eccezionale, բացառիկ, բացառութիւն կազմող
Eccezione, բացառութիւն
Ecco, ահա, ահաւասիկ
Effetto, արդիւնք, արդասիք
Egregio, ազնիւ, սիրելի
Eguale, հաւասար
Elevato, բարձր, դուրս ցցուած
Eloquenza, ճարտասանութիւն, հռետորութիւն

Emilia, Էմիլիա
Emma, Էմմա
Emmanuele, Էմմանուէլ
Empire, լնուլ, լեցնել
Enorme, ահագին, մեծ
Enrichetta, Հենրիկէ
Enrico, Հենրիկոս
Entrare, մտնել ներս
Era, թուական
Erba, խոտ
Eresia, մոլորութիւն, հերետիկոսութիւն
Ergastolo, գնդան
Eroe, դիւցազն
Errante, մոլորեալ, stelle erranti, մոլորակք
Errore, սխալ, վրիպակ
Esaudire, լսել, ընդունիլ խնդիրքը
Esclamare, պոռալ, գոչել
Esempio, օրինակ, esemplare, օրինակ
Esercizio, հրահանգ, կրթութիւն
Esistere, ըլլալ, esiste, կայ. գոյ
Esporre, արտայայտել, բացատրել, մեկնել
Esposizione, ցուցահանդէս
Esprimere, արտայայտել, բացատրել
Esprimibile, բացատրելի, պարզաբանելի
Estate, ամառն
Europa, Եւրոպա
Eustacchio, Եւստաքիոս
Evidente, յայտնի բան, անժխտելի
Eziandio, նաև, ալ, ևս, թէպէտ և

F

Fabbricare, շինել
Faccenda, գործ
Faccia, դէմք, երես
Facile, դիւրին
Facoltà, կարողութիւն, գիտութիւն, ինչք
Falso, ունայն, սխալ
Fame, անօթի
Famoso, երևելի, հռչակաւոր
Fanciullo, տղայ, մանուկ
Fantasia, երևակայութիւն
Fardello, բեռ, ծանրութիւն
Fare, ընել
Fascia, ծրար, sotto fascia, ծրարուած
Fazzoletto, թաշկինակ
Fatica, աշխատութիւն
Favella, խօսք, լեզու
Favola, առասպել, առակ
Favorevole, նպաստաւոր
Fedele, հաւատարիմ
Federico, Փրեդերիկ
Felice, երջանիկ
Femmina, էգ. ile, իգական
Ferirsi, վիրաւորուիլ
Fermarsi, կենալ, մնալ
Feroce, վայրենի, կատաղի
Ferro, երկաթ
Ferrovia, երկաթուղի, շոգեկառք
Fertile, բերրի, բեղնաւոր
Festa, տօն
Fiamma, բոց
Filare, մանել
Filippo, Փիլիպպոս
Filo, թել, դերձան
Filosofia, իմաստասիրութիւն, փիլիսոփայութիւն
Finalmente, վերջապէս
Fine, վերջ, վախճան
Finestra, պատուհան
Fingere, կեղծել
Finire, լմնցնել, վերջացնել
Fintanto, մինչև որ
Fiore, ծաղիկ
Fiorino, ֆիորին (դրամ)
Fiorire, ծաղկիլ
Firenze, Ֆիրենցէ
Fisica, բնաբանութիւն
Fissare, յառիլ, ապշահար նայիլ
Flebile, ողբական, տխուր
Focolare, վառարան, կրակարան, հայրենի տուն, տոհմ
Focoso, կրակոտ, եռանդուն
Foglia, տերև (ծառոց)
Foglio, թուղթ, թերթ (գրքի)

Fondo, խորը, տակը
Foresta, անտառ
Fossa, փոս
Fra, մէջ, tra, մէջտեղը, մէջը
Francatura, ազատագրութիւն
Francesco, Ֆրանկիսկոս
Francese, գաղղիերէն, գաղղիացի
Francia, Գաղղիա
Frase, բացատրութիւն, պարբերութիւն
Freddo, ցուրտ, պաղ
Frescamente, թարմ կերպով
Frugare, պրպտել, փնտռել
Frutto, ար. պտուղ, յբ. i. իդ. a. յբ. e
Fucile, հրացան
Fuga, փախուստ
Fuoco, կրակ
Fuso, ձուլուած

G

Galea, galera, ցռկանաւ
Galleria, թանգարան, ճեմելիք
Gamba, սրունք
Garofano, մեխակ
Gatto, կատու
Generale, զօրավար, ընդհանուր
Generare, ծնանիլ
Genere, տեսակ
Generosamente, ազնուութեամբ, վեհանձնութեամբ
Generosità, ազնուութիւն, վեհանձնութիւն
Genova, Ճենովա
Gente, մարդիկ
Gentile, ազնիւ, ազնուական
Germania, Գերմանիա
Gettare, նետել
Gemito, հեծութիւն, ողբ
Ghirlanda, պսակ (ծաղկէ, խոտէ)
Già, արդէն
Giacchè, վասն զի, որովհետև
Giacomo, Յակոբ
Giallo, դեղին
Giardino, պարտէզ
Giocare, խաղալ
Giocatore, խաղացող
Gioia, ուրախութիւն
Giornale, օրագիր
Giorno, dì, օր
Giovanni, Յովհաննէս
» Prati, Յովհաննէս Փրաթի
Giovedì, հ. հինգշաբթի
Giovinetto, երիտասարդ, պատանեկիկ
Giudice, դատաւոր
Giungere, հասնիլ
Giurare, երդնուլ
Giuseppe, Յովսէփ, -eppina, Յովսէփինէ
Giusto, արդար, չիտակ, ճիշդ
Godere, վայելել
Gola, կոկորդ, gozzo
Gozzi, Կոծէի
Gozzo, կոկորդ
Grado, աստիճան
Grammatica, քերականութիւն
Grande, մեծ
Gradire, ընդունիլ, հաճիլ, հաւանիլ
Gradito, ախորժելի, հաճելի
Grandine, կարկուտ
Grandioso, մեծդի, վեհխարի
Grasso, գէր, պարարտ
Grato, բերկրալի, քաղցր
Grazia, շնորհք
Grazioso, գեղեցիկ, շնորհալի
Gravemente, ծանր կերպով
Grido, աղաղակ
Grigio, գորշ
Grosso, խոշոր
Grossi (T.), Կրոսսի Թ.)
Guadagnare, շահիլ, guadagno, շահ
Guantiera, ափսեայ
Guanto, ձեռնոց
Guardare, նայիլ, զննել
Guarirsi, բժշկուիլ, առողջանալ
Guarnellin, պզտիկ նոր զգեստ
Guastare, աւրել
Guisa, կերպ. ձև, in guisa, այնպէս որ, նման, որպէս զի
Gustavo Adolfo, Կուսթավ Ադոլֆ
Gusto, համ, ճաշակ

I

Idea, միտք, գաղափար
Iersera, երէկ երեկոյ, ieri, երէկ
Ignorante, տգէտ
Ignoranza, տգիտութիւն
Illustre, նշանաւոր, երևելի
Immensa, անհուն, անչափ
Imparare, սովրիլ
Impazienza, անհամբերութիւն
Impegno, խոստում, գրաւ
Imperatore, կայսր
Imperioso, զօռոզ, զօռոզամիտ
Importanza, կարևորութիւն
Importare, պէտք ըլլալ, բանի գալ
Impossibile, անկարելի
Impoverirsi, աղքատանալ
Impressione, տպաւորութիւն
Incanto, աքանչացում
Incendiare, հրդեհել, անց. incendiato, այրած, վառած
Incivile, անքաղաքավար, անկիրթ
Inclito, ազնուական, երևելի
Incominciare, սկսիլ
Incomparabile, աննման, անբաղդատելի
Incontestabile, անժխտելի
Incontrarsi, հանդիպիլ, պատահիլ
Incontro, դիմաց, առջև
Incorreggibile, անուղղայ
Incredibile, անհաւատալի
Increspare. ծփալ, վէտ վէտ ըլլալ (ծովու)
Incudine, սալ
Indicare, ցուցնել
Infelice, թշուառ, դժբախտ
Infilzarsi, վարսիլ, մէջը մտնել
Infine, ի վերջոյ
Infinitamente, անհունապէս, infinito, անթիւ, անհուն
Ingannarsi, խաբուիլ
Inglese, անգղիերէն, անգղիացի
Inghilterra, Անգղիա
Ingrassare, պարարտացնել
Ingrato, a, անախորժ, ապերախտ, դառն
Innalzarsi, եղնել վեր, վեր բարձրանալ
Innamorarsi, կաթոգնիլ, սիրահարիլ
Innanzi, առջև
Inoltre, դարձեալ
Inosservato, անտես, ծածկապէս
Insegna, դրօշակ, դրօշ, նշան, կնիք
Insegnare, սովրեցնել
Insetto, միջատ
Intanarsi, պահուըտիլ
Intanto, այն ատեն, նոյն պահուն, intanto che, քանի որ
Integerrimo, ամենակատարեալ, ամբողջ
Intelletto, միտք, խելք, իմացողութիւն
Intendere, իմանալ, հասկնալ
Intenerito, գորոված, գութը շարժած
Interiore, ներքին
Interrogare, հարցնել
Intimare, իմացնել, ազդարարել
Intimo, ներքին, մտերիմ, սերտ
Intirizzire, թմրիլ (ցուրտէն)
Introdurre, մտցնել (ներս)
Inutile, անօգուտ
Invano, ունայն, պարապ տեղ
Invecchiarsi, ծերանալ
Invece, փոխանակ, ընդհակառակն
Inverno, ձմեռն
Invidia, նախանձ
Invidioso, նախանձորդ, նախանձոտ
Invincibile, անյաղթելի
Invocare, կանչել
Involontariamente, ակամայ
Ippolite, Հիպպոլիտ
Ira, բարկութիւն, ցասում
Irresistibile, անդիմադրելի
Irritabile, զայրացկոտ, դիւրազրգիռ
Israelita, հրեա, իսրայելացի
Istinto, բնազդ
Istitutrice, վարժուհի
Istruttivo, կրթական, հրահանգիչ
Isvezia, Svezia, Շուէտ
Italia, Իտալիա
Italiano, իտալերէն, իտալացի

L

Là, հոն
Lago, լիճ
Lampada. կանթեղ
Lana, բուրդ
Lapis, մատիտ, կապարագրիչ
Lasciare, թողուլ, ձգել
Latte, կաթ
Lavorare, աշխատիլ
Lecito, օրէն, օրինաւոր
Leggere, կարդալ
Legittimità, օրինաւորութիւն
Legno, փայտ, նաւ, յբ. legna
Leone, Լեոն, առիւծ
Leopardi, Լէոբարտի
Lepre, նապաստակ
Lesso, խաշած միս, պախ
Lettera, նամակ
Letteraria, գրագիտական
Letteratura, գրականութիւն
Lezione, դաս
Liberare, ազատել
Libertà, ազատութիւն
Libro, գիրք
Lieto, ուրախ, զուարթ
Limpido, յստակ, ականակիտ
Lingua, լեզու
Linguaggio, լեզու
Linguista, լեզուագէտ
Lione, Լիոն
Lì per lì, շուտ մը, խակոյն
Lira, լիրա, ֆրանք
Locuzione, բացատրութիւն
Lodare, գովել
Londra, Լոնտրա
Lontano, հեռու
Lorenzo, Լաւրենտիոս
Lucido, փայլուն, շողշողուն
Luigi, Լուդովիկոս (ոսկի դրամ)
Luisa, Լուդուիկուէի, Լուդուիկէ
Luna, լուսին, թագուէի երկնից
Lunedì, բշ. երկուշաբթի
Luogo, տեղ
Lutzen, Լութցէն
Lumaca, խզունջ

M

Maestoso, վսեմ, շքեղ
Maestro. վարժապետ, ուսուցիչ
Magnifico, մեծազործ, շքեղ
Magro, վոխտ, նիհար, անպտարար
Malconcio, չարչրկուած, ծեծուած
Malgrado, հակառակ, a nostro malgrado, հակառակ մեր կամքին
Manco, meno, նուազ, պակաս
Mandare, զրկել
Mandriano, խաշնարած
Mangiare, ուտել
Manico, կոթ, մեղեխ
Maniera, կերպ, di maniera, այնպէս որ
Manifesto, յայտնի, ակն յայտնի
Manino, պզտիկ ձեռք
Mano, ձեռք
Mantenere. պահել (խօսքը...), խնամել զմէկը
Mantova, Մանթովա
Marco, Մարկոս
Mare, ծով
Maria, Մարիամ
Maschio, արու, մանչ
Matematico, թուաբանագէտ
Medesimo, միևնոյն, նոյն
Medico, բժիշկ, medicastro, ազէտ բժիշկ
Mela, խնձոր
Memoria, յիշողութիւն, a memoria, բերանացի
Meno, manco, նուազ
Mente, միտք
Mentre, մինչդեռ
Mercante, վաճառական
Mercato, վաճառանոց, շուկայ
Merce, վաճառք, ապրանք
Mese, ամիս
Mestura, խառնուած. pan di mestura, սև կամ քարթուկ հաց
Metà, կէս, méta, նպատակ
Metallo, մետաղ
Mettere, դնել, mettersi in cammino, ճամբայ ելնել, mettere i vestiti, հագուցնել

Mezzo, միջոց, կերպ
Milano, Միլան, milanese, միլանցի
Minacciare, սպառնալ, վախցնել
Ministro, պաշտօնեայ, սպասաւոր
Minore, փոքրագոյն
Minuto, մանր
Mirare, պշնուլ, յառիլ
Miseria, թշուառութիւն, խեղճութիւն, misero, խեղճ, եղկելի
Modo, կերպ, եղանակ, a modo suo, իւր ուզածին պէս
Moglie, կին, ամուսին
Momento, minuto, վայրկեան
Monaco, Մոնագոյ
Monarca, միապետ, թագաւոր
Mondo, աշխարհ
Montagna, լեռ
Monte, լեռ
Monumento, յիշատակարան
Morire, մեռնիլ, moribondo, հոգեվար, մահուան մօտ
Mormorare, խոխոջել, կարկաջել (ջուրց), տրանջալ
Mostrare, ցուցնել
Mozart, Մոզար
Muovere, շարժել
Muro, պատ, պատնէշ
Musica, երաժշտութիւն
Muto, համր, անբարբառ

N

Napoleone, Նափոլէոն
Napoli, Նափոլի
Narrare, պատմել
Narciso, Նարգէս
Nascere, ծնանիլ
Naso, քիթ
Natale, Ծնունդ (Ք.)
Natio, nativo, հայրենի, բնիկ, ծննդեան
Natura, բնութիւն
Naturale, բնական
Navale, նաւական
Nave, նաւ

Né, ոչ, ne, անկէ
Necessario, հարկաւոր, պէտք եղած
Necessità, հարկաւորութիւն, պէտք
Nectarina, Նեկտար-բինէ
Negoziante, վաճառական
Nemico, թշնամի
Nemmeno, ո՛չ իսկ
Neppure, և ո՛չ իսկ
Nero, սև
Nessuno, niuno, ոչ ոք, ոչ մէկ
Neve, ձիւն
Nevicare, ձիւնել
Nido, բոյն
Niente, ո՛չ ինչ
Nipote, nipotino, թոռն, թոռնիկ
Nobiltà, ազնուութիւն, ազնուականութիւն, nobile, ազնիւ, ազնուական
Nonno, մեծ հայր, պապ
Nonostante, թէպէտ, թէպէտ և, թէ և
Notevole, նշանաւոր, երևելի
Notizia, տեղեկութիւն
Noto, ծանօթ, յայտնի
Notturno, գիշերային
Nozione, ծանօթութիւն, գաղափար
Nudo, մերկ
Nuocere, վնասել
Nuovo, նոր, nuova, նոր լուր

O

Obbligo, պարտականութիւն
Oblío, մոռացօնք
Oca, սագ
Occasione, առիթ, յարմար ժամ
Occhiale, ակնոց
Occulto, ծածուկ, գաղտնի
Oceania, Ովկիանիա
Odiare, ատել
Odierno, ներկայ ժամանակի, այս օրուան
Offendere, վնասել, թշնամանել
Offerire, նուիրել, ընծայել, offerirsi, ներկայանալ

Offerta, ընծայ, մատուցում, խոստում
Oggi, այսօր
Ogni, ամէն, իւրաքանչիւր
Ognuno, իւրաքանչիւր ոք, ամէն ոք
Olanda, Հոլանտա
Ombra, ստուեր, շուք
Onde, ուսկից, ո՛ւստի
Onorare, պատուել
Onore, պատիւ
Opera, գործ, թատերգութիւն
Operoso, գործող, գործունեայ
Oppure, կամ, և կամ
Ora, ժամ
Orazio, Որատիոս
Ordinare, հրամայել
Ordinariamente, ընդհանրապէս, սովորաբար
Ordire, հիւսել, մտածել, հնարել
Orfano, որբ
Organino, պզտիկ գործիք
Orgoglio, հպարտութիւն, գոռոզութիւն
Originale, բնագիր, առաջին օրինակ
Oriuolo, ժամացոյց
Oro, ոսկի
Orologio, oriuolo, ժամացոյց
Orrida, սոսկալի
Orrore, սարսափ, երկիւղ
Osare, համարձակիլ
Oscuro, scuro, մութ, մթագոյն
Osservare, դիտել, զննել
Osservazione, զննութիւն, քննութիւն
Ozioso, դատարկ
Ottavo, ութերորդ մասն
Ottenere, ձեռք ձգել, ստանալ
Ottica, տեսաքանութիւն, ottico, a, տեսագէտ, ակնոցավաճառ
Ottone, արոյր
Ottuso, բութ, դուլ
Ozio, դատարկ

P

Pace, խաղաղութիւն, հանդարտութիւն
Padrone, տէր
Paese, երկիր, գաւառ, paese nativo, ծննդավայր
Paesello, պզտիկ երկիր
Pagare, վճարել
Páglia, յարդ
Pago, գոհ
Paio, զոյգ
Palazzo, պալատ, ապարանք
Palla, գնդակ, ռումբ
Paolo, Պօղոս
Paradiso, արքայութիւն
Parecchi, շատ
Parente, ազգական
Parere, երևնալ
Pari, նման
Parigi, Փարիզ
Parlare, խօսիլ
Parola, խօսք
Parte, մաս
Particolare, յատուկ, մասնաւոր
Partire, մեկնիլ
Partito, մասն, բաժին, բ. մեկնած
Pasco, արօտ, մարգագետին
Pasqua, Զատիկ
Passare, անցընել
Passeggiare, շրջագայել
Passerino, ճնճղուկիկ, ծիտ
Passione, կիրք, ցանկութիւն, ցաւ
Passo, քայլ
Patria, ծննդավայր, Հայրենիք
Paura, վախ, երկիւղ
Pazienza, համբերութիւն
Pazzo, խենթ, յիմար
Pellegrino, պանդուխտ, ուխտաւոր
Pena, վիշտ, պատիժ
Pendice, զառիվայր
Penetrare, ներսը մտնել, թափանցել
Penna, գրիչ
Penoso, վշտալի, դժնդակ
Pensare, մտածել
Pentecoste, Պենտեկոստէ

Penultimo, վերջընթեր
Pera, տանձ
Perdere, կորսնցնել
Perditempo, ժամանակի կորուստ, ժամանց
Perdonare, ներել
Perfetto, կատարեալ
Perfido, նենգաւոր, անհաւատարիմ
Pericolo, վտանգ
Perire, կորսուիլ, մեռնիլ
Perito, հմուտ
Permettere, թոյլ տալ, թողուլ, ներել
Persona, անձն, personaggio, անձնաւորութիւն
Persuadere, համոզել
Persuaso, համոզուած
Perso, կորսուած, perdere, կորսընցնել
Pertanto, բայց, սակայն և այնպէս
Pesante, ծանր
Pescatore, ձկնորս
Pesce, ձուկ
Peso, ծանրութիւն, կշիռ, pesante, ծանր
Pessimo, ամենագէշ
Pesto, կոխկռտուած, ջախջախուած
Petrarca, Փետրարքա
Petto, կուրծք
Piacere, հաճոյք, բ. հաճիլ, ուզել
Piacevole, ախորժելի
Piacevolmente, հաճութեամբ
Piangere, լալ
Piano, կամաց, դաշնակ (գործի. երժշտ.), յարկ, դատիկոն, հարթ
Pianta, բոյս
Pianto, արցունք
Pianura, դաշտագետին
Piatto, պնակ
Piazza, հրապարակ, piazza pubblica, հասարակաց հրապարակ
Piccato, խայթուած, կճուած (մեղուի...)
Piccolo, պզտիկ, փոքր
Pietro, Պետրոս
Pigro, ծոյլ
Piissimo, ամենաբարեպաշտ
Pintemonte, (I.) Պինտեմոնտ
Pioggia, անձրև
Piombo, կապար
Piovere, անձրևել
Pisa, Բիզա
Pittore, նկարիչ
Piuttosto, մանաւանդ, աւելի
Platino, փլադին
Pochino, poco, քիչ մը
Poco, քիչ
Poesia, բանաստեղծութիւն
Poichè, երբ, յորմէ հետէ, յետ
Polemizzare, վիճաբանել, կռուիլ
Politico, դիւանագէտ, քաղաքագէտ
Polo, բևեռ
Popolano, ժողովրդական
Popoloso, բազմամարդ
Porgere, կարկառել (ձեռք), օգնել
Porta, դուռ
Portafoglio, թղթակալ, թղթապանակ
Portare, բերել, տանիլ
Portico, սրահ կամ գաւիթ կամարակապ՝ սիւնազարդ
Posdomani, վաղը չէ միւս օր
Possibile, կարելի
Posto, տեղ
Potere, կարենալ
Povero, աղքատ, խեղճ. póvero uomo, խեղճ մարդ, uómo povero, աղքատ
Pozzo, ջրհոր
Pranzare, ճաշել, pranzo, ճաշ
Pratica, փորձ, վարժութիւն
Prato, մարգագետին, դաշտ
Preciso, ստոյգ, ճիշդ
Preda, աւար
Prefazione, յառաջաբան
Preferire, գերադասել
Prodè, քաջ
Professione, արուեստ
Pregare, աղօթել, աղաչել, խնդրել
Prelato, առաջնորդ քր. մեծաւոր
Premere, ճնշել, սեղմել, ամապարել
Premio, վարձք, premiarsi, վարձատրուիլ
Prendere, առնուլ
Preparare, պատրաստել

Presentare, ներկայացնել
Presenza, ներկայութիւն
Presso, մերձ, մօտ, presso a poco, գրեթէ, չուրջ, մօտ
Prestare, փոխ տալ
Presto, շուտ
Pretendere, պահանջել, պնդել
Pretenzione, յաւակնութիւն, պահանջմունք
Prigioniero, բանտարկեալ
Prima, առաջ, նախ
Primavera, գարուն
Primitiva, նախնական
Principe, իշխան, principessa, իշխանուհի
Principio, սկիզբն
Privo, զուրկ
Probabilmente, հաւանականաբար
Procinto, in, per, վրայ, մօտ (բան մ'ընելու)
Procurare, հայթայթել, ձեռք ձգել
Progetto, մտածութիւն, ծրագիր
Progredire, յառաջադիմել, զարգանալ
Prolungarsi, հանապազորդել, յաճախել
Promesso, խօսեցեալ, խօստացեալ, նշանուած. a, խոստումի
Promettere, խոստանալ
Prontamente, իսկոյն, շուտով, պատրաստական կերպով
Pronto, պատրաստ
Pronunciare, արտասանել, ըսել...
Propagarsi, տարածուիլ, ծաւալիլ
Proporre, առաջարկել
Proporzionato, համեմատ, համապատասխան
Proprietà, յատկութիւն
Proprio, յատուկ, անձին՝ յատուկ սեպհական, բուն
Prosciutto, ապուխտ խոզի
Provare, փորձել
Prudente, խոհեմ
Prugna, սալոր
Pubblicare, հրատարակել
Punizione, պատիժ
Punto, կէտ, քնաւ
Puóte, կրնայ, potere, կարենալ

Q

Quà, հոս
Quaderno, տետրակ
Quadrato, քառակուսի
Quadro, պատկեր, չրջանակ
Qualche, ո՛և է, որ և իցէ, քանի մը
Quando, երբ
Quanto, ո՛րչափ, զալով
Quartiere, քաղքին մաս մը, թաղ
Quarto, չորրորդ, քառորդ
Quattrino, դանգ, լումայ (դրամ)
Quattro, չորս
Questione, խնդիր, վէճ, տարակոյս
Quì, հոս
Quindi, ուստի, յետոյ
Quintale, հարիւր լիտր (չափ)
Quistione, վէճ, կռիւ, կագ
Quivi, հոն, այն տեղը

R

Raccogliere, ժողովել, քաղել, raccogliere il volo, թռչելէ դադրիլ, հանգչիլ տեղ մը
Raccontare, պատմել, racconto, պատմութիւն
Raffaello, Ռափայէլ
Raffinatezza, նրբութիւն, կատարելութիւն
Ragazzo, տղայ, մանուկ, a, աղջիկ
Ragione, տրամաբանութիւն, իրաւունք
Rai, հառագայթք
Rallegrarsi, ուրախանալ
Ramo, ոստ, ճիւղ
Rapidissimo, ամենաերագ, շուտով
Rara, հազուադիւտ
Rassicurare, ապահովցնել
Re, թագաւոր
Recanati, Ռէքանատի
Recare, բերել, recarsi, երթալ
Recesso, թաքստոց
Redattore, խմբագիր
Regalo, dono, պարգև, ընծայ
Regina, թագուհի

Regnare, թագաւորել, regno, թագաւորութիւն
Regola, կանոն, regolare, կանոնաւորել, կարգաւորել
Relazione, վերաբերութիւն, յարմարութիւն
Rendere, ընել, հատուցանել, տալ, եւ տալ. – si, դիջանիլ, հաւանիլ, անձնատուր ըլլալ
Repubblica, հասարակապետութիւն
Reputazione, համբաւ
Respirare, շնչել, շունչ առնուլ
Restare, մնալ, կենալ
Restituire, հատուցանել
Reticenza, լռութիւն, ըսելիքը ըռելը
Rete, ցանց
Retta–dare, ականջ կախել, մտիկ ընել
Ribellato, ապստամբած
Ricco, հարուստ
Ricevere, ստանալ, ընդունիլ
Richiamarsi, խելքը վրան գալ, ինքն իրեն գալ
Ricompensa, վարձատրութիւն
Ricolmo, լեցուն
Ricoprire, խփել, ծածկել
Ricordarsi, յիշել
Ricovero, ապաստանարան, քնակարան
Ridicolo, ծաղրական
Riédere, redire, դառնալ, դառնալ եկա
Riferire, իմացնել, պատմել
Riga, տող, qualche riga, երկտող
Rigagnolo, առուակ, կաւառ
Rilegare, աքսորել
Rimanere, մնալ, կենալ
Rimbeccare, խօսքով խայթել, պատրաստ և խայթող պատասխան մը տալ, կսցել
Rimediare, դարմանել
Rimprovero, յանդիմանութիւն
Rincrescere, տաղտկանալ, ձանձրանալ, ցաւիլ
Ringraziare, շնորհակալ ըլլալ
Ripetutamente, կրկին և կրկին
Ripieno, լեցուն, լի, զեղուն

Riposare, հանգչիլ, պառկիլ
Rischio, վտանգ
Risentimento, քէն, ոխ
Risentirsi, առնուիլ, զգացուիլ
Risentito, բարկացող, զայրագին, կծու
Risico, վտանգ
Riso, ժպիտ, ծիծաղ
Rispettare, յարգել
Rispettoso, յարգող, յարգալից
Risplendere, փայլիլ, ճառագայթել
Rispondere, պատասխանել
Risposta, պատասխան
Ristretto, քաշուած, ամփոփուած, անձուկ
Risvegliare, արթնցնել, si, արթննալ
Ritornare, վերադառնալ, եւ դառնալ
Ritorno, դարձ
Ritratto, պատկեր, դիմանկար
Riuscire, յաջողիլ (բան մը), բանի մը տակէն ելնել յաջողութեամբ
Riva, եզերք
Roma, Հռովմ, romano, հռովմայեցի
Romite, մենակեաց, ամայի
Rondinella, ծիծառն, ծիծեռնակ
Rosa, վարդ
Rosso, կարմիր
Rotto, կոտրած, պատռած
Rovina, աւերակ, կործանում
Rozzezza, դեղջկութիւն, բրտութիւն
Ruben, Ռուբէն
Rupe, ժայռ, պարեխ
Ruscello, գետակ, առուակ, վտակ
Russia, Ռուսիա, Ռուսաստան

S

Sabato, շաբաթ օրը
Sacro, սուրբ
Sala, սրահ
Sale, աղ

Salire, վեր ելնել
Saltare, վեր ցատքեցնել, salto, ոստիւն, ցատքելը
Saltellare, ցատքռտել
Salubre, առողջարար
Salutare, ողջունել, բարևել, saluto, ողջոյն, բարև
Salvare, ազատել, փրկել
Salvarsi, ազատիլ
Sangue, արիւն
Sanzio, Սանցիոյ
Sapere, գիտնալ
Sarto, դերձակ, sarta, դերձակուհի
Sasso, քար
Satollarsi, յագենալ
Savio, saggio, sapiente, իմաստուն, գիտուն
Savoia, Սավոյա (Իտալիոյ թագաւորական տունը)
Sazio, կուշտ. -are la fame, անօթութիւնն անցնել
Sbadataggine, անուշադրութիւն
Sbagliato, սխալած, sbaglio, սխալ, վրիպակ
Sbrigare, փութով աւարտել
Sbucare, ծակէն դուրս հանել
Scala, սանդուխ
Scappare, փախչիլ, ազատիլ
Scarpa, կօշիկ
Scatola, տուփ
Scena, տեսարան, տեսիլ
Scendere, վար իջնել
Schernarsi, վիրաւ ծաղրել
Scherzare, կատակ ընել, scherzo, կատակ
Schioppo, հրացան
Sciabolata, spada, սուր
Scolaro, աշակերտ
Scommessa, գրաւ, correre una scommessa, գրաւ դրուած ըլլալ բանի մը վրայ
Sconsigliare, եւ կենալու խորհուրդ տալ
Scopo, նպատակ
Scoppiare, հայթիլ
Scorrere, սահիլ երաղ, հախրել՝ թռչիլ (թռչնոց)
Scorso, անցեալ, անցած
Scorticato, վիրաւորուած (մարթը)
Scrittore, գրող, մատենագիր
Scrivere, գրել
Scrutatore, խուզարկու
Scuola, դպրոց
Scura, oscura, սև, մութ
Scusa, ներում, scusabile, ներելի
Scusare. ներել, բաւական ըլլալ զոհանալ
Sdegnare, դժգամակիլ, բարկանալ
Secondo, երկրորդ. մկ. ըստ, համեմատ
Sedrace, Սեդրաք
Segno, նշան
Segreto, ծածուկ, գաղտնի
Seguente, հետևեալ
Seguire, մէկու մը հետէն երթալ, յառաջ երթալ, հետևիլ
Selva, անտառ
Selvaggio, վայրենի
Sembianza, դէմք, նմանութիւն
Sembrare, թուիլ, երևնալ
Sempre, միշտ
Seno, ծոց, կուրծք
Sensato, իմաստուն, խոհական
Senso, զգայարանք, միտք, իմաստ
Sentiero, ճամբայ
Sentire, զգալ, sentimento, զգացում
Senza, առանց
Separatamente, զատ զատ, առանձին
Separazione, բաժանում
Sepellire, թաղել
Sera, երեկոյ, sul far della sera երեկոյեան դէմ
Serica, մետաքսական, մետաքսեայ
Serva, աղախին
Servitore, servo, ծառայ
Seta, մետաքս
Sete, ծարաւ
Sfuggirsi, փախչիլ (քերնէն.)
Settimana, շաբաթը, եօթնեակը
Sfondare, ընկզմել, խորասուզել
Sformia, բեկբեկեալ կամ անխորժ ձև
Siccome, որովհետև, վասն զի, ինչպէս, պէս, նման

Sicilia, Սիկիլիա
Sicuro, ապահով, անշուշտ, անտարակոյս
Significato, նշանակութիւն
Signore, Տէր, պարոն
Simile, նման, պէս
Sin, sino, մինչև
Singhiozzare, հեծկլտալ
Singolarmente, եզական կերպով
Sintassi, շարադրութիւն
Siringa, սրինգ
Smania, կատաղութիւն, մոլեգնութիւն
Smarrirsi, ճամբան կորսնցնել, մոլորիլ
Smentire, սուտ հանել, ժխտել
Smossa, շարժած
Smozzicare, կտրել
Snella, թեթեւաշարժ
Soddisfare, զոհացնել
Soffermarsi, կենալ, դադրիլ
Soffiare, փչել
Soffrire, կրել, տանիլ ցաւոց
Soggetto, ենթակայ, առարկայ
Solamente, միայն
Soldo, դրամ, փող, թոշակ զինուորաց
Sole, արև, արեգակ
Solenne, հասարակաց, հանդիսաւոր
Soletto, միայնակ, միայն
Solinga, մենաւոր
Solito, սովոր, սովորեալ
Solitudine, ամայութիւն, առանձնութիւն
Sollievo, սփոփանք, մխիթարութիւն, թեթեւութիւն
Solo, միայնակ
Soltanto, միայն
Somigliare, նմանիլ
Somma, գումար
Sonetto, նուազ (քնարերգական գրութեան)
Sonno, քուն, sonnecchiare, մրափել
Sontuoso, շքեղ, պայծառ, մեծածախ
Sopra, վրան, վերը
Sorgente, աղբիւր
Sormontare, վեր ելնել, վեր բարձրանալ
Sorprendere, յանկարծակի վրայ հասնիլ, լսել
Sorte, վիճակ
Sospirare, հառաչել, հեծել
Sostanza, ստացուածք, ինչք
Sottomettersi, նուաճուիլ, հպատակիլ
Sottile, բարակ, նուրբ
Sovra, sopra, վեր, վրան
Sovvenire, յիշել
Spada, սուր
Spagna, Սպանիա
Spalla, ուս
Spasso, զբօսանք
Spaventevole, զարհուրելի
Spazzacammino, ծխան մաքրող
Specchio, հայելի
Specie, տեսակ
Speditamente, արագ, շուտով
Spegnere, մարել, չիջուցանել
Spelonca, քարանձաւ
Speranza, յոյս
Sperimentale, փորձառական
Spettacolo, տեսարան
Spiaggia, ծովեզերք, եզերք
Spiedo, շամփուր
Spiegare, մեկնել, բացատրել
Spione, լրտես
Spirito, միտք, հոգի
Splendido, փայլուն, շքեղ, պայծառ
Spontaneamente, կամովին, ինքնակամ
Sportello, դռնակ
Sposo, փեսայ
Sproposito, վրիպակ, անմտութիւն
Spuntare, ծաղել (արև)
Squagliarsi, հալիլ (սառ)
Staccarsi, բաժնուիլ
Stanco, յոգնած
Stanza, camera, սենեակ
Stare, մնալ, կենալ, երթալ
Statua, արձան
Stazione, կայարան (շոգեկառքի)
Stefano, Ստեփան
Stella, աստղ

Stelleggiato, աստղազարդ
Stimarsi, յարգուիլ
Stivale, մուճակ, կօշիկ
Stizzirsi, դժկամակիլ
Stoccarda, Ստուտկարդ
Stoffa, կերպաս, դիպակ
Stolto, յիմար, խենթ
Storia, պատմութիւն
Strada, ճամբայ
Strano, օտար, բիրտ
Strapazzare, արհամարհել, բանի տեղ չդնել, ոտնակոխ ընել (հրամանը)
Stretto, անձուկ, նեղ
Strido, a, ճիչ, աղաղակ
Stringere, սեղմել (ձեռք)
Struggersi, հալիլ, մաշիլ, սիրտ հատցնել
Strumento, գործիք
Studiare, սովրիլ, studioso, ուսումնասէր
Studio, ուսում, a bello studio, կամաւորապէս
Stupendo, աքանչելի
Stupore, ապշութիւն, աքանչացում, զարմանք
Su, sopra, sullo, sul, վեր, վրան; in su, դէմ (երեկոյեան...)
Subitamente, փութով, շուտով, subito, իսկոյն
Succo, հիւթ տունկերու
Suolo, հող, գետին, երկիր
Suonare, հնչեցնել, զարնել (զանգակ...)
Suono, ձայն, հնչիւն
Superficie, մակերեւոյթ
Superfluo, աւելորդ
Superiore, վերին, բարձրագոյն, մեծաւոր
Supponere, ենթադրել, համարել
Suscitare, շարժել, զրգռել
Susina, սալոր
Svanire, ցնդիլ, անհետանալ ըլլալ
Svarione, յիմար, անմիտ, հասարակ
Svegliarsi, արթննալ
Sventurato, թշուառ, դժբաղդ
Svestirsi, մերկանալ, հանուիլ
Svezia, Isvezia, Շուէտ
Svizzera, Զուիցերի
Svolazzare, սաւառնիլ
Svolgere, svoltare, բանալ (կապոցը...)

T

Tale, այնպէս, այնպիսի, talmente, այնպիսի կերպով
Talor, երբեմն, մերթ
Talvolta, երբեմն, մերթ
Tana, որջ, բնակարան (գազանաց)
Tanto, այնչափ, շատ
Tardo, ուշ
Tasca, saccoccia, գրպան
Tavola, սեղ, սեղան
Tazza, գաւաթ
Tè, թէյ
Teatro, թատրոն
Teco, քեզի հետ
Tedesco, գերմանացի, գերմաներէն
Tema, հրահանգ
Temere, վախնալ
Temperino, գմելին
Templo, tempio, տաճար
Tempo, ժամանակ, ամանակ
Temporale, մրրիկ, փոթորիկ
Tenere, բռնել
Tentare, փորձել
Teodoro, Թէոդոր
Tergo, կռնակ
Terribile, սոսկալի, ահաւոր
Terzultimo, նախավերջընթեր
Tesoriere, գանձապետ
Testa, գլուխ
Tetto, տանիք
Tigre, վագր
Timido, երկչոտ, վախկոտ
Timore, վախ, երկիւղ
Titolo, վերնագիր, տիտղոս
Toccare, դպչիլ, եղերքէն երթալ (ծովու, գետի...)
Togliere, առնուլ, արգելուլ
Topo, մուկն
Torino, Թորին

Torre, աշտարակ
Torto, յանցանք
Traballone, երերում, տատանում, շարժում (մարմնոյ)
Traduzione, թարգմանութիւն
Trafficante, վաճառականական
Tramontare, արեւը մարը մտնել, tramonto, արեւմուտք
Trattare, խօսիլ, ճառիլ
Trattoria, ճաշարան
Treno, շոգեկառք, կառախումբ
Trieste, Թրիէստ
Triplice, եռապատիկ
Tristo, տխուր
Trono, գահ, աթոռ բարձրաստիճան
Troppo, չափազանց, շատ
Trottata, երազընթացութիւն, արշաւանք
Trovare, գտնել, trovarsi, գտնուիլ
Tubo, խողովակ
Tulipano, կակաչ (տե. լալէ)
Tuonare, որոտալ
Turbine, մրրիկ
Tutt'ad un tratto, յանկարծակի
Tuttavia, բայց սակայն
Tutto, բոլոր, ամէն բան

U

Ubbidiente, հնազանդ, հլու
Ubbidire, հնազանդիլ
Ubbriaco, գինով, արբեցող
Uccello, թռչուն
Uccidere, սպաննել, անց. ucciso, սպանեալ
Udienza, ունկնդրութիւն
Udire, լսել, si, լսուիլ
Ufficiale, պաշտօնատար, սպայ (պաշտօնատար զօրաց)
Ufficio, պաշտօն, գործ
Ultimo, վերջին, յետին
Umanità, մարդկութիւն
Umido, խոնաւ
Unicamente, միայն, unico, միակ
Unire, միացնել
Universale, ընդհանուր, հասարակաց
Universo, տիեզերք, աշխարհք
Uomo, մարդ
Uovo, հաւկիթ, յբ. le uova, (զրտ.) հաւկիթներ
Uragano, փոթորիկ, մրրիկ
Urgente, սաստիկ, հարկեցուցիչ
Usbergo, վրան, վահան
Uscita, uscio, ելք, դուռն
Uscire, դուրս ելնել
Utile, օգտակար
Uva, խաղող

V

Vacante, պարապորդ, դատարկ
Vacanza, դատարկութիւն, արձակուրդ
Vacca, կով
Vago, զգեցիկ
Valere, արժել
Valigia, պայուսակ
Valle, ձոր, հովիտ
Valoroso, քաջ, առաքինի
Vapore, շոգի
Vaso, ման, vaso di fiori, աղկր
Vecchio, ծեր, a, պառաւ
Vedere, տեսնել
Vedovella, այրի, մանկամարդ
Velo, քող
Vendere, ծախել
Vendetta, վրէժխնդրութիւն
Venezia, Վենետիկ
Venire, գալ
Vento, քամի, հողմ
Veramente, յիրաւի
Verde, դալար, կանաչ
Verdeggiare, դալարնալ
Verdura, դալարիք, կանաչութիւն
Vergognarsi, ամչնալ, խղճիլ
Vergognoso, ամչցող, ամօթխած
Vero, հշմարիտ, ստոյգ
Verona, Վերոնա
Veroncello, պատշգամ, բարձրաւանդակ

Verone, պատշգամ
Veronica, Վերոնիկա
Versione, թարգմանութիւն
Verso, դէպ ի, verso, տող, բանաստեղծութիւն. – մաս, կողմ. per ogni verso, ամէն մասամբ, կամ, –կողմանէ
Vesta, զգեստ
Vestirsi, հագնիլ (զգեստ...)
Vettura, կառք
Via, ճամբայ, portar via, մէկդի տանիլ
Viaggio, ճամբորդութիւն
Viale, ծառուղի
Vicenda, փոխադարձ, a vicenda, փոխադարձաբար
Vicino, դրացի, a, դրացուէի
Vienna, Վիէննա
Villa, ագարակ, ամարանոց
Villaggio, գիւղ, չէն
Villano, գիւղացի
Vincenzo, Վինչէն
Vincere, յաղթել. անց. vinto, յաղթած
Vino, գինի
Violentissimo, սաստիկ, կատաղի
Virgilio, Վիրգիլիոս
Virtuoso, առաքինի
Visitare, այցելել, visita, այցելութիւն
Vista, աչք, տեսութիւն
Vittima, զոհ
Viva, կենդանի, եռանդուն
Vivere, ապրիլ
Vocabolario, բառարան
Vocabolo, բառ
Voce, ձայն, բառ
Voglia, կամք, խղճ, փափաք
Vol, volo, թռիչք, թռչիլը
Volere, ուզել
Vôlta, կամար, դմբեթ (չէնքի...), volta, անգամ, կարգ, alla lor volta, իրենց կարգին

Z

Zanzara, մեղ
Zia, հօրաքոյր, մօրաքոյր
Zio, քեռի, հօրեղբայր, մօրեղբայր
Zitto, լուռ եղիր, լռէ՛
Zucca, դդմենի, դդում
Zucchero, շաքար
Zuffa, կռիւ, վէճ
Zuppa, ապուր, մսի ջուր

ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ· ԻՏԱԼԵՐԷՆ

Ա

Ագահութիւն, avarizia
Ագարակ, campo
Ազատել, salvare, liberare
Ազատութիւն, libertà
Ազգական, parente
Ազնիւ, eccellente, gentile
Աթոռ, նստարան, sedia
Ախորժելի, piacevole
Ակադեմիա, accademia
Ակնոց, occhiale
Ակամաքրիչ, ատամնակրկիտ, stuzzicadenti, steccadenti
Ահաւասիկ, ecco
Աղ, sale
Աղախին, fantesca
Աղաղակ, strepito, rumore
Աղաման, saliere
Աղաչել, pregare
Աղէկ, buono
Աղիր, (տե՛ս թաղար), vaso di terra
Աղուոր, bello, bell', bel
Աղջիկ, figlia
Աղքատ, povero[1], a
Աղօթել, pregare
Ամայի, solitario
Ամբաստանել, accusare
Ամենաղուարթ, lietissimo
Ամենածանր, gravissimo
Ամենամեծ, il più grande, massimo
Ամենաշնորհապարտ, obbligatissimo
Ամենաուշադիր, tutto orecchio
Ամենասիրելի, carissimo, a
Ամենափոքր, il più piccolo, minimo
Ամերիկա, America
Ամելիա, Amelia
Ամէն, ogni, tutto, ամէն ոք, ognuno, իւրաքանչիւրը, ciascuno, ciascheduno
Ամիս, mese
Ամուլիոս, Amulio
Ամօթալի, vergognoso
Ա՜յ, oh!
Այդ, cotesto, a
Այժմ, adesso, ora
Այծ, capra
Այծեամի պէս..., fare capriole
Այն, quello, a
Այնչափ, այնպէս, sì
Այնպէս որ, sì che, così che
Այնպէս չէ՞, non è così? non è vero?

1. Povero, երբ իտալ. մէջ գոյականէն յառաջ դրուի՝ կը նշանակէ խեղճ. օր. povero uomo, խեղճ մարդ, Իսկ երբ գոյականէն վերջ դրուի՝ կը նշանակէ աղքատ՝ օր. uomo povero, աղքատ մարդ։

Այնպիսի, così, tale
Այո՛, sì
Այս, questo, a, cotesto, a
Այսօր, oggi, oggi dì
Այցելել, visitare
Անգամ, volta
Անդարմանելի, irreparabile
Անդրանիկ (առջինեկ զաւակ), primogènito, maggiore
Աներ, cognato
Ներձագ, cognato
Անկեղծ, schietto, sincero
Անկէ, ne
Անկողին, letto
Անհաստատ, անստոյգ, incerto
Անհնազանդութիւն, disobbedienza
Անհոգութիւն, զանցառութիւն, trascurazione
Անհրաժեշտ, inevitabile,... կը վերադառնան, non mancheranno mai di ritornare
Անձ, persona,... երեւելի, personaggio
Անձրև, pioggia
Անձրևել, piovere
Անմեղ, innocente
Աններդաշնակ, discordante, scordato
Անոր վրայ, ne
Անուն, nome
Անուշեղէն, pasticcio,... շինող, pasticciere
Անպիտան, scellerato
Անսելմոս, Anselmo
Անտանելի, insopportabile
Անտարակոյս, senza dubbio, indubitamente, certamente
Անցեալ, passato
Անցեալ տարի, հերու, l'anno passato
Անցընել, passare
Անփուշ, senza spine
Անօգուտ, inutile, disutile
Աշակերտ, scolaro, discepolo
Աշխատանք, աշխատութիւն, lavoro, fatica
Աշխատասիրութիւն, laboriosità
Աշխատիլ, lavorare
Աշխարհ, mondo, universo
Ապահով, sicuro,... ըլլալ, essere sicuro
Ապահովցնել, assicurare
Ապուխտ (խոզի), prosciutto, presciutto
Ապրիլ, vivere
Ա՛ռ այժմ, frattanto, per ora, ora
Առանց, senza
Առաջարկել, proporre
Առաջին, primo
Առաջին օրինակ, բնագիր, originale
Առաջնորդել, condurre, accompagnare
Առաջուց, prima, da prima
Առաւելութիւն, vantaggio
Առաւօտ, mattina
Առաքինութիւն, virtù
Առնուազն, almeno, per lo meno
Առնուլ, prendere, ricevere
Առողջանալ, guarirsi
Առողջարար, salubre
Առջև, innanzi, davanti
Ասիա, Asia
Աստիճան, grado,... երաժշտութեան, scala
Աստղ, stella, astro
Աստուած, Dio, Iddio
Աստիճակրկիտ, stuzzicadenti, steccadenti
Արաբացի, Arabo
Արարողութիւն, հանդէս, funzione
Արարուած, (երգով) opera
Արդ, adesso, ora
Արդեօք, forse, certamente
Արդէն, già
Արդիւնք, merito
Արևելք, oriente
Արթննալ, ելնել քնէն, alzarsi, svegliarsi, destarsi
Արթուն, vegliante, svelto
Արժանանալ, meritarsi
Արժել, costare
Արժէք, valore
Արիոստոյ, Ariosto
Արծաթ, argento

Արհամարհել, disprezzare
Արմուկ, gomito
Արտ, campo
Արտայայտել, esprimere
Արտայայտութիւն, manifestazione
Արտասանել, proferire, declamare
Արցունք, lagrima
Արցունքոտ, languido
Աւել, scopa
Աւելի, più
Աւելցնել, aggiungere
Աւել, scopare

Բ

Բա՜ըէ, perbácco!
Բազուկ, braccio
Բազպան (քէկն.) manipolo
Բաժանորդ ըլլալ, abbonare
Բաժնել, tagliare, separare, բաժնուիլ, separarsi
Բակ, cortile
Բահ, բրիչ, vanga, zappa, badile
Բաղդ, fortuna
Բայց, ma, pure
Բան, cosa
Բանալ, aprire, scoprire
Բանաստեղծ, poeta
Բանաւարութիւն, ragione
Բանտարկեալ, prigioniero
Բառ, parola
Բառագիրք, vocabolario, dizionario
Բարեբեր, fertile
Բարեկամ, amico
Բարի, bene, buono
Բարձր, alto
Բարձրանալ վեր, alzarsi, levarsi, sorgere
Բարձրութիւն, altezza
Բարոյական, morale
Բացատրել, esprimere
Բաւական, assai
Բաւել, bastare
Բեթղեհէմ, Betlemme
Բերանացի, a voce, a bocca, a memoria
Բժիշկ, medico
Բժշկել, guarire
Բնագիր, originale
Բնական, naturale
Բնակիլ, dimorare, abitare
Բնաւ, mai, mica
Բոլոր, tutto
Բոյն, nido
Բոյս, pianta
Բռնել, tenere, pigliare

Գ

Գալ, venire
Գաղղիա, Francia
Գաղջութիւն, tiepidezza
Գանկ, cranio
Գարեջուր, birra
Գարշելի հոտ, puzza
Գաւաթ, bicchiere
Գգուել, գրկել, carezzare, abbracciare,
Գեղացի, contadino, campagnuolo
Գեղեցիկ, bello, bell', bel
Գեղեցկութիւն, bellezza
Գետ, fiume
Գերագոյն, supremo, sommo, più sublime
Գերմանացի, tedesco
Գերմաներէն, tedesco
Գէթ, գոնէ, almeno, per lo meno
Գէշ, cattivo
Գին, prezzo
Գինի, vino
Գինովութիւն, ebbrezza, ubbriachezza
Գիշեր, notte, գիշեր բարի, buona notte
Գիտնալ, sapere, conoscere
Գիտութիւն, scienza, sapienza
Գիտուն, savio, sapiente, dotto
Գիրք, libro

Գիւղ, villaggio, campagna
Գիւտ, scoperta, invenzione
Գլխարկ, cappello, berretto
Գլուխ, testa, capitolo (գրքի)
Գմբէթ, cupola
Գնել, comperare, comprare
Գոհ, contento, գոհ ըլլալ, contentarsi
Գոհունակութիւն, soddisfazione, contentezza
Գող, ladro
Գոյ, կայ, եմ (այժմ) esisto (ora)
Գործ, affare, opera
Գործադրութիւն, adoperazione
Գործածութիւն, uso
Գործիք, մեքենայ, istrumento, macchina
Գորով, affetto
Գոցել, chiudere, serrare
Գուլիէլմոս, Guglielmo
Գումար, somma
Գունաւորում, colorito
Գուշակել, immaginare, indovinare
Գուցէ, forse, può essere, può darsi
Գտնել, trovare, գտնուիլ, trovarsi
Գրագիր, scrittore, segretario
Գրասենեակ, studio
Գրավաճառ, libraio
Գրեթէ, quasi, a un di presso
Գրել, scrivere
Գրիգոր, Gregorio
Գրիչ, penna
Գրպան, tasca, saccoccia

Դ

Դադրիլ, cessarsi
Դանակ, coltello
Դանդաղ, lento
Դաշնակ, piano
Դառնալ, tornare, girare
Դաս, lezione, classe, coro (եկեղեցւոյ)
Դասատու, professore, maestro
Դասարան, classe
Դաստիարակուիլ, allevarsi, educarsi
Դատ, վէճ, կռիւ, lite
Դատարկ, դատարկութիւն, ozio, vuoto
Դատաւոր, giudice
Դար, secolo
Դարան, armadio
Դգալ, cocchiaio
Դեղին, giallo
Դեռ, ancora
Դերձակ, sartore, sarto
Դերձակուհի (նորաձեւութեանց) crestaia
Դէմք, volto, viso
Դժբաղդ, infelice, sfortunato
Դժբաղդութիւն, sventura, disgrazia
Դժուար, difficile
Դիմագծութիւն, lineamento, fisionomia
Դիմացը, in faccia
Դիպուած, caso, դիպուածով, per caso
Դիտակ, cannocchiale
Դիւրաւ, facilmente
Դիւրին, facile
Դղեակ, castello, fortezza
Դնել, mettere
Դու, tu
Դուռ, porta, մեծ դուռ, portone
Դուքս, duca, principe
Դպրոց, scuola
Դպրոցական, scolaro, scolare
Դրացի, vicino

Ե

Եզ, bue
Եզական, singolare
Ելեքտրութիւն, elettricità
Ելնել, (դուրս) uscire, sortire
Եկեղեցի, chiesa
Եղբայր, fratello
Եղկելի, poverino

Եսասէր, egoista
Եռեր, dietro
Երախտապարտ, riconoscente
Երանի՜, beato, երանի անոր, beato colui
Երբ, quando
Երգ, canzone, canto
Երգել, cantare
Երբեմն, talvolta, di quando in quando
Երէկ, ieri
Երեկոյ, sera, երեկոյեան դէմ verso la sera
Երեկուան, di ieri
Երեսուն, trenta
Երեւնալ, apparirsi
Երթալ, andare
Երեք, tre
Երիտասարդ, giovine, giovane, -etto, -otto
Երիտասարդութիւն, gioventù
Երկաթ, ferro
Երկայն, lungo
Երկինք, cielo
Երկիր, paese
Երկիւղ, timore, paura
Երկնագոյն, celeste, turchino, azzurro
Երկնաւոր, celeste
Երկու, due
Երկու մաս (բաժնել), in due parti
Երկուորեակ, gemello
Երկուքեակ, dozzina
Երկրորդ, secondo, II
Երջանիկ, felice
Երրորդ, terzo, III
Եւ այլն, eccetera (հմտի. ecc.)
Եփել, cuocere
Եփուած, cotto

Զ

Զանազանել, distinguere
Զանգակ, campana
Զանգակատուն, campanile
Զատ, բաց է, eccetto, fuorchè
Զարդարել, ornare, abbellire
Զարհուրիլ, spaventarsi
Զարմանալ, meravigliarsi
Զարնել, battere
Զաւակ, որդի, figlio, figliuolo
Զբաղիլ, occuparsi
Զգալ, sentire
Զգեստ, abito, vestito
Զգուշանալ, guardarsi
Զինուոր, soldato
Զմայլիլ, meravigliarsi
Զմելի, temperino
Զննել, guardare, քննել, considerare, esaminare
Զուարթ, lieto, allegro, gaio
Զուարճութիւն, divertimento, allegria, gioia
Զուր, vano, inutile, ի զուր, invano
Զոքանչ (հարսին մայրը), suocera
Զտել, մաքրել, purgare, purificare
Զօրավար, ufficiale, generale
Զօրացէք, սիրտ առէք, coraggio
Զօրաւոր, forte, robusto
Զօրութիւն, forza, vigore

Է

Է, è
Էգ, femmina
Էմմանուէլ, Emmanuele
Էշ, asino, somaro
Էրիկ, ամուսին, այր, marito

Ը

Ըլլալ, essere
Ըմբռնել, conoscere, intendere
Ընդարձակ, vasto
Ընդհակառակն, invece
Ընդհանրապէս, in generale, ordinariamente, abitualmente
Ընդհատուած, interrotto

Ընդ միշտ, per sempre
Ընդունիլ, ricevere, accettare, հաճիլ ընդունիլ, gradire
Ընել, fare
Ընթացք, corso
Ընծայել, fare offerta, offerire
Ընկերակից, compagno
Ընչացք, le basette
Ընտանիք, famiglia

Թ

Թագաւոր, re
Թագուհի, regina
Թալկանալ, svenirsi
Թանաք, inchiostro
Թատրոն, teatro
Թարգմանութիւն, traduzione
Թեթեւութիւն, leggerezza
Թերթ (գրքի), foglio
Թերութիւն, mancanza
Թէյ, tè
Թթու, agro, garbo
Թիթեռնիկ, farfalla
Թղթակալ, թղթապանակ, portafogli
Թմրութիւն, assopimento
Թշնամի, nemico
Թշուառ, infelice, misero, meschino
Թողութիւն, perdono
Թողուլ, lasciare, abbandonare
Թողուլը (երեսէ), abbandono
Թոյլ տալ, permettere
Թոյն, veleno
Թոռն, nipote, թոռնիկ, nipotino
Թոռնեայ (էգ թոռ), nipotina, la nipote
Թուղթ, carta
Թուրին, Torino
Թուփ, arbusto
Թռչուն, uccello

Ժ

Ժամ, ora
Ժամանակ, tempo
Ժամանակամիջոց, durante
Ժամանց, passatempo
Ժամացոյց, orologio, oriuolo
Ժողովել, raccogliere, cogliere, ammucchiare
Ժողովուրդ, popolo
Ժողովրդական, popolare
Ժողովրդապետ, curato, parroco, parocco

Ի

Իմաստութիւն, sapienza
Իմաստուն, sapiente, savio, saggio
Իմացնել, informare, annunciare
Իյնալ, cadere, cascare
Ինն, nove
Ինչ, che?
Ինչու, perchè?
Ինչպէս, come?
Ինչք, առացուածք, bene
Իշխան, principe, duca
Իջեւան, alloggio
Իջնել, discendere
Ի վեր, da
Իտալերէն, italiano
Իտալիա, Italia
Իրաւունք, ragione
Իւղ, olio
Իւրաքանչիւր, ciascheduno, ciascuno, ognuno

Լ

Լալ, piangere
Լայն, largo
Լայնութիւն, larghezza
Լաւ, buono, bene
Լեղի, դառն, amaro

Լէոպարտի, Leopardi
Լճակ, lago, laguna
Լուացարար (կին) lavandaia
Լուդովիկոս, Luigi
Լուսաւոր, chiaro, luminoso
Լուր նոր, nuova, novella
Լուրջ, serio
Լուրջ աչք, occhio grave
Լռել, tacere
Լռէ, taci, լռեցէք, tacete
Լռութիւն, silenzio
Լսելի ըլլալ, essere esaudito
Լսել, մտիկ ընել, ascoltare, sentire
Լրացնել, compiere, terminare

Խ

Խաբել, ingannare
Խածուածք, morsicata
Խակ, immaturo, non maturo
Խաղալիկ, balocco
Խայթիչ, կծու (խօսք) pungente
Խայթ խղճի, rimorso
Խանութ, bottega, fondaco
Խաչակնքել, fare il segno di croce
Խարիսխ, áncora
Խէ՜ղճը, poveretto!
Խղդուիլ, affogarsi
Խղիկ, cella, capanna
Խմել, bere, bevere
Խնամուիլ, allevarsi, curarsi
Խնամք, cura
Խնայողութիւն, economia, risparmio
Խնդալ, ridere
Խնդրել, implorare, chiedere
Խնձոր, pomo, mela
Խոշոր, grosso
Խոստանալ, promettere
Խոստում, promessa
Խորդալ, russare
Խորթ որդի, (ուրջու) figliastro
Խորթ աղջիկ, figliastra
Խորհուրդ, consiglio
Խորուած, arrosto
Խորաւոքուած, montuoso
Խունկ, incenso, խնկածխիչ կամ բուրվառ, incensore
Խռովիլ, disturbarsi
Խստիւ, rigorosamente
Խրոխտ, imperioso
Խօսակցութիւն, conversazione
Խօսիլ, parlare

Ծ

Ծախել, vendere
Ծածկել, coprire
Ծածկոյթ խորանի, coperta dell'altare
Ծածկուած, nascosto, coperto
Ծաղիկ, fiore
Ծաղկաման, աղկր, vaso di fiori
Ծաղկիլ, fiorire
Ծանր, pesante, grave
Ծանր կերպով, gravemente
Ծանօթ, conoscente
Ծանօթութիւն, տեղեկութիւն, conoscimento, notazione, relazione
Ծառ, albero
Ծառայ, servo
Ծառայութիւն, servizio, servitù
Ծերութիւն, vecchiezza
Ծխագլան, sigaro
Ծնանիլ, nascere
Ծննդավայր, natale, paese nativo
Ծնունդ. Ս. S. Natale
Ծնողք, parente

Կ

Կաթ, latte, կաթ տալ, allattare
Կաթսայ, caldaia
Կաղամար, calamaio
Կամ, o
Կամք, volontà
Կայ, c'è

Կայարան, stazione
Կայսր, cesare, imperatore
Կայսրութիւն, impero
Կանաչ, verde
Կանուխ, a buon ora, per tempo
Կանչել, chiamare
Կապոյտ, azzurro, turchino, celeste
Կառք, carrozza, carro
Կատաղած, furibondo
Կատարել, compiere
Կատարելապէս, perfettamente
Կատու gatto
Կարագ, butirro, burro
Կարդալ, leggere
Կարելի, possibile
Կարելի՞ բան է, è possibile?
Կարելի՞ է, գուցէ, forse
Կարելի չէ, è impossibile
Կարենալ, potere
Կարծել, credere, supporre
Կարկանդակ (պտղախառն) frittella, paste, dolci
Կարկանդակագործ, pasticciere
Կարմիր, rosso
Կարոլոս, Carlo
Կափարիչ (սկուոյ), animetta, pala del calice
Կենալ, rimanere, restare
Կենդանի, animale, bestia, ողջ, vivo
Կեռաս, ciliegio, ciriegia
Կեսուր (էրկան մայրը), suocera
Կեսուր, Կեսրայր. տե՛ս նաև Սկեսրայր (էրկան հայրը), suocero
Կերակուր, cibo
Կերպաս, stoffa
Կեցցէ՛, viva! evviva!
Կէս, mezzo, metà
Կէս գիշեր, mezzanotte
Կէս օր, mezzogiorno
Կ'ըսուի, si dice
Կին, donna, moglie
Կիրակի, domenica
Կողմ, parte, ամէն կողմ, dappertutto
Կողով, canestro, cestello, cesta, corbello
Կոմս, conte
Կոչուիլ, chiamarsi
Կով, vacca
Կոտրել, rompere, schiacciare
Կործանի (թող), abbasso
Կորուստ, perdita
Կորսնցնել, perdere
Կտաւ, lino, tela
Կտոր, pezzo
Կրել, soffrire, patire
Կրկէս, circo
Կրունկ, calcagno
Կրպակ, bottega
Կօշիկ, scarpa
Կօշիկակար, calzolaio

Հ

Հազար, mille, հազար (կանաչեղէն) marule
Հազիւ, appena
Հաղորդել, comunicare
Հաճիլ, compiacersi, gradire
Հաճոյք, փափաք, piacere, desiderio
Համ, sapore, gusto
Համալսարան, università
Համակամիլ, rassegnarsi
Համակամութիւն, rassegnazione
Համար, per
Համարձակիլ, aver coraggio, osare
Համեմատ, secondo
Համեստ, modesto
Համեստութիւն, modestia
Համոզել, persuadere
Հայելի, specchio
Հայր, padre, papa
Հանգիստ, riposo, tranquillo, quiete
Հանգիստ ընել, riposarsi
Հանգոյց, nodo
Հանդարտ, tranquillo, quiete
Հանդարտութեամբ, tranquillamente
Հանդիպիլ, incontrarsi

Հաշուակալ, contabile
Հասակ, età
Հասկնալ, capire, intendere
Հասնիլ, arrivare
Հասցէ (նամակի...), indirizzo
Հատապտուղ, bacco, coccola
Հարիւր, cento
Հարկ չկայ, non fa bisogno
Հարուստ, ricco
Հարս, sposa
Հաց, pane
Հաւ, nonno
Հաւասար, pari, eguale
Հաւատալ, credere
Հաւատացող, credente
Հաւկիթ, uovo
Հաւկիթջուր, uovo al tegame
Հեգնական, derisorio
Հեղուկ, liquido, infuso
Հեշտալի, delizioso
Հեշտասէր, buontempone
Հեռացնել, allontanare
Հեռու, lontano, հեռու բռնել, tener lontano
Հետ, con, col, insieme
Հետաքրքրութիւն, curiosità
Հետեւիլ, seguire, seguitare
Հիմա, adesso, ora
Հիմնարկութիւն, fondazione
Հիմնել, fondare
Հին, vecchio, antico
Հինգ, cinque
Հիւանդ, ammalato
Հիւանդանալ, ammalarsi
Հլու, docile
Հնազանդ, obbediente, obbidiente
Հնավաճառ, rigattiere
Հոգալ, provvedere, curare
Հոգի, anima, spirito
Հոկտեմբեր, ottobre
Հողմակար, ventaglio
Հոն, là
Հոս, qui
Հովանոց, ombrella
Հովիւ, pastore
Հպատակութիւն, ossequio
Հռեմոս, Remo
Հռիփսիմէ, Ripsime
Հռոմոլոս, Romolo
Հռովմ, Roma
Հռոքոս, Roco
Հրահանգ, tema
Հրամայել, ordinare, comandare
Հրապարակ, piazza
Հրաւիրել, invitare
Հրացան, schioppo, fucile
Հօրաքոյր, zia
Հօրեղբայր, zio
Հօրեղբօրորդի, cugino

Ձ

Ձեռաձիր, բարիձեռք, buona mancia, mancia
Ձեռաց սրբիչ, sciugamano
Ձեռք, mano
Ձէթ, olio
Ձի, cavallo
Ձիւնել, nevicare
Ձկնորս, pescatore
Ձմեռ, inverno
Ձուկ, pesce

Ղ

Ղեկ, timone
Ղրկել, mandare

Ճ

Ճամբայ, strada, via, cammino, sentiero
Ճամբորդ, viaggiatore
Ճամբորդել, viaggiare
Ճամբորդութիւն, viaggio
Ճանաչողութիւն, cognizione, conoscenza
Ճանչնալ, conoscere, sapere
Ճաշ, pranzo, desinare

Ճաշակ, gusto, sapore
Ճաշարան, trattoria
Ճաշել, pranzare
Ճարպի հոտ, puzza di cera
Ճարտասան, oratore
Ճարտար, abile
Ճգնաւոր, eremita
Ճեմարան, accademia
Ճերմակեղէն, biancheria
Ճշդող, դաշնակաւորող, accordatore
Ճշմարիտ, vero
Ճշմարտութիւն, verità
Ճոխութիւն, ricchezza
Ճրագալոյց, vigilia

Մ

Մաղ, capello, chioma
Մահ, morte
Մաղզմայ, patena
Մաղթանք, voto, augurio
Մաղթել, augurare, far voto
Մամ, nonna
Մայր, madre, mamma
Մառախուղ, nebbia, caligo
Մասն, parte
Մասնաւորապէս, sopratutto, specialmente
Մատանի, anello
Մատենագիր, scrittore
Մատուցանել, տալ, porgere
Մարաջախտ, maresciallo
Մարգագետին, prato
Մարդ, uomo
Մարդկային, umano
Մարել, spegnere
Մարիամ, Maria
Մարիլ, svenirsi
Մարմին, corpo
Մարմնակալ (սկուոյ), corporale
Մարտ, marzo
Մարգ, marco (դրամ)
Մաքրիչ (սկուոյ), purificatore
Մեխակ, garofano
Մեծ, grande
Մեծարգոյ, stimato, -issimo
Մեծարող, rispettoso
Մեծնալ, farsi grande, ingrandirsi
Մեկնիլ, partire
Մեղու, ape
Մեռեալ, morto
Մեռնիլ, morire
Մետր, metro
Մէկտեղ, միասին, insieme
Մէջ, in, nel, fra
Մթնոլորտ, aere, aria
Միակ, unica, solo
Միայն, solo
Միայնակեաց, eremita
Միանալ, unirsi
Միանգամայն, insieme
Միասին, insieme
Միմոս, buffone
Մինչդեռ, mentre
Միշտ, sempre
Միս, carne
Միւս, altro
Մխիթարութիւն, conforto
Մնալ, rimanere, restare
Մնացած մաս, rimanente
Մնացորդ, avanzo, resto
Մնաք բարեաւ, addio
Մոգ, mago, magio, յգ. magi
Մոլորիլ, smarrirsi
Մոմ, candela, cera
Մոնագոյ, Monaco
Մոռնալ, dimenticare
Մորթ, pelle
Մութ, oscuro, scuro
Մուկ, sorcio, -առնեա, topo
Մուճակ, stivale
Մուրացիկ, mendico, mendicante, accattone
Մտածել, pensare
Մտնել, entrare
Մօտենալ, avvicinarsi
Մօրաքոյր, zia
Մօրեղբայր, քեռի, zio

Յ

Յաղթել, vincere
Յաճախ, spesso
Յայտարարել, protestare
Յայտնել, attestare, scoprire
Յանդիմանել, rimproverare
Յանդուգն, ardíto
Յանկարծակի, tutto ad un tratto
Յանցանք, torto
Յաջողիլ, riuscire
Յառաջ, avanti!
Յառաջ բերել, produrre
Յատուկ (իւր, անձին), proprio
Յարատեւ, assiduamente
Յարգանք, rispetto, յարգանք մատուցանել, portare rispetto
Յարգել, rispettare, onorare
Յարգելի, venerando
Յարկ, piano
Յարկաբաժին, appartamento
Յարմարիլ, andare bene, կամ andár d'accordo
Յարմարութիւն, capacità
Յենուլ, appoggiarsi
Յիշել, ricordarsi, venir in mente
Յիսներորդ, cinquantesimo
Յիսուն, cinquanta
Յիրաւի, davvero, certo
Յովհաննէս, Giovanni
Յովսէփ, Giuseppe
Յօժարակամ, volentieri

Ն

Նա, egli, իգ. ella
Նափոլէոն, Napoleone
Նախավերջընթեր, terzúltimo
Նամակ, lettera
Նամակատուն, posta
Նայիլ, guardare
Նայէ, guardi
Նաւ, nave
Նաւաբեկիլ, naufragarsi
Նաւակ, barca, navicella
Նետուիլ (դուրս...), slanciarsi
Ներել, perdonare
Ներկայացնել, rappresentare, ինքզինք ներկայացնել կամ ներկայանալ, rappresentarsi
Ներկայութիւն, assistenza, presenza
Նկար, quadro, pittura
Նման, simile
Նշան (զինանշան), stemma, նշան մահուան, sintomo
Նշմարել, scorgere, vedere, accorgere
Նորավէպ, novella
Նոր, nuovo
Նորութիւն, novità
Նու (տան հարսը), nuòra
Նուագահանդէս, concerto
Նուազ, meno
Նուաճուիլ, soggiacersi
Նպաստ, favore, ի նպաստ in favore
Նստիլ, sedere

Շ

Շաբաթ, settimana
Շաբաթ օրը, sabato
Շահ, frutto, guadagno
Շապիկ, camicia
Շառաչ, rumore, strepito
Շատ, assai, molto, ben
Շատ անգամ, spesso
Շաքար, zucchero
Շաքարեղէն, confetti, paste, dolci
Շեշտ, ձայն, tuono
Շինել, edificare, fabbricare
Շիշ, bottiglia, զինուոյ շիշ, fiasco
Շնորհալի, grazioso
Շնորհակալ եմ, grazie
Շնորհակալ ըլլալ, ringraziarsi
Շնորհակալութիւն, ringraziamento
Շնորհապարտ obbligato
Շնորհել, concedere
Շնչառութիւն, respirazione

Շոգիանալ, evaporizzarsi
Շողոքորթութիւն, adulazione
Շուէտ, Isvezia
Շուն, cane
Շունչ, respiro, fiato
Շուտ, շուտով, անմիջապէս, immediatamente, presto, subito
Շուրջառ (քհկն.), piviale
Շրջագայել, passeggiare
Շրջագայութիւն, passeggiata, passeggio
Շփոթութիւն, imbarazzo, confusione

Ո

Ողջոյն, saluto
Ոչ, no, non
Ոսկի, oro
Ո՞վ, chi?
Ո՞ր, quale?
Որդի, figlio
Որոշողութիւն, decisione
Որս, caccia
Որսորդ, cacciatore
Ուզել, volere
Ութ, otto
Ութսուն, ottanta
Ուժով, forte, robusto
Ո՛ւհ, Uh!
Ունենալ, avere, possedere
Ուշ, tardi
Ուշադրութեամբ, attentamente
Ուշադրութիւն, attenzione, ուշադրութիւն դնել, fare attenzione
Ուռած, gonfio
Ուսանող, studente
Ուսումնարան, collegio
Ուսուցիչ, maestro, professore
Ուտել, mangiare
Ո՞ւր, dove?
Ուրախ, allegro, lieto
Ուրախութիւն, allegria, allegrezza
Ուրար, stola
Ուրբաթ, venerdì
Ուրեմն, dunque, or bene
Ուրիշ, altro
Ուրջու, figliastro

Չ

Չար, cattivo
Չափազանց, troppo
Չէ կարելի, è impossibile
Չորս, quattro
Չորրորդ, quarto
Չուխայ, panno

Պ

Պալատ, palazzo
Պակսեցնել, mancare, togliere
Պակսիմատ, biscotto
Պահել, conservare
Պահեցողութիւն, astinenza
Պանդոկ, albergo, locanda
Պաշտպանել, difendere
Պապ, nonno, papa
Պառկիլ, giacere, andar in letto
Պատ, muro
Պատանի, giovane, giovine
Պատահիլ, incontrarsi
Պատառ, tozzo, pezzo
Պատառաքաղ, forchetta
Պատասխանել, rispondere
Պատարագամատոյց, missale
Պատերազմ, guerra
Պատժել, castigare
Պատիւ, onore
Պատկեր, immagine, quadro
Պատճառ, cagione
Պատմել, raccontare, narrare
Պատուիրել, ordinare, raccomandare
Պատուհան, finestra
Պատրաստել, preparare
Պարգեւ, dono, regalo
Պարիսպ, muro
Պարկեշտ, onesto

Պարոն, signore, barone
Պարտէզ, giardino
Պարտք, dovere
Պզտիկ, piccolo, piccino
Պէտք չէ, non bisogna
Պիոս, Pio
Պիտակ, biglietto
Պնակ, piatto, scodella
Պնդել, insistere
Պտուղ, frutto

Ջ

Ջանք, sforzo
Ջերմագութ սէր, diletto
Ջերմացուցիչ գործի (անկողնոյ), scaldaletto
Ջերմեռանդ, divoto
Ջերմեռանդութիւն, devozione

Ռ

Ռէճիոյ, Reggio
Ռիստորի, Ristori
Ռուբէն, Ruben
Ռուսիա, Russia

Ս

Սագ, oca
Սալվատոր, Salvatore
Սաղարթ, fronda, fronde, foglia
Սաղաւարտի լաթ, berrettino, սաղաւարտ, mitra
Սաստիկ, pungente, forte
Սատկիլ (կենդանեաց), morire
Սարգիս, Sergio
Սաւան, lenzuola
Սեղան, tavola
Սենեակ, stanza, camera
Սենեկապան, cameriere
Սեռ, sesso, իգական սեռ, il sesso femmineo, la femmina
Սիրտ, cordiale
Սեւ, nero
Սէր, amore
Սիրել, amare, voler bene, piacere
Սիրով, volentieri
Սիրտ, cuore
Սխալ, sbaglio, errore
Սխտոր, alio
Սկեսրայր, suòcero
Սկիզբն, principio
Սկիհ, calice
Սկուտ, scudo
Սկսիլ, cominciare
Սնուցանել, nutrire
Սնտուկ, cassa
Սոխ, cipola
Սոկրատ, Socrate
Սովորաբար, abitualmente, ordinariamente
Սովրիլ, imparare, studiare
Սորրէնտոյ, Sorrento
Սուտ, bugia
Սուր, spada
Սուրճ, caffè
Սպաննել, uccidere
Սպաննուիլ, venir ucciso
Սպասել, aspettare
Տաղանդաւոր, bene
Տեղծող, creatore
Տեղն, tasto
Տորագրել, sottoscrivere
Տորագրութիւն, firmato, sottoscrizione
Տուտկարդ, Stoccarda
Սրբատուփ, pisside
Սրճարան, caffè
Սրտաճմլիկ, straziante
Սփոց սեղանի, tovaglia
Զարմանալ, meravigliarsi, stupirsi

Վ

Վազել, correre
Վաթսուն, sessanta
Վախ, երկիւղ, paura, timore

Վախճան, fine, termine
Վախնալ, temere
Վակաս հայկական, amitto, վակաս լտ. superhumerale
Վաղը, domani
Վաճառական, mercante
Վաճառականական դպրոց, istituto di commercio
Վա՛յ, guai!
Վայրենի, selvatico, selvaggio
Վայրկեան, istante, minuto
Վարդ, rosa
Վարդուհի, Rosa
Վարը (տո՛ն վարը), là giù, laggiù, là, colà
Վարժապետ, maestro, professore
Վարձատրել, rimunerare, ricompensare
Վարձել, affittare
Վարձուոր, affittante
Վարտիք, mutande, brache
Վեհանձնութեամբ, generosamente
Վեչտասաներորդ, decimosesto
Վերադառնալ, ritornare
Վերարկու, mantello
Վերին, di sopra
Վերջացնել, terminare
Վերջընթեր, penultimo
Վերջին, ultimo
Վերսկսիլ, riprendere, ricominciare
Վերտի, Verdi
Վեց, sei
Վեցերորդ, sesto
Վեցհարիւր, seicento
Վիկտոր, Vittorio
Վիճակ, stato
Վիշտ, pena,
Վիրաւորուիլ, ferirsi
Վկայ, testimonio
Վկայական, diploma
Վճարել, pagare
Վշտագնած, angosciata
Վշտանալ, affliggersi
Վշտացեալ, afflitto
Վստահութիւն ունենալ, aver fiducia
Վտանգաւոր, pericoloso
Վրայ, sul, su, sopra
Վրայ բերել, soggiungere
Վրայ հասնիլ, sorprendere

Տ

Տալ, dare
Տալ (բառ ազգականութեան) (երկան քոյրը), cognata
Տակ, sotto
Տաճար, tempio, templo
Տայդր, cognato (երկան եղբայրը)
Տանիք, tetto
Տանձ, pera
Տանջանք, tormento, supplizio
Տանջուած, travagliato
Տասնեակ, decina
Տասնըհինգերորդ, quindicesimo
Տապակ, padella
Տասսոյ, Tasso
Տարածուիլ, diffondersi
Տարեկան, annuale
Տարի anno, տարեգլուխ, capo d'anno
Տգեղ, brutto
Տգէտ, ignorante
Տեղապահ, luogotenente
Տեսակ մը, in una specie, un certo
Տեսարան, spettacolo, panorama
Տեսնել, vedere
Տերեւ, foglia, fronde, fronda
Տէր, padrone, signore
Տժգունիլ, impallidire
Տիբերիս (գետ), Tevere
Տիեզերք, universo
Տիկին, dama, signora
Տխուր, lugubre, tristo
Տկար, debole
Տհաճիլ, dispiacersi
Տղայ, fanciullo, ragazzo
Տոմսակ, biglietto
Տուն, casa
Տուփ, scatola

Ց

Ցանց, rete
Ցատքել, saltare (այծեամի պէս)
Ցաւ, dolore
Ցաւալի, doloroso
Ցաւալից, pieno di dolore
Ցաւիլ, dolersi
Ցնդիլ, dileguarsi
Ցուրտ, freddo
Ցուցնել, dimostrare, mostrare
Ցտեսութիւն, a rivederla

Փ

Փախչիլ, fuggire
Փակել, գոցել, chiudere, serrare
Փաստաբան, avvocato
Փարիզ, Parigi
Փասակ, miglio, յոք. a
Փափաքիլ, desiderare
Փեղկ (պատուհանաց, դրանց), imposte
Փեսայ, gènero
Փլորենտիա, Firenze
Փնտռել, cercare
Փոխադրուիլ, tramutarsi, trasportarsi
Փոխ տալ, prestare
Փորձ, prova
Փուշ, spina
Փոքր, piccolo
Փրանկ (դրամ), franco
Փրանկիսկոս, Francesco
Փրկել, salvare, liberare

ՔՔ

Քաճ (էգ չուն), cagna
Քահանայ, prete, sacerdote
Քաղաք, città
Քաղցր, dolce
Քաղցրաւենիք, paste dolci, confetto
Քան, che
Քանի՞, quanti?
Քանի մը, qualche
Քաջ, ուժեղ, bravo, robusto
Քաջութիւն, coraggio, animo
Քարայատակ, lastricato
Քենեկալ, cognato
Քենի, cognata (կնոջ քոյրը)
Քեռայր, cognato
Քեռի, zio, մեծ քեռի, prozio
Քիչ, poco
Քնէութիւն, assopimento
Քոյր, sorella
Քով, da, vicino, al fianco, presso
Քուն, sonno
Քող աւետարանի, velo del Vangelo

Օ

Օգնել, soccorrere, aiutare
Օգնութի՛ւն, aiuto! conforto
Օգուտ, frutto, utile, vantaggio
Օդ, aria, áere
Օթեւան, alloggio
Օտար, օտարական, straniero
Օր, giorno, dì
Օրագիր, giornale
Օրինակութիւն, copia
Օրիորդ, donzella
Օրհնել, benedire
Օրհնութիւն, benedizione

Ֆ

Ֆառաշ (տե.), squassera
Ֆարինայի, Farinai
Ֆիորին (դրամ աւստ.), fiorino
Ֆրանգ (դրամ.), franco

Պետական գրադարան Гос. Библиотека ZUHP-ADM.COP Մ. Մեսրոպի անվան

ՅԱՆԿ

1. Այբուբենք. — 2. Շեշտ. — 3. Բաղաձայն գրերու զանազան հնչյունները. — 4. Կետադրության վրայ։

		էջ
1.	Դաս. Յօդ.	17
2.	» Սեռ. – 1. Կանոնաւոր և զարտուղի սեռ անուանց. – 2. Կանոնաւոր թիւ անուանց.	20
3.	» Կանոնաւոր և զարտուղի թիւ անուանց	26
4.	» Հոլովումն որոշեալ և անորոշ յօդերու	33
5.	» Աստանց	40
6.	» Մասնական յօդ	46
7.	» Յատուկ անուանք	49
8.	» Մի քանի Նախադրութիւնք	53
9.	» Օժանդակ բայ, Avere. Պարզ ժամանակներ	59
10.	» Շար. Avere բային. Բաղադրեալ ժամանակներ	64
11.	» Օժանդակ բայ, Essere. Պարզ ժամանակներ	69
12.	» Շար. Essere բային. Բաղադրեալ ժամանակներ	72
13.	» Յուցական դերանուններ և ածականներ	77
14.	» Ստացական դերանուններ և ածականներ	86
15.	» Բացարձակ և բազմապատկիչ թուական դերանուններ և ածականներ.	91
16.	» Դասական և բաշխական թուական դերանուններ և ածականներ	97
17.	» Անորոշ դերանուններ և ածականներ	104
18.	» Որակական ածականք.	109
19.	» Աստիճանաւորութիւն ածականաց	113
20.	» Շար. ԺԹ. Դասուն. – Դիտողութիւնք Բաղդատութեան աստիճաններուն վրայ	118
21.	» Կանոնաւոր բայեր. — Ա. Լծորդութիւն, Avere, Ա. Պարզ ժամանակներ	123

		Էջ
22.	Դաս. Շար. Ա. Լծորդութեան. Բ. Բաղադրեալ ժամանակներ.	129
23.	» Դիտողութիւն Ա. Լծորդութեան վրայ . . .	134
24.	» Բ. Լծորդութիւն, Temere	137
25.	» Գ. Լծորդութիւն, Dormire	142
26.	» Դերանուններ. — Իական դերանուն	150
27.	» Շար. Իական դերանուններու	157
28.	» Հարցական և բացագանչական դերանուններ և ածականներ.	163
29.	» Յարաբերական դերանուններ	169
30.	» Կրաւորական բայեր	175
31.	» Զէզոք բայեր	181
32.	» Անդրադարձ բայեր	186
33.	» Անդէմ բայեր	193
34.	» Մակբայներ	197
35.	» Մակբայներու Բաղդատական աստիճանները. . .	203
36.	» Նախադրութիւնք և իրենց խնդրառութիւնը. . .	209
37.	» Շաղկապներ	216
38.	» Զայնարկութիւն կամ Միջարկութիւն	226
39.	» Անկանոն բայեր. — Ա. Լծորդութիւն . . .	230
40.	» Անկ. բայ. — Բ. Լծորդութիւն.	239
41.	» Անկ. բայ. — Գ. Լծորդութիւն.	250
42.	» Գ. Պակասաւոր բայեր	256
43.	» Բայերու խնդրառութեան և Համաձայնութեան կարգին վրայ՝ համառօտակի	258
44.	» Այբուբենական ցուցակ Անկանոն բայերու . . .	263
—	Համառօտ ծաղկաքաղ Ընթերցման և Իտալերենէ Հայ. Թարգմանութեան համար	278
—	Իտալերէն թարգմանել հետևեալ նամակներն ու պատմութիւնները	302
—	Բառարան Իտալերենէ Հայերէն	313
—	Բառարան Հայերենէ Իտալերէն	333

ՅԱՆԿ ԸՆԹԵՐՑՄԱՆՑ

	Էջ
La lattivendola	128
È inutile	133
La testa d'asino	136
Il matematico Bossut	141
Lettera di offerta (stile commerciale)	149
» di domanda	156
La ghianda e la zucca	162
I tre caratteri	168
Il pescatore	174
È passato il tempo in cui Berta filava	180
Presenza di spirito	184
Il fanciullo Balilla	191
Le due volpi	195
Gli occhiali	202
L'incendio	207
— Շար. L'incendio	214
Eustachio Manfredi	224
Il sofista convinto	229
Il viaggiatore	237
L'Israelita e i biglietti di banco	247
Prima lettera d'una istitutrice in viaggio	254

Հ. ԱԼ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆԻ
ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

	Ֆր. Զուից.
1. — Ամենագեղեցիկ գիրքը կամ խաչելութիւնը (Հ. Յ. Սրբարանեղի) . .	—.30
2. — Մնոր երթանք (Հ. Սիէնքիեվիչ) – գիրք ընթերցման – իրական վէպ . . .	—.50
3. — Սիրտ (Տէ Ամիչիս) – գիրք ընթերցման	2.50
4. — Վարք Ս. Ստանիսլաւոսի (Գալոյ Քահանայ)	1.—
5. — Փեղեկրոյ Փիոլա (Գրադ. Թատրերգական թիւ 14)	—.80
6. — Առաջին անգամ ի Միլան (Գրադ. Թատրերգական թիւ 14) . . .	
7. — Կեանքի Նախօրեկին – գիրք ընթերցման – ԵՐԿՍԵՌ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՀԱՄԱՐ .	2.60

ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԻՏԱԼ. – ՀԱՅ

(ԷՄԻԼ. ՕԹԹՈՅԻ ՈՃՈՎ)
Բ. ՏՊԱԳՐ.

ԲԱՐԵՓՈԽՈՒԱԾ ԵՒ ՃՈԽԱՑՈՒԱԾ

Գին	Ֆր. Զուից. . . .	2.50
Կազմուած՝	»	3.20
Լաթակազմ՝	»	5.—

Վարժարաններու համար գրքի գնոյն վրայ զեղչ 15%

2013 1188

<< Ազգային գրադարան

NL0059179